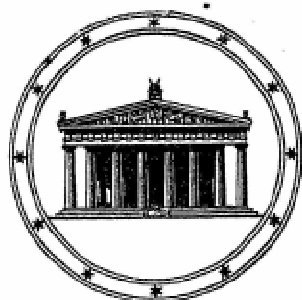

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1911

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1912

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ ΣΥΡΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΡΝΑΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ Χ ΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX
ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΚΑΙ ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΕ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΓΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLEMENCEAU
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
A. E. H. GOEKOOP

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ

Δ. ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ. Ὁδὸς Ἴωνος 2. Ἀθῆναι

ΕΠΙΤΙΜΙΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Η Α. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ ΤΟΥ SAX-MEININGEN. — Breslau.
Η Α. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΚΑΡΟΛΟΣ ΤΟΥ HESSEN. — Frankfurt a Main. (Schloss Rumperheim).
Η Α. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ROLAND BONAPARTE. — Paris. — 10 Avenue d' Iena.

Ο ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ Κ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ.— Ἀθῆναι.
E. BABELON.— Paris. 30 Rue de Vermeuil.
J. BELOCH.— Roma. Via Pompea Magno 5.
MAX, BONNET.— Montpellier. (Enclos Lafoux).
R. C. BOSANQUET. – Liverpool.— Bedford Street.40.
G. CLEMENCEAU.— Paris.
MAX. COLLIGNON.— Paris. Ve Boulevard St Germain 88.
DOMENICO COMPARETTI.—Firenze. (Instituto di studi superiori).
ALEX. CONZE.— Berlin. W. Cornelius Strasse 2II.
ALF. CROISET.— Paris. Rue de Cassette 13, VIe.
CH. DIEHL — Paris. VIIIe. Square du Roule 4.
WILH. DÖRPFELD.— Ἀθῆναι. Φειδίου 1.
E. DRERUP.— München. Kaiserstrasse 3 Io.
FR. V. DUHN.— Heidelberg. Universität.
JOS. DURM.— Karlsruhe. Baden.
ARTHUR EVANS.— Oxford. Ashmolean Museum.
PAUL FOUCART.— Paris. Rue Jacob 19.
G. FOUGÈRES.— Paris. Boulevard St Michel 6.
FR. HILLER v. GAERTRINGEN.— Berlin. Ebereschenallee 11.
E. GARDNER. — London. University College.
P. GARDNER.— Oxford. Ashmolean Museum.
B. L. GILDERSLEEVE.— Baltimore. U. S. A. (Maryland).
W. WATSON GOODWIN.— Cambridge. U. S. A. Mass.
A. E. H. GOEKOOP. — La Haye (Huize Zorgvliet).
J. HAMPEL.— Budapest. Musée National Hongrois.
B. HAUSSOULLIER.— Paris. 8 Rue St Cecile.
L. HEUZEY.— Paris. Auteil. 90 Boulevard Exelmans.

D. HOGARTH.— Oxford. Magdalen College.
M. HOLLEAUX.— Ἀθῆναι. Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή.
TH. HOMOLLE.— Paris. Musée de Louvre.
K. ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ.— Ἀθῆναι. Σταδίου 31.
BRUNO KEIL.— Strassburg. Rupreohtsauer Allee 62.
H. LECHAT.— Lyon. Quai Gailleton.
G. A. MACKMILLAN.— London. St Martin's Street.
LUC. MAGNE.— Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
REV. J. P. MAHAFFY.— Dublin (Ireland) Trinity College.
E. MARTINI.— Leipzig. Universität.
L. A. MILANI.— Firenze. (Museo Preistorico).
O. MONTELIUS.— Stockholm.
CH. NIZET. Paris 7 Avenne de Bretenis.
TH. OUSPENSKY.— Con/ple. (Institut Arch. Russe) Rue Imam 8.
G. PERROT.— Paris. Quai Conti 23.
E. POTTIER.— Paris. 72 Rue de la Tour.
L. PIGORINI.— Roma. Via del Collegio Romano 26.
W. M. RAMSAY.— Aberdeen (Scotland) University.
E. REISCH.— Wien. Carl Ludwig Strasse 28.
W. RIDGEWAY.— Cambridge. (England) Fen Ditton.
LA COMT. DE RIENCOURT. Ἀθῆναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας.
R. B. RICHARSON —New York. U. S. A. Fulton Street 120.
ΡΟΣΤΟΒΙΤΣ ΑΛ.— Κάϊρον.
REV. A. H. SAYCE.— Oxford-Queen's College.
G. SCHLUMBERGER.— Paris. 37 Avenue d'Antin.
H. SCHRADER.—Wien. Universität.
CECIL SMITH.— London. South Kensington Palace.
E. v. STERN.— Halle a Saale. Lindenstrasse 63.
F. STUDNICZKA.— Leipzig. Leibniz Strasse 11.
G. TREU.— Dresden. Königl. Museum.
CHARLES WALDSTEIN.— Cambridge (England) King's College.
TH. WIEGAND.— Con/ple. Poste Allemande.
ULRICH von WILAMOWITZ-MOELLENDORFF. Berlin Eichen Allee 12.
ADOLF WILHELM.—Wien. Arch. Epigraphisches Seminar.
PAUL. WOLTERS. — München. Thorwaldsenstrasse 11.
HENRI WEIL.— Paris (Passy) XVIe Rue Adolphe Yvon.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

'Αγγελόπουλος 'Αθαν. Θρασύβ. 'Οδὸς 'Αθηνᾶς, Δημαρχεῖον*
'Αγγελόπουλος 'Ηλίας. Ζωοδόχου Πηγῆς 5.
'Αδαμαντίου 'Αδαμάντ. 'Ιπποκράτους 112.
*'Αθανασάκης 'Ιωάννης. Κανάρη 2.
*'Ανδρόπουλος Στ. 'Αγχέσμου 19
*'Ανέζης Δ. Σαρρῆ 41.
Anthes Eduard. Darmstadt Allemagne.
'Αντωνιάδης Δημ. Λυκαβηττοῦ 21.
'Αντωνόπουλος Κ. 'Αγίου Κωνσταντίνου 20.
'Αποστολάκη "Αννα. Λεωφόρος Κηφισίας 5.
'Αρβανιτόπουλος 'Απόστ. Βόλος.—Μουσεῖον.
Βακράτσας Εἰρ. Σωκράτους 3.
Βαλαωρίτης 'Ιωάννης. 'Εθνικὴ Τράπεζα.
* Βάσης Σπυρ. 'Ακαδημίας 49.
Βάσος 'Αλέξανδρ. 'Αγχέσμου 30.
* Βάσος Τιμολ. Ναυαρίνου - Χ. Τρικούπη.
Battle W. Austin Texas U. S. A.
Βένς Κ. Ναυαρίνου 20.
Βερναρδάκης 'Αθαν. 'Ιπποκράτους 2.
* Βερναρδάκης Γρηγ. Λαμάχου 5.
Bissing Fr. München. Georgen Strasse 10.
* Βούκρας Δ. Κάνιγγος 31 Α.
* Βουλπιώτης Δ. 'Ομήρου 34 Α.
Brueckner A. Berlin. (Friedenau) Sponholz Strasse 11.
Γαρδίκας Γ. Σμύρνης 20.
* Γεννάδιος 'Ι. London Kensington Palace.

ΣΗΜ. Οἱ δι' ἀστερίσκου σημειούμενοι εἶνε ἑταῖροι ἰσόβιοι.
* "Οπου δὲν ἀναγράφεται ἡ πόλις ὑπονοοῦνται αἱ 'Αθῆναι.

Γενοβέλης Π. Σοφοκλέους 8.
Hiller v. Caetringer Fr. Berlin. W. Ebereschenallee 11.
Γεωργακόπουλος Ε.—Ἀθῆναι. Κατακουζινοῦ.
Γεωργιάδης Ἀθαν. Ἰουλιανοῦ 9.
Γρηγοράκης Γρηγ. Κολοκυνθοῦς 21.
Γκίζης Β. Χαρ. Τρικούπη 8.
Groh Fr. Prague. Bohême Vinohrady 411.
Γούδας Μιχ. Λεωχάρους. Ἐγγὺς Γραφείων Οἰκον. Ἐλέγχου.
* Δαμβέργης Ἀναστ. Φαρμακεῖον. Ὁδὸς Πανεπιστημίου.
Δαμβέργης Ν. Πλατεῖα δημοπρατηρίου.
Δελακοβίας Ν. Ὁμήρου 36.
* Δεληγεώργης Λεωνίδ. Κανάρη 1.
Δέλιος Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 56.
* Δεμερτζῆς Α. Νικοδήμου 6.
Δημητριάδης Χ. Ὁμήρου 12.
* *Dörpfeld W.* Φειδίου 1.
* Δραγάτσης Ἰάκ. Ὁδὸς Φιλελλήνων. (Λύκειον)
* Δραγούμης Στ. Λεωφόρος Ἀμαλίας.
Doucet J. Paris. 19 Rue Spontini.
Δυοβουνιώτης Γ. Τζώρτζ 10.
* Ἐλευθεριάδης Σωκρ. Περικλέους 3.
Εὐαγγελίδης Μαργ. Βαλτετσίου 46.
* Εὐταξίας Ἀθανάσιος. Προαστείου 2.
* Εὐταξίας Ἰωάννης. Ἐθνικὴ Τράπεζα.
* Ζαΐμης Ἀλέξ. 3ης Σεπτεμβρίου. Μέγαρον Ζαΐμη.
Ζάννος Κλεάνθης. Οἰκονόμου 4.
Ζησίου Κ. Σωτῆρος 6.
Ζυγομαλᾶς Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 5 Β.
Ἠλιάδης Μ. Χαλκοκονδύλη 13.
Ἠλιόπουλος Χ. Ζαλόγγου 3.
Haupt H. Giessen. Kepler Strasse 1.
Θεοδωρακάκης Σ. Παπαρρηγοπούλου.
Θεοδωράκης Γ. Σατωβριάνδου 16.
* Θεοτόκης Γ. Πανεπιστημίου 51.
Θεοφανόπουλος Δ. Σατωβριάνδου 12.

Judeich Wal. Jena. Universität. Sedan Strasse 8.
* Καββαδίας Π. Ξενοδοχεῖον Γαλλίας.
Καγκάδης Ἰακ. Πολυγνώτου 3.
* Καζάζης Ν. Φιλελλήνων 4α.
Καλβοκορέσης Μ. Κηφισσίας 33.
Καλογερόπουλος Ν. Λυκαβηττοῦ 18.
Καλλιοντζῆς Εὐάγγ. Πανεπιστημίου 79 Α.
Καπετανάκης Γ. Κολοκοτρώνη 51.
* Καραπάνος Κ. Σταδίου 31.
Καρκούλιας Ἡρακλῆς. Εὐριπίδου 12.
Κάρο Γ. Φειδίου 1.
* Καρυτινὸς Γ. Καπνοκοπτηρίου-Ἀβέρωφ.
* Καστόρχης Δ. Μέγα Ξενοδοχεῖον.
* Καρολίδης Π. Constantinople.
* Καστριώτης Π. Ἀβέρωφ 9.
* Κατριβάνος Α. Ἀχαρνῶν 72.
Καυταντζόγλους Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 27.
Κεραμόπουλος Α. Ζαΐμη 24 Α.
Kinch Fr. Copenhague Torhusgade 3.
Κλοντηρόπουλος Γ. Ἱπποκράτους.
Κεφάλας Γ. Νίκης 40.
* Κολυβᾶς Α. Ἀγγέλου Γέροντα 5.
Κουλουμόπουλος Κ. Β. Ἡρακλείου 4.
* Κουμανούδης Π. Ζαλοκώστα 8.
* Κουμανούδης Ἰωάννης. Πειραιεύς.
Κουρουνιώτης Κ. Ἀναγνωστοπούλου 11.
Κριεζῆς Ἀντώνιος. Ἀκαδημίας 72.
Κριεζῆς Ἐμμ. » »
Κύρης Μ. Στοὰ Ἀποστολοπούλου 7.
Κυπαρίσσης Νικόλαος. Πάτραι.
* Κωνσταντινίδης Π. Κάνιγκος 26.
Κωνσταντόπουλος Κ. Νομισματικὸν Μουσεῖον.
* Λάππας Μ. 3ης Σεπτεμβρίου 73.
Λαμπρόπουλος Ἀλέξ. Ἀσκληπιοῦ. 20.
* Λάμπρος Σπυρ. Μαυροκορδάτου 10.

* Λαμπρινίδης Μ. Μαυρομιχάλη 8.
Λεκὸς Γεώργιος. Στουρνάρα.
Λεονάρδος Β. Προαστείου 59.
Loeschke G. Academisches Kunstmuseum. Bonna. R.
Loewy Em. S. Via del progresso 5. Roma.
Λιόλιος Γ, Σατωβριάνδου καὶ Ἴωνος.
* Λύδερς Ὄθ.
Λυκάκης Ἀλέξ. Θουκυδίδου 8.
* Λυκούδης Ἐμμ. Ἀσκληπιοῦ 45.
Μαγγιῶρος Ἰωάννης Πρωτογένους 10.
Μαγιάσης Ἰωάννης. Σόλωνος 97.
* Μακκᾶς Δ. Σόλωνος 28.
Μακκᾶς Ν. Σόλωνος 10.
Μαλτέζος Κ. Χαρ. Τρικούπη 18.
* Μαντζᾶκος Χ. Πατησίων 92.
Μαντζούφας Α. Κολοκοτρώνη 36.
Μανωλίδης Σ. Προαστείου 76.
Μαρούδης Π. Ἀριστοτέλους 63.
* Μαρκόπουλος Ἰωάννης. Βουλῆς 9.
Ματάλας Ἀθαν. Πατησίων 81.
* Μαυρομιχάλης Κ. Ἀμαλίας 4.
* Μητσόπουλος Χ. Σολωμοῦ 2.
* Μιστριώτης Γ. Στουρνάρα 47.
Müller K. Φειδίου 1.
* Μυστακίδης Β. Con/ple (Musée Imp. Ottoman).
* Μούσης Ἰωάννης. Προαστείου 45.
Μουτζουρίδης Ἰωάννης. Ζαΐμη 34.
Μπαλάνος Νικολ. Πλατεῖα Ἁγίου Γεωργίου.
Μπὰρτ Γουλιέλμος. Πλατεῖα Συντάγματος.
Μπενάκης Ἐμμ. Κουμπάρη Ι.
Μπότασης Ἰωάννης. Κηφισίας 47.
* Μυλωνᾶς Κ. Ἀκαδημίας 17.
Νάζος Γ. Ἱπποκράτους 2.
Νεγρεπόντης Μ. Ὄθωνος 14.
Νικολαΐδης Ἰωάννης. Πραξιτέλους 33.

Νικολαΐδης Λούδ. Ἡρώδου Ἀττικοῦ 9.
Νικολόπουλος Στ. Τράπεζα Γ. Σκουζέ. (Ὁδὸς Σταδίου).
Noack Ferd. Tübingen. (Gartenstrasse 59).
* Οἰκονόμος Π. Ἡρακλείτου 24.
Οἰκονόμος Γ. » »
* Πάλλης Ἀγαμ. Πατησίων 60.
* Παναγιωτόπουλος Α. Ἀχαρνῶν 27.
Παντελίδης Ἐμμ. Αἰόλου 154.
Παπαβασιλείου Γ. Πολυγνώτου 3.
Παπαδάκης Ν. Μουσεῖον. Θῆβαι.
* Παπαδημητρακόπουλος Θ. Οἰκονόμου 11.
* Παπαμιχαλόπουλος Κ. N York U S. America.
Pernice F. Greifswald (Allemagne).
* Περρῆς Σπ. Φιλελλήνων 2.
Πολίτης Ἰωάννης. Ἀκαδημίας 46.
* Πολίτης Νικόλαος. Μητροπόλεως 38.
* Πολυγένης Κ. Ἀκαδημίας 52.
* Πουρῆς Μ. Πειραιεύς.
Ραγκαβῆς Κλ.
Ραγκαβῆς Ἀλέξ. Χανία. Κρήτης.
* Ράλλης Δ. Πανεπιστημίου 41.
Ρεδιάδης Π. Βουλῆς 16.
Robert K. Halle a Saale. Universität.
Ρωμαῖος Κ. Μεσολόγγιον.
* Ρωμᾶνος Ἀθ. Paris —Légation Héllénique.
* Ρώσης Ζ. Ἀχαρνῶν 44.
Σακελλαρόπουλος Σωτήριος Β. Ἡρακλείου 4.
* Σακελλαρόπουλος Σπυρ. Σατωβριάνδου 8.
Sate N. Ἀναπαύσεως.
* Σβορῶνος Ἰω. Γ. Γενναδίου 3Β.
Schmid E. Galleriestrasse 4. München.
Σκιᾶς Ἀνδρ. Βαλτετσίου 7.
Σκουζὲς Ἀλεξ. Ρηγίλλης 12.
* Σκουζὲς Π. Ἀμαλίας 12,
* Σκουλούδης Στ. Γεωργίου Α΄. 3.

Σπηλιόπουλος Χ. Φιλελλήνων 5.
Σπηλιόπουλος Ν. Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.
* Σοφούλης Θ. Ξενοδοχεῖον «Ἑρμῆς».
* Στάης Β. Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον.
* Στάης Σ. Σίνα 22.
Σταυρόπουλος Δ. Μύκονος.
Steele Daniel Ὁμήρου 32.
Στέφανος Κλῶν Σόλωνος 20.
* Στέφανος Κυπάρισσος Σόλωνος 20.
* Στρέϊτ Γ. Wien. Legation Hellénique.
Στρέϊτ Στ. Γεωργίου Σταύρου 1.
Studniczka F. Leipzig. Leibnizstrasse 11.
* Σφακιανάκης Π. Σατωβριάνδου 42.
Σχλίεμαν Ἀγαμ. Πανεπιστημίου 10.
Σωτηριάδης Γ. Λουκιανοῦ 21.
Τραπάντζαλης Γ. Πατησίων 73.
Τριανταφυλλᾶκος Ν. Λυκούργου 10.
Τσάτσος Ἰωάννης. Ὁμήρου 8.
* Τσιβανόπουλος Δ. Ἴωνος 2.
Τυπάλδος Μπασιᾶς Ἀθαν. Ὁμήρου 14.
* Τσίλλερ Ἐρν. Μαυρομιχάλη 3.
* Τσούντας Χ. Ζωοδόχου Πηγῆς 105.
Fabricius F. Freiburg. i. Baden. Göthestrasse 44.
Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος Κάνιγγος 18.
Φιλαδελφεὺς Θεμιστοκλῆς. Βουλῆς 16.
* Χατζιδάκης Γ. Σκουφᾶ 10.
* Χατζιδάκης Ἰ. Ἡρακλείτου 3.
Vide Sam. Upsala. Univers. Bibliotheket.
Zahn Robert. Berlin. K. Museum am Lustgarten.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1911

ΜΕΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἀρ.	Εἶδος ἐσόδων	Προϋπολογισθέντα		Εἰσπραχθέντα		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ πλέον		Εἰσπραχθέντα Ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Εἰσφοραὶ	2,500	—	2,767	50	267	50		
	2	Τόκοι καὶ μερίσματα	31,885	—	32,955	50	1,570	50		
	3	Ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων	123	—	105	—			18	—
	4	Ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων	6,000	—	5,901	65			98	35
	5	Ἔσοδα διάφορα	150	—	2,084	56	1,934	56		
	6	Ἔσοδα ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	30,000	—	30,000	—				
	7	Ἔσοδα ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων	18	—	18	—				
	8	Ἔσοδα ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τῆς Ἑταιρίας δι' ἔξοδα παρελθουσῶν χρήσεων καὶ ἀπαλλοτρίωσιν ἀκινήτων πρὸς ἀνασκαφὰς	9,782	44					9,782	44
		Τὸ ὅλον Δρ.	79,958	44	73,832	21	3,772	56	9,898	79

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1911

Προϋπολογισμοῦ Κεφ.	Προϋπολογισμοῦ Ἀρ.	Εἶδος ἐξόδων	Προϋπολογισθέντα		Ἐνταλθεῖσαι πληρωμαί		Διαφορὰ ἐπὶ ἔλαττον	
Α'	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ γραφείων Ἑταιρείας	9,120	—	8,968	15	151	85
»	2	Ἔξοδα γραφείων καὶ διαχειρίσεως	2,000	—	1,996	65	3	35
»	3	Ἐπιχορήγησις Γραμματέως	720	—	720	—		
»	4	Διάφοροι δαπάναι	300	—	294	—	6	—
Β'	1	Μισθοὶ προσωπικοῦ Βιβλιοθήκης	2,640	—	2,640	—		
»	2	Ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως Βιβλιοθήκης	7,360	—	7,360	—		
Γ'	1	Συνδρομαὶ εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά	1,000	—	838	—	162	—
Δ'	1	Τέλη χαρτοσήμου	200	—	200	—		
Ε'	1	Ἀνασκαφαὶ καὶ πᾶσα πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένη δαπάνη	22,226	44	20,750	40	1,476	04
»	2	Ἀποζημίωσις ἀρχιεργάτου	1,920	—	1,920	—		
»	3	Ἀγορὰ ἀρχαίων	1,000	—	505	65	494	35
»	4	Ἀπαλλοτριώσεις ἀκινήτων κτημάτων πρὸς ἀνασκαφὰς	5,500	—	1,210	-	4,290	—
Ϛ'	1	Δημοσιεύματα	18,000	—	15,643	65	2,356	35
Ζ'	1	Διάφορα ἔξοδα	972	—	972	—		
»	2	Ἔκτακτα ἔξοδα	3,000	—	2,996	05	3	95
Η'	1	Ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	4,000	—	3,442	70	557	30
		Τὸ ὅλον Δρ.	79,958	44	70,457	25	9,501	19

Ὁ Λογιστής
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1911

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄

Ἄρθρον 1.

ΕΙΣΦΟΡΑΙ

Εἰσπραχθέντα ἐξ εἰσφορῶν τακτικῶν ἑταίρων . . .	Δρ. 2,767.50	Δρ. 2,767.50

Ἄρθρον 2.

ΤΟΚΟΙ ΚΑΙ ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ

Εἰσπραχθέντα:

Ἀπὸ μέρισμα 56 Μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Β΄ ἑξαμηνίας 1910	Δρ. 5,600.—	
Ἀπὸ μέρισμα 76 Μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Α΄ ἑξαμηνίας 1911	» 7,600.—	
Ἀπὸ τόκους 1697 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου Ἑνοποιήσεως 1898 Β΄ ἑξαμηνίας 1910 καὶ Α΄ ἑξαμηνίας 1911.	» 8,485.—	
Ἀπὸ τόκους 365 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1889 τῶν 125,000,000 Β΄ ἑξαμηνίας 1911 . . .	» 1,168.—	
Ἀπὸ τόκους 200 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1907 τῶν 20,000,000 Α΄ ἑξαμηνίας ἐ. ἔ.	» 500.—	
Ἀπὸ τόκους τῶν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀθηνῶν ἐντόκων καταθέσεων δραχμῶν 60,000 Β΄ ἑξαμηνίας 1910 καὶ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου - 26 Μαΐου ἐ. ἔ.	» 2,725.—	
Ἀπὸ τόκους τῶν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀνατολῆς ἐντόκων καταθέσεων δραχμῶν 60,000 Β΄ ἑξαμηνίας 1910 καὶ ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου π. ἔ. μέχρι 23 Μαΐου ἐ. ἔ.	» 2,783.35	
Ἀπὸ τόκους τῆς παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σκουζὲ παγίας καταθέσεως δραχ. 60,000 ἀπὸ 26 Νοεμβρίου 1910 - 26 Μαΐου 1911	» 1,500.—	
Ἀπὸ τόκους τῆς παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σκουζὲ παγίας καταθέσεως δραχ. 40,000 ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου 1910 30 Σεπτεμβρίου 1911	» 2,000.—	
Ἀπὸ τόκους τῶν ἐπ' ἀνοικτῷ λογαριασμῷ ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σκουζὲ Β΄ ἑξαμηνίας π. ἔ. καὶ Α΄ ἑξαμηνίας ἐ. ἔ.	» 582.15	
Εἰς μεταφορὰν	Δρ. 32,943.50	Δρ. 2,767.50

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	32,943.50	Δρ.	2,767.50
Ἀπὸ τόκους δανείου κεφαλαιοποιήσεως μέχρι 1 Ἰουλίου 1911	»	12 —	»	32,955 50

Ἄρθρον 3.

ΕΣΟΔΑ ΕΞ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ

Εἰσπραχθέντα:

Ἀπὸ Χρ. Γιαννούλην δι' ἐνοίκιον τοῦ ἐν Μολυβᾷ κτήματος τῆς Ἑταιρείας πρώτης δόσεως ληξάσης τῇ 1 Μαΐου ἐ. ἔ.	Δρ.	105.—	Δρ.	105 —

Ἄρθρον 4.

ΕΣΟΔΑ ΕΚ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ

Εἰσπραχθέντα:

Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος	»	3,518.65		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἑταιρείας	»	317.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τοῦ συγγράμματος Π. Καββαδία καὶ Καβεράου «Ἡ Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως»	»	980.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τοῦ συγγράμματος Χ. Τσούντα «Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου»	»	945.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τοῦ Καταλόγου τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου	»	25.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντος τεύχους τοῦ συγγράμματος Π. Καββαδία «Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ» .	»	15.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντων τευχῶν τοῦ συγγράμματος Γ. Παπαβασιλείου «Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων»	»	72.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντος τεύχους τῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος	»	18.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντος τεύχους τοῦ συγγράμματος Χ. Τσούντα «Μυκῆναι καὶ Μυκηναῖος πολιτισμός»	»	5.—		
Ἀπὸ ἀντίτιμον πωληθέντος τεύχους τῶν Πρακτικῶν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου 1905	»	6.—	Δρ.	5,901.65

Ἄρθρον 5.

ΕΣΟΔΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

Εἰσπραχθέντα:

Ἀπὸ τίμημα ἐκποιηθέντος ὑλικοῦ τῆς Ἑταιρείας . .	Δρ.	29.30		
Ἀπὸ διαφόρους διὰ κατανάλωσιν ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος				
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	29.30	Δρ.	41,729.65

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	29 30	Δρ. 41.729.65
κατὰ τὰς διαλέξεις αὐτῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Καταστήματος τῆς Ἑταιρείας.	»	40.—	
Ἀπὸ Α. Goekoop πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐν Θήβαις ἀνασκαφῶν	»	2,000.—	
Ἀπὸ ὑπόλοιπον παρακαταθήκης δι' ἀνασκαφὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ	»	26	
Ἀπὸ ἀμοιβὴν Στ. Δραγούμη δι' ἄρθρον του ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι δωρηθεῖσαν τῇ Ἑταιρείᾳ. . .	»	15.—	» 2,084.56

Ἄρθρον 6.

ΕΣΟΔΑ ΕΚ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Εἰσπραχθέντα :

Ἀπὸ τὸ Δημόσιον κατὰ τὸν Νόμον ͵ΓΨΚΘ' «περὶ ἱδρύσεως εἰδικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ταμείου» διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος, τὸν πλουτισμὸν κλπ. τῆς Βιβλιοθήκης καὶ δι' ἄλλας ἀνάγκας	Δρ.	30,000.—	Δρ. 30.000.—

Ἄρθρον 7.

ΕΣΟΔΑ ΕΚ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ

Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἐνοίκιον τῆς ἐν Ἐλευσῖνι οἰκίας τῆς Ἑταιρείας 1910.	Δρ.	18.—	Δρ. 18.—
Τὸ ὅλον			Δρ. 73 882.21

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1911

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἔξοδα Γραφείων.

Ἄρθρον 1.

ΜΙΣΘΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δαπανηθέντα. . . . . Δρ. 8,968.— 8,968 15

Ἄρθρον 2.

ΕΞΟΔΑ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ

Δαπανηθέντα εἰς θέρμανσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Καταστήματος τῆς Ἑταιρείας.	Δρ.	416.05	
» » χάρτην καὶ τυπωτικὰ διαφόρων ἐντύπων.	»	117.60	
» » ταχυδρομικὰ τέλη καὶ ἔξοδα διαχειρίσεως	»	415.15	
» » γραφικὴν ὕλην	»	106.10	
» » καθαρισμὸν τοῦ Καταστήματος	»	135.—	
» » φόρον ἐπιτηδεύματος τῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἑταιρείας ἔτους 1911	»	354.60	
» » ἐσωτερικὰς ἐπισκευὰς τοῦ Καταστήματος τῆς Ἑταιρείας	»	117.60	
» » ἀξίαν θερινῶν ἐνδυμασιῶν τῶν δύο κλητήρων τῆς Ἑταιρείας	»	70.—	
» » φύλακτρα χρεωγράφων τῆς Ἑταιρείας	»	27.75	
» » ἀξίαν τριῶν ἐκκονιστηρίων ἐκ πτύλων, δύο ψηκτρῶν καὶ δύο ψιάθων εἰσόδου	»	73.10	
» » ἀξίαν ποσίμου ὕδατος . . .	»	30.50	
» » ἀντικατάστασιν 10 ὁμολογιῶν			
Εἰς μεταφορὰν . .	Δρ.	1,863.45	8,968.15

Ἐκ μεταφορᾶς . .	Δρ. 1,863.45	8,968.15	
κληρωθεισῶν εἰς τὸ ἄρτιον .	» 34.30		
Δαπανηθέντα εἰς ἔξοδα παραλαβῆς βιβλίων ἐκ τοῦ Τελωνείου Πειραιῶς . .	» 55.05		
» » ἐπιδιόρθωσιν ἠλεκτρικῶν κωδώνων καὶ γραφομηχανῆς .	» 12.50		
» » ἁμαξαγώγια Ἀντιπροέδρου καὶ Συμβούλων πρὸς ἐπιθεώρησιν ἀρχαιολογικῶν χώρων ἐν Ἀθήναις	» 14.30		
» » ἀποστολὴν τηλεγραφήματος τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ ἐπὶ τῇ δολοφονίᾳ Μητροπολίτου Γρεβενῶν	» 11.05		
» » δημοσιεύσεις εἰς τὰς Ἐφημερίδας	» 6.—	1,996.65	

Ἄρθρον 3.

ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ

Δαπανηθέντα : εἰς ἐπιχορήγησιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Διοικ. Συμβουλίου	Δρ. 720.—	720.—	

Ἄρθρον 4.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΔΑΠΑΝΑΙ

Δαπανηθέντα : διὰ τὰς ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ ἐπιστημονικὰς διαλέξεις, προβολὰς εἰκόνων κ. λ. π.	Δρ. 294.—	294.—	11,978.80

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Ἔξοδα Βιβλιοθήκης.

Ἄρθρον 1.

ΜΙΣΘΟΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δαπανηθέντα	Δρ. 2,640.—	2,640.—

Ἄρθρον 2.

ΕΞΟΔΑ ΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΣΕΩΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

Δαπανηθέντα : εἰς ἀγορὰν βιβλίων	Δρ. 6,293.65	
» » δετικὰ βιβλίων	» 533.15	
Εἰς μεταφορὰν . .	Δρ. 6,826.80	2,640.—

	Ἐκ μεταφορᾶς . . Δρ.	6,826 80	2,640.—	
Δαπανηθέντα εἰς κατασκευὴν βιβλιοθηκῶν . .	»	308.—		
» » ἀγορὰν ἀνεμιστῆρος, αὔξησιν φωτισμοῦ κ. λ. π.	»	225.20	7,360.—	10.000.—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἄρθρον μόνον.

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δαπανηθέντα: εἰς συνδρομὰς εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικὰ . . .	Δρ.	838.—	838.—	838.—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἄρθρον μόνον.

ΤΕΛΗ ΧΑΡΤΟΣΗΜΟΥ

Δαπανηθέντα: εἰς κατανάλωσιν χαρτοσήμου πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος τῆς συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου κατὰ τὸν νόμον ͵ΓΨΚΘ' 1910 . . .	Δρ.	200.—	200.—	200.—

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Ἔξοδα ἀνασκαφῶν καὶ ἀγορᾶς ἀρχαίων.

Ἄρθρον 1.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΠΑΣΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ

Ἀνασκαφαὶ Πνυκός.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν καὶ καρραγωγέων. .	Δρ.	1,973.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διαχειριστοῦ Χρ. Ἠλιοπούλου	»	400.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	41.90	
» » ὁδοιπορικὰ Ἐφόρου Κ. Κουρουνιώτου διὰ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν ἐργασιῶν	»	22.—	
» » ἀποζημίωσιν ἐπιστάτου Φωτίου Γριμάνη	»	55.—	
» » προμήθειαν σχοινίου, σπυρίδων καὶ ἄλλων ὑλικῶν	»	16.70	
» » ἐπισκευὴν ἐργαλείων	»	12 95	2,521.55
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.		2,521.55

Ἐκ μεταφορᾶς . . . . Δρ. 2,521.55

Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	258.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διαχειριστοῦ Χ. Ἠλιοπούλου	»	115.—	
» » ἀξίαν σπυρίδων καὶ σχοινίου.	»	9.85	
» » ἁμαξαγώγια ἐπιτροπῆς Συμβούλων πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἀνασκαφῶν	»	8.20	391.05

Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιήλ.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	1,264.50	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διαχειριστοῦ τῶν ἀνασκαφῶν Χρ. Ἠλιοπούλου.	»	270.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	25.30	
» » ὁδοιπορικὰ διευθύνοντος Ἐφόρου Π. Καστριώτου.	»	21.50	
» » ὁδοιπορικὰ ἐπιστάτου Ἐμμ. Μώτου. . .	»	20.50	
» » ἀξίαν σπυρίδων καὶ σχοινίου.	»	16.30	
» » ἁμαξαγώγια τοῦ κ. Ἀντιπροέδρου πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐκεῖ ἀρχαιολογικῶν τόπων	»	7.10	1,625 20

Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὴν Ἁγίαν Αἰκατερίνην.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν καὶ καρραγωγέων .	Δρ.	416.85	
» » ἀξίαν σπυρίδων καὶ σχοινίου	»	7.70	424.55

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀθήναις ἐν ὁδῷ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ Θερμοπυλῶν.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν	Δρ.	80.—	80.—

Ἀνασκαφαὶ Ἀναβύσσου Ἀττικῆς.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	1,047.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος διαχειριστοῦ Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφέως.	»	165.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	66.30	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Π. Καστριώτου	»	39.90	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ.	»	45.70	
» » ἀξίαν σπυρίδων, ἐνοίκιον δωματίου διὰ			
Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	1,363.90	5,042.35

Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	1,363.90	5,042.35
τὴν φύλαξιν τῶν εὑρημάτων καὶ μεταφορὰν αὐτῶν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον . .	»	48.75	
Δαπανηθέντα εἰς ἀξίαν καὶ διορθωτικὰ ἐργαλείων	»	22.40	
» » μεταφορὰν εὑρημάτων εἰς Ἐθν. Μουσεῖον	»	16.15	
» » φωτογράφησιν τοῦ χώρου καὶ τῶν μνημείων	»	38.—	1,489.20

Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἁγίᾳ Μαρίνῃ Φωκίδος.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	1,110.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Γ. Σωτηριάδου	»	124.20	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ.	»	40.25	
» » ἀξίαν σπυρίδων, κιβωτίων κλπ.	»	21.40	
» » μεταφορὰν ἀρχαίων ἀγγείων ἐξ Ἁγίας Μαρίνης εἰς Μουσεῖον Χαιρωνείας . . .	»	20.—	1,315.85

Ἀνασκαφαὶ ἐν Θεσσαλίᾳ.

1) Ἀνασκαφαὶ Σέσκλου.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	231.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Α. Ἀρβανιτοπούλου	»	70.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	12.—	
» » μεταφορὰν ἐργαλείων ἐκ Βόλου εἰς Σέσκλον	»	12 —	325.—

2) Ἀνασκαφαὶ ἐν Γόννοις.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	687.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Α. Ἀρβανιτοπούλου	»	115.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	75.25	
» » μεταφορικὰ εὑρημάτων καὶ ἐργαλείων . .	»	100.30	
» » ὁδοιπορικὰ ἐργατῶν	»	42.10	
» » ἀξίαν ὑλικῶν	»	27.80	1,047.45

3) Ἀνασκαφὴ θολωτοῦ τάφου Δρανίστης.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	240.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Α. Ἀρβανιτοπούλου	»	65.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ.	»	38.10	
» » ὁδοιπορικὰ ἐργατῶν καὶ χωροφυλάκων . .	»	52.40	
» » διορθωτικὰ ἐργαλείων καὶ ἀξίαν κιβωτίων			
Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	395.50	9,219.85

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	395.50	9,219.85
	κενῶν πρὸς ἔνθεσιν τῶν εὑρημάτων . . .	»	14.20	
Δαπανηθέντα εἰς	μεταφορικὰ ἐργαλείων καὶ εὑρημάτων . .	»	43.15	452.85

Ἀνασκαφαὶ Ἐρετρίας

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	1,966.50	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Κ. Κουρουνιώτου	»	363.80	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐρέτριαν καὶ τἀνάπαλιν ἐξ Ἐρετρίας εἰς Χαλκίδα πρὸς ἐξαργύρωσιν ἐπιταγῶν	»	100.50	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ Ἐρετρίας εἰς Σπήλαιον Ὀλύμπου διὰ τὰς ἐκεῖ ἀνασκαφὰς	»	45.—	
» »	ὁδοιπορικὰ ἀρχιεργάτου Γιαννακοπούλου .	»	18.80	
» »	ὁδοιπορικὰ ἐργάτου Βασιλείου	»	13.80	
» »	ἀξίαν ὑλικῶν καὶ ἐργαλείων	»	65.95	
» »	φωτογραφικὴν ἐργασίαν.	»	52.—	
» »	διορθωτικὰ ἐργαλείων	»	22.10	
» »	μεταφορὰν ἐργαλείων ἐκ Χαλκίδος εἰς Ἐρέτριαν καὶ τἀνάπαλιν	»	14.—	2,662.45

Ἀνασκαφαὶ ἐν Κυπαρισσίᾳ.

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν	Δρ.	291.—	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Ν. Κυπαρίσση.	»	149 70	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	31.30	
» »	μεταφορὰν τῶν εὑρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν εἰς Πάτρας	»	13.90	
» »	ἔξοδα προχείρου ἐρεύνης τῶν ἀνασκαπτέων μερῶν	»	7.50	493 40

Ἀνασκαφαὶ ἐν Τανάγρᾳ.

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	903.—	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀνασκαφὰς Ἐφόρου Ν. Παπαδάκη	»	195.75	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ.	»	23.80	
» »	μεταφορὰν εὑρημάτων ἐκ τοῦ τόπου τῶν ἀνασκαφῶν εἰς τὸ Μουσεῖον Τανάγρας. .	»	32.—	
» »	ἀγώγια καθημερινῆς μεταβάσεως τοῦ Ἐφόρου ἐκ Σχηματαρίου εἰς τὸν τόπον τῶν			
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	1,154.55	12,828.55

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	1,154.55	12,828 55
	ἀνασκαφῶν καὶ τἀνάπαλιν καὶ μεταφορᾶς ὕδατος διὰ τοὺς ἐργάτας	»	34.50	
Δαπανηθέντα εἰς	προμήθειαν σπυρίδων, βαρελίου ὕδατος κλπ.	»	13.10	1,202 15

Ἀνασκαφαὶ Δρίτσης Αὐλίδος.

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	65.—	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Ν. Παπαδάκη	»	24 90	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκ Θηβῶν εἰς Δρίτσαν καὶ τἀνάπαλιν καὶ εἰς μεταφορικὰ τῶν εὑρημάτων ἐκ Δρίτσης εἰς Θήβας .	»	23.85	
» »	ἀξίαν ἐργαλείων.	»	8.35	122 10

Ἀνασκαφαὶ Θεισόας Ἀρκαδίας.

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	753.40	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Γ. Οἰκονόμου	»	191.55	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	53.65	
» »	ἀξίαν ὑλικῶν	»	17.70	
» »	ἀξίαν φωτογραφικῶν εἰδῶν.	»	9.50	1,025.80

Ἀνασκαφαὶ Εὐβοίας.

Δαπανηθέντα εἰς	ἡμερομίσθια ἐργατῶν ἐργασθέντων εἰς τὰς ἀνασκαφὰς εἰς «Περιβόλια Χαλκίδος» . .	Δρ.	450.—	
» »	ἡμερομίσθια ἐργατῶν ἐργασθέντων εἰς διερεύνησιν ἀρχαιοτήτων ἐν Παλαιοκαστρὶ .	»	27.50	
» »	ἀξίαν φωτογραφικῶν εἰκόνων ἀρχαιοτήτων ἐν Παλαιοκαστρὶ	»	108.—	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Συμβούλου Γ. Παπαβασιλείου.	»	360.—	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Παλαιοκαστρὶ	»	45.20	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Χαλκίδα, Αἰδηψὸν καὶ Κίναιον μετ' ἐπιστροφῆς	»	52.—	
» »	ἀποζημίωσιν τοῦ ἐποπτεύοντος Ἐφόρου Ν. Παπαδάκη	»	95.65	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα μετ' ἐπιστροφῆς.	»	13.55	
» »	προμήθειαν ὑλικῶν.	»	14.20	
» »	ὁδοιπορικὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων			
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	1,166.10	15,178 60

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	1.166.10	15,178.60
Κύμης ἐκ Καλημεριάνων εἰς Παλαιοκαστρί, Ποταμίαν καὶ τἀνάπαλιν.	»	2.50	1,168.60

Ἀνασκαφαὶ Θηβῶν

(ἐν τῷ λεγομένῳ ἀνακτόρῳ τοῦ Κάδμου).

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν καὶ καρραγωγέων .	Δρ.	988.50	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Ἐφόρου Α. Κεραμοπούλου	»	405.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ	»	109 80	
» » ἀξίαν φωτογραφικῶν εἰδῶν	»	49.70	
» » ἀξίαν ξυλίνων κιβωτίων, σανίδων κλπ. πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν εὑρημάτων	»	27.—	1.580.—

Ἀνασκαφαὶ Θεσπιῶν.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	270.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀνασκαφὰς Ἐφόρου Α. Κεραμοπούλου. . .	»	145 80	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκ Θηβῶν εἰς Θεσπίας καὶ τἀνάπαλιν	»	20.—	
» » ἀποζημίωσιν ἰδιοκτήτου ἀγροῦ ἐν ᾧ ἐγένοντο αἱ ἀνασκαφαὶ	»	30.—	
» » μεταφορὰν εὑρημάτων ἐκ Θεσπιῶν εἰς Θήβας	»	20.50	
» » ἀξίαν διαφόρων ὑλικῶν	»	45.40	
» » ἀξίαν φωτογραφικῶν εἰδῶν	»	15.—	546.70

Ἀνασκαφαὶ Μελάνων Κυνουρίας.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν.	Δρ.	403 10	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀνασκαφὰς Ἐφόρου Κ. Ῥωμαίου	»	75.—	
» » ὁδοιπορικὰ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μέλανα μετ' ἐπιστροφῆς καὶ ἐκ Μελάνων εἰς τὸν τόπον τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τἀνάπαλιν καθ' ἑκάστην, διαρκουσῶν τῶν ἀνασκαφῶν . .	»	61.10	539.20

Ἀνασκαφαὶ ἐν Κερκύρᾳ.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν καὶ καρραγωγέων .	Δρ.	942.55	
» » ἀξίαν πτύων καὶ ἀξινῶν	»	39.60	
Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	982.15	19,013.10

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	982.15	19,013.10
Δαπανηθέντα εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀνασκαφὰς Ἐφόρου Φρειδ. Βερσάκη ἀπὸ 28 Μαρτίου - 16 Ἀπριλίου ἑ. ἔ.	»	83.20	1,065.35

Ἐργασίαι Νάξου.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν ἐργασθέντων εἰς κάλυψιν ἀνασκαφέντων πρότερον προϊστορικῶν τάφων	Δρ.	35.—	
» » ἀξίαν καὶ τοποθέτησιν σιδηρῶν κιγκλίδων ἐπὶ ἓξ παραθύρων αἰθούσης σχολείου Νάξου πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν εὑρημάτων παρελθόντων ἐτῶν	»	132.—	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ διευθύνοντος Συμβούλου Κλωνὸς Στεφάνου διὰ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἄνω ἐργασιῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων	»	137.—	
» » ὁδοιπορικὰ τοῦ αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Νάξον καὶ τἀνάπαλιν	»	33.20	337.20

Δαπάναι σχεδιάσεως Ναοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Φιγαλείᾳ.

Δαπανηθέντα εἰς ὁδοιπορικὰ Ἐφόρου Κ. Ῥωμαίου καὶ Μηχανικοῦ Α. Ὀρλάνδου ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Βάσσας καὶ ἐκ Βασσῶν τοῦ μὲν Ἐφόρου εἰς Τρίπολιν, τοῦ δὲ Μηχανικοῦ εἰς Λυκοσούραν	Δρ.	113 40	
» » ἀποζημίωσιν τοῦ Μηχανικοῦ Ὀρλάνδου .	»	27.55	140.95

Διάφοροι ἐργασίαι.

Δαπανηθέντα εἰς ἡμερομίσθια ἐργατῶν ἐργασθέντων εἰς ἀνασκαφὰς εἰς Ὑψηλὰ Ἀλώνια Πατρῶν καὶ εἰς μεταφορὰν τῶν εὑρημάτων εἰς τὴν ἐν Πάτραις ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν . .	Δρ.	61.—	
» » ἔξοδα μεταβάσεως καὶ ἐπιστροφῆς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Χαλκίδα τῆς ἐπιτροπῆς ἐκ Συμβούλων πρὸς ἐξέτασιν τοῦ τύμβου τοῦ Σαλγανέως	»	132.80	193.80
			20,750.40

Ἄρθρον 2.

ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΙΣ ΑΡΧΙΕΡΓΑΤΟΥ

Δαπανηθέντα εἰς ἀποζημίωσιν τοῦ ἀρχιεργάτου τῆς Ἑταιρείας Ἐλ. Καμπάνη πρὸς δρ. 160 μηνιαίως	Δρ.	1,920.—	1,920.—
Εἰς μεταφορὰν			22,670.40

Ἐκ μεταφορᾶς			22,670.40

Ἄρθρον 3.

ΑΓΟΡΑ ΑΡΧΑΙΩΝ

Δαπανηθέντα εἰς ἀξίαν διαφόρων ἀρχαίων λιθίνων καὶ λοιπῶν ἀγορασθέντων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας .	Δρ.	505.65	505.65

Ἄρθρον 4.

ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΚΤΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΚΑΦΑΣ

Δαπανηθέντα εἰς Δῆμον Θηβαίων δι' ἀξίαν τοῦ ἐν τῇ Ἀγορᾷ Θηβῶν χώρου, διὰ τὴν κατεδάφισιν τῶν ἐπ' αὐτοῦ δημοτικῶν κρεοπωλείων πρὸς ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν, καὶ δι' ἀνέγερσιν κρεοπωλείων ἐν ἄλλῃ θέσει Θηβῶν . . .	Δρ.	1,200.—	
» » συμβολαιογράφον Π. Γενοβέλην διὰ συμβολαιογραφικὰ δικαιώματα καὶ ἔξοδα συντάξεως πληρεξουσίου διὰ τὴν ἀνωτέρω ἀπαλλοτρίωσιν	»	10.—	1,210.—
			24,386 05

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Δημοσιεύματα.

Ἄρθρον μόνον.

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς ἔτους 1910 (ἐξακολούθησις ἐκδόσεως).

Δαπανηθέντα :

Εἰς Π. Δ. Σακελλάριον διὰ τυπωτικὰ 3ου καὶ 4ου τεύχους .	Δρ.	1,336.—	
» στοιχειοθέτην Ἐμμ. Σαραντίδην διὰ πρόσθετον ἐργασίαν ἐκτυπώσεως	»	50.—	
» ἀμοιβὴν τῶν συγγραφέων	»	1,005.50	
» ἀποστολὴν εἰς καθιδρύματα καὶ ἑταίρους	»	98.85	2,490.35

2) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς ἔτους 1911.

Εἰς ἀμοιβὴν τῶν συγγραφέων	Δρ.	990.25	
» Π. Δ. Σακελλάριον διὰ τυπωτικὰ 1ου καὶ 2ου τεύχους .	»	1,090.—	
» Ἐμμ. Σαραντίδην διὰ πρόσθετον ἐργασίαν ἐκτυπώσεως	»	50.—	
» φωτογράφον Ἀντ. Πετρίτσην διὰ φωτογράφησιν ἀρχαίων	»	795.90	
» Β. Παπαγιαννόπουλον διὰ φωτογράφησιν ἀρχαίων . .	»	15.—	
» ἀξίαν φωτογραφικῶν ὑλικῶν	»	12 50	
Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	2,953.65	2,490.35

	'Εκ μεταφορᾶς	Δρ.	2,953.65	2,490.35
Εἰς	Κ. Κόλμαν διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων . . .	»	1.264.—	
»	'Ελευθ. Καζάνην διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων .	»	47.—	
»	Β. Παπαγιαννόπουλον διὰ φωτοτυπικοὺς πίνακας ἀρχαίων διὰ τὴν 'Αρχαιολ. 'Εφημερίδα	»	359.50	
»	Α. Γρούδμαν διὰ φωτοτυπικοὺς πίνακας ἀνασκαφῶν 'Ελευσῖνος	»	355.—	
»	Α. Ζιλλιερὸν διὰ σχεδίασιν πινάκων ἀρχαίων Μουσείου Θηβῶν	»	350.—	
»	Α. Πάλλην δι' ἀξίαν χάρτου διὰ σχέδια 'Ελευσῖνος .	»	66.45	
»	ὁδοιπορικὰ καὶ ἀποζημίωσιν 'Εφόρου Κ. Κουρουνιώτου καὶ ἀρχιτέκτονος Α. 'Ορλάνδου διὰ μετάβασιν εἰς Λυκοσούραν.	»	141.70	
»	ἀποστολὴν εἰς καθιδρύματα καὶ ἑταίρους	»	90.—	
»	ἁμαξαγώγια ἐπιμελητοῦ ἐκδόσεως 'Εφημερίδος. . . .	»	25 55	5,652.85
	3) 'Αγορὰ χάρτου διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς 'Αρχαιολ. 'Εφημερίδος.			
»	ἀξίαν χάρτου, ναῦλον καὶ μεταφορικὰ αὐτοῦ, ἀποσταλέντος ἐκ Βιέννης ὑπὸ G. Roeder διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς 'Εφημερίδος.	»	1.663.15	1,663.15
	4) Πρακτικὰ 'Εταιρείας ἔτους 1909.			
»	Σ. Κ. Βλαστὸν δι' ὑπόλοιπον ἐξόδων ἐκτυπώσεως. .	»	256 —	256.—
	5) Πρακτικὰ 'Εταιρείας ἔτους 1911.			
»	Π. Δ. Σακελλάριον διὰ χάρτην καὶ τυπωτικὰ 500 ἀντιτύπων	»	1 196.—	
»	Π. Δ. Σακελλάριον διὰ χάρτην καὶ τυπωτικὰ 25 ἰδιαιτέρων ἀντιτύπων διὰ τοὺς συγγραφεῖς	»	180.—	
»	Κ. Κόλμαν διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων . . .	»	140.—	
»	'Ελευθ. Καζάνην διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων .	»	39 70	
»	ἀποστολὴν εἰς καθιδρύματα καὶ ἑταίρους	»	126.65	
»	Γ. Εὐγένιον διὰ σχεδίασιν τοπογραφικῶν χαρτῶν Πνυκὸς καὶ Γόννων	»	60.—	1,742.35
	6) Πρακτικὰ 'Εταιρείας 1911.			
»	Κ. Κόλμαν διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων. . .	»	152 —	
»	'Αντ. Πετρίτσην διὰ φωτογράφησιν ἀρχαίων	»	62.—	
»	Α. 'Ορλάνδον διὰ σύνταξιν σχεδίων Λυκοσούρας καὶ 'Ερετρίας	»	60.—	274 —
	7) Σύγγραμμα 'Εφόρου Κεραμοπούλου «περὶ τοπογραφίας Δελφῶν».			
»	ἀμοιβὴν τοῦ συγγραφέως διὰ 5 τυπογραφικὰ φύλλα . .	Δρ.	300.—	
»	Π. Δ. Σακελλάριον διὰ χάρτην καὶ τυπωτικὰ 5 τυπογραφικῶν φύλλων	»	350.—	
	Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	650.—	12,078 70

Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	650.—	12.078.70
Εἰς Ἐλ. Καζάννην διὰ κατασκευὴν 32 τσιγγογραφημάτων .	Δρ.	413.—	
» Τυπογραφεῖον Ἑστίας διὰ τυπωτικὰ 32 εἰκόνων. . .	»	426 —	
» Μ. Ἐργῖνον διὰ χάραξιν καὶ τύπωσιν 2 τοπογραφικῶν χαρτῶν	»	230.—	
» Μ. Ἐργῖνον διὰ λιθογράφησιν πίνακος Γυμνασίου καὶ Σταδίου Δελφῶν εἰς 500 ἀντίτυπα	»	50.—	1,769.—

8) Κατάλογος Μουσείου Λυκοσούρας ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου.

Εἰς Π. Δ. Σακελλάριον διὰ χάρτην καὶ τυπωτικὰ 619 ἀντιτύπων	Δρ.	446.—	
» Κ. Κόλμαν διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων . . .	»	400.—	
» Α. Πετρίτσην διὰ φωτογράφησιν ἀρχαίων	»	52.—	
» ἀμοιβὴν τοῦ συγγραφέως	»	270.—	
» ὁδοιπορικὰ τοῦ συγγραφέως	»	41 05	1.209.05

9) Σύγγραμμα Ἐφόρου Α. Ἀρβανιτοπούλου «περὶ Στηλῶν Παγασῶν».

» Κόλμαν καὶ Γροῦδμαν διὰ κατασκευὴν τσιγγογραφημάτων	Δρ.	325. –	325 —

10) Διάφορα ἔξοδα.

» χάρτην καὶ τυπωτικὰ διαλέξεως Α. Φιλαδελφέως «Περὶ λεωφόρου Περικλέους - Ἀσπασίας»	»	168.40	
» χάρτην καὶ τυπωτικὰ ὑπομνήματος Δ. Ἀντωνιάδου «Περὶ Προϋπολογισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογ. Ἑταιρείας» .	»	50 —	
» χαρτόνιον δι' ἀποστολὴν δημοσιευμάτων εἰς ἐξωτερικὸν	»	43.50	261 90
Τὸ ὅλον			15,648 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Διάφορα ἔξοδα.

Ἄρθρον 1.

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΠΡΩΗΝ ΚΛΗΤΗΡΟΣ

Δαπανηθέντα διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ πρώην κλητῆρος τῆς Ἑταιρείας Κ. Πάνου κατὰ τὸ ἄρθρον 45 τοῦ Ὀργανισμοῦ πρὸς δρ. 81 μηνιαίως . .	Δρ.	972.—	972.—

Ἄρθρον 2.

ΕΚΤΑΚΤΑ ΕΞΟΔΑ

Δαπανηθέντα εἰς Λ. Σῶχον καὶ κληρονόμους αὐτοῦ διὰ τὴν κατασκευὴν μαρμαρίνης προτομῆς τοῦ ἐπιτίμου Ἀντιπροέδρου τῆς Ἑταιρείας Δ. Τσιβανοπούλου.	Δρ.	1,300.—	
Εἰς μεταφορὰν	»	1,300.—	972.—

Εἰς μεταφορὰν . . .	Δρ.	1,300.—	972.—	
Δαπανηθέντα εἰς κατασκευὴν μαρμαρίνης στήλης ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Καταστήματος τῆς Ἑταιρείας πρὸς ἀναγραφὴν τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς . .	»	1,325.—		
» εἰς ἀξίαν στεφάνου κατατεθέντος εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ δολοφονηθέντος Μητροπολίτου Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ	»	90.—		
» εἰς Αἰκατ. Σχλούφα δι' ἔξοδα κηδείας τοῦ πατρὸς αὐτῆς νοσήσαντος καὶ ἀποθανόντος ἐνῷ εἰργάζετο ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς Ἀναβύσσου .	»	100.—		
» εἰς ἀξίαν φωτογραφικῶν πλακῶν διὰ τὴν διάλεξιν Α. Φιλαδελφέως περὶ τῆς Λεωφόρου Ἀσπασίας - Περικλέους	»	30.—		
» εἰς ἀξίαν προσκλήσεων, φακέλλων καὶ ἀντιτύπων παραρτήματος ἐκ σχεδίου πόλεως Ἀθηνῶν διὰ τὴν διάλεξιν Α. Φιλαδελφέως . . .	»	40.—		
» εἰς μηχανικὸν Γ. Εὐγένιον δι' ἀποζημίωσιν καὶ ὁδοιπορικὰ ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κηφισσίαν μετὰ μηχανικοῦ πόλεως, δι' ἄδειαν περιτοιχίσεως τοῦ ἐκεῖ οἰκοπέδου τῆς Ἑταιρείας	»	31.—		
» εἰς δικαίωμα ποσίμου ὕδατος τοῦ Καταστήματος ἔτους 1911. . .	»	80.—	2,996.05	3,968 05

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Ἄρθρον μόνον.

ΕΞΟΔΑ ΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ

Δαπανηθέντα εἰς Ἑταιρείαν Ἀεριόφωτος διὰ κατανάλωσιν ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος πρὸς φωτισμὸν τοῦ Καταστήματος μηνῶν Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ.	Δρ.	139.25
» εἰς Ἑταιρείαν Σιδηροδρόμου Πελοποννήσου δι' ἀξίαν χάρτου ἡλιογραφίας διὰ τὰς ἀνασκαφὰς Κεραμεικοῦ π. ἔ.	»	20.25
Εἰς μεταφορὰν	Δρ.	159.50

Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ.	159 50
Δαπανηθέντα εἰς Ταμίαν τῆς Ἑταιρείας δι' ἔξοδα Γραφείων ἀπὸ 22-31 Δεκεμβρίου π. ἔ.	»	4.60
» εἰς Ἔφορον Α. Κεραμόπουλον δι' ἀξίαν χειραμαξίου, κενῶν κιβωτίων πετρελαίου, σπυρίδων κλπ. δι' ἀνασκαφὰς Θηβῶν π. ἔ. . .	»	43.30
» εἰς Α. Ἀρβανιτόπουλον Ἔφορον Ἀρχαιοτήτων δι' ἀποζημίωσίν του ἐργασθέντος ἐκτὸς τῆς ἕδρας του ἀπὸ 12-20 Ἰουλίου π. ἔ. εἰς ἀνασκαφὴν καὶ περίφραξιν Θεάτρου Λαρίσσης	»	37.35
» εἰς Α. Ἀρβανιτόπουλον διὰ δαπάνας κατασκευῆς ὑποστέγων ἐν Λαρίσσῃ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πρὸς τοποθέτησιν τῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἀρχαιοτήτων	»	848.80
» εἰς φύλακα ἀρχαιοτήτων Ἐλευσῖνος Ἰω. Εὐσταθίου διὰ μισθόν του μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ.	»	140.—
» εἰς φύλακας ἀρχαιοτήτων Δήλου Ν. Ἀφεντάκην καὶ Ζωγράφον διὰ μισθοὺς αὐτῶν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ.	»	240.—
» εἰς φύλακα ἀρχαιοτήτων Τίρυνθος Γ. Καραγιάννην διὰ μισθὸν αὐτοῦ Β' ἑξαμηνίας π. ἔ. . . .	»	300.—
» εἰς φύλακα ἀρχαιοτήτων Θέρμου Λ. Κυριακόπουλον διὰ μισθὸν αὐτοῦ τετάρτης τριμηνίας π. ἔ. .	»	120.—
» εἰς Ζαχ. Τσιρικάκη δι' ἀποζημίωσιν μηνῶν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ. διὰ καθαρισμὸν καὶ φύλαξιν τοῦ Μουσείου Χαλκίδος	»	60.—
» εἰς Ἀθ. Μέξην φύλακα ἀρχαιοτήτων Ἀμφιαρείου διὰ μισθὸν αὐτοῦ μηνῶν Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ.	»	90.—
» εἰς Ἀθ. Ζωγράφον φύλακα ἀρχαιοτήτων Δελφῶν διὰ πρόσθετον ἀποζημίωσιν ὡς ἐπιστατήσαντα		
Εἰς μεταφορὰν	»	2 043.55

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	2,043.55
	εἰς τὰς ἐν Δήλῳ ἀνασκαφὰς Γαλλικῆς Σχολῆς ἀπὸ 26 Ἀπριλίου μέχρι τέλους Ἰουνίου π. ἔ. . .	»	53.—
Δαπανηθέντα	εἰς Ε. Παπαδημητρόπουλον φύλακα ἀρχαιοτήτων Παλαιᾶς Μαντινείας διὰ μισθὸν αὐτοῦ ἀπὸ 1 Αὐγούστου-22 Σεπτεμβρίου π. ἔ.	»	104.—
»	εἰς Ἐμμ. Σακελλάριον δι' ἀξίαν ξυλείας πρὸς κατασκευὴν κιβωτίων δι' ἐναπόθεσιν ἐκμαγείων. . . .	»	117.05
»	εἰς Ἰωάννην Λυμπέρην δι' ἡμερομίσθιά του πρὸς κατασκευὴν τῶν ἄνω κιβωτίων	»	22 50
»	εἰς Δ. Εὐαγγελίδην ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων δι' ἀποζημίωσιν ἐποπτείας ἀνασκαφῶν ἐν Τίρυνθι τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου ἀπὸ 31 Μαρτίου-9 Μαΐου π. ἔ. . .	»	133.30
»	εἰς Θ. Καραχάλιον ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων δι' ἀποζημίωσίν του ἀπὸ 10 Μαρτίου μέχρι τέλους Ἀπριλίου π. ἔ. δι' ἐποπτείαν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀνασκαφῶν Ἀγγλ. Σχολῆς	»	116.—
»	εἰς Θ. Καραχάλιον δι' ἀποζημίωσιν ἐποπτείας ἀνασκαφῶν Αὐστριακῆς Σχολῆς ἐν Ἤλιδι ἀπὸ 1 Μαΐου ἕως 15 Ἰουνίου π. ἔ. . .	»	105.—
»	εἰς Θ. Καραχάλιον δι' ἀξίαν κιβωτίων πρὸς ἔνθεσιν ἀρχαιοτήτων καὶ μεταφορὰν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου	»	59.95
»	εἰς Δ. Πίππαν ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων δι' ἔξοδα Μουσείου Δήλου Μαρτίου καὶ Ἀπριλίου π. ἔ.	»	30.—
»	εἰς Ἀ. Ἀρβανιτόπουλον δι' ἔξοδα μεταφορᾶς ἀρχαιοτήτων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Θεσσαλίας εἰς Μουσεῖον Βόλου.	»	101.25
»	εἰς Ἀ. Ἀρβανιτόπουλον δι' ἔξοδα φωτογραφήσεως ἀναγλύφων ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς Τυρνάβου	»	51.—
»	εἰς Ἀ. Ἀρβανιτόπουλον δι' ἔ-		
	Εἰς μεταφορὰν	»	2,936.60

	Ἐκ μεταφορᾶς . . .	Δρ.	2,936.60		
	ξοδα μεταφορᾶς καὶ συγκεντρώσεως ἀρχαιοτήτων εἰς τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ Μουσεῖα	»	116.30		
Δαπανηθέντα	εἰς φύλακα ἀρχαιοτήτων Παλαιᾶς Κορίνθου Π. Κουλὸν δι' ἔξοδα μεταφορᾶς ἀρχαιοτήτων ἐκ Π. Κορίνθου εἰς Κεντρικὸν Μουσεῖον	»	16 30		
»	εἰς Εὐαγ. Τζιτζίτην Σχολάρχην Μεθώνης δι' ἔξοδα ἀποστολῆς ἀγαλματίου ἀνευρεθέντος ἐν Λαχανάδᾳ, εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. . . .	»	27 40		
»	εἰς Παναγ. Παγκάραν δι' ἀποζημίωσιν αὐτοῦ δι' ἀξίαν μαρμαρίνου ἀναγλύφου εὑρεθέντος ἐν τῷ κτήματί του.	»	25 —		
»	εἰς Α. Πελακάνον ἐπιμελητὴν ἀρχαιοτήτων δι' ἀμοιβὴν καθαρισμοῦ καὶ συντηρήσεως ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς Αἰγίνης ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου - τέλους Μαΐου π. ἔ.	»	100.—		
»	εἰς Γ. Κατσούλην δι' ἔξοδα μεταφορᾶς ἀρχαίων ἐκ Πειραιῶς καὶ ἄλλοθεν εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξέτασιν ὑπὸ Ἀρχ. Ἐπιτροπῆς Α' τριμηνίας π. ἔ.	»	63.10		
»	εἰς Β. Μπράκαν ἀστυνόμον, δι' ἔξοδα μεταφορᾶς ἀναγλύφου ἐκ θέσεως Χασάνη εἰς Ἀθήνας κατὰ Μάϊον π. ἔ.	»	36 —		
»	εἰς Α. Κοντολέοντα διὰ φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν Στρατ. σταθμοῦ Δελφῶν κατὰ Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον π. ἔ.	»	31.—		
»	εἰς Α. Κοντολέοντα διὰ γραφικὰ ἔξοδα Μουσείου Δελφῶν κατὰ Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον π. ἔ. . .	»	31.—		
»	εἰς φύλακα Παγασῶν Α. Καλαντζῆν διὰ μισθὸν Νοεμβρίου καὶ Δεκεμβρίου π. ἔ.	»	60.—	3,442.70	3,442.70

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

Χρέωσις	Ποσόν		Πίστωσις	Ποσόν	
Ὑπόλοιπον Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1910 . . .	4,282	44	Ἐπληρώθησαν εἰς ἔξοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ .	70,457	25
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ .	73,831	95	» » Τράπεζαν Γ. Π. Σκουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις).	44,582	15
» » προκαταβολὰς	50	—	» » ἀγορὰν χρεωγράφων.	180,564	—
» » Τράπεζαν Γ. Π. Σκουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις).	99,500	—	» » χρεώστας διαφόρους.	3,679	10
» » Τράπεζαν Ἀνατολῆς (ἔντοκος κατάθεσις).	60,000	—	Ὑπόλοιπον Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911 . . .	2,060	99
» » Τράπεζαν Ἀθηνῶν (ἔντοκος κατάθεσις)	60,000	—			
» » χρεώστας διαφόρους.	3,679	10			
Ἄθροισις	301,343	49	Ἄθροισις	301,343	49

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

Ὁ Λογιστής
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΙΔΟΣ

Ε Ξ Ο Δ Α	*Ποσὸν*	
Εἰς μισθοὺς προσωπικοῦ τῶν Γραφείων τῆς Ἑταιρείας.	8,968	15
» ἔξοδα γραφείων καὶ διαχειρίσεως.	1,996	65
» ἐπιχορήγησιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου.	720	—
» διαφόρους δαπάνας	294	—
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης	2,640	—
» ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης	7,360	—
» συνδρομὰς εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικὰ	838	—
» τέλη χαρτοσήμου	200	—
» ἀνασκαφὰς καὶ πᾶσαν πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένην δαπάνην	20,750	40
» ἀποζημίωσιν ἀρχιεργάτου.	1,920	—
» ἀγορὰν ἀρχαίων	505	65
» ἀπαλλοτρίωσιν ἀκινήτων κτημάτων πρὸς ἀνασκαφὰς	1,210	—
» δημοσιεύματα	15,648	65
» διάφορα ἔξοδα	972	—
» ἔκτακτα ἔξοδα	2,996	05
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	3,442	70
» Κεφάλαιον, τὸ καθαρὸν περίσσευμα ἐσόδων προστιθέμενον εἰς Κεφάλαιον.	3,374	96
Ἄθροισις	73,832	21

Ἐν Ἀθήναις, 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

«ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ»

Ε Σ Ο Δ Α	*Ποσὸν*	
Ἀπὸ εἰσφορὰς τακτικῶν ἑταίρων	2,767	50
» τόκους καὶ μερίσματα	32,955	50
» ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων	105	—
» » ἐκ δημοσιευμάτων	5,901	65
» » διάφορα	2,084	56
» » ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	30,000	—
» » ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων	18	—
Ἄθροισις	73,832	21

Ὁ Λογιστὴς
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	*Ποσὸν*	
Ταμεῖον	2,060	99
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης	212,310	25
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898	171,795	75
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου ἔτους 1889 φρ. 125,000,000	79,025	50
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου 1907 φρ. 20,000,000	20,548	25
Ὁμολογίαι πατριωτικοῦ δανείου 30,000,000	35	—
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως	640	—
Προκαταβολαὶ	2,066	—
Τράπεζα Γ. Π. Σκουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις)	60,695	65
Ἀκίνητα κτήματα	25,655	—
Κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	259,863	80
Παρακαταθῆκαι δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα	3,200	68
Ἄθροισις	837,896	87

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1911

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ	Ποσὸν	
Κεφάλαιον	837,896	87
Ἄθροισις	837,896	87

Ὁ Λογιστὴς
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ	*Ποσὸν*	
Ταμεῖον	2,060	99
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης	212,310	25
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898	171,795	75
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου ἔτους 1889 φρ. 125,000,000	79,025	50
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου 1907 φρ. 20,000,000	20,548	25
Ὁμολογίαι πατριωτικοῦ δανείου 30,000,000	35	—
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως	640	—
Προκαταβολαὶ	2,066	—
Τράπεζα Γ. Π. Σκουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις)	60,695	65
Ἀκίνητα κτήματα	25,655	—
Κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	259,863	80
Παρακαταθῆκαι δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα	3,200	68
Ἄθροισις	837,896	87

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 1911

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ	*Ποσὸν*	
Κεφάλαιον	887,896	87
Ἄθροισις	887,896	87

Ὁ Λογιστὴς
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΛΗΨΟΔΟΣΙΑ

	Χρέωσις					
	Ὑπόλοιπον 31 Δεκεμβρίου 1910		Πράξεις ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911		Τὸ ὅλον τῆς χρεώσεως	
Ταμεῖον	4,282	44	297,061	05	301,343	49
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπέζης	131,320	—	80,990	25	212,310	25
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898	171,795	75			171,795	75
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου ἔτους 1889 φραγκ. 125,000,000			79,025	50	79,025	50
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1907 φραγκ. 20 000 000			20,548	25	20,548	25
Ὁμολογίαι πατριωτικοῦ Δανείου 30,00 000 .	35	—			35	—
Ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως	640	—			640	—
Προκαταβολαί	2,116	—			2,116	—
Τράπεζα Γ. Π. Σκουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις) .	115,613	50	44,582	15	160,195	65
Τράπεζα Ἀνατολῆς (ἔντοκος κατάθεσις) . . .	60,000	—			60,000	—
Τράπεζα Ἀθηνῶν (ἔντοκος κατάθεσις) . . .	60,000	—			60,000	—
Ἀκίνητα κτήματα	65,170	24			65,170	24
Κατάστημα τῆς Ἑταιρείας.	259,863	80			259,863	80
Παρακαταθῆκαι δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα . . .	3,200	68			3,200	68
Χρεῶσται διάφοροι			3,679	10	3,679	10
Παρακαταθῆκαι δι' ἀνασκαφὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ				26		26
Κεφάλαιον			39,515	24	39,515	24
Ἄθροισις	874,037	41	565,401	80	1,439,439	21

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1911

Π ί σ τ ω σ ι ς						*Ὑπόλοιπα τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911*			
Ὑπόλοιπον 31 Δεκεμβρίου 1910		Πράξεις ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911		Τὸ ὅλον τῆς πιστώσεως		Χρέωσις		Πίστωσις	
		299,282	50	299,282	50	2,060	99		
						212,310	25		
						171,795	75		
						79,025	50		
						20,548	25		
						35	—		
						640	—		
		50	—	50	—	2,066	—		
		99,500	—	99,500	—	60,695	65		
		60,000	—	60,000	—				
		60,000	—	60,000	—				
		39,515	24	39,515	24	25,655	—		
						259,863	80		
						3,200	68		
		3,679	10	3,679	10				
	26				26				
874,037	15	3,374	96	877,412	11			837,896	87
874,037	41	565,401	80	1,439,439	21	837,896	87	837,896	87

Ο Λογιστής
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΑΛΥΣΙΣ

τῶν Γενικῶν λογαριασμῶν, ἐφ' ὧν ἐπῆλθε μεταβολὴ ἢ οὔ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἔτους 1911.

Α'. Ἐπὶ τῶν Γενικῶν Λογαριασμῶν τοῦ Ἐνεργητικοῦ.

Ταμεῖον.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον	Δρ.	4.282 44
ἐχρεώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1911 ἐνεργηθείσας εἰσπράξεις	»	297,061.05
Τὸ ὅλον	Δρ.	301,343.49
καὶ ἐπιστώθη μὲ τὰς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνεργηθείσας πληρωμὰς	»	299.282 50
ὑπόλοιπον Ταμείου τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911	Δρ.	2,060.99

Χρηματόγραφα.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχον 56 Μετοχαὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	Δρ.	131,320.—
ἐχρεώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὴν ἀξίαν τῶν κατὰ τὸ ἔτος 1911 ἀγορασθεισῶν 20 ὁμοίων ἀξίας μετὰ τῶν ἐξόδων προμηθείας	»	80,990.25
καὶ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ὑπάρχουσιν 76 Μετοχαὶ ἀξίας	»	212,310.25
Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχον 1697 ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898 ἀξίας	Δρ.	171,795.75
ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	»	171,795.75
Τὴν 10 Ἰουνίου 1911 ἠγοράσθησαν 365 ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου ἔτους 1889 ἀξίας μετὰ τῶν ἐξόδων προμηθείας	Δρ.	79,025.50
ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	»	79,025.50
Τὴν 10 Ἰουνίου 1911 ἠγοράσθησαν 200 ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1907 ἀξίας μετὰ τῶν ἐξόδων προμηθείας	Δρ.	20.548.25
ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	»	20,548.25
Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχον 35 ὁμολογίαι τοῦ Πατριωτικοῦ Δανείου τῶν 30,000,000 ἀξίας	Δρ.	35.—
ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	»	35.—
Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχον ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου Κεφαλαιοποιήσεως ἀξίας	Δρ.	640.—
ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	»	640.—

Προκαταβολαὶ ἐπὶ ἀποδόσει Δ/ομοῦ εἰς Ἐφόρους, ἐπιστάτας καὶ λοιπούς.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὠφείλοντο εἰς τὴν Ἑταιρείαν προκαταβολαὶ	Δρ.	2.116 —
ἐπιστώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1911 γενομένας ἀποδόσεις προκαταβολῶν	»	50 —
ὑπόλοιπον ἀποδοτέον τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.	»	2,066.—

Τράπεζα Γ. Π. Σκουζέ.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σκουζὲ ἀνήρχετο εἰς . . .	Δρ.	115,613.50
ἐχρεώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1911 γενομένας ἐντόκους καταθέσεις	»	44.582.15
Τὸ ὅλον	»	160.195.65
καὶ ἐπιστώθη μὲ τὰς γενομένας ἀναλήψεις	»	99.500.—
ὑπόλοιπον ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.	»	60 695 65

Τράπεζα τῆς Ἀνατολῆς.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἀνατολῆς ἀνήρχετο εἰς . . .	Δρ.	60.000.—
ἐπιστώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1911 γενομένην ἀνάληψιν	»	60.000.—
ὑπόλοιπον κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911		μηδὲν

Τράπεζα Ἀθηνῶν.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 τὸ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀθηνῶν ἀνήρχετο εἰς.	Δρ.	60,000.—
ἐπιστώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1911 γενομένην ἀνάληψιν	»	60 000 —
ὑπόλοιπον τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911		μηδὲν

Ἀκίνητα κτήματα.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον.	Δρ.	65,170 24
ἐπιστώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὴν ἀξίαν τῶν ἀναπαλλοτριώτων κτημάτων	»	39.515 24
Ἀξία ἀπαλλοτριωτῶν κτημάτων κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 . . .	»	25,655.—

Ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:

1) ἐξ ἑνὸς ἀγροῦ εἰς θέσιν Μολυβᾶ ἀρχικῆς ἀξίας μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀξίας τοῦ λόγῳ ῥυμοτομίας ἀπαλλοτριωθέντος μέρους αὐτοῦ	Δρ.	7,955.40
Εἰς μεταφοράν.	»	7,955.40

Ἐκ μεταφορᾶς.	Δρ.	7,955.40	
2) ἐξ ἑνὸς οἰκοπέδου παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιὴλ ἀρχικῆς ἀξίας	»	10.330.85	
3) ἐξ ἑνὸς οἰκοπέδου ἐν Κηφισσίᾳ	»	6.768.75	
4) ἐκ μιᾶς οἰκίας ἐν Ἐλευσῖνι (*)	»	600.—	Δρ. 25.655 —

Κατάστημα τῆς Ἑταιρείας.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ἡ ἀξία τοῦ καταστήματος ἀνήρχετο εἰς . .	Δρ	259.863.80
ἐφ' οὗ οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτοῦ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911.	»	259.863.80

Παρακαταθῆκαι δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἐν τῷ Δημοσίῳ Ταμείῳ

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας . .	Δρ.	3,200.68
ἐφ' οὗ οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή.		
Ὑπόλοιπον τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911	»	3.200.68

Χρεῶσται διάφοροι.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 οὐδὲν ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον		
ἐχρεώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὰς γενομένας πληρωμὰς εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου δι' ἀνασκαφὰς	Δρ.	3,679.10
καὶ ἐπιστώθη μὲ τὰς ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911 γενομένας ἀποδόσεις. . . .	»	3,679 10
ὑπόλοιπον τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911		μηδὲν

Β'. Ἐπὶ τοῦ λογαριασμοῦ τοῦ Παθητικοῦ.

Παρακαταθῆκαι δι' ἀνασκαφὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπὸ τοῦ κ. Goekoop.

Τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπῆρχεν ὑπόλοιπον.	Δρ.	0.26
ἐχρεώθη ὁ λογαριασμὸς οὗτος μὲ τὰ ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας διαγραφέντα .	»	0 26
ὑπόλοιπον τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911		μηδὲν

Πληρωτέα ἐντάλματα

Καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1911 ἐξεδόθησαν ἐντάλματα 528 ἀξίας	Δρ.	70.457.25
ἅτινα καὶ ἐξωφλήθησαν.		

(*) Ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν δραχμῶν 65,170.24, ὅπερ ἀνεγράφετο ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐτησίοις ἀπολογισμοῖς ὡς ἀξία τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς Ἑταιρείας, ὧν τὰ πλεῖστα ὡς ἀρχαιολογικοὶ νῦν τόποι εἶνε ἀναπαλλοτρίωτα καὶ ἐπομένως ἀνεπίδεκτα χρηματικῆς ἐκτιμήσεως, τὸ Συμβούλιον ἀπεφάσισε νὰ σημειωθῇ ἡ ἀξία τῆς ἀγορᾶς μόνον τῶν ἀνωτέρω τεσσάρων κτημάτων, ἅτινα εἰσὶν ἀπαλλοτριώσιμα καὶ ὧν ἡ σημερινὴ ἀξία εἶναι σημαντικῶς ἀνωτέρα τῆς εἰς ἣν ἠγοράσθησαν.

ΠΙΝΑΞ ἐμφαίνων τὴν περιουσίαν τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ἀνήρχετο εἰς			Δρ.	874.037 15
Ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:				
1) ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρ.	4,282.44		
2) » 56 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης . . .	»	131,320 —		
3) » 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898	»	171,795.75		
4) » 35 ὁμολογ. πατριωτικοῦ δανείου 30,000,000	»	35.—		
5) » μίαν ἀπόδειξιν καὶ ἕνα ὁριστικὸν τίτλον τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως . . .	»	640.—		
6) » προκαταβολὰς	»	2.116.—		
7) » ἔντοκον κατάθεσιν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σκουζὲ.	»	115,613.50		
8) » ἔντοκον κατάθεσιν παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἀνατολῆς	»	60,000.—		
9) » ἔντοκον κατάθεσιν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀθηνῶν	»	60,000.—		
10) » ἀκίνητα κτήματα ἀξίας	»	65,170.24		
11) » κατάστημα τῆς Ἑταιρείας ἀξίας.	»	259,863.80		
12) » παρακαταθήκας δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα. . .	»	3,200.68		
Τὸ ὅλον	»	874,037.41		
ἐξ ὧν ἀφαιρουμένων τῶν ὀφειλομένων εἰς ὑπόλοιπον παρακαταθήκης	»	26	»	874.037.15
Ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911 ἐπῆλθον αἱ ἑξῆς αὐξομειώσεις:				
1) εἰς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ Ταμείου 31 Δεκεμβρίου 1910	Δρ.	4,282.44		
προσετέθησαν αἱ καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1911 ἐνεργηθεῖσαι εἰσπράξεις κατὰ τὴν ἀναλυτικὴν κατάστασιν τῆς κινήσεως τοῦ Ταμείου.	»	297.061 05		
Τὸ ὅλον	»	301,343.49		
ἀφαιρουμένων δὲ τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐνεργηθεισῶν πληρωμῶν	»	299.282.50		
ἔμεινεν ὑπόλοιπον κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 . .	»	2,060.99	Δρ.	2,060.99
2) ἐπὶ τῶν μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης 56 τὸν ἀριθμὸν ἀξίας.	»	131,320.—		
προσετέθησαν 20 ὅμοιαι ἀγορασθεῖσαι ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911 ἀξίας	»	80,990.25		
οὕτω δὲ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ὑπάρχουσιν 76 μετοχαὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀξίας	»	212,310.25	»	212,310.25
3) ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898 τὸν ἀριθμὸν 1697, οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν . .			»	171,795 75
Εἰς μεταφορὰν			»	386,166 99

Ἐκ μεταφορᾶς		Δρ 386.166 99
4) τὴν 10 Ἰουνίου 1911 ἠγοράσθησαν 365 ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν		» 79.025 50
5) τὴν 10 Ἰουνίου 1911 ἠγοράσθησαν 200 ὁμολογίαι Ἐθνικοῦ Δανείου ἔτους 1907, ἐφ' ὧν οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται ἡ ἀξία αὐτῶν		» 20.548.25
6) ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ πατριωτικοῦ δανείου τῶν 30,000,000 οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν		» 35.—
7) ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ ἡ ἀξία αὐτῶν		» 640.—
8) ἐκ προκαταβολῶν εἰς ἐφόρους, ἐπιμελητὰς καὶ λοιποὺς ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ ὠφείλοντο κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910	Δρ. 2,116.—	
ἀπεδόθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1911	» 50.—	
ἐπομένως ὀφείλονται κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	» 2.066.—	» 2.066.—
9) εἰς τὸ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Σκουζὲ	» 115,613 50	
προσετέθησαν διὰ νέων καταθέσεων ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911	» 44,582.15	
Τὸ ὅλον	» 160 195.65	
καὶ ἀνελήφθησαν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1911	» 99 500.—	
ἐπομένως ἔμεινεν ὑπόλοιπον ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911	» 60,695.65	» 60,695 65
10) τὸ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ τῆς Ἀνατολῆς ἐκ Δρ. 60,000 ἀνελήφθη ὅλον πρὸς ἀγορὰν χρηματογράφων, ἐπομένως οὐδὲν ὑπόλοιπον ἔμεινε κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911.		
11) τὸ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ὑπόλοιπον ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Ἀθηνῶν ἐκ δραχ. 60,000, ἀνελήφθη ὅλον ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911 πρὸς ἀγορὰν χρηματογράφων, ἐπομένως οὐδὲν ὑπόλοιπον ἔμεινε τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.		
12) ἐκ τῶν ἀκινήτων κτημάτων ἀξίας	Δρ. 65,170.24	
ἀφῃρέθησαν τὰ θεωρηθέντα ἀναπαλλοτρίωτοι ἀρχαιολογικοὶ χῶροι, ἀξίας	» 39 515.24	
ἐπομένως κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἔμειναν ὡς περιουσία τῆς Ἑταιρείας ἀπαλλοτριωτὰ ἀκίνητα κτήματα ἀξίας	» 25,655.—	» 25.655.—
13) ἐπὶ τῆς γενομένης δαπάνης μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1899 τοῦ ἀνεγερθέντος καταστήματος τῆς Ἑταιρείας οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ αὕτη		» 259 863 80
14) ἐπὶ τοῦ παρὰ τῷ Δημοσίῳ Ταμείῳ ὑπολοίπου παρακαταθηκῶν δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα	Δρ. 3,200.68	
οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολή, σημειοῦται δὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦτο	» 3,200.68	» 3,200.68
Εἰς μεταφορὰν		» 837,896.87

Ἐκ μεταφορᾶς		Δρ. 837,896.87
15) ἐκ τῶν εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου γενομένων πληρωμῶν.	» 3,679.10	
ἀπεδόθησαν ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911	» 3,679.10	
ἑπομένως οὐδὲν ὑπόλοιπον ἔμεινε τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.		
16) τὸ ὑπόλοιπον ἐκ παρακαταθήκης ὑπὸ τοῦ κ. A. Goekoop δι' ἀνασκαφὰς ἐν Κεφαλληνίᾳ ἐκ λεπτῶν 26 διεγράφη ὑπὲρ τῆς Ἑταιρείας, ἑπομένως οὐδὲν ὑπόλοιπον ἔμεινε τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.		
		Δρ. 837,896 87

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἀποτελεῖται:

1) ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ.	Δρ.	2,060.99
2) » 76 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	»	212,310.25
3) » 1697 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898	»	171,795.75
4) » 365 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889	»	79,025.50
5) » 200 ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου 1907	»	20,548.25
6) » 35 ὁμολογίας Πατριωτικοῦ Δανείου 30,000,00	»	35.—
7) » μίαν ἀπόδειξιν καὶ ἕνα ὁριστικὸν τίτλον τοῦ Ἐθνικοῦ Δανείου κεφαλαιοποιήσεως	»	640.—
8) » προκαταβολὰς ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ.	»	2,066.—
9) » ἔντοκον κατάθεσιν παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Σκουζὲ.	»	60,695.65
10) » ἀκίνητα κτήματα	»	25,655.—
11) » κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	»	259,863 80
12) » παρακαταθήκας δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα.	»	3,200.68
Ἐν ὅλῳ καθαρὰ περιουσία τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911. . .	»	837,896 87

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ταμίας
ΑΛΕΞ. Α. ΜΥΛΩΝΑΚΟΣ

Ὁ Λογιστὴς
ΠΑΝΑΓ. Γ. ΣΤΡΙΓΟΠΟΥΛΟΣ

4

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΤΩΝ
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

συνταχθεῖσα ὑπὸ τοῦ γραμματέως τοῦ Συμβουλίου κ. Χρ. Τσούντα καὶ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ γενικῇ συνελεύσει τῶν ἑταίρων τῇ 8 Ἰανουαρίου 1912.

Κύριοι,

Πρὶν ἐκθέσῃ ὑμῖν τὸ Συμβούλιον τὰ ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένα κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, ἀνακοινοῖ μετὰ λύπης, ὅτι ἀπέθανον κατ' αὐτὸ ἐκ τῶν τακτικῶν ἡμῶν ἑταίρων ἕξ, ἐν οἷς ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος τῶν Δυτικῶν Ἀντώνιος Δελένδας, ὁ διακεκριμένος γλύπτης Λάζαρος Σῶχος καὶ ὁ ἐπιτίμιος καθηγητὴς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου Κωνσταντῖνος Μητσόπουλος. Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων δ' ἑταίρων ἀπεβίωσαν δύο τῶν ἐξοχωτέρων ἀρχαιολόγων τῆς Γερμανίας, ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου Reinhard Kekule καὶ ὁ γενικὸς γραμματεὺς τοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου Otto Puchstein. Νέοι τακτικοὶ ἑταῖροι ἐνεγράφησαν κατὰ τὸ 1911 δεκατρεῖς.

Ἐκ τῶν ἔργων τῆς Ἑταιρείας ἀναφέρομεν κατὰ τὴν συνήθειαν πρῶτον τὰς ἀνασκαφάς, ἐκ τούτων δὲ πάλιν πρῶτον τὰς ἐν Ἀθήναις γενομένας.

Ἐπειδὴ ἡ τὸ προπαρελθὸν ἔτος ἐν τῷ χώρῳ τῆς Πνυ-

κὸς ἐνεργηθεῖσα σκαφὴ ἤγαγεν εἰς τόσον ἀπροσδόκητα πορίσματα καὶ ἐγέννησε νέας ἀπορίας, ἀπεφασίσθη ἡ ἐξακολούθησις αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος. Τὴν διεύθυνσιν τῆς νέας ἐρεύνης ἀνέλαβον οἱ σύμβουλοι κύριοι Κουρουνιώτης καὶ Ἀντωνιάδης, ἐξ αὐτῆς δὲ κατέστη πιθανώτατον, ὅτι, ἐν ὅσῳ ἐσώζετο τὸ ἐσώτερον ἀνάλημμα, τὸ ἀνακαλυφθὲν τὸ 1910, κατὰ μὲν τὸ νοτιώτερον ἥμισυ τοῦ ἡμικυκλικοῦ χώρου ὁ βράχος ἦτο ὁρατὸς καὶ ἕνεκα τούτου εἶναι ὡμαλισμένος, κατὰ δὲ τὸ βορειότερον ἥμισυ, τὸ πρὸς τὸ ἀνάλημμα, ὑπῆρχεν ἐπίχωσις, καὶ ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ χώρου κατήρχετο ἠρέμα ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ βήματος πρὸς τὸ ἀνάλημμα. Ἐκ τούτου εὔλογον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι, ἐὰν πραγματικῶς ἐνταῦθα ἐγίνοντο αἱ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου, τὸ βῆμα ἔκειτο τότε παρὰ τὸ ἀνάλημμα, δηλαδὴ εἰς τὸ ταπεινότερον μέρος τοῦ χώρου, καὶ ὅτι ἑπομένως οἱ ῥήτορες ὁμιλοῦντες ἔβλεπον πρὸς μεσημβρίαν. Ὅταν δὲ βραδύτερον ἐκτίσθη τὸ ἐξώτερον, ἐκ μεγάλων ὀγκολίθων συγκείμενον ἀνάλημμα, τότε ὁλόκληρος ὁ σημαντικῶς αὐξηθεὶς χῶρος ἐκαλύφθη ὑπὸ τεχνητῆς ἐπιχώσεως οὕτω, ὥστε ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ κατήρχετο, ὡς φαίνεται, οὐχὶ πλέον πρὸς βορρᾶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ σημερινὸν βῆμα, καὶ οἱ ἐπ' αὐτοῦ δημηγοροῦντες εἶχον τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Αἱ δύο αὗται περίοδοι τῆς ἱστορίας τοῦ χώρου παραδόξως συμφωνοῦσι πρὸς μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου, ἥτις μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο ἀπίθανος καὶ καθ' ἣν τὸ βῆμα τῆς Πνυκὸς ἐν ἀρχῇ ἦτο ἐστραμμένον πρὸς τὴν θάλασσαν, βραδύτερον δ' ἐστράφη πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Ὁ Πλούταρχος ἀποδίδει, ὡς γνωστόν, τὴν μεταβολὴν εἰς τοὺς 30 τυράννους, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν συνάγεται, ὅτι ἀνήκει εἰς ὑστερωτέρους χρόνους καὶ αἰτία αὐτῆς ἦτο πιθανῶς ἡ ἐπιθυμία, ὅπως προστατεύσωσι κατὰ

τοῦ σφοδροῦ βορρᾶ τοὺς ἐκκλησιάζοντας. Δυσεξήγητον ὅμως μένει, ὅτι τόσον μεγάλη καὶ τόσον δαπανηρὰ μετασκευὴ ἐθεωρήθη ἀναγκαία εἰς ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Πνὺξ δὲν ἦτο πλέον ὁ συνήθης τόπος τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ λαοῦ.

Πλὴν ταύτης τῆς ἀνασκαφῆς ὁ κ. Κουρουνιώτης ἐνήργησε μόνος δύο ἄλλας ἐν Ἀθήναις, τὴν μὲν ἐν τῇ ὁδῷ Θερμοπυλῶν, τὴν δὲ κατὰ τὸ ΒΑ τῶν προπόδων τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐν τῇ πρώτῃ ἀνεκαλύφθησαν 10 τάφοι περιέχοντες ὀλίγα πενιχρὰ κτερίσματα, πρὸ πάντων ἀγγεῖα τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου αἰῶνος, τῆς δὲ δευτέρας σκοπὸς ἦτο νὰ ἐξακριβωθῇ, ἐὰν ἐν τῷ οἰκοπέδῳ, τὸ ὁποῖον πρὸ ἐτῶν ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Δημοσίου παρὰ τοῦ Παπαδοπούλου, ἐσῴζοντο λείψανα ἀρχαίων οἰκοδομημάτων· τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἀρνητικόν.

Οὐχὶ μακρὰν τῆς τελευταίας σκαφῆς ἐγένετο τετάρτη διὰ τοῦ ἐφόρου κ. Κεραμοπούλλου. Ἐξ ἀφορμῆς διαρρυθμίσεως τοῦ πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης χώρου, ἣν διαρρύθμισιν ἐπεχείρησαν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας, ἔσκαψεν ὁ κ. Κεραμόπουλλος περὶ τοὺς δύο ἐκεῖ ὀρθίους ἱσταμένους ἰωνικοὺς κίονας, ἐφάνη δ' ἐκ τῆς σκαφῆς, ὅτι οἱ κίονες ἀνῆκον ἀληθῶς, ὡς ὑπετίθετο, εἰς στοὰν ὑστάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων ἔχουσαν τὸ μέτωπον ἐστραμμένον πρὸς ἀνατολάς· μεταξὺ τῆς στοᾶς καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀπεκαλύφθησαν δεξαμενὴ καὶ δύο φρέατα, ἴσως δὲ πρόκειται περὶ λειψάνων μεγάλης τινὸς οἰκίας.

Ἄλλη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἐν Ἀθήναις ἔγινε διὰ τοῦ συμβούλου κ. Καστριώτου εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως, παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιήλ. Ἐκεῖ πρὸ ἐτῶν πολλῶν εἶχεν ἀγοράσει ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν γήπεδον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπέθετεν ὅτι ὑπῆρχον τάφοι, καὶ εἶχεν ἀνασκάψει αὐτὸ ἐν μέρει· τὴν ἔρευναν δ' ἐκείνην συνεπλήρωσε νῦν ὁ κ. Καστριώτης, δὲν εὗρεν ὅμως εἰμὴ μόνον δύο συντετριμ-

μένους πίθους, οἵτινες περιεῖχον ὀστᾶ μικρῶν παιδίων, καὶ περὶ τὰ δέκα μικρὰ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν δύο φέρουσι μελανομόρφους γραφάς· ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εἰκονίζονται δύο Σάτυροι ὀρχούμενοι, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἵσταται ὁ Διόνυσος κρατῶν ῥυτόν. Προσέτι ἀνεκαλύφθη εἰς βάθος 4 μέτρων μέγα ὑδραγωγεῖον ἢ ὀχετὸς κατεσκευασμένος ἐκ κεράμων ἀψιδωτῶν, χρόνων πολὺ παλαιῶν.

Ἐν τῇ λοιπῇ Ἀττικῇ ἐνηργήθη μία ἀνασκαφὴ μόνον ὑπὸ τοῦ κ. Καστριώτου καὶ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Φιλαδελφέως, οἵτινες ἐν Ἀναβύσῳ τοῦ δήμου Θορικίων ἀνεκάλυψαν πολλοὺς τάφους γεωμετρικῶν χρόνων καί τινας ἄλλους τοῦ 6ου καὶ τοῦ 5ου αἰῶνος. Οἱ γεωμετρικοὶ ἔκειντο ἐντὸς δύο τεχνητῶν τύμβων, εὑρέθησαν δ' ἐν αὐτοῖς περὶ τὰ 150 ἀγγεῖα διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων κοσμούμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τῶν συνήθων γραμμικῶν ποικιλμάτων, ἐπί τινων ὅμως ἀπαντῶσι καὶ μορφαὶ ζῴων καὶ ἀνθρώπων· προσέτι εὑρέθησαν ἐν τοῖς τάφοις τούτοις ὀλίγα χειροποίητα καὶ ἐκ χονδροῦ πηλοῦ ἀγγεῖα φέροντα ἐγχάρακτα κοσμήματα.

Ἐν Βοιωτίᾳ ἀνέσκαψαν οἱ ἔφοροι κύριοι Παπαδάκις καὶ Κεραμόπουλλος. Ὁ πρῶτος ἀνέλαβε τὸ ἀληθῶς οὐχὶ πολὺ εὐχάριστον ἔργον νὰ ἐνεργήσῃ νέας ἐρεύνας εἰς τὰ τοσάκις ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων ἀνασκαλευθέντα καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον συληθέντα νεκροταφεῖα τῆς Τανάγρας καὶ νὰ διασώσῃ ὅ,τι τυχὸν διέφυγεν ἐκείνους, κατώρθωσε δὲ ν' ἀνακαλύψῃ 160 περίπου ἀσυλήτους τάφους ἀνήκοντας εἰς τοὺς ἓξ τελευταίους πρὸ Χρ. αἰῶνας. Ἐν αὐτοῖς εὗρε μέγαν ἀριθμὸν πηλίνων ἀγγείων καὶ εἰδωλίων, ὧν τὰ πλεῖστα στεροῦνται ἰδίας ἀξίας, τὸ ὅλον ὅμως εἶναι ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις διδακτικόν. Ὁ κ. Παπαδάκις ἀνέσκαψε καὶ παρὰ τὰς Θήβας δεκαὲξ τάφους, τὸ καλύτερον δ' ἐκ τῶν

κτερισμάτων, τὰ ὁποῖα εὗρεν ἐν αὐτοῖς, εἶναι μελανόμορφος σκύφος, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται σκηνὴ ἐλαιοτριβείου.

Ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἐνήργησεν ἀνασκαφὰς ἐν Θήβαις καὶ καὶ ἐν Θεσπιαῖς. Ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τὸ Συμβούλιον ἀνεκοίνωσεν ὑμῖν, ὅτι ὁ Ὀλλανδὸς κ. Goekoop ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ χορηγήσῃ τὴν δαπάνην ἀνασκαφῆς τινος ἀναφερομένης εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχήν, τὸ Συμβούλιον δὲ ὑπέδειξε τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἐντὸς τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν πρό τινων ἐτῶν ἀναφανέντος μυκηναϊκοῦ οἰκοδομήματος, τοῦ ὁποίου τὴν ἔρευναν εἶχεν ἀρχίσει δαπάναις τῆς Ἑταιρείας ὁ κ. Κεραμόπουλλος, ἀλλὰ διέκοψε προσωρινῶς, διότι ἦτο ἀνάγκη ν' ἀπαλλοτριωθῶσι πρότερον οἰκήματά τινα. Συναινέσαντος τοῦ κ. Goekoop ἡ Ἑταιρεία παρεκάλεσε τὸν δῆμον Θηβαίων νὰ μεταφέρῃ εἰς ἄλλο μέρος τῆς πόλεως τὰ δημοτικὰ χρεοπωλεῖα, τὰ ὁποῖα ἔκειντο ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ μυκηναϊκοῦ οἰκοδομήματος, μετὰ πολλὰ δὲ κατωρθώθη τοῦτο κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀντὶ ἀποζημιώσεως δρ. 1.200 καὶ οὕτω ἐλευθερώθη ὁ χῶρος ἐκεῖνος. Ἐπαναληφθεισῶν τῶν ἐργασιῶν ἀπεκαλύφθησαν τρία νέα δωμάτια καὶ παρ' αὐτὰ αὐλὴ πιθανῶς, εὑρέθησαν δὲ χιλιάδες τινὲς ψήφων ὅρμων ἢ περιδεραίων ἐξ ὑαλομάζης, πολλὰ χρυσᾶ δισκάρια συνδεόμενα διὰ χρυσῶν συρμάτων, ἄλλα τινὰ μικρὰ χρυσᾶ ἢ ἐκ φυσικοῦ κρυστάλλου κοσμήματα, λείψανα τοιχογραφιῶν — κατεστραμμένων δυστυχῶς τῶν πλείστων — καὶ πλῆθος θραυσμάτων πηλίνων ἀγγείων ἀγράφων ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. Ἐπίσης ἀνεκαλύφθη ἐν τῇ αὐλῇ κάμινος πηλοπλάστου μαρτυροῦσα, ὅτι τὰ ἀγγεῖα κατεσκευάζοντο ἐπὶ τόπου. Ἐκ τῶν εὑρημάτων τούτων ἐνισχύεται ἡ γνώμη, ὅτι τὰ ἐν Θήβαις ἐρείπια ἀνήκουσιν εἰς βασιλικὴν κατοικίαν, δικαιούμεθα δὲ νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι σώζονται ὑπὸ τὴν

γῆν καὶ ἄλλα τμήματα αὐτῆς, πρὸ πάντων τὸ μέγαρον τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ κ. Goekoop κατέθηκεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην πέρυσι καὶ προπέρυσι 3000 δρ., τὸ Συμβούλιον δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐγγράψῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ἐν Θεσπιαῖς εἶχεν ἀποκαλύψει δαπάναις τῆς Ἑταιρείας ἤδη τὸ 1882 ὁ τότε ἔφορος Σταματάκης μέγα πολυάνδριον, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον ταφῆ οἱ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Δηλίου τὸ 424 πρὸ Χρ. πεσόντες Θεσπιεῖς. Τὴν ἀνασκαφὴν δ' ἐκείνην ἐπανέλαβε πέρυσιν ὁ κ. Κεραμόπουλλος καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους, ἀλλὰ κυρίως πρὸς εὕρεσιν ἀγγείων· διότι γνωστῆς οὔσης τῆς ἡλικίας τοῦ πολυανδρίου δύνανται τὰ ἐν αὐτῷ ἀγγεῖα νὰ διαφωτίσωσι σπουδαίως τὴν ἱστορίαν τῆς ἀγγειογραφίας. Τῷ ὄντι δὲ ἀνεκαλύφθη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν μέγα πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι μέλανα, ὑπάρχουσι ὅμως μεταξὺ αὐτῶν καὶ γραπτά, ἐκ τούτων δὲ συνεκολλήθη ἤδη ἐρυθρόμορφος κρατὴρ φέρων παράστασιν ἀξιόλογον καὶ διὰ τὴν τέχνην καὶ διὰ τὸ θέμα.

Ἀπέναντι τῆς Βοιωτίας ἐν Εὐβοίᾳ εἰργάσθησαν οἱ κύριοι σύμβουλοι Παπαβασιλείου καὶ Κουρουνιώτης. Ὁ πρῶτος ἐξηρεύνησε παρὰ τὴν Χαλκίδα ἐννέα θαλαμοειδεῖς μυκηναϊκοὺς τάφους, ἐν οἷς εὗρεν ἀγγεῖα πήλινα, ψήφους ὅρμων, εἰδώλιά τινα πήλινα, μαχαίρια χαλκᾶ κ. τ. τ., καὶ ὀκτὼ τάφους ἱστορικῶν χρόνων, ἐκ τῶν ὁποίων εἷς μικρὸς περιεῖχε περίεργον χαλκοῦν σκεῦος ἀδήλου χρήσεως· προσέτι ἀνεκάλυψε ῥωμαϊκῶν χρόνων κάμινον πρὸς ὄπτησιν πηλίνων ἀγγείων καὶ εὗρε πλησίον αὐτῆς χαλκοῦν ἐπηργυρωμένον κωδωνίσκον μετ' ἐπιγραφῆς: εὐτύχει. νίκα.

Ὁ δὲ κ. Κουρουνιώτης ἐν Ἐρετρίᾳ ἐργασθεὶς συνε-

πλήρωσε πρῶτον τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχονται τὰ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαλκίδος σπουδαιότατα ἀρχαϊκὰ ἀγάλματα, ἠρεύνησεν ἔπειτα ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐκ τοῦ κέντρου τῆς πόλεως ἔφερεν ὕδωρ εἰς οἰκοδόμημά τι ἀπέχον ἑκατὸν μέτρα ἀπὸ τοῦ ναοῦ, ἔσκαψεν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἐρετρίας καὶ ἀπεκάλυψε διάφορα ἰδιωτικὰ οἰκήματα, τελευταῖον δὲ ἠρεύνησε σπήλαιόν τι κείμενον 1 $^{1}/_{2}$ ὥραν μακρὰν τῆς πόλεως, ἐν τῷ ὁποίῳ εἶχον εὑρεθῆ ὑπὸ χωρικῶν λίθινά τινα ἐργαλεῖα καὶ προϊστορικὰ ἀγγεῖα· ὁμοίων ἀγγείων τεμάχια εὗρε καὶ ὁ ἴδιος, πιθανὸν δὲ εἶναι, ὅτι τὸ σπήλαιον ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ὡς τόπος λατρείας.

Βορειότερον τῆς Βοιωτίας, ἐν Φωκίδι, ὁ ἔφορος κ. Σωτηριάδης ἐξηκολούθησε τὰς δοκιμαστικὰς σκαφὰς ἐν τῷ προϊστορικῷ συνοικισμῷ τῆς Ἁγ. Μαρίνης, περὶ οὗ ἔγινε λόγος καὶ ἐν τῇ περυσινῇ λογοδοσίᾳ. Ὡς δὲ προεβλέπομεν τότε, τὰ πορίσματα τῆς νέας ἐρεύνης ὑπῆρξαν πολλοῦ λόγου ἄξια. Ἐκ δύο βόθρων, οἵτινες ἐσκάφησαν ἐπὶ τῆς ὑψίστης ἐπιφανείας τοῦ συνοικισμοῦ, ἐβεβαιώθη, ὅτι τὰ γνωστὰ γραπτὰ νεολιθικὰ ἤ, κατὰ τὸν κ. Σωτηριάδην, χαλκολιθικὰ ἀγγεῖα ἀπαντῶσιν εἰς τὸ κατώτατον στρῶμα τῆς ἐπιχώσεως, τὸ ὁποῖον ἔχει πάχος 3 $^{1}/_{2}$ μέτρων· κατόπιν ἔρχεται ἄλλο στρῶμα τοῦ αὐτοῦ πάχους περιέχον ἀγγεῖα τοῦ πρωίμου χαλκοῦ αἰῶνος, καὶ τρίτον ἀκολουθεῖ τὸ μυκηναϊκὸν στρῶμα. Παρεντίθεται ἄρα μεταξὺ τῶν νεολιθικῶν ἢ χαλκολιθικῶν ἀγγείων καὶ τῶν μυκηναϊκῶν μακρὰ χρονικὴ περίοδος, ἡ τοῦ πρωίμου χαλκοῦ αἰῶνος, καθ' ἣν ἐσχηματίσθη ἐπίχωσις πάχους 3 $^{1}/_{2}$ μέτρων. Ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ παραβολῆς πρὸς τὴν κεραμεικὴν τῆς Κρήτης συμπεραίνει ὁ κ. Σωτηριάδης, ὅτι τὸ τέλος τοῦ νεολιθικοῦ ἢ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος ἐν Φωκίδι πρέπει

νὰ τεθῇ περὶ τὰ μέσα τῆς τρίτης πρὸ Χρ. χιλιετηρίδος. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο συμφωνεῖ τελείως πρὸς τὰ πορίσματα τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ γενομένων πρό τινων ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφῶν, πόσον δὲ μεγάλη εἶναι ἡ σημασία αὐτοῦ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ βορειοτέρᾳ Ἑλλάδι, εἶναι περιττὸν νὰ ἐξάρωμεν ἐνταῦθα.

Ἐν Θεσσαλίᾳ ἐργάζεται ἀπὸ ἐτῶν, ὡς εἶναι γνωστόν, ὁ ἔφορος κ. Ἀρβανιτόπουλλος, ὅστις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐνήργησε δαπάναις τῆς Ἑταιρείας τρεῖς ἀνασκαφάς. Ἐν Γόννοις ἐξηκολούθησε τὴν ἔρευναν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ εὗρε περὶ τὰς 25 νέας ἐπιγραφάς, ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ ἀγαλμάτια πήλινα, χαλκᾶς τινας πόρπας κ.τ.τ. Ἐν Σέσκλῳ ἀνέσκαψε πέντε τάφους γεωμετρικῆς ἐποχῆς περιέχοντας πήλινα ἀγγεῖα, λίθινα σφονδύλια, χαλκᾶ μαχαίρια, δακτυλίους καὶ ψέλια ὁμοίως χαλκᾶ καὶ ψήφους περιδεραίων ἐξ ὑαλομάζης. Ἐν Δολοπίᾳ δέ, ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἰτάμου καὶ παρὰ τὸ χωρίον Δρανίστα, ἐκαθάρισε θολωτὸν τάφον, ἐν ᾧ εἶχον ταφῆ τριάκοντα καὶ εἷς νεκροί· τὰ κτερίσματα αὐτῶν εἶναι μεγάλα τινὰ πήλινα γεωμετρικὰ ἀγγεῖα, ἓν μικρὸν ὀστέϊνον ἀγγεῖον φέρον χρυσοῦν περίβλημα, θῆκαι μαχαιρῶν ὀστέϊναι μετ' ἐγγεγλυμμένων παραστάσεων, τετράγωνα μικρὰ ὀστέϊνα κοσμήματα φέροντα ἔγγλυφον σφίγγα, λίθοι μετ' ἐγγλύφων ζῴων, χρυσαῖ σφραγῖδες μετ' ἐγγλύφων παραστάσεων καὶ ἄλλα τινὰ μικροτέρας ἀξίας πράγματα. Καθόλου δυνάμεθα ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλλου νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τὰ κτερίσματα τοῦ πλουσίου τούτου τάφου ἔχουσιν μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν γνῶσιν τῆς τόσον σκοτεινῆς ἀκόμη ἐποχῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσιν.

Ἐν Πελοποννήσῳ ἔγιναν ἀνασκαφαὶ ὑπὸ τῶν ἐφόρων κυρίων Ῥωμαίου, Οἰκονόμου καὶ Κυπαρίσση.

Ὁ κύριος Ῥωμαῖος ἠρεύνησε μικρὸν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος Τυρίτα ἀνακαλυφθὲν ἐν Κυνουρίᾳ παρὰ τὸ χωρίον Μέλανα, εὗρε δὲ λείψανα δωρικοῦ ναοῦ τοῦ 6ου αἰῶνος, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἐκτίσθη βωμὸς τετράγωνος. Ἐκ τῶν εὑρημάτων τὰ σημαντικώτατα εἶναι χαλκῆ φιάλη φέρουσα ἀναθηματικὴν ἐπιγραφήν, ἱππάριον χαλκοῦν χρησιμεῦον ὡς ἀγγεῖον, καλλίστης αὐστηρᾶς τέχνης τοῦ 5ου αἰῶνος, καὶ τὸ ἀνώτερον μέρος χαλκῆς Σειρῆνος τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ ἐποχῆς.

Ὁ κ. Οἰκονόμος ἐργασθεὶς ἐν θέσει Παλαιοκάτουνα παρὰ τὸ πεδίον τῆς Δημητσάνης ἀπεκάλυψεν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκεῖ σωζομένης ἀρχαίας ἀκροπόλεως πολλὰ κτίσματα ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἐντὸς ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἰδιορρύθμου ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως καὶ ἀξίου πολλῆς προσοχῆς, εὑρέθησαν δύο ψηφίσματα ἐγκεχαραγμένα ἐπὶ χαλκῶν ἐλασμάτων, ἐξ ὧν ἐγνώσθη, ὅτι τὸ μὲν οἰκοδόμημα ἦτο τὸ «ἱερὸν τοῦ Μεγάλου θεοῦ» —ἤτοι τοῦ Διὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα—ἡ δὲ πόλις ἦτο ἡ Θισόα. Πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἀνεκαλύφθη ὡραῖον ἄρτιον χαλκοῦν ἀγαλμάτιον μακεδονικῶν χρόνων εἰκονίζον ἄνδρα φοροῦντα κράνος, γυμνὸν δὲ κατὰ τὰ ἄλλα.

Ὁ δὲ κ. Κυπαρίσσης ἐνήργησεν δύο ἐρεύνας, τὴν μὲν ἐν Κυπαρισσίᾳ, τὴν δὲ ἄλλην ἐν Πάτραις. Ἐν Κυπαρισσίᾳ ἔσκαψεν εἰς διαφόρους θέσεις μεταξὺ τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐβεβαίωσε τὴν ὕπαρξιν πολλῶν πωρίνων τοίχων, ὧν ἕνα παρηκολούθησεν ἐπὶ ἐκτάσεως 40 μέτρων, εὗρε δὲ καὶ ἓξ ῥαβδωτοὺς μονολίθους κίονας ὕψους 2 μέτρων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ κτήματα, ἐν οἷς σώζονται τὰ λείψανα ταῦτα, εἶναι ἰδιωτικὰ καὶ πρὸς ἀπαλλοτρίωσιν αὐτῶν ἢ ἀποζημίωσιν τῶν φυτειῶν θὰ ἀπητοῦντο δαπάναι ὑπερβαίνουσαι τὰς δυνάμεις τῆς Ἑταιρείας, δὲν ἠδυνήθη ν᾽ ἀνασκάψῃ συστημα-

τικῶς οὐδὲν μέρος. Ἡ δὲ ἐν Πάτραις ἔρευνα προεκλήθη ἐκ τῆς τυχαίας εὑρέσεως ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων μαρμαρίνου ἀγαλματίου τῆς Ἀφροδίτης. Κατ' αὐτὴν ἀπεκαλύφθησαν λείψανα βαλανείου, ὡς φαίνεται, καὶ ἄλλα κτίσματα ῥωμαϊκῶν χρόνων, τὰ ὁποῖα ἦσαν πολὺ κατεστραμμένα καὶ ἕνεκα τούτου ἐπεχώσθησαν πάλιν.

Τελευταῖον ἀναφέρομεν ἀνασκαφὴν γενομένην ἐν Κερκύρᾳ διὰ τοῦ ἐφόρου Βερσάκη. Γεωργὸς καλλιεργῶν τὸν ἀγρόν του, κείμενον οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς σημερινῆς πόλεως, ἀπεκάλυψεν ἀρχαῖον ἀνάγλυφον, λαβοῦσα δὲ γνῶσιν τούτου ἡ Κυβέρνησις ἀπέστειλεν εἰς Κέρκυραν τὸν κ. Βερσάκην, ὅστις ἐξαγαγὼν τὸ ἀνάγλυφον ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἦτο τμῆμα μεγαλυτέρας παραστάσεως κοσμούσης ποτὲ τὸ ἀέτωμα ναοῦ. Ἕνεκα τούτου ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἡ διὰ τοῦ κ. Βερσάκη ἐνέργεια ἀνασκαφῆς ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ, ἐντὸς ὀλίγων δ' ἡμερῶν εὑρέθησαν ἄλλα τμήματα τῆς αὐτῆς παραστάσεως καὶ οὕτω συνεπληρώθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἓν μνημεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν σπουδαιοτάτων τῆς ἀρχαϊκῆς πλαστικῆς. Τὴν περαιτέρω ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς παρεχώρησεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸν Γερμανὸν αὐτοκράτορα, κατ' αὐτὴν δὲ ὡρίσθησαν αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ καὶ ἀνεκαλύφθη πρὸ τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ προσόψεως βωμὸς μέγας.

Ταῦτα περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῶν δημοσιευμάτων δὲ αὐτῆς τὰ μὲν Πρακτικὰ τοῦ 1910 ἐξεδόθησαν τὸ λῆξαν ἔτος ὅσον ἦτο δυνατὸν ἐγκαίρως, τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐδημοσιεύθησαν τέσσαρα τεύχη, ἤτοι δύο διὰ τὸ ἔτος 1910 καὶ δύο διὰ τὸ ἑπόμενον· τὰ ἄλλα δύο τεύχη τοῦ 1911 τυποῦνται ἤδη καὶ θέλουσιν ἐκδοθῇ ἐντὸς ὀλίγου χρόνου. Ἐξεδόθη προσέτι ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας κατάλογος ἐπιστημονικὸς τοῦ Μου-

σειου τῆς Λυκοσούρας συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Κουρουνιώτου, ὑπὸ τὰ πιεστήρια δ' εὑρίσκεται ἄλλο ἐπιστημονικὸν βιβλίον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, ἡ Τοπογραφία τῶν Δελφῶν ὑπὸ Κεραμοπούλλου· ἐπίσης παρασκευάζονται ἤδη οἱ πίνακες διὰ τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ ἔργου, ἐν ᾧ θὰ δημοσιευθῶσιν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλλου αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθεῖσαι γραπταὶ στῆλαι τῶν Παγασῶν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ τὰ δημοσιεύματα εἶναι νῦν τὰ κύρια ἔργα τῆς Ἑταιρείας ἡμῶν· διότι, ὡς γνωρίζετε, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1910 ἀπηλλάγημεν τῶν φροντίδων τῆς ἐξασφαλίσεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀρχαίων. Μίαν δὲ μόνην τοιαύτην ἐργασίαν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Νάξῳ, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐσχετίζετο πρὸς τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ὑπὸ τοῦ κ. Κλωνὸς Στεφάνου κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη ἐκτελεσθείσας ἀνασκαφάς· ἐτοποθετήθησαν δηλαδὴ ἐντὸς ἑρμαρίων κατασκευασθέντων πρὸς τοῦτο καὶ ἐξησφαλίσθησαν διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων τὰ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ τῶν θηλέων καταλειφθέντα εὑρήματα τῶν ἀνασκαφῶν ἐκείνων καὶ ἐπεχώσθη ἓν νεκροταφεῖον συγκείμενον ἐξ ἑκατὸν περίπου τάφων, διότι οὕτω μόνον ἦτο δυνατὴ ἡ περίσωσις αὐτοῦ. Προσέτι ἐσχεδιάσθη ἡ ἀκρόπολις τοῦ Πολυχνίου.

Διαλέξεις δὲ ἐγένοντο ἐν τῷ καταστήματι τῆς Ἑταιρείας τέσσαρες, καθ' ἃς ἀνέγνωσαν ἀνακοινώσεις οἱ ἔφοροι κύριοι Ἀρβανιτόπουλλος, Οἰκονόμος, Κεραμόπουλλος, Κουρουνιώτης καὶ οἱ κύριοι Σβορῶνος καὶ Δραγάτσης.

Ἡ βιβλιοθήκη ἐξηκολούθησε νὰ πλουτίζηται διατεθέντος πρὸς τοῦτο καὶ πρὸς συντήρησιν αὐτῆς ὅλου τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ὁριζομένου ποσοῦ τῶν 10 χιλιάδων δρ., χρῆσις δ' αὐτῆς ἐγίνετο οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῶν βουλομένων ἐκ τῶν ἑταίρων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἄλλων φιλομαθῶν.

Ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν θὰ ἴδητε ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ λήξαντος ἔτους ἀφῆκε περίσσευμα 3,374 δρ. ἀλλὰ τὸ περίσσευμα τοῦτο εἶναι μᾶλλον φαινομενικόν, καὶ δὲν πρέπει νὰ συναγάγητε ἐκ τούτου, ὅτι εἴχομεν οἰκονομικὴν ἄνεσιν. Τὸ περίσσευμα θὰ ἐξηφανίζετο, ἐὰν ὑπεβάλλοντο ἐγκαίρως ἐκκρεμεῖς τινες λογαριασμοί, ὡς εἶναι οἱ σχετιζόμενοι πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν παγασιτικῶν στηλῶν. Ἐὰν μάλιστα δὲν ἔμενον ἀδιάθετα τὸ πλεῖστον τοῦ κονδυλίου τῶν ἀπαλλοτριώσεων καὶ μέρος τοῦ τῶν ἀνασκαφῶν, θὰ εἴχομεν ἀντὶ περισσεύματος σημαντικὸν ἔλλειμμα. Ἐκ τοῦ κονδυλίου δὲ τῶν ἀνασκαφῶν ἔμεινεν ὑπόλοιπόν τι μόνον ἕνεκα τῆς μεγίστης φειδωλίας, μεθ' ἧς τὸ Συμβούλιον ἐψήφιζε τὰς ἑκάστοτε ἀναγκαίας πιστώσεις διὰ τὴν ἐπιχείρησιν νέων ἀνασκαφῶν ἢ τὴν ἐξακολούθησιν παλαιοτέρων. Ἡ περιστολὴ αὕτη τῶν ἀνασκαφῶν καὶ ἡ ματαίωσις τῆς ἀπαλλοτριώσεως ἔφερον τὸ ἰσοζύγιον μεταξὺ ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ 1911. Ἀμφότερα ὅμως ταῦτα εἶναι ἐνδείξεις τῆς θλιβερᾶς ἡμῶν οἰκονομικῆς καταστάσεως. Διότι ὡς πρὸς τὸ πρῶτον τὸ Συμβούλιον φρονεῖ, ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις ὅσον οἷόν τε πλείστων ἀρχαιολογικῶν τόπων ἐν Ἀθήναις ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐκ τῶν κυριωτάτων μελημάτων τῆς Ἑταιρείας, τίνα δὲ γνώμην ἔχει περὶ τῶν ἀνασκαφῶν, ἐξέφρασεν ἤδη πέρυσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, καὶ ἡ πεῖρα τοῦ λήξαντος ἔτους δὲν ἔπεισεν αὐτὸ νὰ μεταβάλῃ τὴν γνώμην ἐκείνην, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύῃ, ὅτι ὁ ὑπέρμετρος περιορισμὸς τῶν ἀνασκαφῶν θ' ἀποβῇ ἐπιβλαβὴς εἰς τὰς ἀρχαιότητας. Πόσον δὲ περιωρισμέναι ἦσαν αἱ περυσιναὶ ἀνασκαφαὶ ἡμῶν, εἶναι εὔκολον νὰ κρίνητε ἐκ τούτου, ὅτι ἐδαπανήσαμεν δι' αὐτὰς ἐν ὅλῳ δρ. 20,750, ἐνῷ μέχρι τοῦ 1909 ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν διέθεσε πολλάκις ἴσον ἢ καὶ μεγαλύτερον ποσὸν διὰ

μίαν μόνην ἀνασκαφήν. Καὶ πρέπει νὰ εἴμεθα λίαν εὐγνώμονες πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γῆν, ἥτις τὰς σχετικῶς μικρὰς ἡμῶν δαπάνας ἀντήμειψε διὰ τόσων ἀξιολόγων εὑρημάτων καὶ ἐπιστημονικῶν πορισμάτων. Ἀλλ' οὐχ ἧττον εὐγνώμονες πρέπει νὰ εἴμεθα πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, τῶν ὁποίων αἱ δωρεαὶ συνετέλεσαν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς χρηματικῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν. Διότι ἐὰν δυνάμεθα σήμερον νὰ ἐξοδεύωμεν καὶ 20 χιλιάδας δρ. πρὸς ἀνασκαφάς, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ ἐκ τῆς περιουσίας ἐκείνης ἔσοδα. Τοῦτο δ' ἔχον ὑπ' ὄψιν τὸ Συμβούλιον καὶ θέλον νὰ δείξῃ καταφανέστερον τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Ἑταιρείας πρὸς τοὺς ὁπωσδήποτε εὐεργετήσαντας αὐτήν, ἐνέγραψε τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ἱδρυθείσης ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ καταστήματος.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

Α΄. Τακτικὴ συνέλευσις πρὸς λογοδοσίαν καὶ πρὸς ἀρχαιρεσίας.

Τῇ 8 Ἰανουαρίου 1912 ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρᾳ 10 $^{1}/_{2}$ π. μ. συνῆλθον οἱ ἑταῖροι εἰς πρώτην Γενικὴν Συνέλευσιν, ἵνα κατὰ τὰ ἄρθρα 31 καὶ 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐξελεγκτικὴν καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείαν διὰ τὸ ἔτος 1912 καὶ ἵνα ἀκούσωσι τὴν λογοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κατὰ τὸ ἔτος 1911 καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας. Παρῆσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα πέντε.

Γενομένης ψηφοφορίας ἐξελέγησαν Πρόεδρος τῆς συνελεύσεως ὁ κ. Κ. Πολυγένης, ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Λ. Τυπάλδος Μπασιᾶς, πρῶτος γραμματεὺς ὁ κ. Χ. Ἠλιόπουλος καὶ δεύτερος γραμματεὺς ὁ κ. Μ. Κύρης.

Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας διὰ ψηφοδελτίου ἀνεδείχθησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς καὶ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπείας οἱ κ. κ. Ἀθ. Ματάλας, Α. Τυπάλδος Μπασιᾶς, Γ. Γαρδίκας, Γ. Κλοντηρόπουλος καὶ Μ. Κύρης.

Μετὰ τοῦτο ὁ μὲν γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου κ. Χ. Τσούντας ἀνέγνωσε τὴν ἐν σελ. 51 ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας, ὁ δὲ πρῶτος γραμματεὺς τῆς συνελεύσεως κ. Χ. Ἠλιόπουλος ἀνέγνω τὴν ἐν σελ. 66 ἔκθεσιν τῆς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπείας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1911. Ἡ Συνέλευσις ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν τοῦ ἔτους 1911.

Β΄. Τακτικὴ Συνέλευσις
πρὸς ἐκλογὴν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Τῇ 15 Ἰανουαρίου 1912, ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ὥρᾳ 10 π. μ. συνῆλθον τὸ δεύτερον οἱ ἑταῖροι εἰς Γενικὴν Συνέλευσιν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. Κ. Πολυγένους καὶ προέβησαν διὰ ψηφοδελτίων κατὰ τὸ ἄρθρον 32 τοῦ Ὀργανισμοῦ εἰς ἐκλογὴν νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου, διὰ τὴν τριετίαν 1912 - 1914.

Ἐψήφισαν ἑταῖροι 125, ἐξελέγησαν δὲ ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Γ. Μιστριώτης διὰ ψήφων 76, μέλη δὲ τοῦ Συμβουλίου οἱ κ. κ. Α. Σκιᾶς διὰ ψήφων 108, Σ. Βάσης διὰ ψήφων 83, Π. Καββαδίας διὰ ψήφων 83, Β. Λεονάρδος διὰ ψήφων 81, Δ. Ἀντωνιάδης διὰ ψήφων 76, Μ. Εὐαγγελίδης διὰ ψήφων 76, Δ. Θεοφανόπουλος διὰ ψήφων 74, Σ. Ἀνδρόπουλος διὰ ψήφων 71, Γ. Παπαβασιλείου

διὰ ψήφων 71, Π. Π. Οἰκονόμος διὰ ψήφων 70, Α. Γεωργιάδης διὰ ψήφων 68 καὶ Ἀθ. Κατριβάνος διὰ ψήφων 66.

Ὁ ἐκλεγεὶς Ἀντιπρόεδρος κ. Γ. Μιστριώτης παρελθὼν ηὐχαρίστησε τοῖς ἑταίροις ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ εἰπὼν τάδε:

Ἐρίτιμοι καὶ φιλάρχαιοι Ἑταῖροι,

Ἡ περιφανὴς νίκη, ἣν σήμερον ἠράμεθα δὲν εἶναι νίκη προσώπων, ἀλλ' ἰδεῶν, ὑπὲρ ὧν ἀείποτε ἀγωνιζόμεθα. Ἐγὼ κληθεὶς πρὸς διεύθυνσιν τῆςδε τῆς Ἑταιρείας ἐν καιροῖς χαλεποῖς, καθ' οὓς ἄγρια πάθη καὶ ὁρμαὶ ὑβρεοκρατικαὶ ἐκράτουν, ἠδυνήθην δι' ἄκρας μετριοπαθείας νὰ διευθύνω ὅσον οἷόν τε ὁμαλῶς τὰ συμφέροντα αὐτῆς. Αὐτοὶ οἱ λιβελλογραφοῦντες κατὰ τῆς Ἑταιρείας δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ἔτυχον μεγάλης ὑποστηρίξεως.

Διότι ἐν τῇ ἐξασκήσει τῶν καθηκόντων μου δὲν ἀναγνωρίζω οὔτε φίλους οὔτε ἐχθρούς, ὡς τοῦτο διεκήρυξα καὶ πιστῶς ἐφήρμοσα. Ὁμολογῶ δὲ πολλὰς χάριτας τοῖς Συμβούλοις, οἵτινες μετὰ συνέσεως καὶ φιλοπατρίας ὑπεστήριξαν τὰς προτάσεις μου. Ὡς δ' ἐδείξαμεν ἀκραιφνὲς πρὸς τὸ δίκαιον σέβας, οὕτω καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ἑταιρείας ἀργύριον.

Διότι φειδόμενοι τούτου εὐρύνομεν τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀνασκαφάς, δι' ὧν ἀποκαλύπτεται τὸ ἀνυπέρβλητον τῆς ἀρχαίας τέχνης κάλλος, ἑρμηνεύεται ἡ μεγάτιμος τῶν προγόνων ἡμῶν ἱστορία καὶ διαλευκαίνονται σπουδαῖα τῆς φιλολογίας ζητήματα. Διὰ τῶν ἐρευνῶν τούτων τιμᾶται καὶ κλεΐζεται τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Ὡς δ' ἡ καλλίστη ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα εἶνε ἡ περγαμηνὴ τῆς εὐγενείας τῆς ἡμετέρας φυλῆς, οὕτω τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης καὶ αἱ μαρμάριναι τῆς ἱστορίας σελίδες εἶνε κέντρα κινοῦντα ἡμᾶς εἰς εὐγενεστέρας σκέψεις καὶ εἰς ἀποφάσεις ἀξίας τῶν ἡμετέρων προγόνων.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, ὅπερ συνίσταται ἐκ τῶν κορυφαίων τῆς ἐπιστήμης, ἔχει πλήρη συναίσθησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, πεῖραν καὶ ἱκανότητα πολλὴν καὶ θέλει συνεχίσει τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν, εἰς ἣν ἡ ὑμετέρα ψῆφος ἐκέλευσεν. Ὁμολογῶ δ' ὑμῖν πολλὰς χάριτας διὰ τὴν τιμήν».

Συμπλήρωσις τοῦ νέου Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Τὸ ἐκλεχθὲν ὑπὸ τῶν ἑταίρων νέον συμβούλιον συνελθὸν αὐθημερὸν εἰς συνεδρίαν πρὸς πλήρη καταρτισμὸν αὐτοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 10 τοῦ Ὀργανισμοῦ ἐξελέξατο ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ Γραμματέα τὸν κ. Π. Καββαδίαν καὶ Β' Ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Δ. Θεοφανόπουλον, μέλη δὲ τοῦ Συμβουλίου ἐξελέξατο τοὺς ἀρχαιολογοῦντας ἑταίρους κ. κ. Κ. Ζησίου καὶ Ἀλ. Φιλαδελφέα, καθηγητάς, καὶ Κλῶνα Στέφανον, διευθυντὴν τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Μουσείου.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Πρὸς τὴν Συνέλευσιν τῶν Ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Κύριε Πρόεδρε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι ἀποτελοῦντες τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπείαν τῆς Ἑταιρείας προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 τῆς 1 Ἰανουαρίου 1912 ἐγγράφου τοῦ Προεδρείου, ἐπελήφθημεν τῆς ἐξελέγξεως τῆς κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος 1911 οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας, ἐκ τῶν λογαριασμῶν καὶ λογιστικῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα:

Α'. ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον.

α') Χρέωσις.

Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 κατὰ τὴν βεβαίωσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας	Δρ.	4,282.44
Εἰσπραχθέντα ἀπὸ ἔσοδα Γενικοῦ προϋπολογισμοῦ	»	73,831.95
» » προκαταβολὰς	»	50.—
» » Τράπεζαν Γ. Π. Σχουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις)	»	99,500.—
» » Τράπεζαν Ἀνατολῆς » » »	»	60,000.—
» » Τράπεζαν Ἀθηνῶν » » »	»	60,000.—
» » χρεώστας διαφόρους	»	3,679.10
Τὸ ὅλον	»	301,343.49

β') Πίστωσις.

Πληρωθέντα εἰς ἔξοδα Γενικοῦ προϋπολογισμοῦ	Δρ.	70,457.25
» » Τράπεζαν Γ. Π. Σχουζὲ (ἔντοκος κατάθεσις)	»	34,544.15
» » ἀγορὰν χρεωγράφων	»	180,564.—
» » διαφόρους χρεώστας	»	3,679.10
Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τῇ 31 Δεκεμβρίου 1911 κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν	»	2,060.99
Τὸ ὅλον	»	301,343.49

Β'. ΕΣΟΔΑ ΚΑΙ ΕΞΟΔΑ

α') Ἔσοδα.

Ἀπὸ εἰσφορὰς τακτικῶν ἑταίρων	Δρ.	2,767.50
» τόκους καὶ μερίσματα	»	32,955.50
» ἔσοδα ἐξ ἀκινήτων κτημάτων.	»	105.—
» ἔσοδα ἐκ δημοσιευμάτων	»	5,901.65
» ἔσοδα διάφορα	»	2,084.56
» ἔσοδα ἐκ συνδρομῆς τοῦ Δημοσίου	»	30,000.—
» ἔσοδα ἐκ κεκλεισμένων χρήσεων	»	18.—
Τὸ ὅλον	»	73,832.21

β') Ἔξοδα.

Εἰς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Γραφείων τῆς Ἑταιρείας	Δρ.	8,968.15
» ἔξοδα γραφείων καὶ διαχειρίσεως	»	1,996.65
» ἐπιχορήγησιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου	»	720.—
» διαφόρους δαπάνας	»	294.—
» μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βιβλιοθήκης.	»	2,640.—
» ἔξοδα πλουτισμοῦ καὶ συντηρήσεως τῆς Βιβλιοθήκης . .	»	7,360.—
» συνδρομὰς εἰς περιοδικὰ καὶ βιβλία ἀρχαιολογικά. . . .	»	838.—
» τέλη χαρτοσήμου	»	200.—
» ἀνασκαφὰς καὶ πᾶσαν πρὸς ἀνασκαφὰς σχετιζομένην δαπάνην	»	20,750.40
» ἀποζημίωσιν ἀρχιεργάτου.	»	1,920.—
» ἀγορὰν ἀρχαίων.	»	505.65
» ἀπαλλοτρίωσιν ἀκινήτων κτημάτων πρὸς ἀνασκαφάς. . .	»	1,210.—
» δημοσιεύματα	»	15,643.65
» διάφορα ἔξοδα.	»	972.—
» ἔκτακτα ἔξοδα.	»	2,996.05
» ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων.	»	3,442.70
» Κεφάλαιον, τὸ καθαρὸν περίσσευμα ἐσόδων προστιθέμενον εἰς Κεφάλαιον	»	3,374.96
Τὸ ὅλον	»	73,832.21

Γ'. ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ

α') Ἐνεργητικόν.

Τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἀνήρχετο εἰς	Δρ.	837,896.87
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς:		
1) ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	»	2,060.99
2) » μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	»	212,310.25
Εἰς μεταφορὰν	»	214,371.24

	Ἐκ μεταφορᾶς	Δρ. 214,371.24
3)	ἀπὸ ὁμολογίας Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898. . .	» 171,795.75
4)	» » » Παγίου Δανείου ἔτους 1889. . .	» 79,025 50
5)	» » » Δανείου ἔτους 1907	» 20,548.25
6)	» » Πατριωτικοῦ Δανείου φρ. 30 000.000. .	» 35.—
7)	» » Ἐθνικοῦ Δανείου Κεφαλαιοποιήσεως. . .	» 640.—
8)	» προκαταβολάς.	» 2,066.—
9)	» ἐντόκους καταθέσεις παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σχουζέ .	» 60,695.65
10)	» ἀκίνητα κτήματα	» 25,655.—
11)	» κατάστημα τῆς Ἑταιρείας	» 259,863 80
12)	» παρακαταθήκας δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα	» 3,200.68
	Τὸ ὅλον	» 837,896.84

β') Παθητικόν.

Τὸ δὲ παθητικὸν κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἀνήρχετο εἰς	Δρ. 837,896.87
ἀποτελούμενον μόνον ἐκ τοῦ Κεφαλαίου	» 837,896.87

Δ'. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

	Κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἡ περιουσία τῆς Ἑταιρείας ἀνήρχετο εἰς	Δρ. 837,896.87
	ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς:	
1)	ἐκ τοῦ ὑπολοίπου τοῦ Ταμείου κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911	» 2,060.99
2)	ἐξ 76 μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.	» 212,310.25
3)	ἐκ 1697 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου ἑνοποιήσεως 1898 .	» 171,795.75
4)	ἐκ 365 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Παγίου Δανείου 1889 . . .	» 79,025.50
5)	ἐκ 200 ὁμολογιῶν Ἐθνικοῦ Δανείου 1907	» 20,548.25
6)	ἐκ 35 ὁμολογιῶν Πατριωτικοῦ Δανείου 30.000,000 .	» 35.—
7)	ἐκ μιᾶς ἀποδείξεως καὶ ἑνὸς ὁριστικοῦ τίτλου Δανείου Κεφαλαιοποιήσεως	» 640.—
8)	ἐκ προκαταβολῶν ἐπὶ ἀποδόσει λογαριασμοῦ	» 2,066.—
9)	ἐξ ἐντόκων καταθέσεων παρὰ τῇ Τραπέζῃ Γ. Π. Σχουζέ .	» 60,695.65
10)	ἐξ ἀκινήτων κτημάτων	» 25,655.—
11)	ἐκ τοῦ καταστήματος τῆς Ἑταιρείας.	» 259,863.80
12)	ἐκ παρακαταθηκῶν δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα	» 3,200.68
	Τὸ ὅλον	» 837,896.87

Ἐνταῦθα σημειοῦμεν ὅτι ἡ ἀξία τῶν ἀκινήτων κτημάτων κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911 ἀναγράφεται εἰς δραχμὰς 25,655, ἐνῷ κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1910 ἀνεγράφετο εἰς δραχμὰς 65,170.24, ἤτοι ἀναγράφεται ἐπὶ ἔλαττον κατὰ δραχμὰς 39,515.24. Ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται ἐκ τούτου ὅτι μέρος τῶν γηπέδων τῶν ανηκόντων εἰς τὴν Ἑταιρείαν τὸ Συμβούλιον ἐχαρακτήρισεν ὡς ἀρχαιολογικὸν χῶρον ἀναπαλλοτρίωτον, οὗ ἡ ἀξία ἐκ δραχμῶν 39,515.24 ἀφῃρέθη ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Ἑταιρείας, ἵνα μὴ παρίσταται εἰκονικῶς ἐξογκω-

μένον τὸ ἐνεργητικὸν αὐτῆς. Τὸ ποσὸν δραχμῶν 25,655 ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀρχικὴν ἀξίαν τῆς ἀγορᾶς τῶν ἑξῆς κτημάτων:

1) ἑνὸς ἀγροῦ εἰς θέσιν Μολυβᾶ ἀρχικῆς ἀξίας μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ λόγῳ ῥυμοτομίας ἀπαλλοτριωθέντος μέρους αὐτοῦ	Δρ.	7,955.40
2) ἑνὸς οἰκοπέδου παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιὴλ ἀρχικῆς ἀξίας . .	»	10,330.85
3) ἑνὸς οἰκοπέδου ἐν Κηφισσίᾳ ἀρχικῆς ἀξίας	»	6,768.75
4) μιᾶς οἰκίας ἐν Ἐλευσῖνι ἀρχικῆς ἀξίας.	»	600.—
Τὸ ὅλον	»	25,655.—

Ἡ ἐπιτροπὴ εὑρίσκουσα ὀρθὴν τὴν γινομένην ταύτην μεταβολήν, παρακαλεῖ τὴν Συνέλευσιν ὅπως ἐγκρίνῃ ταύτην. Προσέτι συνιστᾷ, ὅπως ἀποφασισθῇ ἵνα ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τῆς Ἑταιρείας ἀπαλειφθῇ καὶ ἡ μερὶς «παρακαταθῆκαι δι' ἀρχαιολογικὰ ἔργα» ἐκ δραχμῶν 3,200.68, διότι τὸ ποσὸν τοῦτο, πληρωθὲν διὰ τοῦ Ταμείου εἰσπράξεων Ἀττικῆς εἰς ἀποζημίωσιν ἰδιωτικῶν κτημάτων δι' ἀνασκαφάς, δὲν ὀφείλεται πλέον εἰς τὴν Ἑταιρείαν παρὰ τοῦ Δημοσίου, εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ ὁποίου εἶχεν ἄλλοτε κατατεθῇ τοῦτο ὡς παρακαταθήκη.

Ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω περιουσίας ἡ Ἑταιρεία κέκτηται καὶ διάφορα δημοσιεύματα· ἤτοι Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα, Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κλπ. καταγεγραμμένα ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ, ἐξ ὧν ἐπωλήθησαν ἐντὸς τοῦ ἔτους 1911 καὶ εἰσεπράχθησαν δραχμαὶ 5,901.65, αἵτινες ἐνεγράφησαν εἰς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸ Κεφάλαιον Α', ἄρθρον 4, ἤτοι ἐπὶ ἔλαττον τῶν προϋπολογισθέντων κατὰ δραχμὰς 98.35.

Ἡ γενομένη ἐξέλεγξις ἀπέδειξεν ὅτι ἡ διαχείρισις εἶνε κατὰ πάντα ἀκριβὴς καὶ ὅτι ἐτηρήθησαν ἀνελλιπῶς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου καὶ τοῦ Λογιστηρίου. Διὰ τοῦτο θεωροῦμεν καθῆκον νὰ προτείνωμεν, ὅπως ἡ Συνέλευσις ἐγκρίνῃ τὴν διαχείρισιν τοῦ λήξαντος ἔτους 1911 ὡς ὀρθῶς γενομένην, ἐπικυρώσῃ τὸν Ἰσολογισμὸν καὶ Ἀπολογισμὸν τοῦ ἔτους 1911 καὶ ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας αὐτῆς πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, συνάμα δὲ καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτῆς πρὸς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Ἑταιρείας διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 7 Ἰανουαρίου 1912.

Τὰ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας

Α. ΤΥΠΑΛΔΟΣ ΜΠΑΣΙΑΣ
Β. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΚΛΟΝΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ
Α. ΜΑΤΑΛΑΣ
Μ. ΚΥΡΗΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

α') Εξεδόθησαν τὰ ἑξῆς:

1) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* τοῦ ἔτους 1910 τεῦχος γ' - δ' εἰς 500 ἀντίτυπα.

2) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς* τοῦ ἔτους 1911 τεῦχος α' - β' εἰς 500 ἀντίτυπα.

3) *Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* τοῦ ἔτους 1909 εἰς 500 ἀντίτυπα.

4) *Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* τοῦ ἔτους 1910 εἰς 500 ἀντίτυπα.

5) *Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας* ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου (Βιβλιοθήκη Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας) εἰς 580 ἀντίτυπα

β') Ἐπωλήθησαν καὶ διετέθησαν τὰ ἑξῆς.

1) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς*. Περίοδος Α' (1837 - 1860). Ἐπωλήθησαν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τοῦ φυλλαδίου 15 καὶ 17 ἔτους 1839 ἀντὶ δραχ. 2.

2) *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς*. Γ' Περίοδος (1883 - 1911). Ἐπωλήθησαν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῶν τόμων 1896 καὶ 1902, ἀνὰ τρία ἀντίτυπα τῶν τόμων 1903 καὶ 1904, ἀνὰ τέσσαρα τῶν τόμων 1905 καὶ 1906, ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους α' - β' τοῦ 1906, πέντε τοῦ τόμου 1907, πέντε τοῦ τεύχους α' - β' τοῦ 1908, ἑπτὰ τοῦ τεύχους γ' - δ' τοῦ 1908, τέσσαρα τοῦ τόμου 1909, εἴκοσι ὀκτὼ τοῦ τεύχους α' - β' τοῦ 1910, ἐνενήκοντα τέσσαρα τοῦ τεύχους γ' - δ' τοῦ 1910, καὶ ἐνενήκοντα πέντε τοῦ τεύχους α' - β' τοῦ 1911, ἀντὶ δραχμῶν ἐν ὅλῳ 3,500 Ἐδω-

ρήθησαν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῶν τόμων 1900 ἕως 1904, ἓν ἀντίτυπον τοῦ τεύχους γ'-δ' τοῦ 1904, ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τοῦ 1905 ἕως 1907, δύο τοῦ 1908, ἓν τεῦχος α'-β'-γ' τοῦ 1909, τρία τοῦ τεύχους δ' τοῦ 1909, δέκα τοῦ τεύχους α'-β' τοῦ 1910 καὶ τρία τοῦ τεύχους γ'-δ' τοῦ 1910. Διενεμήθησαν 219 ἀντίτυπα τοῦ τεύχους γ'-δ' τοῦ 1910 καὶ 209 ἀντίτυπα τοῦ τεύχους α'-β' τοῦ 1911.

3) *Πρακτικὰ τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας* 1842-1910. 'Επωλήθησαν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῶν ἐτῶν 1872, 1873 καὶ 1882, δύο τοῦ 1886, ἓν τοῦ 1887, δύο τοῦ 1888, ἀνὰ ἓν τοῦ 1889 καὶ 1891, δύο τοῦ 1897, ἀνὰ ἓν τοῦ 1900 καὶ 1901, δύο τοῦ 1902, ἓν τοῦ 1903, ἀνὰ δύο τῶν ἐτῶν 1904 ἕως 1906, τέσσαρα τοῦ 1907, ἑπτὰ τοῦ 1908, δέκα ὀκτὼ τοῦ 1909 καὶ εἴκοσι ἓξ τοῦ 1910 ἀντὶ δραχ. 345 ἐν ὅλῳ.—'Εδωρήθησαν ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῶν ἐτῶν 1871 1872 ἕως 1881, ἀνὰ δύο τῶν ἐτῶν 1882 καὶ 1883 τρία τοῦ 1884, τέσσαρα τοῦ 1885, δύο τοῦ 1886, τέσσαρα τοῦ 1887, ἀνὰ τρία τῶν ἐτῶν 1888 καὶ 1889, τέσσαρα τοῦ 1890, δύο τοῦ 1891, τρία τοῦ 1892, τέσσαρα τοῦ 1893, τρία τοῦ 1894. ἀνὰ τέσσαρα τοῦ 1895 καὶ 1896, ἀνὰ δύο τοῦ 1897 καὶ 1898, ἓν τοῦ 1899, δύο τοῦ 1900, ἀνὰ ἓν τῶν ἐτῶν 1901 καὶ 1904, τρία τοῦ 1905, δύο τοῦ 1906, ἓν τοῦ 1907, δύο τοῦ 1908 καὶ ἓν τοῦ 1910. Διενεμήθησαν 322 ἀντίτυπα τοῦ ἔτους 1909 καὶ 320 τοῦ 1910.

4) *'Επιγραφαὶ ἀνέκδοτοι.* 'Εδωρήθη ἓν ἀντίτυπον εἰς Μουσεῖον Βόλου.

5) *'Επιγραφαὶ ἑλληνικαί.* 'Εδωρήθη ἓν ἀντίτυπον εἰς Μουσεῖον Βόλου.

6) *'Ιστορία τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας* ὑπὸ Π. Καββαδία 1837-1900. 'Εδωρήθη ἓν ἀντίτυπον.

7) *Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ 'Ερεχθείου ἐπιτροπῆς.* 'Εδωρήθη ἓν ἀντίτυπον.

8) *"Εκθεσις τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῆς 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας* ὑπὸ Ε. Καστόρχη. 'Εδωρήθη ἓν ἀντίτυπον.

9) *Κατάλογος τοῦ ἐν 'Αθήναις 'Επιγραφικοῦ Μουσείου*

Ἐπωλήθησαν δύο ἀντίτυπα ἀντὶ δραχ. 25 ἐν ὅλῳ καὶ ἐδωρήθη ἕν.

10) *Τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ*. Ἐπωλήθη ἓν ἀντίτυπον δραχ. 15 καὶ ἐδωρήθη ἕν. Ἐδόθησαν εἰς Ἐλευθερουδάκην Μπὰρτ πρὸς πώλησιν σώματα 10.

11) *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*. Τόμος Α΄. Ἐπωλήθη ὑπὸ Hiersemann ἓν ἀντίτυπον ἀντὶ δραχ. 18 καὶ ἐδωρήθη ἓν

12) *Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως 1885-1890*. Ἐδωρήθησαν ἀντίτυπα 5, ἐπωλήθησαν δὲ ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Ἐλευθερουδάκη καὶ Μπὰρτ ἀντίτυπα 28 ἀντὶ δρ. 980.

13) *Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς Γ΄ Περιόδου*. Ἐδωρήθη ἀντίτυπον ἓν εἰς Μουσεῖον Βόλου.

14) *Comptes-rendus du Congrès International d'Archéologie 1re Séssion-Athènes 1905*. Ἐπωλήθη ἀντίτυπον ἓν ἀντὶ δρ. 6.

15) *Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου* ὑπὸ Χ. Τσούντα. Ἐδωρήθησαν ἀντίτυπα 5. Ἐδόθησαν εἰς Ἐλευθερουδάκην καὶ Μπὰρτ πρὸς πώλησιν σώματα 10. Ἐπωλήθησαν δὲ δι' αὐτῶν ἀντίτυπα 27 ἀντὶ δρ. 945.

16) *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων* ὑπὸ Γ. Παπαβασιλείου. Ἐπωλήθησαν ἀντίτυπα ἑπτὰ ἀντὶ δραχ. 70 ἐν ὅλῳ. Ἐδωρήθησαν ἕξ.

17) *Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας* ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου 1911. Διενεμήθησαν ἀντίτυπα τριάκοντα τέσσαρα.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

τῶν πρὸς πώλησιν ὑπαρχόντων ἐντύπων ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν 31 Δεκεμβρίου 1911.

I

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς

Α΄ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(1837-1860).

Ἔτη	*Τεύχη*	*Ἀριθμὸς ἀντιτύπων τευχῶν*
1837	1	153
1837	2	204
1837	3	193
1837	4	202
1839	11	1
1839	12	1
1839	15	2
1839	17	8
1840	18	1
1840	19	19
1840	20	10
1840	21	16
1841	22	23
1841	23	27
1841	24	26
1842	25	45
1842	26	56
1842	27	48
1842	28	27
1843	29	33
1858	50	86
1859	51	320
1860	53	46
1860	54	15
1860	55	41

II

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(1862 καὶ 1869 - 1874).

Τοῦ ἔτους 1862 ὑπάρχουσι σειραὶ πλήρεις 272 ἑκάστη ἀποτελουμένη ἐκ δώδεκα τευχῶν ὑπὸ στοιχεῖα Α-ΙΒ'. Τὰ μεμονωμένα τεύχη τοῦ 1862 καὶ τὰ τῶν ἐτῶν 1869-1874 ἔχουσιν οὕτω:

Ἔτη	*Τεύχη*	*Ἀριθμὸς ἀντιτύπων τευχῶν*
1862	β'	13
1862	γ'	4
1862	δ'	19
1862	ε'	7
1862	ς'	16
1862	ζ'	4
1862	η'	6
1862	θ'	28
1862	ι'	24
1862	ια'	19
1862	ιβ'	11
1869	ιγ'	164
1870	ιδ'	120
1872	ιε'	301
1873	ις'	302
1874	ιζ'	295

III

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς.

Γ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

(ἀπὸ τοῦ ἔτους 1883 κ. ἑ.).

α') Πλήρεις σειραί.

Ἐν τῇ ἀποθήκῃ τῆς Ἑταιρείας ὑπάρχουσι πρὸς πώλησιν ἑξήκοντα (60) πλήρεις σειραὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος

τῆς Γ' Περιόδου ἐξ ὧν διετέθη μία σειρὰ κατ' ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου. Ἑκάστη τῶν σειρῶν τιμᾶται δραχμῶν 700.

β) Μεμονωμένοι τόμοι καὶ τεύχη.

Ὑπάρχουσι προσέτι καὶ οἱ ἑξῆς τόμοι πωλούμενοι μεμονωμένοι ἕκαστος δραχμ. 25, ἕκαστον δὲ τεῦχος δραχμ. 6 25.

Ἔτη	*Ἀριθμὸς τόμων*	*Ἀριθμὸς τευχῶν* α'	β'	γ'	δ'
1883	113	—	—	7	6
1884	125	1	1	17	—
1885	34	1	1	—	2
1886	23	1	1	—	4
1887	30	2	—	—	1
1888	39	—	—	2	2
1889	39	—	—	—	—
1890	37	—	—	2	2
1891	43	—	—	—	—
1892	45	1	—	—	—
1893	66	—	—	—	1
1894	69	1	1	7	—
1895	24	29	4	4	—
1896	16	—	—	8	8
1897	22	1	1	—	—
1898	17	—	—	1	—
1899	10	—	8	8	19
1900	19	—	—	3	1
1901	12	—	—	3	3
1902	4	—	—	7	7
1903	—	—	—	3	3
1904	6	—	—	8	8
1905	102	—	—	3	3
1906	88	—	—	9	9
1907	74	10	10	—	—
1908	88	—	—	9	9
1909	112	—	—	—	30
1910	168	—	—	19	19
1911	—	197	197	—	—

IV

Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Ἔτος	Ἀριθμὸς ἀντιτύπων	Ἔτος	Ἀριθμὸς ἀντιτύπων
1842	84	1890	91
1848—1849	177	1891	155
1858—1859	234	1892	172
1871—1872	612	1893	213
1872—1873	94	1894	60
1873—1874	255	1895	60
1874—1875	618	1896	52
1876—1877	501	1897	66
1877—1878	523	1898	61
1878—1879	644	1899	59
1879—1880	592	1900	40
1880—1881	563	1901	19
1881—1882	379	1902	20
1882—1883	108	1903	16
1883	58	1904	13
1884	16	1905	11
1885	122	1906	18
1886	80	1907	28
1887	62	1908	58
1888	138	1909	160
1889	133	1910	153

V

Γενικαὶ Συνελεύσεις

τῶν ἑταίρων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1860-1870.

Ἔτος	Φυλλάδια
1860	196
1861	346
1862	271

Ἔτος	Φυλλάδια
1863	245
1864	20
1866	315
1867	42
1868	72
1869	112
1870	171

VI

Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι

ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου Ἐν Ἀθήναις 1852-1855.

Ἔτος	Φυλλάδιον	Ἀντίτυπα
1852	β΄	84
1855	γ΄	237

VII

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπῆς

ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου. Ἐν Ἀθήναις 1853. Ἀντίτυπα 42, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχ. 1.

VIII

Ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ

κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, ἐκδιδόμεναι δαπάνῃ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Ἀθήναις 1860. Ἀντίτυπα 138. ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχ. μιᾶς.

IX

Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου

ἐκδιδόμενος ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Τόμος πρῶτος.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως. Τεῦχος πρῶτον. Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ ὑπὸ H. G. Lolling. Ἐν Ἀθήναις 1899, ἀντίτυπα 343, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχ. 12.50.

X

Τὸ Ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ

καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν, ὑπὸ Π. Καββαδία. Ἀθήνησι 1900, ἀντίτυπα 137, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχ. 15.

XI

Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας

ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς, μέχρι τοῦ 1900 ὑπὸ Π. Καββαδία. Ἐν Ἀθήναις 1902, ἀντίτυπα 680, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχμῶν 3.

XII

Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος

τῆς τρίτης περιόδου, συνταχθὲν ὑπὸ Ἀλεξ. Λαμπροπούλου. Τόμος πρῶτος, περιλαμβάνων τὰ ἔτη 1883-1887. Ἐν Ἀθήναις 1902, ἀντίτυπα 313, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχμῶν 30.

XIII

Τὰ εὑρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων.

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς τεῦχος γ' καὶ δ' 1902.

Ἀντίτυπα 102, ὧν ἕκαστον πωλεῖται ἀντὶ δραχμῶν 5.

XIV

Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος.

(Τόμος Α' 1906).

Πίνακες 1-33. Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀντίτυπα 237, ὧν ἕκαστον πωλεῖται δραχ. 25.

XV

Comptes-Rendus du Congrès International d'Archéologie. 1re Session. Athènes 1905. Ἀντίτυπα 1413, ὧν ἕκαστον πωλεῖται δραχ. 6.

XVI

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως

ἀπὸ 1885-1890 ὑπὸ Π. Καββαδία καὶ Γ. Καβεράου. Ἐν Ἀθήναις 1907. Ἐν ὅλῳ ἀντίτυπα 237, ὧν ἕκαστον τιμᾶται δρ. χρ. 50.

XVII

Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις

Διμηνίου καὶ Σέσκλου ὑπὸ Χ. Τσούντα. Ἀντίτυπα 228, ὧν ἕκαστον τιμᾶται δραχ. χρ. 50.

XVIII

Περὶ τῶν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων

ὑπὸ Γ. Παπαβασιλείου. Ἐν Ἀθήναις 1910 Ἀντίτυπα 436, ὧν ἕκαστον πωλεῖται δραχμῶν 10.

XIX

Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας

ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου. Ἐν Ἀθήναις 1911. Ἀντίτυπα 546, ὧν ἕκαστον πωλεῖται δραχ. 4.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κατάλογος βιβλίων ἀγορασθέντων κατὰ τὸ ἔτος 1911.

Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften 1910 Berlin.

Abrahams E. Greek Dress. London 1911.

Aenae Tactici. De obsidione toleranda commentarius (ed. R. Schöne) Lipsiae 1911.

Aeschinis Socratici reliquiae. (ed. Krauss. H.). Lipsiae 1911.

Altertümer von Pergamon. Text und Tafeln. Band III²Berlin 1906.

Aristotelis Opera. Index. Berolini. 1870.

Babélon E. Traité des monnaies grecques et romaines. Partie III. Planches LXXXVI à CLXXXX. Paris 1910.

Bechtel F. Aeolica. Halle 1909.

Belzner E. Homerische Probleme. Leipzig Berlin 1911.

Berthold O. Die Unverwundbarkeit in Sage und Aberglauben der Griechen. Giessen 1911.

Besançon A. Les adversaires de l' Hellénisme à Rome pendant la période républicaine. Paris 1910.

Bethe E. Hectors Abschied. Leipzig 1909.

Billeter G. Die Anschauungen vom Wesen des Griechentums. Leipzig 1911.

Blümmer H. Die römischen Privataltertümer. München 1911 (Handb. I. Müller).

Boisacq. Dictionnaire Etymologique de la langue Grecque. 6ème et 7ème Livraison.

Boll. F. Griechische Kalender. Heidelberg 1910.

Bonhoeffer A. Epiktet und das neue Testament. Giessen 1911.

Borckenhagen. Salamis. Berlin 1910.

Bourguet E. L'administration financière du sanctuaire pythique au IVe siècle avant. J. C. Paris 1905.

Boyd Hawes H. Gournia, Vasiliki e. t. c. 1901-1904. Philadelphia.

Byzantinische Zeitschrift. Band 20. Leipzig 1911.

Capart I. L'art Égyptien. Vol. II. Paris 1911.

Χαμερλιγγίου P. «Ἀσπασία» (μετάφρ. Λ. Κώνστα). Ἀθῆναι 1888.

Choisy A. L'art de bâtir chez les Byzantins. Paris 1883.

Christs. v. W. Geschichte der griechischen Litteratur (ed. W. Schmid) München 1908. (Handb. I. Müller).

Collignon M. Le Parthénon. Fasc I-VI Paris 1911.

» Les statues funéraires dans l'art grec. Paris 1911.

Cumont F. Die mysterien des Mithra. Leipzig 1911.

Curtius E. Attische Studien. Band I, II. Göttingen 1862-1865.

Curtius E. Gesammelte Abhandlungen. Band I. II. Berlin 1894.

Déchelette I. Manuel d'archéologie e. t. c. Tome II, Appendices. Paris 1910

Demetrii et Libanii. Τύποι ἐπιστολικοὶ καὶ ἐπιστολιμαῖοι χαρακτῆρες. Lipsiae 1905.

Deonna W. Les Apollons archaiques. Genéve 1909.

Dieterich A. Kleine Schriften. Berlin-Leipzig 1911.

Διονυσίου ἢ Λογγίνου. Περὶ ὕψους (ed. J. Vahlen). Lipsiae 1910.

Dölger F. ΙΧΘΥΣ. Das Fischymbol in frühchristlicher Zeit. Rom. 1910.

Duerr. I. Die Reisen des Kaisers Hadrian Wien 1881.

Edgar E. Catalogue général des antiquités Égyptien-

nes du Musée du Caire. N° 33301-33506, 33101-33285, 27425-27630. Caire 1903-1905.

Εἰκόνες τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Σ. Ω. Β. Ἀθῆναι 1911.

Ἔσσελιγκ Δ. Βυζάντιον καὶ Βυζαντινὸς πολιτισμός. Σ. Ω. Β. Ἀθῆναι 1911.

Ἐφημερὶς τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας. Τόμος 13. Ἀθῆναι 1911.

Ferguson W. S. Hellenistic Athens. London 1911.

Fimmen D. Zeit und dauer der Kretisch-mykenischen Kultur. Leipzig-Berlin. 1909.

Francotte H. L'administration financière des cités grecques. Paris 1903.

Fries C. Kleine Beiträge zur griechischen und altorientalischen Mythologie. Leipzig 1911.

Gardthausen V. Das buchwesen im Altertum und im byzantinischen Mittelalter. Leipzig 1911.

Gennep. A. La question d'Homére. Paris.

Gercke A. Norden. E. Einleitung in die altertumswissenschaft. Band III Leipzig 1911.

Girard P. La peinture antique. Paris 1891.

Ginzel F. Handbuch der mathematischen und technischen Chronologie. Band II Leipzig 1911.

Greger M. Schildformen und Schildschmuck bei den Griechen. Erlangen 1908.

Haigh A. The Attic theatre. Oxford. 1907.

Hasse C. Antike Bildwerke. Strassburg 1911.

Head B. Historia numorum. Ἐκδ. 2. Oxford 1911.

Herodoti historiarum. I, II. Lipsiae 1911.

Hirth G. Der Still in den bildenden künsten. Ἔκδοσις 2α. Liefer. 1-13

«*Hermes.*» Band 46. Berlin 1911.

Hogarth D. Excavations at Ephesus. The Archaic Artemisia. Text and Atlas. London 1908.

Homers Odyssee (von K. Ameis). Band I, II Leipzig 1908.

Hoppe E. Mathematik und Astronomie in klass. Altertum. Heidelberg 1911.

Ἡρῷον τοῦ ἀγῶνος. Τεύχη. 6—10. Ε.Ε.Ε. Ἀθῆναι.

Ἰγγλέση Ν. Ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος. 1911.

Jahrbuch für Altertumskunde. Band IV. Wien. 1911.

Kekulè von Stradonitz. R. Strategenköpfe. Berlin 1910.

Kessler J. Isokrates und die panhellenische Idee. Paderborn. 1910.

Klassiker der kunst in Gesamtausgaben. Band I Rafael, II Rembrandt, III Tizian, IV Dürer, V Rubens, VI Velazquez, VII Michelangelo, VIII Rembrandt. 2, IX Schwind, X Correggio, XI Donatello XII Uhde, XIII Van Dyck, XIV Memling, XV Thoma, XVI Mantegna, XVII Rethel, XVIII Fra Angelico, XIX Liebermann. XX Holbein. Stuttgart-Leipzig. 1911.

Klussmann R. Bibliotheca scriptorum classicorum Graecorum et Latinorum. Band I. Teil. 2. Leipzig 1911.

Knackfuss H. Das Rathaus von Milet. (Milet. Ergebnisse. e.t.c.. Heft. II.) Berlin 1908.

Knorr R. Die verzierten Terra-sigillata=gefässe von Cannstatt und Köngen=Grinario. Stuttgart. 1905. Die verzierten Terra-sigillata-gefässe von Rottweil. Stuttgart 1907. Die verzierten Terra-sigillata-gefässe von Rottenburg-sumelogenna. Stuttgart 1910.

Κοραῆ Ἀ. Ἐπιστολαί. Σ. Ω. Β. Ἀθῆναι 1911.

Λάμπρου Σ. Νέος Ἑλληνομνήμων. Τόμος 7 Ἀθῆναι 1911.

» » » Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Τόμοι 6. Ἀθῆναι 1886.

Λαογραφία. (περιοδικόν.) Τόμοι Α, Β. Ἀθῆναι 1909, 1910.

Lattermam H. Griechische Bauinschriften. Strassburg 1908.

Leaf W. The Iliad Vol. I, II. London 1912.

Lehmann-Haupt C. und Kornemann E. Klio (Beiträge zur alten Geschichte). Band XI. Leipzig 1911.

Leonhard W Hettiter und Amazonen. Leipzig 1911.

Libanii Opera. Vol. VI (ed. Förster R.) Lipsiae 1911.

Lichtenberg R. Haus, Dorf, Stadt. Leipzig. 1909.

» » » Die ägäische kultur. Leipzig 1911.

» » » Einflüsse der ägäischen kultur auf Aegypten und Palästina. Leipzig 1911.

Linde R. Alte kulturstätten. Leipzig 1911.

Lottum W. Die Erfindung der korinthischen Säule. Frankfurt 1909.

Luckenbach H. Die Akropolis von Athen. München Berlin 1905.

Lysiae Orationes (rec. Thalheim. Th). Lipsiae. 1910.

Malten L. Kyrene. (Philologische Untersuchungen Heft XX) Berlin 1911.

Maraghiannis G. Antiquités Crétoises. Série 2ème Candie.

Marshall. F. Catalogue of the Jewellery Greek, Etruscan and Roman in the British Museum. London. 1911.

Μελέτη (Περιοδικόν.) Σ. Ω. Β. 1911 Ἀθῆναι.

Michel A. Histoire de l'art. Tomes II, 1.2 III 1 - IV 1. Paris 1909.

Minerva. Jahrbuch der Gelehrtes Welt 1910/1911. Strassburg 1911.

Monuments et Mémoires (Fondation E Piot.) Tome XVIII Paris 1911.

Monumenti Antichi della Reale Accademia dei Lincei Vol. XX Milano 1910.

Mosso A. The Dawn of Mediterranean Civilisation. London 1910.

Neumann K. Entwicklung und Aufgaben der alten Geschichte. Strassburg 1910.

Noack F. Die Baukunst des altertums. Berlin.

Norman Gardiner E. Greek Athletic Sports and Festivals. London 1910.

Παναθήναια. Ἰανουαρίου-Ὀκτωβρίου 1911. Ἀθῆναι.

Παπαρρηγοπούλου Κ. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἀθῆναι 1903.

Pauly — Wissowa. Real Encyclopädie. Vol. VII[1] (Fornax - Glykon). Stuttgart 1910.

Perrot - Chipiez. Histoire de l'art. Tome IX. Paris 1911.

Pfuhl E. De Atheniensium pompis sacris Berolini 1909. —Die Griechische Malerei. Leipzig 1911

Philipson G The International Law and Custom of Ancient Greece and Rome. London 1911.

Philipson A. Reisen und Forschungen im westlichen kleinasien. Heft 1. Gotha. 1910.

Philodemi. Περὶ κακιῶν. Liber X. Lipsiae 1911.

Philologus. Band LXX. Leipzig. 1911.

Φρυνίχου τοῦ Ἀραβίου σοφιστικὴ προπαρασκευὴ (ed. S. Borries) Lipzig 1911.

Pick B. und Regling K. Die antiken Münzen von Dacien und Moesien. Band 1, II. Berlin 1910.

Plaumann G. Ptolemais in Oberägypten. Leipzig. 1911.

Platonis Opera (par I. Burnet) Bibliotheca Oxoniensis.

Pley I. De lanae in antiquorum ritibus usu. Giessen 1911.

Plutarchi moralia. Vol. VII. (ἔκδ. G. Bernardakis) Lipsiae 1896.

Raehlmann P. Über die Maltechnick der Alten. Berlin 1910.

Ῥεδιάδη Π. Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία. Ἔκδ. 2α. Ἀθῆναι 1911.

Revue Archéologique. Tomes XVII, XVIII. Série 4ème Paris 1911.

Reinach S. Répertoire de la statuaire Grecque et Romaine. Vol. 4. Paris 1910.

Reinach S. Apollo. Paris 1910.
Rheinisches Museum für Philologie. Band. 66. Frankfurt. 1911.
Ricci C. Italie du Nord. Paris 1911.
Riezler K. Über Finanzen und Monopole im alten Griechenland. Berlin 1907.
Robert C. Die Masken der neuren attischen Komödie (Winckelmannspr.). Halle 1911.
Rodenwaldt G. Die Komposition der pompejanischen Wandgemälde. Berlin 1909.
Roscher A. Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie. Lieferung 64 Leipzig 1910.
Saggi di storia antica et di archeologia. Roma 1910.
Samter E. Geburt, Hochzeit und Tod. Leipzig 1911.
Schulz B. Das Grabmal des Theoderich zu Ravenna. Würzburg.
Sittig E. De Graecorum nominibus theophoris. Halis Saxonum 1911.
Sitzungsberichte der Akademie der Wissenschaften 1910 und 1911. Berlin.
Springer - Michaelis. Handbuch der Kunstgeschichte. Band I. (Ἔκδ. 9) Leipzig 1911.
Strong E. Roman Sculpture. London 1907.
Struck A. Griechenland. Band I. Athen und Attica. Wien - Leipzig 1911.
Σωτηριάδου Γ. Χῶραι καὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης. Σ. Ω. Β. Ἀθῆναι 1911.
Thédénat H. Le forum Romain et les forums Impériaux. Paris 1911.
Thieme - Becker. Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler. Band 2 - 5 Leipzig 1908 - 1911.
Treu G. Hellenische Stimmungen in der bildhauerei von Einst und jetzt. Leipzig 1910
Usener H. Götternamen. Bonn 1896.

Viedebantt O. Quaestiones Epiphanianae. Lipsiae 1911.
Visser M. De Graececorum diis non referentibus speciem humanam. Lugduni 1900.
Wächter Th. Reinheitsvorschriften im griechischen kult. Giessen 1910.
Wätzoldt W. Einführung in die bildenden künste. Band I, II Leipzig 1912.
Weber W. Untersuchungen zur geschichte des kaisers Hadrians. Leipzig 1907.
Weisshäupl R. Die Grabgedichte der griechischen Anthologie. Wien 1889.
Wörmann K. Geschichte der kunst Band III. Leipzig. 1911.
Wroth W. Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths, and Lombards e. t. c. in the British Museum. London 1911.
Wulff O. Altchristliche und mittelalterliche byzantinische und italienische Bildwerke. Berlin 1911.
Xenophontis Commentarii. Lipsiae 1907.
Zell T. Wie ist die auf Korfu gefundene Gorgo zu vervollständigen? Berlin 1912.
Ziebarth E. Aus der antiken schule. Bonn 1910.
Ziemann F. De epistularum graecarum formulis sollemnibus quaestiones selectae. Halis Saxonum 1911.

Κατάλογος βιβλίων δωρηθέντων τῇ Ἑταιρείᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1911.

Ἀθηνᾶ (Περιοδικόν). Τόμος 23. Ἀθῆναι 1911.
Ἀλεξοπούλου Ν. Ἀρκαδικὰ σύμμικτα. Ἀθῆναι 1911.
American Journal of Archaeology. Vol. XX. Norwood. Mass 1911.
Analecta Bollandiana. Tom. XXX. Bruxelles 1911.
Annual Report of the British School at Athens N° XVI London.

Annual Report of the Archaeological Survey of India. Calcutta 1911.

Ἀποστολίδου Χ. Π. Αἱ Παγασαὶ ἐξεταζόμεναι διὰ τῶν αἰώνων 1907-1908. Ἀθῆναι 1912.

Archeological Ertesitö. Budapest 1911.

Association française pour l'avancement des sciences. Congrès de Paris 1889.

Attischen Grabreliefs. Lief. XIV. Berlin 1911.

Becker S. Ὁ Κανὼν τῆς ἀληθείας. Kjøbenhavn 1910.

Βέγλερη Π. Περὶ τῶν δώδεκα ἀποστόλων (Ῥωσσιστί). Odessa 1896.

Βέη Νικ. Ἀναγνώσεις καὶ κατατάξεις βυζαντινῶν μολυβδοβούλων. Ἀθῆναι 1911.

» » Νεοελληνικὰ δημώδη ᾄσματα ἐκ χειρογράφων κωδίκων. Ἀθῆναι 1911.

» » Ἀντιβολὴ τοῦ περὶ ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς κώδικα τῶν Μετεώρων. Ἀθῆναι 1911.

» » Was ist die sogennante Ὀξύρυγχος schrift? Bonn. 1911.

Βελανιδιώτου Ι. Ἀναγκαῖαι μεταρρυθμίσεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Ἱεροσόλυμα 1911.

Berliner philologische Wochenschrift. Band XXXI. Berlin 1911.

Bolletino d'arte. Anno II. Roma. 1908.

Bulletin de correspondance hellenique. Vol 35. Paris 1911.

Bulletin of the Archaeological Institute of America. Vol. II. 1911.

Bulletino di paletnologia Italiana. Tom. VII. Parma. 1911.

Bulletin de la Société Archéologique d'Alexandrie. N° 13. Tome III fasc. 2. Alexandrie 1910.

Bulletin de la Société Archéologique Bulgare. Sofia 1911. Tome II, fasc. 1.

Brower S. Il «Bello Enigma» della fanciulla d'Anzio. Napoli 1910.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Τόμος 17. Πετρούπολις 1911.

Camena d'Almeida. L'Europe. Paris 1894.

Catalogue de la Bibliothéque de Djevad pacha 1898.

Classical Philology. Vol. VI. Chicago 1911.

Collection J. Gréaux. Terres-cuites grecques, vases peintes et marbres antiques. Paris 1891.

Corcia N. Dell'Origine di Roma. Napoli 1879.

Corcia N. Frisso ed Elle. Napoli 1879. Gli Arcadi in Italia. Napoli 1876. Di Arione e Falanto. Napoli 1874. Dodone et ses ruines. Napoli 1879.

Cultrera G. Una statua di Ercole. Roma 1910.

Δαμόγλου Σ. Ἠλεκτρισμὸς καὶ ἠλεκτροθεραπεία. Κάϊρον 1911.

Δελτίον Χριστιανικῆς καὶ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ιον Ἀθῆναι 1911.

Déthier D. Statue Chyprienne. Constantinople 1874.

Δημητριάδου Μ. Ἱστορικὸν δοκίμιον τῶν Ἀλεξανδρινῶν βιβλιοθηκῶν. Λειψία 1871.

Diehl Ch. Τὸ σκευοφυλάκιον καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς Πάτμου (μετ. Σ. Τηλιακοῦ). Ἀθῆναι 1910.

Dindorfius G. Poetae scenici. Lipsiae 1830.

Eastern and Western Review 1911. Boston Mass. 1911.

Ἑλληνισμὸς (περιοδικόν). Ἰανουαρίου-Ἀπριλίου. Ἀθῆναι 1911.

Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῶν ἐτῶν 1909-1910, 1910-1911.

Eranos. Acta philologica Suecana. Leipzig 1911 Band XI, fasc. 1 2.

Exploration archéologique de Délos. Fasc. III. Paris 1910.

Exposition intérnationale de Rome 1911. Empereurs Byzantins. Athènes 1911.

Exposition intérnationale de Rome 1911. Album rétrospectif de monuments anciens d'Athènes 1670-1840. Marbres et bronzes des Musées de Gréce. Athènes. 1911.

Figuer L. Les merveilles de la science. Tomes IV. Paris. Les merveilles de l'industrie. Tomes IV. Paris.

Forhandlinger videnskabs-selskabet i Christiania. Aar 1910. Cristiania 1911.

Fouilles de Delphes. Tome III Fasc. 3. Epigraphie. Texte par G. Colin. Paris 1911.

Φῶς (περιοδικὸν) Τόμος Α'. Λευκωσία 1911.

Gayet A. Notice rélative aux objets recueillis à Antinoèe Paris 1903.

Géorgiades A. Les ports de la Gréce dans l'antiquité. Athénes 1907.

Geymet. Traité pratique des émaux photographiques. Paris 1885.

Goulianof A. Archéologie Égyptienne. Leipzig 1839.

Graef B. Die antiken vasen von der Akropolis zu Athen. Heft II. Text und Tafeln. Berlin 1911.

Gregorovius F. Korfu. Leipzig 1884.

Groh F. Řeckè divaldo Prague 1909.

Hempl G. Early Etruscan Incriptions. California 1911.

Heyne Ch. Pindari carmina. Londini 1815.

Hiller von Gaertringen und Lattermann. Arkadische Forschungen. Berlin 1911.

Hiller von Gaertringen und Lattermann, Hira und Adania. Berlin 1911.

Inscriptiones Graecae. Vol. IX. Pars II. Inscriptiones Thessaliae (O. Kerrn).

» » Vol XII, Fasc 5. Inscriptiones Cycladum (F. H. Gärtringen)

» » Vol. XII. Fasc. 7. Inscriptiones Amorgi et Insularum Viginarum (I, Delamarre).

» » Vol. XII. Fasc. 8. Inscriptiones insularum maris Thracici (Fredrich C.)

Jahrbuch. des K. D. Archäologisches Instituts. Vol. XXVI. Berlin 1911

Jahreshefte des Öster. Archaelog. Institutes in Wien. Band XIV Wien 1911.

Journal of the Royal Anthropological Institute of G. Britain and Ireland. London 1911. Vol. XVI.

Journal of Hellenic Studies. Vol XXXI. London 1911.

Keil und Premerstein A. II Bericht über eine zweite Reise in Lydien. Wien. 1911.

Kekulé v. Stradonitz. Eduard Gerhard. Berlin. 1911.

Κουρουνιώτου Κ. Κατάλογος τοῦ Μουσείου Λυκοσούρας. Β.Α.Α. Ἀθῆναι 1911.

Labus G. Monumenti Gabini della villa Pinciana. Fascicolo 1. Milano 1834.

Λαμπάκη Γ. Οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀθῆναι 1909.

Λασκάρεως Κ. Ὑπόδειγμα διδασκαλίας γυμνασιακῶν μαθημάτων. Ἀθῆναι 1911.

» Ὑπόδειγμα διδασκαλίας τραγικῶν ποιητῶν. Ἀθῆναι 1911.

Λιβαδᾶ Ν. Ἑρμῆς κλέπτης (ἀπόσπ.). Ἀθῆναι 1911.

Macridy Bey. Le temple d'Echmoun à Sidon. Paris 1904.
La porte de Sphynx à Euynk. Berlin 1908.
Une citadelle archaique du Pont. Berlin 1907.

Memnon. Band IV und V Berlin 1910 - 1911.

Mémoires de la Société royale des antiquaires du Nord 1860,1910 Copenhague.

Μιστριώτου Γ. Λόγοι ῥητορικοί. Τόμος 5. Ἀθῆναι 1911.

Mitteilungen des K. D. Archäologischen Instituts.
Athenischen Abteilung. Band XXXVI Athen. 1911.
Römische Abteilung. Band XXVI Rom. 1911.

Mystakidès B. La premiére imprimérie Turque. Con/ple 1911. Διάφορα σημειώματα. Κων/πολις 1904.

Nelson A. Die Hippokratische schrift περὶ φυσῶν. Upsala 1911.

Neumanno F. Popolorum Regum numi veteres inediti. Vindobonae 1759.

Nordiske Fortidsminder. Bind II. Hefte I.

Notizie degli scavi di antichità. (Atti della R. Accademia dei Lincei) Vol. VIII. 1911 Roma.

'Ολυμπιάδων ἀναγραφή.

Παιδαγωγικὸν δελτίον. Τόμος 5. Ἀθῆναι 1911.

Πανταζίδου Γ.- Βυφειάδου Ν Ὁ Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς. 1898 Κων/πολις.

Παπαδοπούλου- Κεραμέως Α. Σμυρναϊκὰ σταθμά. Σμύρνη 1875.

Παράρτημα Ἀθηνῶν. Ἔτος Δ'. Ἀθῆναι 1911.

Patriccioli I. Katalogus numorum, Europae, Asiae e. t. c. Cabinii 1802.

Pharmakowsky. Compte rendu de fouilles executées à Olbia 1896.

Pigorini L. Preistoria. Roma 1911.

Postolaca A. Synopsis numorum veterum. Athènes 1875.

Proceedings of the Cambridge Antiquarian Socirety. N° LVII, LIX, LX. Cambride 1911.

Reclus O. Le plus beau royaume sous le ciel. Paris 1899.

Revue des études grecques. Tome XXIV. Paris 1911.

Σβορώνου Ἰ. Ψήφισμα Ἀττικὸν ἀνέκδοτον. (Ἀπόσπ.) Athènes 1911. Πραξιτέλους. Δημήτηρ, Κόρη. Ἴακχος (Ἀπόσπ.) Ἀθῆναι 1911.

Σβορώνου Ἰ.— Κωνσταντοπούλου Κ. Κατάλογος τῶν προσκτημάτων τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου. 1908-1909. Ἀθῆναι 1911.

Σιδερίδου Α. Βυζαντινὴ ἐπιγραφὴ ἐν Ἀριτσοῦ. (Ἀπόσπ.) Κων/πολις.

Σκιᾶ Α. Πρόχειρος ὑποτύπωσις μεταρρυθμίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας Ἀθῆναι 1910.

Σκιᾶ Α. Περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς περὶ τὰ Ἑλ-

ληνικὰ γράμματα φιλολογίας. Ἀθῆναι 1910 (Λόγος ἐναρκτήριος).

Skrifter Videnskabs salskabet 1910. Christiania 1911.

Σωτηριάδου Γ. Ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ Μουσεῖον αὐτῆς. Ἀθῆναι 1911.

Travaux de la séction numismatique et archéologique du musée national de Transylvanie Kolozsvar. 1911.

Trousset J. Nouveau Dictionnaire Encyclopédique. Tomes I-VI. Paris 1880.

Uppsala Universitets Arsskrift. 1909. Uppsala 1909.

Vasari G. Le vite de più eccellenti pittori, scultori e architetti. Trieste 1862.

Vidal de la Blache-Camena d'Almeida. L'Asie, l'Océanie, l'Afrique. Paris 1894.

Vogel I. Antiquities of Chamba State. Part. I. Calcutta.

Wilhelm Adolf. Attische Urkunden. I Teil. Wien 1911.

» » Neue Beiträge zur griech. Inschriftenkunde. I Teil. Wien 1911.

» » Iphiades von Abydos und Archonides von Herbita. Wien 1911.

Ψιλάκη Β. Ἱστορία τῆς Κρήτης. Τόμοι 3. Χανία 1909.

Yemenitz E. Alexandro Maurocordato. Paris 1866.

Zeitschrift für Ethnologie. Band 43. Berlin 1911.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΔΑΝΙΗΛ

Αἱ παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιὴλ τῶν Ἀθηνῶν, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, γενόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀρξάμεναι τὴν 11 παρελθόντος μηνὸς Αὐγούστου ἔληξαν τὴν 9 Σεπτεμβρίου ἄνευ ἀξίου σχεδὸν λόγου τινὸς ἀποτελέσματος.

Ὁ χῶρος οὗτος ΒΔ τῶν Ἀθηνῶν κείμενος παρεῖχε πολλὰς ἐλπίδας, ὅτι ἤθελον εὑρεθῇ ἐκεῖ τάφοι, ὡς εὑρισκόμενος εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὑποτιθεμένης ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν ἀγούσης, ἔνθα κατὰ Παυσανίαν XXIX, 22, ἔκειντο οἱ τάφοι τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τῆς Ἀθηναίων πολιτείας.

Ἀλλ' ἦτο καὶ ἄλλοθεν γνωστόν, ὅτι εὑρέθησαν ἄλλοτε πέριξ τοῦ γηπέδου τούτου σποραδικῶς τάφοι καὶ δὴ ἐν τοῖς παρακειμένοις ἀνατολικῶς τούτου οἰκοπέδοις, γενομένων ἀνασκαφῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐν ἔτει 1871 διὰ τοῦ ἀοιδίμου καθηγητοῦ τῶν Λατινικῶν Γραμμάτων Εὐθ. Καστόρχη, (πρβλ. Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1872), εὑρέθη δὲ τότε πληθὺς τάφων ὡς καὶ θεμέλια ἀρχαίων κτιρίων. Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀπεφάσισεν,

ἵνα ἐξερευνήσῃ τὸ γήπεδον τοῦτο διὰ σκαφῆς, τὴν δὲ διεύθυνσιν τῆς ἐργασίας ταύτης ἀνέθηκεν εἰς ἐμέ.

Οὕτως ἠρξάμεθα τῆς ἀνασκαφῆς δι᾽ ἀνορύξεως τάφρων καθ᾽ ὅλον τὸ μῆκος καὶ πλάτος τοῦ γηπέδου μέχρι βάθους 3 μέτρων καὶ ἐνιαχοῦ 4, φθάσαντες εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος. Εὕρομεν δὲ μέγα ὑδραγωγεῖον ἢ μᾶλλον ὀχετὸν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐκ μεγάλων ἀψιδωτῶν κεράμων ἀποτελούμενον, διαμ. 0,70 καὶ ἀπ᾽ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ χώρου τοῦ γηπέδου διήκοντα. Ἄνωθεν τοῦ ὀχετοῦ τούτου εἰς βάθος 2 ½ μετρ. εὕρομεν δύο παμμεγέθεις γεωμετρικοῦ ῥυθμοῦ ἀμφορεῖς ἀποτελουμένους ἐκ τεμαχίων πολλῶν συνδεδεμένων διὰ μολυβδίνων συνδέσμων καὶ περιέχοντας ὀστᾶ παιδίων, ἢ μᾶλλον βρεφῶν, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν ὀστῶν τοῦ κρανίου, ὡς ἐπίσης καὶ ἐκ τῆς μὴ εὑρέσεως ὀδόντων. Οἱ σκελετοὶ οὗτοι τῶν βρεφῶν, ἢ μᾶλλον τὰ ὀστᾶ ἦσαν ἄκαυστα, οὐδόλως εὑρεθείσης τέφρας, ἢ τεμαχίων κεκαυμένων ξύλων, διότι, ὡς γνωστόν, οἱ παῖδες ἐξαιρετικῶς δὲν ἐκαίοντο, ἀλλ᾽ ἐθάπτοντο· τοὐλάχιστον παρὰ Ρωμαίοις ὑπῆρχε καὶ νόμος ἀπαγορευτικὸς τούτου. (Πρβλ. Plinius Nat. Hist. VIII, 16, 72, καὶ Juvenalis Sat. XV, 140. —Marquardt, Röm Privatalterthümer S. 376.) Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον τοῦτο τῆς μὴ καύσεως παιδίων θὰ ἐπεκράτει πιθανῶς, ἐὰν εἰκάσωμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων.

Ἐντὸς τῶν ἀμφορέων τούτων, ἐκτὸς τῶν ὀστῶν εὕρομεν ὡς κτερίσματα τοῦ νεκροῦ περὶ τὰ 10 μικρὰ μελλαμβαφῆ ἀγγεῖα, πάντα τοῦ Ε΄. π. Χ. αἰῶνος, διαφόρων σχημάτων οἷον:

1. Κύλικα μετὰ βάσεως, φέρουσαν μελανομόρφους γραφὰς Σειρήνων καὶ Σφιγγῶν ὕψ. 0,07 διαμ. 0,10 πρβλ. εἰκ. ἀρ. 1.

2. Τρία σκυφοειδῆ ἀγγεῖα μετὰ λαβῶν ὁριζοντίων, ἁπλᾶ φέροντα μέλαιναν γάνωσιν, ἄνευ γραφῆς διαμ. 0,05—0,06 ὕψ. 0,04 (πρβλ. εἰκ. 2).

3. Δύο φιαλοειδῆ ἀγγεῖα φέροντα μέλαιναν γάνωσιν ἁπλᾶ ἄνευ γραφῆς διαμ. 0,10 (πρβλ. εἰκόνα ἀρ. 2).

4) Ὁμοίωμα σύκου πήλινον ὕψ. 0,04.

5) Μικρὸν μόνωτον προχοΐδιον ὕψ. 0,15 (πρβλ. εἰκ. ἀρ. 3) καλῶς διατηρούμενον, φέρον παράστασιν μελανόμορφον δύο Σατύρων ἰθυφαλλικῶν ὀρχουμένων καὶ ἐν τῷ

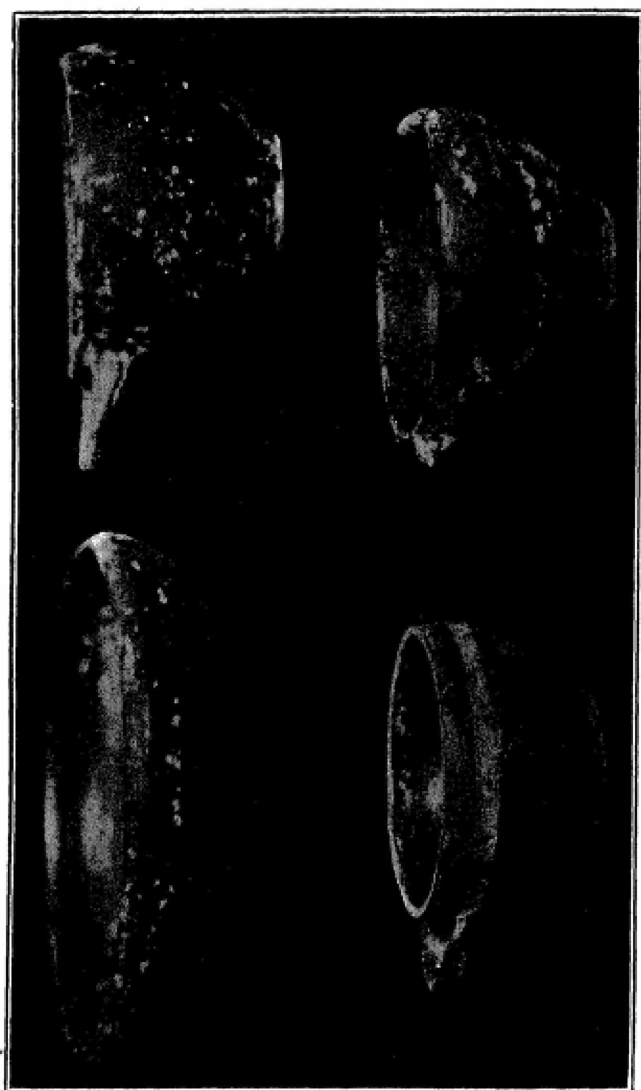

Εἰκ. 1.

μέσῳ αὐτῶν τὸν Διόνυσον, ἱστάμενον ὄρθιον καὶ κρατοῦντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς ῥυτόν, τὸ ἔπαθλον ἴσως τῶν ὀρχουμένων Σατύρων.

Οἱ ἀμφορεῖς οὗτοι ἐχρησίμευσαν βεβαίως ὡς τάφοι μικρῶν παιδίων. Ἡ τοιαύτη χρῆσις τῶν ἀγγείων τούτων εἶναι ἤδη ἡμῖν γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλων ἀνασκαφῶν. Ἤδη νεκροδόχα ἀγγεῖα, περιέχοντα ἐντεθειμένα παιδία εὑρέθησαν 17 τῷ 1892 ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ ἰδιωτικοῦ κτήματος Σαπουντζάκη, τοῦ ἀπέναντι τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζηκώστα κειμένου, εἰς τὸ αὐτὸ δὲ μέρος ἀπεκαλύφθη καὶ κολοσσαῖος πίθος ὕψ. 1,40 διαμ. 0,82 χρησιμεύσας

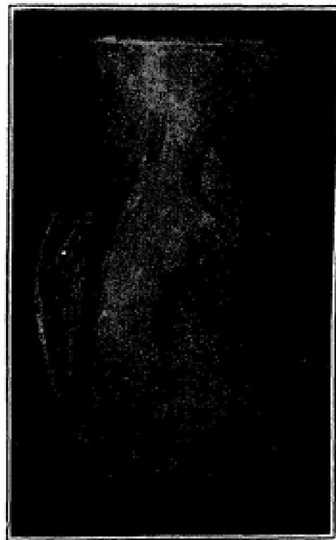
ὡς τάφος μεγάλου ἀνθρώπου (ὅρ. A. Brückner καὶ

Εἰκ. 2.

E. Pernice. Ein Attischer Friedhof in Athen Mittheil. Τομ. 18 (1893) σελ. 79). Ἐν Θορικῷ εὑρέθη-

σαν τεμάχια μόνον τοιούτων ἀγγείων (πρβλ. Πρακτικὰ Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας 1893 σ. 16.—Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογικὴ 1895 σ. 232, ἔνθα ὁλόκληρος πίθος συγκεκολλημένος ἀπεικονίζεται πιν. 11). Καὶ ἐν τῇ παναρχαίᾳ δὲ νεκροπόλει τῆς Ἐλευσῖνος ὁ κ. Α. Σκιᾶς ἀνεῦρε νεκροδόχα ἀγγεῖα, ἐν οἷς ἦσαν τεθαμμένα παιδία μόνον (Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1898 σ. 30 καὶ 89). Ὁ δὲ κ. Τσούντας εὗρεν ἐν Ἀμοργῷ πίθους καὶ ἄλλα εὐμεγέθη πήλινα ἀγγεῖα

Εἰκ. 3.

περιέχοντα ὀστᾶ ἄκαυστα (Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1898 σελ. 208).

Ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ εὑρέθησαν τοιαῦτα ἀγγεῖα χρησιμεύοντα ὡς τάφοι παιδίων (πρβλ. Furtwaengler ἐν Mittheil IV, σελ. 198. Καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' ἐσχάτως εὑρέθησαν ὅμοιοι πίθοι μετὰ σκελετῶν παιδίων ἐν ἀνασκα-

φαῖς ὑπὸ τοῦ κ. Dörpfeld (πρβλ. Weege ἐν Athen. Mittheil. 1911 σελ. 166 καὶ 177). Ἐπίσης καὶ ἐν Παλαιῷ Φαλήρῳ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ὑπὸ τοῦ κ. Κουρουνιώτου, ὡς καὶ ὑπ' ἐμοῦ ὡσαύτως ἐν ταῖς ἐν Ἀναβύσῳ τῆς Ἀττικῆς, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ περὶ τούτου ἐκθέσει ἡμῶν, ἐν ἀνασκαφαῖς τύμβων.

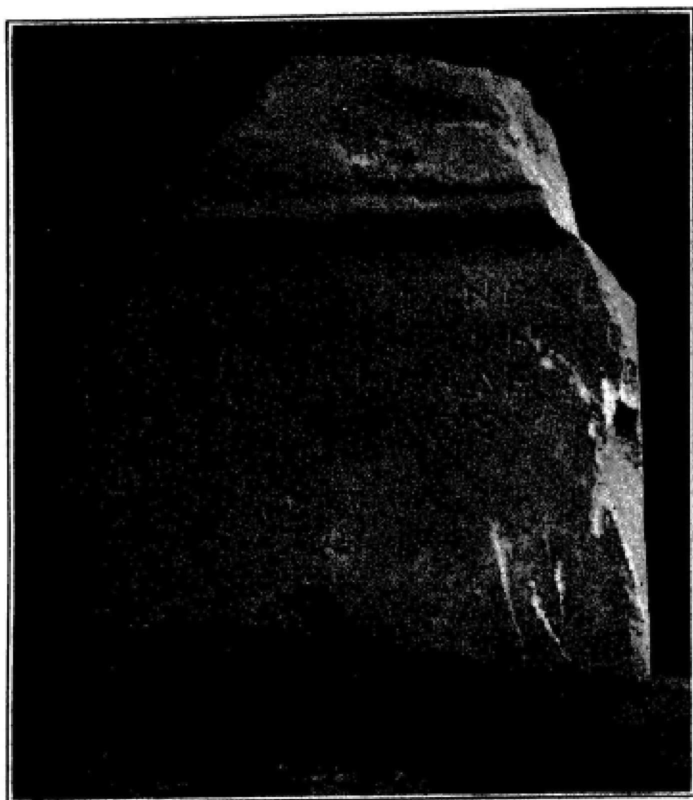
Οἱ πίθοι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἀπετελοῦντο ἐκ πολλῶν τεμαχίων συνδεδεμένοι διὰ μολυβδίνων συνδέσμων. Ὅμοια παραδείγματα διὰ μολυβδίνων συνδέσμων ἀπαντῶσι πολὺ συχνὰ ἐν ἀνασκαφαῖς καὶ ἀναφέρονται ὑπὸ πολλῶν, ἀλλ' οὐδεὶς νομίζομεν ἔδωκε τὴν προσήκουσαν ἐξήγησιν. Ὁ Wide λ. χ. ἀναφέρων περὶ τῶν ἐν Ἀφίδναις ὑπ' αὐτοῦ εὑρεθέντων πίθων (Aphidna in Nordattika, Mittheil. 1896 XXI σελ. 385-309 καὶ διὰ μολυβδίνων συνδέσμων συνδεδεμένων, λέγει «*ὅτι οὗτοι οἱ πίθοι πρότερον ἐχρησίμευον δι' ἄλλον σκοπόν*» καὶ ἀλλαχοῦ ἐπίσης: «*οἱ πίθοι συχνάκις συνεδέοντο διὰ μολύβδου, ἐξ οὗ συνάγομεν, ὅτι οὗτοι πρότερον διὰ τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων ἐχρησίμευον*».

Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι οἱ πίθοι οὗτοι δὲν ἦσαν ποτὲ ἐν οἰκιακῇ χρήσει, διότι οὕτω πως συνδεδεμένοι δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ χρῆσις δι' ὑγρὰ οἱασδήποτε φύσεως, ἀλλὰ μόνον δι' ἔνθεσιν ὀστῶν τῶν νεκρῶν, ὡς νεκροδόχα (ὀστεοδόχα) ἀγγεῖα ἐν τοῖς τάφοις. Προβαίνομεν δὲ καὶ ἔτι περαιτέρω· νομίζομεν, ὅτι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς τάφοι μικρῶν παιδίων, ἀλλὰ καὶ θραυσθέντα ὑπὸ τοῦ χρόνου, συνέλεγον βραδύτερον ἄλλοι πολῖται τὰ τεμάχια καὶ συνδέσαντες ἐχρησιμοποίησαν εἰς δευτέραν χρῆσιν δι' ἄλλον νεκρόν, ἐκτὸς ἂν δεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι συνείθιζον νὰ θραύωσι τὰ ἀγγεῖα κατὰ τὴν κηδείαν, ὡς σήμερον τοῦτο γίνεται ἅμα τῇ ἐκ τῆς οἰκίας ἐκφορᾷ τοῦ νεκροῦ, καὶ εἶτα διὰ τὴν

ταφὴν τῶν παιδίων συνέδεον αὐτὰ διὰ δευτέραν χρῆσιν. Δὲν νομίζω δ' ὅτι τὸ τοιοῦτον ἐποίουν χάριν κακῶς ἐννοουμένης οἰκονομίας, δὲν ἦτο ὁ λόγος αὐτός, διότι ἡ ἐργασία τῆς συνδέσεως ἐστοίχιζε περισσότερον ἢ ἂν ἠγόραζον ἐκ νέου νέον πίθον· ἀλλὰ μᾶλλον ἐκ θρησκευτικοῦ λόγου, ὅτι ὁ θραυσθεὶς πίθος ἀνήκων εἰς ἄλλο μέλος προσφιλὲς τῆς οἰκογενείας ἐθεωρεῖτο ὡς προσφορώτερος καὶ ὁσιώτερος νὰ ἐναποθέσωσι τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀποθανόντος ἐπίσης ποθεινοῦ τέκνου αὐτῶν.

Πλὴν τῶν δύο τούτων ἀμφορέων, οἵτινες εὑρέθησαν εἰς τὴν βορείαν ἄκραν τοῦ γηπέδου, οὐδὲν ἄλλο εὕρημα ἔσχομεν, ἀλλ' οὐδὲ καὶ θραύσματα ἀγγείων παρετηρήθησαν ἐν τοῖς χώμασι τῆς ἀνασκαφῆς, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρξέ ποτε νεκροταφεῖον, καὶ τοῦτο, διότι εἰς τὸ μέρος τοῦτο, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχε βαθεῖα κοίτη ῥύακος ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς διευθυνομένη, ἣν δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ εἰς ὀλίγων βημάτων ἀπόστασιν πρὸς τὸ δυτικώτερον μέρος καὶ ἀκριβῶς πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Δανιήλ, ἔνθα ῥέουσι καὶ σήμερον τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα τῆς πόλεως, τῶν ἐκεῖ βυρσοδεψείων καὶ ἐλαιοτριβείων. Ὁ ῥύαξ οὗτος διὰ τῆς ἀμμώδους προσχώσεως τοῦ μέρους τούτου ἤλλαξε κοίτην ῥέων νῦν ὀλίγον νοτιώτερον, ἑπομένως οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη ὡς νεκροταφεῖον. Οἱ δύο ἀνακαλυφθέντες ἀμφορεῖς εὑρέθησαν εἰς τὴν βορείαν ἄκραν τοῦ γηπέδου καὶ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ κατερχομένου ῥύακος.

Ἐν ἐπιμέτρῳ ἀναφέρω ἐνταῦθα, ὅτι ἔτι περαιτέρω καὶ ἐγγύτατα τῆς ὁδοῦ Καβάλλας (ὅρα Σχεδ.) κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ γηπέδου εἰς βάθος $2^1/_2$ μετρ. εὑρέθη λείψανον τείχους ἰσοδομικοῦ ἐκ πειραϊκῶν λίθων. Ἐν τοῖς χώμασι δὲ οὐχὶ κατὰ χώραν εὕρομεν τὴν κάτωθι ἐλλιπῆ ἐπιγραφήν :

_ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _]ιδη ἐστεφάνωσε
_ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ | _ π]ολύκοινος ἀγὼν
_ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ ε]χει, ἀθάνατον δὲ
_ ⏑⏑ _ ⏑⏑ _ | _]ι θανὼν (ἔ)λιπες.

Εἶναι αὕτη ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα ἐν ἑξαμέτρῳ καὶ πενταμέτρῳ στίχῳ ὕψ. 0,25 πλ. 0,24. Γραφὴ στοιχηδόν.

Ἀθήνησι. Π. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΟΔΩ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήγοντος ἔτους ὀρυττομένης τῆς ὑπονόμου τῆς ὁδοῦ Θερμοπυλῶν εὑρέθησαν παρὰ τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ ταύτης μετὰ τῆς ὁδοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου ἀρχαῖοι τάφοι, ἐν οἷς ὑπῆρχον ὀλίγα ἀγγεῖα (τεμάχια λευκῶν ληκύθων, μικρὸν ἀρυβαλλοειδὲς ληκύθιον μετ' ἐρυθρομόρφου παραστάσεως, μελαμβαφῆ πυξίδια).

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ εὑρήματος τούτου ἐγένετο μικρὰ ἀνασκαφὴ παρὰ τὴν ὡς ἄνω θέσιν, ἀνεκαλύφθησαν δὲ πρὸ τῆς οἰκίας περίπου τοῦ Γ. Σπανοῦ περὶ τοὺς δέκα τάφους, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀπετελοῦντο ἐκ πηλίνων λαρνάκων, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν ἁπλῶς ὀρθογωνικοὶ λάκκοι ἐσκαμμένοι ἐν τῷ βραχώδει ἐδάφει. Καὶ ἐντὸς τῶν τάφων τούτων εὑρέθησαν ὀλίγα πενιχρὰ κτερίσματα, πρὸ πάντων ἀγγεῖα τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Κάτωθεν τῆς ΒΑ γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως ἐπὶ οἰκοπέδου ἀγορασθέντος πρὸ ἐτῶν παρὰ Παπαδοπούλου ἐγένετο δοκιμαστικὴ ἀνασκαφή. Ὠρύχθη τάφρος ἐκ Β πρὸς Ν πλάτ. περίπου 5 μέτρων χωροῦσα ἐφ' ὅλης σχεδὸν τῆς ἐκτάσεως τοῦ οἰκοπέδου. Μολονότι ἡ σκαφὴ προὐχώρησε

μέχρι τοῦ στερεοῦ, οὐδὲν ἴχνος ἀρχαίου οἰκοδομήματος εὑρέθη, μόνον δὲ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ οἰκοπέδου φαίνεται, ὅτι ἦτο ὁ βράχος (εὑρισκόμενος εἰς βάθος 4 μ. περίπου ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἐπιφάνειαν) τετμημένος ἐπὶ ἀρκετῆς ἐκτάσεως ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς. Ἡ ἐπίχωσις ἦτο ὅλη νεωτέρα, ἐν αὐτῇ δ' εὑρέθησαν ἐξ ἀρχαίων λειψάνων μόνον ἓν μικρὸν τεμάχιον μαρμαρίνου τριγλύφου ἐκ μικροῦ οἰκοδομήματος καὶ ἀσήμαντον τεμάχιον ἀναγλύφου.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΟΑΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Πρὸ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς ὁδοῦ Λυσικράτους καὶ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεσκάφη ὀλίγον ἡ ἰωνικὴ στοά, ἧς μνημονεύει δι' ὀλίγων ὁ Judeich ἐν *Topogr. von Athen* σ. 339. Ἐπειδὴ τὰ πορίσματα τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης δημοσιεύονται νῦν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι τοῦ 1911 εἶνε περιττὸς ἐνταῦθα πᾶς περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης περαιτέρω λόγος.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ «ΠΝΥΚΟΣ»

Διὰ τῆς περισυνῆς ἀνασκαφῆς ἐπὶ τῆς «Πνυκὸς» ἀνεκαλύφθη τὸ ἀρχαιότερον ἀνάλημμα, δι' οὗ ἀπεδεικνύετο, ὅτι πολὺ πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἐκ κολοσσαίων λίθων ἀνα-

λήμματος ταύτης, ὁ χῶρος ἦτο καθ' ὅμοιον τρόπον διεσκευασμένος, εὑρέθησαν δὲ καὶ σημεῖα μαρτυροῦντα, ὅτι οἱ χρόνοι τῆς κατασκευῆς τοῦ τελευταίου τούτου ἀναλήμματος ἠδύναντο νὰ ὑποβιβασθῶσιν ἴσως καὶ ἔτι κατωτέρω τοῦ 3ου αἰῶνος π. Χ., ἐτίθετο δὲ οὕτω ἐν ἀμφιβόλῳ ἡ ὀρθότης τοῦ χαρακτηρισμοῦ τοῦ χώρου ὡς τῆς ἀρχαίας Πνυκός.

Πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ ζητήματος τούτου ἐγένετο κυρίως ἡ ἐφετεινὴ ἀνασκαφή.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς «Πνυκὸς» ἀνεσκάφη μεγάλη τάφρος παράλληλος πρὸς τὰς πέρυσιν ἀνασκαφείσας καὶ χωροῦσα ἀπὸ τοῦ κολοσσαίου ἀναλήμματος πρὸς τὸ κέντρον τοῦ χώρου. Καὶ ἐν ταύτῃ κατεφάνη σαφῶς ὁ τρόπος τῆς ἐπιχώσεως διὰ χωμάτων ἀλλαχόθεν μετακομισθέντων. Ἡ ἐπίχωσις χωρεῖ ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ (νοτίου) μέρους τοῦ χώρου πρὸς τὰ ἔξω, ἀποτελουμένη ἐκ κατωφερικῶν στρωμάτων. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ταύτης εὑρέθησαν καὶ ἐφέτος τεμάχια μελαμβαφῶν ἀγγείων τοῦ 4ου αἰῶνος ἢ καὶ ὑστερωτέρων, καὶ δύο ληκύθια, ὧν τὸ σῶμα ἀποτελεῖται ἐκ πηλίνων μορφῶν (νεανίσκος παρὰ στήλην, ἐφεδρισμός).

Ἡ συνέχεια τοῦ παλαιοτέρου ἀναλήμματος ἦτο κατεστραμμένη ἐν τῇ τάφρῳ ταύτῃ, εὑρέθησαν ὅμως ἐπὶ τῆς θέσεως τούτου πολλοὶ μεγάλοι λίθοι ἐκ τούτου πιθανώτατα προερχόμενοι, διεκρίθη δ' ἐν τῇ τάφρῳ ταύτῃ καὶ τὸ στρῶμα, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ παλαιότερον ἀνάλημμα, χωριζόμενον σαφῶς ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἐπιχώσεως. Ἐν τούτῳ δυστυχῶς δὲν εὑρέθησαν καὶ ἐφέτος σημεῖα μαρτυροῦντα περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ παλαιοτέρου ἀναλήμματος.

Ἐσκάφη πρὸς τούτοις χάνδαξ ἀρκετὰ εὐρὺς παρὰ τὸ δυσμικὸν ἥμισυ τῆς τομῆς τοῦ βράχου μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου· ὁ χάνδαξ οὗτος ἐξηκολούθησεν εἶτα καὶ

πρὸς βορρᾶν παραλλήλως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν καὶ κατὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ χώρου τομὴν τοῦ βράχου, ὠρύχθησαν δὲ καὶ δύο φρεατοειδεῖς λάκκοι ἐντὸς ἐπιχώσεως οὐχὶ πολὺ μακρὰν τῆς κατατομῆς, ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ βράχου.

Ἐκ τῶν σκαφῶν τούτων ἀπεδείχθη, ὅτι ὅλη ἡ ἐπίχωσις τοῦ ἐπιπέδου εἶνε τεχνητὴ καὶ σύγχρονος πρὸς τὴν ὄπισθεν τοῦ κολοσσαίου ἀναλήμματος ἐπίχωσιν. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ βράχου, ἡ κάτωθεν τῆς ἐπιχώσεως ταύτης, εἶνε κατὰ τὰ ὑψηλότερα μέρη τὰ πρὸς τὴν κατατομὴν ὡμαλισμένη. Ὡμαλισμένη εἶνε πρὸς τούτοις κατὰ τὰ ὑψηλότερα μέρη καὶ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ βράχου κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἥμισυ τοῦ χώρου.

Αἱ ὑπάρχουσαι ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεος τῆς κατατομῆς τρεῖς βαθμῖδες δὲν συνεχίζονται ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως, ἀλλὰ φθάνουσι μόνον μέχρις αὐτῆς, ἐξ οὗ καθίσταται βέβαιον, ὅτι αὗται δὲν εἶνε σύγχρονοι πρὸς τὴν μεγάλην ἐργασίαν τῆς τομῆς τοῦ βράχου, ἀλλ᾿ ἐλαξεύθησαν ὑστερώτερα, ὅτε ἐπεχώσθη τὸ ἐπίπεδον.

Ἐξητάσθη πρὸς τούτοις καὶ ὁ χῶρος ἄνωθεν τοῦ δυτικοῦ ἡμίσεος τῆς κατατομῆς, ὅπου μένουσιν εἰσέτι ἐπὶ τόπου δύο κολοσσαῖοι λίθοι, λείψανα τείχους ἀποκλείοντος ἐκ νότου τὴν «Πνύκα», εὑρέθησαν δὲ καὶ ἴχνη τῆς γενομένης κατὰ μέρη ἰσοπεδώσεως τοῦ βράχου πρὸς ἐπίθεσιν τῶν λίθων τοῦ τείχους τούτου διὰ τὴν πρὸς Ἀν. συνέχειαν αὐτοῦ μέχρι σχεδὸν τῆς θέσεως τοῦ βωμοῦ.

Δυστυχῶς καὶ διὰ τῶν ἐφετεινῶν ἀνασκαφῶν δὲν ἐξάγονται σαφῆ συμπεράσματα περὶ τῆς διαρρυθμίσεως καὶ πρὸ πάντων τοῦ προορισμοῦ τοῦ χώρου. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ παλαιοτέρου ἀναλήμματος φαίνεται, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐπιπέδου κατὰ τὸ νότιον ἥμισυ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς ὡμαλισμένης ἐπιφανείας τοῦ βράχου, μόνον δὲ τὸ βό-

ρειον ἥμισυ ἦτο ἐπικεχωσμένον καὶ συνεκρατεῖτο διὰ τοῦ ἀναλήμματος. Τὸ ἐπίπεδον ἦτο καὶ τότε ἡμικυκλικόν, εἶχεν ὡς κέντρον τὸν βωμόν, ἡ δ' ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔβαινεν ἐλαφρῶς κατωφερικὴ πρὸς τὸ ἀνάλημμα.

Ὅτε ᾠκοδομήθη τὸ νεώτερον κολοσσαῖον ἀνάλημμα, ὁ χῶρος ὑψώθη δι' ἐπιχώσεως κατὰ πολλὰ μέτρα, τότε δὲ διεσκευάσθη θεατροειδῶς, τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ βαινούσης ἀντιστρόφως ἀνωφερικῶς ἐκ τοῦ κεντρικοῦ βωμοῦ πρὸς τὴν περιφέρειαν.

Ἐσκάφη πρὸς τούτοις ὀλίγος χῶρος μέτρα τινα ΒΑ τοῦ κολοσσαίου ἀναλήμματος πλησίον τῆς λεωφόρου Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀπεκαλύφθησαν οἰκήματα λελαξευμένα ἐν τῷ βράχῳ Ἑλληνιστικῶν χρόνων καὶ μία περίεργος δεξαμενὴ ὁμοίως ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένη.

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ. Δ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΑΝΑΒΥΣΟΥ

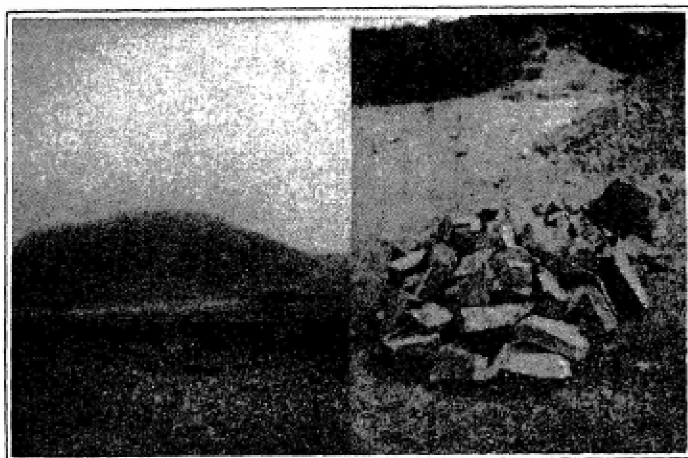
Περιγραφὴ ἀνασκαφῆς τάφων.

Τῶν ἀνασκαφῶν Ἀναβύσου ἠρξάμεθα τὴν 22 Αὐγούστου, διεκόψαμεν δὲ ταύτας, ἕνεκα τοῦ προσεγγίζοντος χειμῶνος, τὴν 24 Σεπτεμβρίου τρέχοντος ἔτους. Ἡ θέσις Ἀνάβυσος ἀνήκει εἰς τὸν σημερινὸν δῆμον Θορικίων, κεῖται δ' ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Λαυρεωτικοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ παρὰ τὴν θάλασσαν ὄρους «Σκόρδι», χωριζομένου διὰ στενῆς κοιλάδος ἀπὸ τοῦ ἔναντι ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς ἐκτεινομένου Κερατοβουνίου, ὅπερ ἀποκλείει οὕτως, ὡς ἀνυπέρβλητον πρόχωμα πρὸς Βορρᾶν, τὴν μεγάλην πεδιάδα Ἀναβύσου ἀπὸ τὴν τῆς Κερατέας. Ἐν τῇ θέσει Ἀναβύσου παρὰ τὴν θάλασσαν ὑπάρχει καὶ ἡ γνωστὴ τοῦ Κράτους Ἁλυκή, ἀκριβῶς ἔναντι τῆς Χερσονήσου Ἀστυπαλαίας καὶ τῆς νησῖδος Ἐλεούσης, ὧν ἀμφοτέρων μνημονεύει ὁ Στράβων, ἐκεῖ που τοποθετῶν τὸν δῆμον *Ἀναφλύστου*, ἕνα τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἀττικῆς, εἰς τὴν Ἀντιοχίδα φυλὴν ἀνήκοντα. *)

Πιθανώτατον ἐκ τούτου καθίσταται, ἂν μὴ βεβαιότατον, ὅτι ἐν τῇ θέσει «Ἀνάβυσος» ἔκειτο τὸ πάλαι ὁ δῆμος Ἀναφλύστου, πρὸς δὲ ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς σήμερον εἶνε παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου καὶ μεγάλου δήμου. Ὅτι δὲ ὑπῆρξε τοιοῦτος πιστοποιοῦσιν οἱ ἀπειράριθμοι καὶ πλουσιώτατοι ἔστιν ὅτε τάφοι, οἱ καθ' ἅπασαν τὴν πεδιάδα διεσπαρμένοι, διότι κτίρια δὲν

*) Πρβ. Π. Καστριώτης. Die Demen von Attica, Leipzig, 1886.

ἐσώθησαν δυστυχῶς ἢ ἐλάχιστα ἴχνη παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ ἐν αὐτῇ, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ που παρὰ τὰς ὑπωρείας τῶν πέριξ ὀρέων. Ἡμεῖς προέβημεν εἰς τὴν ἔρευναν μόνον τῶν τάφων, ὧν οἱ πλεῖστοι ἔχουσι δεινῶς συληθῇ ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἰδίως δὲ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, καθὰ μαρτυρεῖ τὸ νεοσκαφὲς αὐτῶν χῶμα. Εὐτυχῶς δ' ὅμως, ὡς συμβαίνει συνήθως, οἱ βαθύτερον κείμενοι τά-

Ὁ Λαυρεωτικὸς Ὄλυμπος θεώμενος ἐξ Ἀναβύσου

Τεμάχια ἐκ τῆς συντετριμμένης λάρνακος τῆς εὑρεθείσης ἐν Ν. Τύμβῳ Ἀναβύσου.

φοι παρέμειναν ἄθικτοι, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ καὶ τὰ σπουδαιότατα τῶν εὑρημάτων ἀποδώσαντες κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν.

Οἱ τάφοι τῆς Ἀναβύσου εἶνε, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, πανταχοῦ τῆς πεδιάδος ἐγκατεσπαρμένοι, ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τῶν πέριξ ὀρέων μέχρι τῆς ἀμπελοφύτου παραλίας. Πολλοὶ τούτων εὕρηνται ἰδίᾳ ὑπὸ χθαμαλοὺς περιφερικοὺς λόφους, τεχνητοὺς δηλ. ἡμισφαιρικοὺς τύμβους 3-5 μέτρων ὕψους, ὡς εἴθιστο κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους

χρόνους, καὶ ὧν ὅμοιοι εὕρηνται πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, πλεῖστοι δ' ὅσοι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ. Γνωστότατοι ἰδίᾳ εἰσὶν οἱ ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Β. Στάη ἐν Βελανιδέζᾳ (ἐν ἀρχαίῳ δήμῳ Φηγοῦς) καὶ Βουρβᾷ ἐξερευνηθέντες καὶ ὧν λεπτομερῆ περιγραφὴν ἐδημοσίευσεν ὁ ἀνασκάψας ἔφορος ἐν τῷ Ἀρχ. Δελτίῳ τοῦ ἔτους 1890, σελ. 16-28 καὶ 105-112 μετὰ πολλῶν καὶ καλῶν πινάκων. Παρόμοιοι εὕρηνται, ἐξερευνηθέντες καὶ οὗτοι, ἐν Πετρέζᾳ, Μαραθῶνι καὶ ἀλλαχοῦ.

Οἱ ἡμισφαιρικοὶ οὗτοι τύμβοι, οὓς ὁ λαὸς καλεῖ *Μαγούλας*, περικλείουσι συνήθως πολλοὺς τάφους, ἄλλους μὲν ἀρχαιοτέρους καὶ ὑπὸ τὸ φυσικὸν ἔδαφος, ἄλλους δὲ νεωτέρους ἐν αὐτῷ τῷ χυτῷ χώματι ἀνεωχθέντας, ἰδίᾳ ἐν τῇ περιφερείᾳ αὐτῶν. Εἶνε δ' οἱονεὶ οἱ τύμβοι οὗτοι νεκροταφεῖα φυλῆς τινος, γένους, ἢ φρατρίας, ὁμοιάζουσι δὲ τὰ μέγιστα πρὸς τοὺς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένους (πρβ. Β. 604, 793. Η, 435, Λ, 371 κλπ.) ὡς καὶ παρὰ Σοφοκλ. Ἀντιγ. 1204 καὶ Ἡροδ. 1,93, ὅστις περιγράφει τὸν ἐν Λυδίᾳ τάφον τοῦ πατρός τοῦ Κροίσου Ἀλυάττου κλπ.

Ἰδίως τὰς ἡμετέρας σκαφικὰς ἐργασίας εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν περιωρίσαμεν εἰς δύο λόφους ἢ τύμβους τοιούτους πλησίον ἀλλήλων κειμένους πρὸς τὸ ΒΑ τῆς πεδιάδος καὶ περὶ τὰ 10' λεπτὰ τῆς ἀκτῆς ἀπέχοντας. Ἐγγὺς τῶν τύμβων τούτων διέρχεται ἡ ὁδὸς ἢ ἀτραπὸς μᾶλλον ἡ ἄγουσα εἰς Κερατέαν εἰς 2 $^1/_2$ ὡρῶν ἀπόστασιν καὶ ἡ πρὸς τὴν Καμάριζαν, τὴν ἐγγύτερον πάσης ἄλλης κειμένην κωμόπολιν, διότι αὕτη ἀπέχει μόλις μίαν ὥραν καὶ τέταρτον.

Ἐκ τῶν δύο τούτων γηλόφων ὁ ἕτερος, ὁ πρὸς Β. περιεῖχεν ἐλαχίστους τάφους, τὸ δὲ τραχὺ καὶ σκληρότατον τῆς ἐπιχώσεως αὐτοῦ καθίστα τοσοῦτον δυσχερῆ

τὴν ἀνασκαφήν, ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ διακόψωμεν ταύτην, ἀναβαλόντες εἰς εὐθετώτερον καιρὸν τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἐν αὐτῷ ἐρεύνης· τοὐναντίον ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ πρὸς Ν. ἀπέβη εὐχερεστάτη, οὕτως ὥστε ἐπὶ μῆνα ὅλον ἐργαζόμενοι ἐπ' αὐτοῦ ἀνεσκάψαμεν σχεδὸν εἰπεῖν τελείως αὐτόν, ἀποκαλύψαντες πλείους τῶν εἴκοσι καὶ πέντε τάφων. Τούτων οἱ πλείους ἔκειντο εἰς μέγα ἀπὸ τῆς κορυφῆς

Ὁ Νότιος λόφος (τύμβος) ἐν τῇ πεδιάδι Ἀναβύσου. *Μεγάλη τάφρος ἐντὸς τοῦ βορείου λόφου, ἐν ᾗ εὑρέθησαν δύο τάφοι.*

τοῦ τύμβου βάθος, 4 καὶ 5 μέτρων, ἔνιοι δὲ ἔκειντο ὑψηλότερον καὶ περὶ τὰ κράσπεδα αὐτοῦ, ὡς εἴθισται καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἀλλαχοῦ ἀνευρεθεῖσι τύμβοις. Οἱ δὲ νεκροὶ ἦσαν τεθαμμένοι ἐντὸς τῶν χωμάτων, πιθανώτατα ἐντὸς φερέτρων, ἅτινα τελείως ἐξηφανίσθησαν, διότι καὶ ἧλοι ἀκόμη ἐλάχιστοι ἀνευρέθησαν. Πολλῶν ἐν τούτοις τὰ ὀστᾶ ἦσαν ἐντεταφιασμένα ἐντὸς ὑδριῶν, πίθων ἢ ἀμφορέων, ὧν εὕρομεν μέγαν ἀριθμόν. Ἰδίως ἐντὸς ἀμφορέων καὶ παρομοίων ἀγγείων ἐθάπτοντο μικρὰ βρέφη, ὧν ἀπηγορεύετο ἡ καῦσις. Πολλὰ τῶν μεγάλων τούτων

ἀγγείων ἀνευρέθησαν ἐκ παλαιοῦ συγκεκολλημένα διὰ μολύβδου, ὡς ἀπαντῶσι καὶ ἀλλαχοῦ (ἴδε ἀνασκαφὰς Π. Καστριώτου παρὰ τὸν ἅγ. Δανιὴλ κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν τῷδε τῷ τεύχει, ὅπου ἐκτενῶς ἐξηγεῖται ἡ τοιαύτη συγκόλλησις). Σπουδαῖον γεγονὸς εἶνε, ὅτι πλεῖστοι τάφοι ἔφερον ἀπτὰ ἴχνη καύσεως, διότι σωροὶ ὅλοι ἀνθράκων ἐξήχθησαν ἐξ αὐτῶν. Ἐν τοῖς τάφοις τούτοις συνήθως οὐδὲν κτέρισμα ἀνευρέθη, ὅσα δὲ ὑπῆρχον τοιαῦτα, ἰδίως ἐν τάφοις μετ' ἀγγείων μελανομόρφων, ταῦτα εἶχον τοσοῦτον ἀμαυρωθῆ, ὥστε μέχρι σήμερον δὲν ἐπετεύχθη ἡ καθάρισις καὶ συγκόλλησις αὐτων. Οἱ κεκαυμένοι τάφοι ἔφερον τὴν χαρακτηριστικὴν ἐκείνην διὰ μέσου ὅλου τοῦ βάθους καὶ τῶν πλευρῶν αὐτῶν διήκουσαν αὔλακα, ἥτις παρατηρεῖται πολλάκις ἐν αὐτοῖς καὶ ἧς μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ κ. Στάης ἐν τοῖς ἐν Βουρβᾷ τάφοις.

Ἀξία ἰδίας μνείας εἶνε ἡ εὐθὺς κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς σκαφῆς ἀνεύρεσις ἀκριβῶς κατὰ τὴν δυτικὴν περιφέρειαν τοῦ τύμβου μεγάλης μαρμαρίνης λάρνακος δεινῶς τεθρυμματισμένης, διότι ἀνευρέθησαν ὑπερδιακόσια ὅλα τεμάχια ἐπὶ ταὐτὸ συνηγμένα, ὡσεὶ ἐπίτηδες ἐκεῖ ἀποκρυφθέντα. Τίς ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνιέρου τούτου βανδαλισμοῦ εἶνε ὅλως ἀνεξήγητος, διότι πρὸς σύλησιν αὐτῆς δὲν ἦτο οὐδεμία ἀνάγκη τοιαύτης πρωτοφανοῦς εἰς μικρὰ τεμάχια καταθρυμματίσεως. Ἡ λάρναξ αὕτη δὲν ἔφερεν οὐδένα γλυπτικὸν διάκοσμον ἢ ἁπλῶς μόνον γλυφάς, ὡς πλαίσια καὶ ἀετώματα ἐπὶ τοῦ καλύμματος, ὥστε δύσκολον νὰ προσδιορίσῃ τις τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς, δεδομένου ὅτι καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγίνετο χρῆσις τοιούτων σαρκοφάγων, ἀφοῦ εὕρηνται καὶ ἐν Κρήτῃ εἰς πολλὰς π. Χ. χιλιετηρίδας ἀναγόμεναι. Καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τύμβοις ἀνευρέθησαν σαρκοφάγοι ὡς ἐν Βελανιδέζᾳ καὶ Βουρβᾷ. Ἐν τῷ τελευταίῳ μάλιστα τούτῳ

ἀνευρέθη μνημεῖον ἐπιτύμβιον ἐν σχήματι λάρνακος. Γνωσταὶ ἐπίσης εἶνε αἱ ἀρχαϊκαὶ ἐκ κεράμου σαρκοφάγοι τῶν Κλαζομενῶν, ὥστε δύναται καὶ ἡ ἡμετέρα νἀνάγηται εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ὡς συνάγεται ἐκ τῆς ἁπλότητος τῶν γλυφῶν καὶ ἐκ τοῦ ὅλου σχήματος αὐτῆς.

Οἱ λοιποὶ τάφοι, οὓς ἀπεκαλύψαμεν ὑπὸ τὸν τύμβον τοῦτον, περιεῖχον οἱ πλεῖστοι, ἰδίως οἱ βαθύτερον κείμενοι, ἀγγεῖα τοῦ καλουμένου γεωμετρικοῦ τρόπου, ὑπερεκατὸν περίπου τὸν ἀριθμόν, εὐάριθμοι δὲ μόνον, οἱ μᾶλλον ἐπιπολαίως καὶ ἐν τῇ περιφερείᾳ κεχωσμένοι, περιεῖχον ἀγγεῖα μελανόμορφα. Τὰ σχήματα τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων εἶνε τὰ συνήθη τοῦ τρόπου τούτου, οἷον πῖθοι, ὑδρίαι, ἀμφορεῖς, εὐμεγέθη καὶ μικρὰ ποτήρια, προχοΐδες, κύαθοι, κύπελλα, σκῦφοι, λήκυθοι, φιάλαι, πινάκια, κύλικες, ἀλάβαστρα, κυαθῖσκοι καὶ παντοῖα ἄλλα, ὧν κατωτέρω παρέχομεν περιληπτικὸν κατάλογον μετὰ εἰκόνων ἐκ φωτογραφιῶν τῶν κυριωτάτων καὶ μᾶλλον ἀξίων λόγου ἐξ αὐτῶν.

Ἄξιον σημειώσεως διὰ τὴν χρονολογίαν ἰδίως τῶν τάφων τούτων γεγονὸς εἶνε ὅτι ἀναμὶξ μετὰ τῶν ἀγγείων τούτων ἀνεύρομεν καί τινα ἀγγεῖα, ἀρχαιότερα πιθανόν, διότι ταῦτα εἶνε χειροποίητα καὶ ἄνευ γανώματος, φέροντα δὲ ἐγχάρακτα κοσμήματα, κατὰ τὰ γνωστὰ τῆς Τροίας, Σέσκλου, Κυκλάδων, Ἀφιδνῶν, Ὀλυμπίας καὶ πλείστων ἄλλων τόπων, ἅτινα πάντα ἀνάγονται εἰς τὴν προϊστορικὴν περίοδον. Φαίνεται ἐν τούτοις ἔκ τινων ἀνασκαφῶν, ὅτι τοιαῦτα εὕρηνται καὶ ἐντὸς νεωτέρων στρωμάτων. Ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ διαλάβωμεν ἐκτενέστερον κατωτέρω. Ἐπίσης μεταξὺ τῶν γεωμετρικῶν ἀνευρέθησαν καὶ ἀγγεῖά τινα, κύαθοι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔχοντα πηλὸν λεπτότερον καὶ γάνωμα μετὰ διακοσμήσεως, ἅτινα

ὁμοιάζουσι τὰ μάλιστα πρὸς τὰ τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου ὡς καὶ πρὸς τὰ πρωτοαττικά, ὡς συνήθως καλοῦνται ταῦτα.

Ἰδοὺ ἤδη ἐν περιλήψει κατάλογος τῶν σπουδαιοτέρων εὑρημάτων ἐκ τῶν τάφων τῆς Ἀναβύσου κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἡμῶν τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Εὑρήματα ἐκ τῶν τάφων Ἀναβύσου.

1) Εἴκοσι ἀγγεῖα μόνωτα σχήματος ποτηρίων. Τὸ μέγεθος αὐτῶν ποικίλλει μεταξὺ ὕψ. 009 - 023 μ. Ταῦτα φέρουσι διακόσμησιν πλουσιωτάτην τοῦ γεωμετρικοῦ τρόπου, διότι ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶνε κεκαλυμμένη ὑπὸ γεωμετρ. κοσμημάτων κατὰ ζώνας διατε-

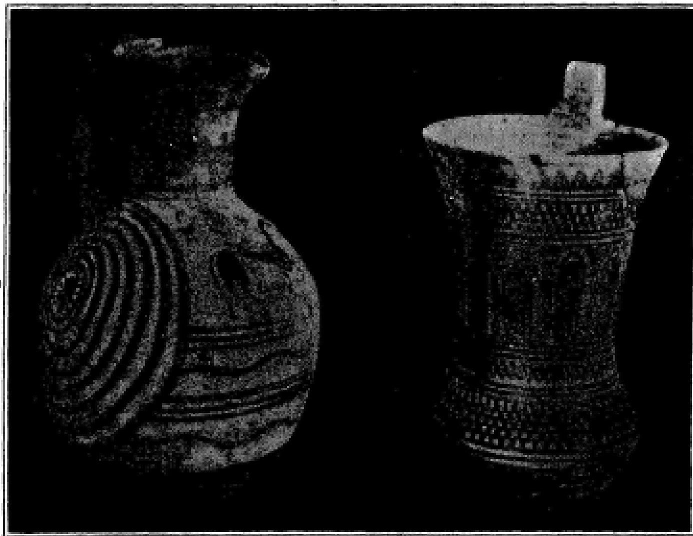

1 2 3 4

θειμένων. Ταῦτα συνηθέστατα εἶνε γωνιώδη φύλλα κατὰ σειρὰν διατεταγμένα, ἀβακωτὰ ἐκ λευκῶν καὶ μελανῶν ἐναλλὰξ τετραγωνιδίων, ἐλλειψοειδῆ σχήματα μετὰ πλαισίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διήκουσι κατακορύφως ἀπὸ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω ἁλύσεις ἐκ μικρῶν κόμβων, ταινίαι, μαίανδροι γραμμικοὶ καὶ κυκλικοὶ κλπ. πρβλ. εἰκ. 3. 4. 6. 12. 14.

Αἱ λαβαὶ αὐτῶν βαίνουσι κατακορύφως, εἶνε δὲ πλατεῖαι καὶ κατάκοσμοι. Τὸ ἐν τῇ εἰκ. 3 ποτήριον φέρει ἄνω περὶ τὸν λαιμὸν καὶ ἀκριβῶς ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς μορφὰς ἀνθρωπίνας κατὰ τὸ γνωστὸν γωνιῶδες σχῆμα τῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου.

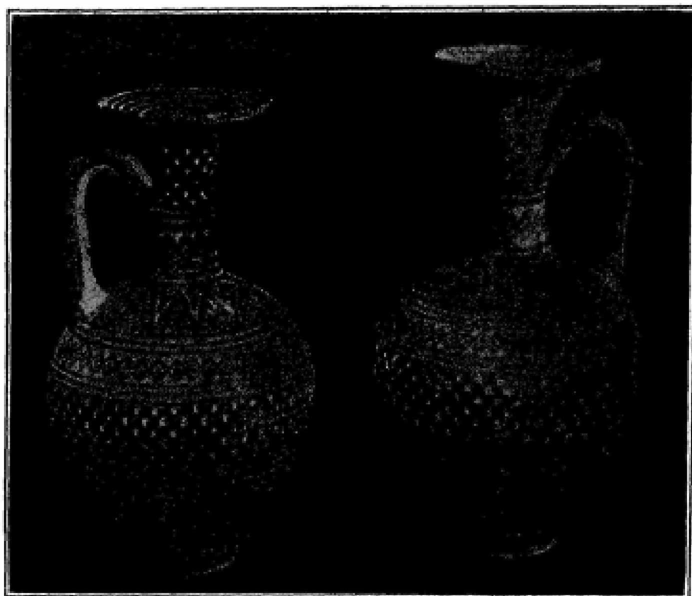
2) Εἴκοσι ἀγγεῖα μόνωτα σχήματος σφαιρικῶν

5 6

ληκυθίων καὶ οἰνοχοΐδων μὲ στόμιον κυκλικὸν ἢ καὶ τρίλοβον, μεγέθους ποικίλλοντος μεταξὺ ὕψ. 007-024 μ. Ἡ διακόσμησις αὐτῶν εἶνε παραπλησία πρὸς τὴν ἀνωτέρω περιγραφεῖσαν. Συνηθέστατα ἰδίως ἀπαντῶσι παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ κατὰ τὸν λαιμὸν τοῦ ἀγγείου ζώνῃ τὰ γνωστὰ ὑδρόβια δολιχοτράχηλα πτηνά, τὰ θεωρούμενα κοινῶς ὡς νῆσσαι, ἀλλ' ὧν ἀγνοεῖται εἰσέτι ἀκριβῶς τὸ γένος πρβ. εἰκ. 1. 2. 5. 7. 8. Ἡ ἐν εἰκ. 5 ἀπεικονιζομένη τρίλοβος προχοῒς εἶνε ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἄλλων

(ὕψ. 024 μ.). Αὕτη φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς μεγάλους συγκεντρωτικοὺς κύκλους μὲ ἀστέρα ἐν τῷ κέντρῳ, ἐπὶ δὲ τῆς λοιπῆς πέριξ ἐπιφανείας παραστάσεις ζῴων, ἵππων, πτηνῶν κλπ. κατὰ ζώνας διατεταγμένων. Ὅμοιον σχεδὸν πρὸς ταύτην ἀγγεῖον εὕρηται ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ

7 8

τῶν ἀγγείων τοῦ ἡμετέρου Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείου (ἐν θήκῃ 5, ἀρ. 151).

3) Εἴκοσι μόνωτα ἀγγεῖα σχήματος κυαθίσκων, ὕψ. 0,035-007 μ. Ἡ διακόσμησις αὐτῶν εἶνε λίαν ἁπλῆ· πρβ. εἰκ. 13.

4) Εἴκοσι καὶ ὀκτὼ δίωτα σκυφοειδῆ ἀγγεῖα, ἁπλᾶ ἢ καὶ μετὰ τῶν συνήθων γεωμετρικῶν σχημάτων, ὕψ. 003-012 μ. πρβ. εἰκ. 9. 10. 11. 15. 16. 17. Ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶσιν ἀβακοειδῆ, ἀστέρες μὲ κεκαμμένας ἀκτῖνας (ὡς τὸν

σταυρὸν Swastika), πτηνὰ καὶ τὰ παραπλήσια τοῦ

γεωμετρ. τρόπου. Μερικὰ τούτων εἶνε σχήματος ἰδιάζοντος, ἔχοντα στόμιον πλατύτατον, τὰ δὲ πλευρὰ ἄνευ κυρ-

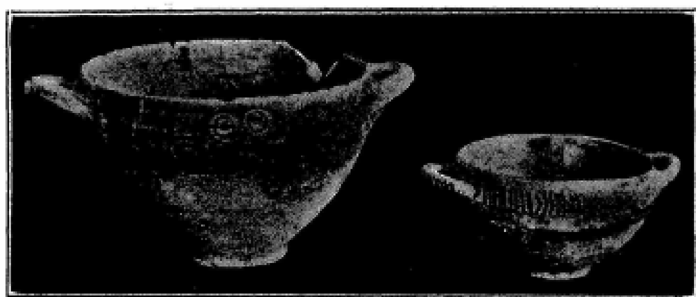
τότητος, ἀλλὰ καθέτως βαίνοντα πρὸς τὴν βάσιν, ἥτις εἶνε μετρίως ὑψηλή, συνεχομένη μετὰ τοῦ ἄνωθεν ἀγγείου διὰ στενοῦ λαιμοῦ. Ἡ βάσις αὕτη φέρει πέριξ ὀπὰς καθέτους, ὡς τὰ ἐν χρήσει τὸ πάλαι πύραυνα. Τὸ ἐν εἰκ.

15

10 φέρει παραστάσεις ἁρμάτων, ὡς ἐν μετόπῃ, μετὰ ἡνιόχου καὶ ἄλλων ζῴων.

Τὰ ἐν ταῖς εἰκ. 15. 16 καὶ 17, ὡς καί τινα ἄλλα τοῦ αὐτοῦ σχήματος καὶ τρόπου, εὑρέθησαν ὁμοῦ μετὰ τῶν

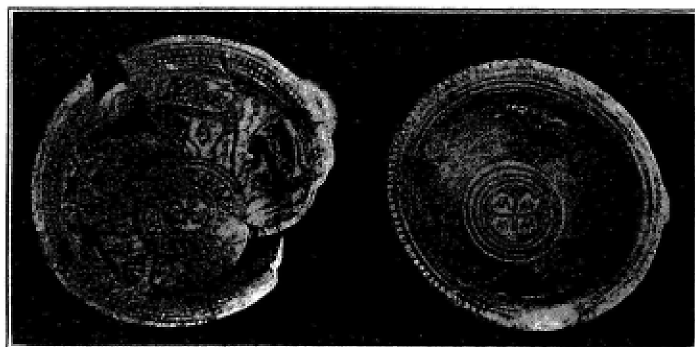

16 17

γεωμετρικῶν, εἶνε δ' ὅμως πάντη διάφορα ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρομεν. Ταῦτα ἀποκαλοῦνται συνήθως πρωτοαττικὰ ἢ πρωτοκορινθιακά, ὁ δὲ καθηγητὴς κ. Κάρω εὑρίσκει ταῦτα ὁμοιότατα πρὸς τὰ τοῦ Ἡραίου καὶ καλεῖ *Ἀργολικά*. Παρόμοια εὑρέθησαν ὑπὸ τὸ Ἡραῖον Ὀλυμπίας,

ὥστε ἡ χρονολογία αὐτῶν ἀνάγεται πέραν καὶ τῆς α´ π. Χρ. χιλιετηρίδος. Πρβ. τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν ἀγγείων τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ Μουσείου ἐν θήκῃ 6 ὑπ' ἀρ. 141 καὶ θήκῃ 1 ὑπ' ἀρ. 37 καὶ 38 ἐξ Ἀμυκλαίου, ἅτινα θεωροῦνται ὡς μυκηναϊκά.

5) Τέσσαρα φιαλοειδῆ ἀγγεῖα μὲ ὁριζοντίους ἀμφοτέρωθεν λαβάς. Πρβ. εἰκ. 18 καὶ 19. Ταῦτα εἶνε πλειστάκις κατάκοσμα. Τὸ ἕτερον τούτου φέρει ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐν μὲν τῷ κέντρῳ ἀστέρα μετὰ συγκεντρωτικῶν κύκλων

18 19

καὶ γωνιωδῶν σχημάτων μεταξὺ αὐτῶν, μετ' αὐτοὺς δὲ καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν ἐν πλατυτάτῃ ζώνῃ παραστάσεις ζῴων, πτερωτῶν δηλ. γρυπῶν κατὰ σειρὰν διατεταγμένων, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἐν τῷ κενῷ χώρῳ, κατὰ τὸ γνωστὸν horror vacui τῆς ἀρχαϊκῆς ἀγγειογραφίας, πληθὺν διαφόρων σχημάτων, ῥομβοειδῶν, χιαστῶν κλπ. Παρόμοιαι φιάλαι εὕρηνται ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἀρχ. Μουσείῳ (Αἴθουσα ἀγγείων Διπύλου, θήκη 6, ἀρ. 13038).

6) Τρία πιθοειδῆ μόνωτα ἀγγεῖα, ὕψ. 037-077 μ. Ταῦτα, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἐχρησίμευον συνήθως ὡς νεκρικαὶ κάλπαι ἢ θῆκαι μικρῶν παιδίων ἢ τῆς τέφρας

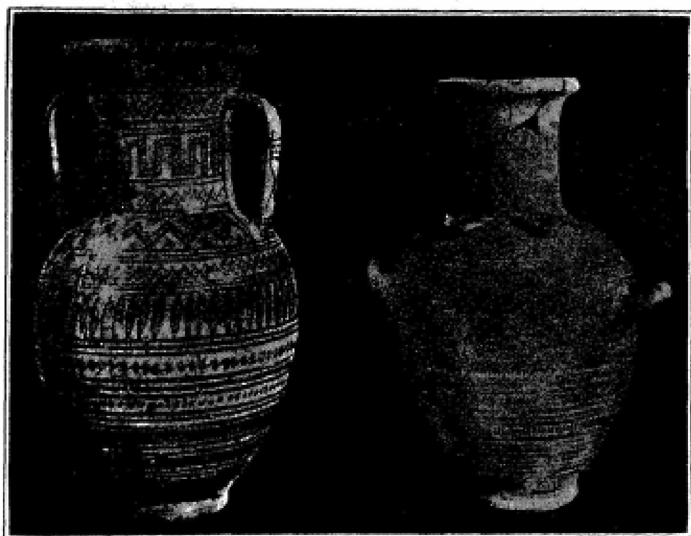
κεκαυμένων νεκρῶν. Ὁ διάκοσμος αὐτῶν εἶνε πλουσιώτατος, ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ πυθμένος διήκων, πρβ. εἰκ. 20 καὶ 21. Ἡ διάταξις τῶν γεωμετρικῶν κοσμημάτων βαίνει κατὰ ζώνας, ἀπαντῶσι δὲ καὶ ἐνταῦθα οἱ μαίανδροι, ἁπλοῖ καὶ διπλοῖ, τὰ τριγωνοειδῆ καὶ ἀβακοειδῆ

20 21

σχήματα, τὰ ὡς ᾠὰ ἐλλειψοειδῆ καὶ τὰ ὡς ὄφεις ἀνελισσόμενα ὁριζοντίως καὶ κατὰ μῆκος ἄνω πρὸς τὸ στόμιον, καὶ κατωτέρω περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ ἢ καὶ ἑκατέρωθεν τῆς λαβῆς. Τὸ ἕτερον τούτων, τὸ ἐν εἰκ. 21 φέρει ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ τετράγωνον ἐν εἴδει μετόπης πλαίσιον ἐκ μαιάνδρων κατὰ τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν φαληρικῶν ὑδριῶν καὶ παραπλησίων γεωμετρικῶν ἀγγείων. Περὶ τὸ πλαίσιον

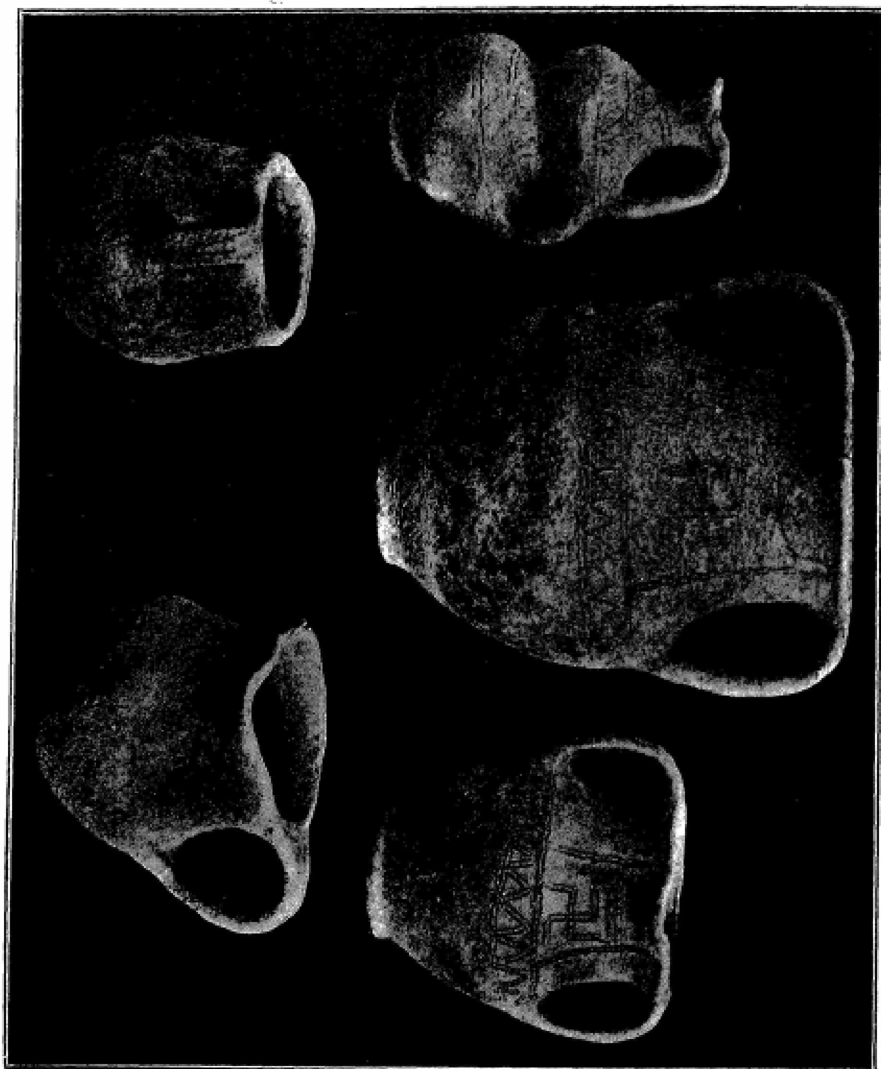
τοῦτο βαίνουσι ἄνωθεν καὶ κάτωθεν σειραὶ ἐκ τῶν γνωστῶν ὑδροβίων πτηνῶν, δεξιόθεν δὲ καὶ ἀριστερόθεν κλάδοι δένδρων, ἐφ' ὧν πάλιν παρεντίθενται παρόμοια πτηνά, ἅτινα βεβαίως ἔχουσι θρησκευτικήν τινα ἔννοιαν, διότι ἄλλως δὲν ἐξηγεῖται ἡ καθ' ὑπερβολὴν αὐτῶν χρῆσις ἐν μνημείοις ἐπιτυμβίοις καὶ ἐπὶ κτερισμάτων. Πάντα τὰ ἀγ-

22 23

γεῖα ταῦτα ἔφερον τὸ πάλαι πώματα, ἅτινα ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξηφανίσθησαν. Συχνότατα εὕρηνται ταῦτα πεφραγμένα δι' ὀγκώδους λίθου, πέριξ δ' αὐτῶν ἐντὸς τῶν χωμάτων ἀνευρέθησαν πλεῖστα μικρὰ καὶ μεγάλα ἀγγεῖα ὡς καί τινα μικρότατα ἐντὸς αὐτῶν. Τὸ ἐν τῇ εἰκ. 20 εὑρέθη μετὰ τοῦ πώματος αὐτοῦ, ὅπερ ἔχει καὶ αὐτὸ σχῆμα ἀγγείου μετὰ βάσεως, ἀλλὰ διατρήτου τὰς πλευράς. Τὸ πῶμα τοῦτο εἶνε κομψότατον τό τε σχῆμα καὶ τὸν διάκοσμον. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο, τὸ μετὰ τοῦ πώματος, φέ-

ρει ἐπίσης ἄνω ἐπὶ τῶν ὤμων, εὐθὺς δηλ. μετὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ μαστοειδεῖς ἐξογκώσεις, αἵτινες πιθανὸν νὰ

24 25 26 27 28

εἶνε λείψανα τῶν ἀνθρωπομόρφων προϊστορικῶν ἀγγείων, οἷα τὰ τῆς Τροίας, ἐκτὸς ἐὰν εἶνε ἀπομιμήσεις κεφαλῶν

ἥλων, ὅπερ ἀπιθανώτερον. Παρόμοια ἀγγεῖα εὕρηνται πολλὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθν. Ἀρχ. Μουσείῳ, πρβ. θήκην 7 κάτωθι ἀρ. 12244.

7) Ἀγγεῖον εἰς σχῆμα ἀμφορέως, ὕψ. 038 μ. Καὶ τοῦτο ὡς τἀνωτέρω εἶνε κατάκοσμον ἀπὸ τοῦ στομίου

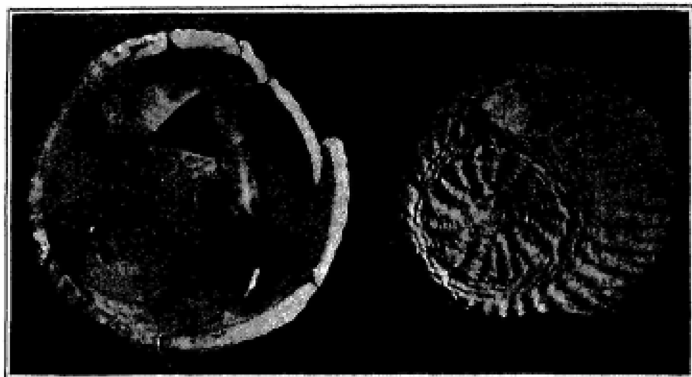

29

μέχρι τοῦ πυθμένος ἐκ διαφόρων γεωμετρικῶν σχημάτων κατὰ ζώνας ὡς δεικνύει τὸ ἐν εἰκ. 22. Ἡ διατήρησις αὐτοῦ, ὡς καὶ τῶν ἀνωτέρω ἀρίστη.

8) Ἀγγεῖον τρίωτον εἰς σχῆμα ὑδρίας, ὕψ. 035 μ. ἐπίσης κατάκοσμος κατὰ ζώνας ἐκ γεωμετρ. κοσμημάτων (εἰκ. 23). Ἡ ὑδρία αὕτη φέρει περὶ τὸν τράχηλον

καὶ ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας τῶν δύο ἑτέρων κειμένης λαβῆς ὄφεις ἀναγλύπτους. (Πρβ. Ἐθν. Ἀρχ. Μουσεῖον, θήκη 4, ἄνω, ἀρ. 894.) Ἀξία λόγου ἐπίσης καὶ ἡ διακόσμησις τοῦ λαιμοῦ, ἐφ᾽ οὗ παρίστανται γυναῖκες ἀπὸ τῶν χειρῶν κρατούμεναι καὶ ὀρχούμεναι, καθὰ καὶ νῦν εἴθισται ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἡμῶν χοροῖς. Τοιαῦται παραστάσεις ἀπαν-

30 31

τῶσι καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀγγείων τῆς γεωμετρικῆς περιόδου.

9) Ἀγγεῖον εἰς σχῆμα πυξίδος μετὰ πώματος.

10) Ἓξ χειροποίητα ἀγγεῖα, ἄνευ γανώματος, ὧν πέντε ἐγχάρακτα, ἄλλα δίωτα, ἄλλα δὲ μόνωτα. Πρβ. Εἰκ. 24-29. Τὰ ἐν εἰκ. 26 καὶ 28 φέρουσιν ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ ἐντὸς πλαισίων ἐκ διπλῶν κυματοειδῶν γραμμῶν τὸ γνωστὸν σταυροειδὲς σχῆμα μὲ κεχαμμένας κεραίας, τὸ καλούμενον Swastica. Τὸ δὲ ἐν εἰκ. 29 ἀγγεῖον φέρει ἐκτὸς τῶν δύο ἑκατέρωθεν λαβῶν καὶ τρίτην ἄνωθεν, δίκην πτερνιστῆρος, ὡς καὶ προχοὴν περὶ τὸ μέσον τοῦ λαιμοῦ. Παρόμοια ἀγγεῖα εὕρηνται πολλὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθν. Μουσείῳ. Πρβ. ἰδίως τὰ ἐν τῇ Μεγάλῃ αἰθούσῃ ἀγγείων, θήκη 6 κάτωθεν, ἀρ. 144 καὶ θήκη 96 ἀγγεῖα

Μήλου μετὰ προχοῆς καὶ θήκη 95, ἐν τῷ μέσῳ καὶ κάτω ρυμῷ.

Τὰ χειροποίητα ταῦτα ἀγγεῖα, ἅτινα συνήθως εὕρηνται εἰς προϊστορικὰ στρώματα, ἀνευρέθησαν, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ὁμοῦ μετὰ γεωμετρικῶν ἐντὸς τῶν αὐτῶν τάφων.

11) Δύο καλαθοειδῆ μικρὰ ἀγγεῖα φέροντα ὡς διακόσμησιν ἀνάγλυπτον ἀπομίμησιν καλαθίων εἰκ. 30 καὶ 31. Ταῦτα εἶνε σπάνια, ἀποδεικνύουσι δὲ τὴν ὑπὸ τῆς πλεκτικῆς ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς κεραμικῆς τέχνης. Πρβ. Τσούντα, προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις, σελ. 12. Παρόμοια εὑρέθησαν ἐν τοῖς τάφοις, Ἀμοργοῦ καὶ Σύρου. Ἐφημ. Ἀρχ. 1898 πίν. 9,11. Ἐντὸς τοῦ ἑτέρου τῶν καλαθοειδῶν τούτων ἀγγείων ἐξ Ἀναβύσου φέρεται μὲ ἐρυθρὸν χρῶμα ἀκτινωτὸν κόσμημα, ὡς ἀπαντᾷ ἐν κυάθοις μυκηναϊκοῖς.

12) Κάτοπτρον χαλκοῦν ἄνευ λαβῆς καὶ διακοσμήσεως.

*
* *

Τοιαῦτα ἐν περιλήψει τὰ σπουδαιότατα τῶν εὑρημάτων ἐκ τῆς ἐν Ἀναβύσῳ ἡμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἀνασκαφῆς. Τούτων τὰ πλεῖστα, ὡς εἴδομεν, ἀνήκουσιν εἰς τὴν γεωμετρικὴν καλουμένην περίοδον τῆς ἀγγειοπλαστικῆς τέχνης, ἥτις περιλαμβάνεται συνήθως ἐντὸς τοῦ πρώτου ἡμίσεως τῆς α΄ π. Χρ. χιλιετηρίδος. Ἡ χρονολογία ἐν τούτοις αὕτη τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων δὲν συμβιβάζεται πάντοτε πρὸς τὰ κατὰ τόπους εὑρήματα, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν τοῖς ἐξ Ἀναβύσου.

Ὁ Δῆμος δηλ. Ἀναφλύστου, εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἀττικῆς, ἦν ἐξ ἐκείνων, οὓς συνῴκισεν ὁ μέγας τῶν Ἀθηνῶν συνοικιστὴς Θησεύς, ὅστις ἤκμασεν ὡς γνωστὸν κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους, δηλ. περὶ τὰ μέσα τῆς β΄ χιλιετηρίδος π. Χρ. Ἀλλ' ἡμεῖς ἁπανταχοῦ σχεδὸν ἀνὰ τὴν πεδιάδα τῆς Ἀναβύσου ἐρευνήσαντες οὐδαμοῦ ἀνεύ-

ρομεν οὐδὲ ἴχνος μυκηναϊκοῦ τάφου ἢ μνημείου τῆς περιόδου ταύτης, εἰς ἣν συνήθως ἀνάγεται ὁλόκληρος ὁ ἡρωϊκὸς αἰὼν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τούτου δικαίως γεννᾶται τὸ ἐρώτημα ποῦ ἔκειντο οἱ προϊστορικοὶ τάφοι τῆς ἀρχαιοτάτης περιόδου τοῦ Δήμου Ἀναφλύστου;

Ἡ ἀπορία αὕτη ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν σκέψιν μή τι ὁ καλούμενος Γεωμετρικὸς διακοσμητικὸς τῶν ἀγγείων τρόπος ὑπερβαίνει κατά τινας ἔτι αἰῶνας τὸ νῦν τιθέμενον ὅριον τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐμφανίσεως, ἐπεκτεινόμενος καὶ πέραν τῆς α΄ χιλιετηρίδος, πιθανὸν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς δευτέρας τοιαύτης π. Χ. παραλλήλως δηλ. τῆς μυκηναϊκῆς τεχνοτροπίας, ἥτις φαίνεται οὖσα ἐπείσακτος τις καὶ ἔξωθεν, ἴσως ἐκ Κρήτης, εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὰς νήσους εἰσαχθεῖσα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν γεωμετρικήν, τὴν γηγενῆ καὶ ἐγχώριον, τὴν ἔκπαλαι, ἐκ Πελασγῶν πιθανώτατα, ἐν Ἑλλάδι ἀσκουμένην.

Ἤδη πλειστάκις παρουσιάσθη τὸ πρόβλημα τοῦτο ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐπιστήμῃ, πολλοὶ δὲ ἐκ τῶν ἐγκριτοτάτων ἀρχαιολόγων διαφόρους ἐξήνεγκον γνώμας καὶ θεωρίας περὶ τῆς μεγάλης ἀρχαιότητος τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων, ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς θεωρίας ταύτης ἵσταται ὁ περιφανὴς ἀνασκαφεὺς τῆς Τροίας, Ὀλυμπίας, Περγάμου καὶ πλείστων ἄλλων ἀρχαιολογικῶν τόπων καθηγητὴς κ. Δαϊρπφελδ, ὅστις διὰ τῶν ἐν Λευκάδι καὶ Ὀλυμπίᾳ εὑρημάτων ἐπείσθη ὅτι κατὰ τὴν β΄ π. Χ. χιλιετηρίδα ἠσκεῖτο ὁ γεωμετρικὸς τρόπος καὶ ἐν γένει ἡ καλουμένη ἀρχαϊκὴ τέχνη, συγχρόνως πρὸς τὴν μυκηναϊκήν, ἥτις δὲν εἶχεν εἰσαχθῆ ἁπανταχοῦ ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἀποδεικνύουσι πλεῖσται ἐν αὐτῇ ἀνασκαφαί. Βεβαίως ἡ θεωρία αὕτη ἀνατρέπει τὸ ἐπικρατοῦν περὶ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων δόγμα, οὐχ ἧττον εἶνε ἀξία πάσης

ἐκτιμήσεως, διότι ὑπάρχουσιν ἔτι πολλὰ τὰ δυσεξήγητα ἐν τῇ κρατούσῃ ταύτῃ χρονολογίᾳ τῶν γεωμετρικῶν.

Πρὸς ἐνίσχυσιν μάλιστα τῆς γνώμης ἡμῶν εἰδικῶς περὶ τῆς ἀνασκαφῆς Ἀναβύσου ἀναφέρομεν καὶ τὸ ἑξῆς σπουδαῖον γεγονός, ὅτι δηλ. *μεταξὺ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ἐντὸς τῶν αὐτῶν τάφων εὑρέθησαν ἀναμὶξ* καὶ τὰ χειροποίητα ἐγχάρακτα καὶ ἄνευ γανώματος ἀγγεῖα ἐκεῖνα, περὶ ὧν ἀνωτέρω δι' ὀλίγων διελάβομεν καὶ ἅτινα θεωροῦνται γενικῶς ὡς προϊόντα χρόνων προϊστορικῶν. Πῶς ἤδη εὑρέθησαν ταῦτα ἐν τάφοις κατὰ χίλια ὅλα ἔτη μεταγενεστέροις, ὡς χρονολογοῦνται συνήθως οἱ γεωμετρικοί; Ἰδοὺ πρόβλημα δυσεξήγητον, πολλὰς διεγεῖρον ἀπορίας. Καὶ διατείνονται μὲν οἱ τὴν κρατοῦσαν περὶ τῶν γεωμετρικῶν χρονολογίαν παραδεχόμενοι ὅτι ταῦτα ἐξηκολούθουν δῆθεν καὶ βραδύτερον κατασκευαζόμενα, ἰδίως ὑπὸ χωρικῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο δὲν εἶνε τοσοῦτον ἰσχυρόν, διότι ἀκριβῶς εἰς πλείστας ἄλλας περιπτώσεις ἀποδείκνυται ἐντελῶς ἀνίσχυρον. Πῶς τότε οἱ ἐν ταῖς μυκηναϊκοῖς ἀνευρισκόμενοι σκαραβαῖοι θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀψευδῆ μαρτύρια χρονολογίας ἔστω καὶ κατ' ἐλαχίστην προσέγγισιν; Ἔπειτα οἱ χωρικοὶ ἔχουσί ποτε ἰδίαν ἀγγειοπλαστικήν, ὡς οἱ ἄγριοι λαοί, ἢ τοὐναντίον προμηθεύονται, ὡς καὶ σήμερον, πάντα τὰ πήλινα αὐτῶν σκεύη ἐκ τῶν πλησιεστέρων κωμῶν ἢ πόλεων; Δὲν εἶνε δὲ τολμηρότατον νὰ ὀνομάσῃ τις τοὺς κατοίκους τοῦ πλουσιωτάτου καὶ πολυανθρωποτάτου δήμου Ἀναφλύστου, τοὺς τεθαμμένους ἐντὸς οὕτω περιφανῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν τύμβων, χωρικοὺς καὶ πτωχοὺς ἀγρότας; Ἀλλ' οὐδ' ὡς κειμήλια φυλασσόμενα ἐν ταῖς οἰκογενείαις αὐτῶν καὶ εἶτα μετὰ τῶν νεκρῶν συνενταφιαζόμενα δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ταῦτα, διότι οὐδὲν τὸ τοσοῦτον πολύτιμον ἔχουσιν ὥστε ἐπὶ χιλιετηρίδα ὅλην ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν νὰ

9

φυλάσσωνται ἀγγεῖα εὔθραστα καὶ ἐστερημένα οἱασδήποτε σημασίας θρησκευτικῆς, ὡς ἦσαν λ. χ. τὰ εἰδώλια κλπ.

Ἀλλ᾽ ἐκτὸς τῶν ἀγγείων τούτων ἐντὸς τῶν αὐτῶν γεωμετρικῶν τάφων ἀνευρέθησαν ἐπίσης ἀναμὶξ καὶ τὰ σκυφοειδῆ ἐκεῖνα δίωτα ἀγγεῖα, ὧν ἀνωτέρω παρεθέσαμεν τὰ σχήματα μετὰ συντόμου περιγραφῆς καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλοι μὲν καλοῦσι πρωτοαττικὰ ἢ πρωτοκορινθιακά, ὁ δὲ πολὺς κ. Κάρω *ἀργολικά*, διότι πλεῖστα αὐτῶν εὑρέθησαν ἐν Ἀργολίδι, Ἡραίῳ καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἅτινα ὁ αὐτὸς περιφανὴς ἀρχαιολόγος ἀνάγει καὶ πέραν τῆς α΄ χιλιετηρίδος. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ὁμοιάζουσι κατά τε τὴν τεχνικὴν σύστασιν καὶ μορφὴν πρὸς τὰ Μυκηναϊκά, θεωροῦνται δ᾽ οἱονεὶ ὡς ὁ συνδετικὸς κρῖκος μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῶν κατόπιν ἀρχαϊκῶν *).

Ἕτερον γεγονὸς τὰ μέγιστα ἐνισχῦον τὴν *προϊστορικὴν* ἀρχαιότητα τῶν ἡμετέρων τάφων εἶνε ὅτι οὗτοι εὑρέθησαν πάντες ἐντὸς τύμβων (tumuli) ἐντελῶς ὁμοίων πρὸς τοὺς ἐκ χυτῆς γῆς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περιγραφομένους καὶ ὧν ὅμοιοι ἀνευρέθησαν πλεῖστοι ἐν Τρῳάδι, Θεσσαλίᾳ, Ἀττικῇ καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ δ᾽ ἔτι μᾶλλον προσπελάζον αὐτοὺς πρὸς τοὺς ὁμηρικοὺς εἶνε ἡ *καῦσις τῶν νεκρῶν*, ἥτις ὡς γνωστὸν εἶνε ἐντελῶς ἀλλοτρία τῶν μυκηναϊκῶν, καθιστῶσα ἐν μέρει προβληματικὴν τὴν πλήρη ταὐτότητα τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων πρὸς τοὺς νεκροὺς τῶν μυκηναϊκῶν τάφων.

Ταῦτα πάντα καὶ ἄλλα τινά, ὧν οὐ τοῦ παρόντος ἡ ἐνδελεχὴς καὶ ἀκριβὴς ἔρευνα, ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέ-

*) Ἐν γένει περὶ τῆς συνεχείας τοῦ γεωμετρικοῦ τρόπου καὶ τῆς πρὸς τὸν μυκηναϊκὸν σχέσεως καὶ ἀλληλεπιδράσεως αὐτοῦ παράβαλε ὅσα ἐκτενῶς γράφουσιν ἐν τῷ νῦν ἐκδιδομένῳ περὶ **Τίρυνθος** συγγράμματι ἐν σελ. 161 καὶ ἐφεξῆς οἱ κ. κ. **W. Müller** καὶ **F. Oelmann**, οἵτινες εὐγενῶς παρεχώρησαν ἡμῖν διὰ τοῦ **Καθηγητοῦ** κ. **Κάρω**, τὰ δοκίμια τῶν περὶ γεωμετρικῶν ἀγγείων σελίδων.

ρασμα ὅτι πιθανὸν ὁ γεωμετρικὸς καλούμενος διακοσμητικὸς τρόπος νὰ ἦτο ὄντως ὁ ἀρχαιότατος καὶ γηγενὴς ἐν Ἑλλάδι καὶ ταῖς ἑλληνικαῖς ἐν γένει χώραις, ὅπου ἀπαντᾷ, σύγχρονος δὲ πολλαχοῦ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, ἥτις, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, δὲν φαίνεται ἐγχωρία, ἀλλὰ τοὐναντίον ὡς ἔξωθεν εἰς Ἑλλάδα εἰσκομισθεῖσα. Τὸ τολμηρόν πως τοῦτο συμπέρασμα, τὸ τοσοῦτον ἀνατρεπτικὸν τῶν ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιολ. ἐπιστήμῃ κρατουσῶν γνωμῶν, ἐκφέρομεν μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ ἐπιφυλάξεως, διότι τὸ ζήτημα δεῖται εἰσέτι μεγάλης ἐρεύνης καὶ ζητήσεως, διὸ καὶ εὐχόμεθα ἵνα ἡ ἡμετέρα ἀνασκαφὴ γένηται πρόξενος τῆς ἀνακινήσεως καὶ ἐκ νέου συζητήσεως τοῦ γεωμετρικοῦ προβλήματος, ἅμα δὲ καὶ περαιτέρω ἐρεύνης ἔν τε τῷ αὐτῷ χώρῳ καὶ τοῖς λοιποῖς δήμοις, διότι πλεῖστα ὅσα δύνανται ἔτι νὰ προκύψωσιν εἰς φῶς διὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ταύτῃ καὶ πολυϋμνήτῳ τῆς Ἑλλάδος χώρᾳ, τῇ Ἀττικῇ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Δεκεμβρίου 1911.

ΠΑΝ. ΚΑΣΤΡΙΩΤΗΣ ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΒΟΙΩΤΙᾼ

Ἐν γένει καὶ τόπους καὶ εἶδος τῶν ἐφετινῶν ἡμῶν ἀνασκαφῶν καθώριζον ἐν μεγάλῳ μέτρῳ σκοποὶ διασωστικοὶ ἀπὸ τῶν λαθραίων.

Α΄. Ἐν Τανάγρᾳ.

Εἰς πέντε θέσεις μᾶλλον ἢ ἧττον ἀπεχούσας ἀπὸ τῆς ἀρχαίας πόλεως, Μαυροβοῦνι, Ἅγ. Πολύκαρπον, Μπαλῆ, Κοκκάλι καὶ πέραν τοῦ Ἀσωποῦ Γκέλ̥ζαζι, ἐν αἷς προσεδοκῶμεν ὅτι θὰ ὑπελείποντο καὶ μετὰ τὰς ἀπειραρίθμους τυμβωρυχίας 40 ἐτῶν ἀσύλητοι τάφοι, ἀνεσκάψαμεν ἐν ὅλῳ 152 τάφους τῶν ἓξ τελευταίων π. Χ. αἰώνων· ἐκ τούτων ἦσαν

α΄) *θῆκαι κεκαυμένων* νεκρῶν ἢ *πυραὶ* 30· εἶναι αὗται στενόμακροι βόθροι ὀρθογώνιοι, κεκομμένοι εἰς τὸ «στερεόν», ἔχοντες ὅμως πάντοτε σχεδὸν καθ᾽ ἑκατέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν τὰς συνήθεις βαθμίδας, «πεζούλλια», πλάτους ἐνίοτε φθάνοντος τὸ τοῦ κυρίου τάφου· ὅτι ὁ λάκκος οὗτος εἶχε χρησιμεύσει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὡς *τόπος καύσεως* τοῦ νεκροῦ, ἀποδεικνύουσιν ὄχι μόνον τὰ ἐφ᾽ ὅλου τοῦ βάθους ἐκτεινόμενα παχέα στρώματα ἀνθράκων καὶ δὴ προδήλως κατὰ χώραν ἀπηνθρακωμένων δαυλῶν καὶ πρέμνων ὅλων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐρυθρὰ ἀκόμη διὰ τὴν περίκαυσιν τῶν φλογῶν εἰς ὕψος μέτρου καὶ πλέον τοιχώματα καὶ αὐτῶν τῶν ὀστῶν τὰ συνήθως εὔδηλα ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει ἡμίκαυστα λείψανα.

β΄) (τεθαμμένων) *θῆκαι ἁπλαῖ* ἢ *ὀρύγματα* (Scha-

chtgräber, «σκέττοι» κατὰ τὴν ἐγχώριον ὀνοματολογίαν) 26, κατὰ τἆλλα ὁμοιότατοι πρὸς τοὺς κεκαυμένους· ἀμφότερα τὰ παλαιότατα ταῦτα εἴδη τάφων παραμένουσι καὶ μετὰ τὸν Ε′ αἰῶνα ἀεὶ σπανιώτερα.

γ′) *ἀγγεῖα* ὡς τάφοι, ἰδίᾳ μεγάλοι *πίθοι* (ἀρχαιότατοι, μετὰ τῶν α′-β′ τὸ μόνον ἀσφαλὲς τοῦ 6ου αἰῶνος εἶδος) καὶ *ἀμφορεῖς*, ἐν ὅλῳ 8· οἱ *πιθόταφοι* πάντοτε διπλοῖ, δηλ. μετὰ μικροτέρου ὡς πώματος, ὅπερ ὁριζοντιωθὲν μετ' ἐκείνου τῷ χρόνῳ ἔχει δώσει ἀφορμὴν εἰς κοινὴν πρόληψιν ὅτι ὁ νεκρὸς ἐτίθετο (ἀνὰ ἥμισυν) ἐντὸς δύο ἀντωπῶν πίθων.

δ′) *λάρνακες πήλιναι* ἢ *σαρκοφάγοι* τοῦ γνωστοῦ πρὸς πύελον λουτροῦ ὁμοίου σχήματος, ἐν ὅλῳ 5, οἱ τρεῖς τοῦ Ε′ αἰ., οἱ δύο ὕστεροι.

ε′) κεραμοσκεπεῖς, ἤτοι «*καλυβωτοὶ*» (54) ἢ

ς′) «*γουβωτοὶ*» (14),

εἴδη ἐμφανιζόμενα βραδύτερον τῶν α′-δ′ (ἰδίᾳ οἱ «γουβωτοὶ» μόνον μετ' Ἀλέξανδρον, τῶν καλυβ. ἐλάχιστοι ἀναβιβάσιμοι εἰς τὸν Ε′ αἰ.)· ἐν ἀμφοτέροις τούτοις ὁ τεθαμμένος νεκρὸς στεγάζεται ὡς δι' ὀρόφου τινὸς διὰ μεγάλων κεράμων· ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς *καλυβωτοῖς* αὗται κοιταζόμεναι ὄρθιαι ἐπὶ τοῦ πυθμένος ἑκατέρωθεν αὐτοῦ ἀνὰ 2 ἢ 3 (ἐνίοτε διπλούμεναι) καὶ συγκλίνουσαι ἄνω ἀποτελοῦσι σαγματοειδῆ στέγην («καλύβην»), ἐπιστεφομένην ἐνίοτε καὶ δι' ἄλλων κεράμων κυρτῶν, πέριξ δὲ στερεουμένην καὶ διὰ λίθων, ἐνίοτε πηλοκτίστων, κατὰ δὲ τὰς δύο στενὰς πλευρὰς κλειομένην δι' ἄλλων κεράμων ὀρθίων ἢ λίθων («κεφαλαριῶν»)· εἶναι τὸ ἀπὸ τοῦ Δ′ αἰῶνος ἐπικρατέστατον εἶδος.—Συχνὰ παραμένουσιν ἔξω τῆς θήκης καὶ ἐνταῦθα τὰ *πεζούλλια* τῶν α′-β′, ὑψηλότερα ἐνίοτε τῆς «καλύβης», ἐνῷ εἰς τοὺς «*γουβωτοὺς*» ταῦτα χρησιμεύουσιν εἰς ἐπίθεσιν τῶν κεραμίνων καλυμ-

μάτων, ὀροφούντων ἐδῶ τὴν ὅλην ὑπὸ τὰς βαθμίδας θήκην (*«γούβαν»* λοιπὸν) καὶ οὐχὶ τὸν πυθμένα μόνον· αἱ μεγάλαι αὗται τῶν γουβωτῶν κέραμοι (2 πολλάκις διὰ τὸ ὅλον τοῦ τάφου μῆκος, ἤτοι μέχρι 0,90 μ. τὸ μῆκος ἑκατέρα καὶ 0,50 πλάτος) ἔχουσιν ἐνίοτε σχῆμα ἡμικυλινδρικὸν μὲ συμφυὲς τὸ «κεφαλάρι» ἐν τῷ ἄκρῳ.

ς') *πλακόκτιστοι* ἢ *«κασσονᾶτοι»* (8), ἐκ μεγάλων δηλ. λιθίνων πλακῶν, ὀρθουμένων ἀνὰ 2 συνήθως ἐν ἑκατέρᾳ τῶν μακρῶν καὶ ἀνὰ μίαν εἰς τὰς στενὰς πλευρὰς (ἐνίοτε κεκονιαμένων ἐσωτερικῶς διὰ μείγματος ἀσβέστου καὶ ἄμμου), ἐφ' ὧν ἐπικάθηνται ὡς στέγη 3-4 ὅμοια καλύμματα· εἶδος τοῦτο κατ' ἐξοχὴν τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν μακεδονικῶν ἤδη ἐμφανιζόμενον.

η') Τέλος *μονοκέραμοι* μὲν ταφίσκοι παιδίων (ἃ δὲν ἐκαίοντο, φαίνεται) 3, εἷς δὲ οἱονεὶ *ὀρθογώνιος σωλὴν ὑδραγωγείου πηλίνου,* κεκαλυμμένος διὰ κεράμου, — καὶ μία ἁπλῆ *«καῦτρα»* ἢ *«θυσία»* κοινῶς, λάκκος δηλ. ἀβαθὴς ὅλως, ἔνθα καεὶς θὰ μετεκομίσθη ἵνα ταφῇ ἀλλαχοῦ που πλησίον ὁ νεκρός, ὑπολείπων μόνον τῆς καύσεως τὰ ἴχνη, ἄνθρακας καί τινα θραύσματ' ἀγγείων.

Ἐν γένει προφανῶς ὑπὸ *στέγην* τινὰ πάντοτε ἐφιλοτιμοῦντο νὰ θέτωσι τὰ προσφιλῆ λείψανα τῶν οἰκείων, ὄχι ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπαφὴν τοῦ χώματος· τὰ δὲ κεράμινα καλύμματα τῶν *γουβωτῶν* καὶ τὰ λίθινα τῶν *κασσονάτων* φαίνονται συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι καὶ οἱ α'-β' (καὶ οἱ ε' ἴσως), ὁσάκις μάλιστα φέρουσιν ἐπί τε τῶν «βαθμίδων» ἐκείνων καὶ καθ' ὅλον τὸ ἰσοϋψὲς αὐταῖς ἐπίπεδον (ὑπὲρ στρῶμα χωμάτων ἐνίοτε παχύτερον τῶν 0,60 μ. ὑψηλότερον τοῦ πυθμένος) κτερίσματα ἐστρωμένα, εἶχόν ποτε ὡσαύτως *ὀρόφωσίν* τινα ξυλίνην, ἠφανισμένην μὲν σήμερον εὐλόγως, ἀλλὰ κρατήσασαν ἐφ' ἑαυτῆς ἐπὶ αἰῶνας μέχρι σχηματισμοῦ παχέων χώματος ὑπο-

στρωμάτων τὰ κτερίσματα· τὰς σανίδας ἢ τὴν σανίδα ταύτην θὰ ἐπέθετον ἐπὶ τῶν βαθμίδων ὑπὲρ τὸν κεκαυμένον σωρὸν ἢ τὸν ἐν φερέτρῳ κλειστῷ (ἢ καὶ ἐν «καλυβίῳ» κεραμίνῳ) νεκρόν, ἄνωθεν δὲ ἐπέβαλλον τὰ τελευταῖα κτερίσματα, πρὶν ἀπέλθωσιν.

Αἱ *κεραμίδες*, ἐπίπεδοι σχεδὸν αἱ ἀρχαιότεραι, βαθμηδὸν κυρτότεραι αἱ νεώτεραι τοῦ Ε΄ αἰ., σπανίως φέρουσιν, ἔντυπον ἐκ σφραγῖδος, γράμμα τι ὡς σῆμα ἐργοστασίου, δύο δὲ μόναι (Δ΄ αἰ.) τὴν ἐπιγραφὴν ΙΑΡΑ, ἐξ ἱεροῦ τινος λοιπὸν ἴσως ἡρπασμέναι.

Αἱ δὲ εὑρεθεῖσαι ἐπιτύμβιοι *ἐπιγραφαί*, ἐν ὅλῳ 24, ἐπὶ ἁπλῶν στηλῶν ὀρθογωνίων μὲ γεῖσον ἄνω ἐλαφρῶς ἐξέχον ἢ καὶ ἀετωμάτιόν τινες, εἶναι πᾶσαι ἁπλᾶ ὀνόματα χρόνων τὸ πλεῖστον μετὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα· δύο ἐξ αὐτῶν ἐπὶ ταπεινῶν στηλίδων ἀνῆκον, φαίνεται, εἰς τάφους παιδίων, τοὐλάχιστον ἀσφαλῶς ἡ μία, ἀφοῦ ΚΟΡΑ ἁπλῆ, ἀνώνυμος δηλ. ἀκόμη κατ᾽ ἔθος γνωστὸν ἐξ ἄλλων ὁμοίων ἐπιγρ. τῆς Τανάγρας. Ἀτυχῶς σχεδὸν μόνον μία ἢ οὐδεμία συνανήκει μετ᾽ ἀσφαλείας εἰς τάφον ὡρισμένον· διότι ὅσον οὐδὲν ἄλλο συστατικὸν τῶν τάφων αὗται ὑπέκειντο εἰς ἁρπαγὴν καὶ φθοράν, ἔξω δὴ πρόχειροι εὑρισκόμεναι. Διὸ καὶ αἱ ἡμέτεραι ὡς τὰ πολλὰ ἢ ἔχουσι χρησιμεύσει ὡς καλύμματα νεωτέρων τάφων κλαπεῖσαι ἢ ἔχουσι σωρευθῆ ἐπ᾽ ἀλλήλαις παραχωροῦσαι, ὡς καὶ αἱ θῆκαι αὐτῶν, τὴν θέσιν εἰς ἄλλους νεκρούς.

Ὡς πρὸς τὴν σχετικὴν θέσιν τῶν τάφων, οὗτοι ἐκτείνονται, ὡς συνήθως, εἰς σειρὰς (διπλουμένας ἢ καὶ τριπλᾶς ὄπισθεν ἀλλήλων) μακροτάτας παρὰ τὰς ἐκ τῆς πόλεως ὁδούς, πρὸς ἃς οἱ καθ᾽ ἕκαστον τάφοι ἔχουσιν ἐγκάρσιον φορὰν (τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ κειμένης εἰς τὸ ἀπώτερον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ ἄκρον κατὰ κανόνα σπανιώτατα καὶ μόνον ὑπὸ ξένων τινῶν, φαίνεται, τῆς συγγε-

νείας καὶ κατ' ἄλλους χρόνους παραβαινόμενον)· ἀλλὰ πλὴν τῶν παραλλήλων συχνοὶ καὶ ἰδιαζόντως διδακτικοὶ εἶναι καὶ τάφοι *ὑπεράλληλοι* καὶ διαφόρων χρόνων, ὅτε ἐν τῇ κατωτάτῃ θέσει κεῖνται συνηθέστατα *σκέττοι* ἢ *καυμένοι*.

Εἰς τοὺς εἰρημένους τάφους δὲν κατελέξαμεν *καμαρωτόν* τινα μέγαν κτιστὸν κατάγειον, ὅμοιον πρὸς γνωστοὺς ἐρετρικούς, ἀλλὰ δυστυχῶς σεσυλημένον εὑρεθέντα καὶ *σωρὸν λίθων κωνικόν*, διαμέτρου 10 μ. καὶ ὕψους ὑπὲρ τὰ 2 ἐν τῇ θέσει Λαζοτρίδι, ἐλεγχθέντα διὰ τομῆς ὅτι δὲν ἦτο, ὡς εἴχομεν ἐλπίσει, *τύμβος* (ἀλλ' «ἕρμαξ» ἴσως).

Εὑρήματα ἐν τοῖς τάφοις. Πολυειδῆ, ὡς συνήθως ἐν ἀρχαίοις τάφοις, καὶ ἀφθονώτατα μὲν ἐν τοῖς ἀρχαϊκοῖς (ἰδίᾳ τὰ ἀγγεῖα· ἐν ἑνὶ μόνον ἀρύβαλλοι 175, ἐν ἄλλῳ κάνθαροι περὶ τοὺς 70 καὶ ληκύθια περὶ τὰ 30), ἐλαττούμενα δ' ἔπειτα βαθμηδὸν μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν, εὑρίσκονται καὶ ἐν τοῖς πτωχοῖς μᾶλλον τούτοις τάφοις τὰ συνθαπτόμενα, εἴτε πρὸς τροφὰς τῶν νεκρῶν προωρισμένα (καρποί, ἰδίᾳ σῦκα καί τινες ἐλαῖαι, κελύφη ᾠῶν, ὄστρεά τινα θαλασσινά), εἴτε ὡς σκευάρια καθημερινῆς χρήσεως παντοῖα. ἐγχωρίου κατασκευῆς, καὶ ἄλλα πολυτελείας τινὸς (ὀλίγα φοινικικὰ ὑέλινα μυρηρά), καὶ δὴ *ἀνδρῶν* (ἀγγεῖα πότου, κάνθαροι ἰδίᾳ, κύλικες καὶ σκύφοι, ἅπαντα ἐγχώρια, φαίνεται,—στλεγγίδες, ἀλλ' οὐχὶ ὅπλα· ἓν μόνον ἐγχειρίδιον εὕρομεν), *γυναικῶν* (πόρπαι ἐλάχισται καὶ βελόναι, ἀλλὰ πολλαὶ πυξίδες καὶ ἄλλα εἴδη καλλωπισμοῦ, π. χ. μολύβδινά τινα ψιμυθιοδοχεῖα μετὰ χρώματος, λαβίδες, ψηφῖδες ὅρμων) καὶ *παιδίων ἀθύρματα* (π. χ. ἀστράγαλοι φυσικοὶ ἢ εἰργασμένοι, κατὰ σωροὺς ὅλους ἐν 2 τάφοις· ἐνταῦθα καὶ *σιληνοί* τινες καὶ ἄλλα πήλινα)·— ὑπὲρ πάντα συχνότατα τὰ πρὸς *πότον* καὶ *καλλωπισμὸν*

χρήσιμα, άτινα καὶ κατὰ τοὺς ὑστάτους χρόνους παραμένουσιν ἐκλειπόντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν, οἷα τὰ σχεδὸν ἀπαραίτητα τῶν ῥωμαϊκῶν ἰδίᾳ χρόνων ἀτρακτοειδῆ ἄωτα *μυροδόχα* ἀγγείδια, καὶ τὸ πρὸς νῖψιν καὶ λουτρά, φαίνεται, μέγα δίωτον ἢ μόνωτον μετὰ τοῦ συνήθους *λυχναρίου*. Τὰ μεταλλικὰ εἶναι ὅλως σπανιώτατα ἐν Τανάγρᾳ (π. χ. ἐλάχιστοι χαλκοῖ *δακτύλιοι*, οὐδὲ ἓν κάτοπτρον)· ὅτι καὶ ξύλιναι κίσται συνεθάπτοντο, φανερὸν ἐκ πολλῶν ὁμοῦ ἐνίοτε εὑρισκομένων (5-12) *μικρῶν ἥλων* σιδηρῶν· τοὐναντίον οὐδέποτε λείπουσι τὰ *πήλινα*· καὶ δὴ

α) *ἀγγεῖα*· πλεῖστα, εἴπομεν, εἰς τοὺς ἀρχαϊκούς, ὑποχωροῦντά πως μετὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα εἰς τὰ εἰδώλια, μένουσιν ἀείποτε ὡς κυρία ἐν τοῖς τάφοις σκευή· πρὶν καθαρισθῶσι καὶ συγκολληθῶσι τὰ θραύσματα αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λεπτομερὴς λόγος· προσθέτομεν μόνον ὅτι *ἀγγεῖα γραπτὰ* σχεδὸν ἐλλείπουσι (μεταξὺ 8 ἑκατοντάδων τοὐλάχιστον)· πλὴν τῶν συνηθεστάτων ἀνθεμοκοσμήτων κυλίκων καὶ τῶν γνωστῶν στερεοτύπων παραστάσεων ἐπὶ ἀρυβάλλων «κορινθιακῶν» καὶ ληκυθίων τὸ μέγιστον πλῆθος εἶναι ἁπλῶς μελανογάνωτα (ἰδ. οἱ κατ᾽ ἐξοχὴν βοιωτικοὶ κάνθαροι καὶ σκύφοι) ἢ ὅλως ἀβαφῆ, ὡς ἰδίᾳ τὰ συνηθέστατα *χυτρία* καὶ τὰ λοιπὰ τῆς καθημερινῆς χρήσεως· *ῥαβδωτὴ* ἢ *ἔκτυπος* διακόσμησις («μεγαρικῶν» σκύφων) σπανία πολὺ καὶ μόνον μετὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα. Ἐν γέγένει δὲ οὔτε *πλαστικῶς* οὔτε *διακοσμητικῶς* φαίνεταί ποτε ἀνταξία ἡ ἀγγειοπλαστικὴ τῆς ἐν ἀρχῇ συμφυοῦς ἀδελφῆς, τῆς *κοροπλαστικῆς*, ἐν Τανάγρᾳ, τοὐλάχιστον ἐν τοῖς ἡμετέροις τάφοις, οἵτινες ἄλλως ἀσύγκριτοι πρὸς τὸν πλοῦτον π. χ. τῶν γνωστῶν τῆς *Ῥιτσώνας*. Ἓν μόνον βλέπομεν ἀπὸ τοῦδε *μελανόγραφον* ἄξιον μνείας (παλαιστὰς τινας μικρογραφικοὺς ἐπὶ κύλικος), οὐδὲ ἓν δὲ *ἐρυθρόγραφον*. Βεβαίως καὶ τοιαῦτα ὄντα εἶναι πάντοτε

διδακτικὰ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐπαλληλίᾳ τῶν τύπων ἀπὸ τῶν ἀφθόνων «πρωτοκορινθιακῶν» μέχρι τῶν ὑστέρων ῥωμαϊκῶν· ἀλλὰ περὶ τούτου εὐρύτερον μετὰ τὴν συγκόλλησιν.

β´) *Εἰδώλια πήλινα.* Καὶ ὀλίγα σχετικῶς ἔχομεν κατὰ τύχην ἐκ τῆς ἀκμῆς τῆς ταναγραϊκῆς κοροπλαστικῆς (ὅσα ὑπέλιπον ἡμῖν τοσοῦτοι πρόδρομοι ἐν τῷ σκάπτειν) καὶ ἐν γένει τῶν προσδοκιῶν ἡμῶν ἥττονα, ὄχι μόνον διὰ τὸ δεινῶς εὔθρυπτον, ἀλλὰ κυρίως δι᾽ αὐτὴν τὴν ποιοτικὴν πενιχρότητα. Σχετικῶς ἄφθονα ἔχομεν ἐκ τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου καὶ ἐνταῦθα, τύπους ὅμως γνωστοὺς καὶ κοινοὺς σχεδὸν ὅλα, σανιδόμορφα ἔτι *γυναικεῖα εἰδώλια (φαίνεται, ἀνεξαρτήτως τοῦ φύλου τοῦ νεκροῦ διδόμενα),* ἵππους καὶ ἱππεῖς γεωμετρικοὺς ἔτι, «σιληνούς», «σειρῆνας» ζῴων εἰδώλια (πτηνάρια, χοιρίδια, κριούς, ἔλαφον κλπ.) πάντα *πλήρη* τετυπωμένα· κατὰ τὸν Ε´ αἰῶνα προτιμῶνται, φαίνεται, τὰ ἀγγεῖα ἐν γένει καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ Δ´ ἀφθονοῦσι πάλιν τὰ εἰδώλια, πάλιν στερεότυπα κατ᾽ ἀρχάς, ἀλλὰ στρογγυλόσωμα βαθμηδὸν καὶ μετὰ μελῶν διηρθρωμένων ἤδη (*ἀρχαϊκὰ* δ᾽ ὅμως ἐν πολλοῖς ἔτι κατά τε ἱματισμοὺς καὶ κομμώσεις μέχρι βαθμοῦ ἐκπλήττοντος διὰ τὴν συντηρητικότητα περὶ τοὺς τύπους· θὰ ἔμενον ἐπὶ γενεὰς αἱ μῆτραι)· συνηθέστατοι δὲ τύποι τοῦ Ε´-Δ´ αἰῶνος εἶναι καθημένη γυνή, γυμνὸς ἱστάμενος νεανίας («ἔφηβος» μετὰ λαγωοῦ ἢ ἀλεκτρυόνος ἐν τῇ ἀριστερᾷ κλπ.) καὶ *προτομὴ* ἢ *πρόσωπον* μόνον, ἤδη *κοῖλον* ὅμως τοῦτο, ὡς ἤδη καὶ τὰ πλεῖστα ἐκτυποῦνται πλέον *κοῖλα,* χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐκλίπωσιν ὅλως τὰ ἀρχικὰ πλήρη· τέλος ἀπὸ τοῦ Δ´ λήγοντος ἔχομεν (ὀλίγιστα, 5—10, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἓν ἀκέραιον) *τὰ τῆς ἀκμῆς* ἐκ δύο ἢ πλειόνων μητρῶν χυτὰ— καὶ δὴ κυρίως γυναικείους τύπους μετὰ πλουσίων ἱματισμῶν καὶ 2—3 παιδία καθήμενα,— ἀλλὰ καὶ ταῦτα

ἔχουσι συγκολλήσεως ἀνάγκην. Ἐν ὅλῳ περὶ τὰ 100 τὰ ἡμέτ. εἰδώλια οὐδὲν σχεδὸν σπουδαῖον ἐμπεριέχουσιν, οἷον περιεμένομεν (ἀρνητικῶς λοιπὸν μᾶλλον διδακτικά, ὅτι οὐ πᾶν ταναγραῖον ἦτο ἀμέσως καὶ πλῆρες χαρίτων πάντοτε). Ἥκιστα λοιπὸν εὕρομεν πλήρη τὴν σειρὰν τῆς *Ταναγραίας*, ἀπὸ τῆς γεωμετρικῆς στρογγυλουμένης βαθμηδὸν καὶ καλλυνομένης, ὡς ηὐχόμεθα.

Ὡς πρὸς τὴν *τοποθέτησιν* τῶν κτερισμάτων, ὀλίγα μὲν ὄντα τίθενται κατὰ τὰς χεῖρας ἢ τοὺς ἀγκῶνας τοῦ νεκροῦ, σπανιώτερον παρὰ τὸν λαιμὸν ἢ καὶ τοὺς πόδας, τὰ πρὸς λουτρόν, φαίνεται, ὑδρηρὰ π. χ.· ἀφθονώτερα δὲ ὄντα ἢ σωρεύονται κατὰ τὰ δύο ἄκρα καὶ ἰδίᾳ τὸ πρὸς τῇ κεφαλῇ (καὶ δὴ *πέραν* ταύτης ἔν τισιν) ἢ ἐπὶ τῶν «πεζουλλίων» (ἐξ ὧν προφανὲς ὅτι ἔχουσι χρημνισθῇ τινα κάτω εἰς τὸν βυθὸν) ἢ εὑρίσκονται περὶ ὅλον τὸν νεκρὸν καὶ ἐπ' αὐτοῦ, εἴπομεν, ὑπὲρ ὅλον στρῶμα χωμάτων *σκορπιστὰ* (ὥστε τεταγμένα ποτέ ἴσως ἐπὶ σανιδώματος)—*ἀσφαλῶς* δὲ ἐνίοτε τεμαχηδόν, ἐπίτηδες τεθραυσμένα (σπανιώτατον ἄλλως), π. χ. εἰδώλια («*ῥαντιστὰ*» παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις τότε λεγόμενα).

Ἐνταῦθα νομίζομεν ἄξιον μνείας ὅτι καὶ ἐν μὴ κεκαυμένοις τάφοις εὑρίσκονται συχνάκις τεμάχιά τινα ἀνθράκων (ἴσως λείψανον θυμιάσεώς τινος, ἐκχυθέντος δηλ. τοῦ περιεχομένου τοῦ θυμιατηρίου;)· ἄλλοι οἱ *ἡμίκαυστοι* νεκροὶ (ἐν Τανάγρᾳ δὲν διεκρίναμεν ἀσφαλῆ παραδείγματα)· τοὺς ἄνθρακας εἴδομεν ἐν ἀκαύστοις παντάπασιν.

Β΄. Ἄλλαι μικραὶ σκαφαί.

α΄) Παρὰ τὸ χωρίον *Βράτσι* τῆς Τανάγρας (ἀρχ. *Φαρὰς* ἴσως) ὁδηγηθέντες ὑπὸ προηγουμένων σκαφῶν τῶν

χωρικῶν, ζητούντων κεράμους ἰδίᾳ, ἀνεσκάψαμεν ἐν μέρει *ἀρχαῖον φρέαρ* (μέχρι τοῦ 8ου μ. βάθους) εὐρύ, χρησιμεῦσαν, φαίνεται, ὡς ἀποθέτης γειτονικοῦ μεγάλου οἰκοδομήματος, ὃ δὲν ἠδυνάμεθα ἐφέτος νὰ ἐρευνήσωμεν (ἴσως *ἀγορᾶς;*)· πλῆθος τεμαχίων ἀγγείων μὲ γάνωμα ἐκτάκτως λαμπρὸν — καὶ 3 ἐπιγραφαὶ περαιτέρω — ἐπιτύμβια ὀνόματα τοῦ Ε΄ αἰῶνος — ἔδειξαν μόνον πιθανὴν ἀκμὴν τῆς πολίχνης κατὰ τὸν Ε΄-Δ΄ αἰῶνα π. Χ. Ἀλλὰ ῥιζικωτέραν ἔρευναν ἐπεφυλάξαμεν.

β΄) Καὶ εἰς τὰ *Δρίτσα* βραχυτάτη μόνον ὑπῆρξε (τριήμερος) ἡ ἡμετέρα ἀνασκαφή, δι᾽ ἐπειγούσας ἄλλας ὑπηρεσίας καὶ ἐπιβραδυνθεῖσα καὶ πάλιν ἀμέσως διακοπεῖσα· ἠρχίσαμεν παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν 20΄ μακρὰν τῶν ἀρχαίων τειχῶν (τοῦ Ἐλεῶνος πιθανῶς) ἐπίτηδες, διότι ἐκεῖ ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς συνεχεῖς τυμβωρυχίας. Ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων 7 τάφων — τῶν πλείστων *πυρῶν*, 3 *καλυβωτῶν* — εἷς ὁ πλουσιώτατος καὶ ἀξιολογώτατος ὅλων ἐμφανίζει πολλὰς ὁμοιότητας διὰ τῶν γραπτῶν αὐτοῦ ἀγγείων πρὸς τὸν νεώτερον τύπον τῶν ἐν Ῥιτσώνᾳ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀνασκαφέντων· ἰδίᾳ λόγου ἄξιος μελανόγραφος σκύφος μὲ παράστασιν *αὐλητοῦ ἐπὶ θυμέλης* ἐν μέσῳ δύο κριτῶν.

γ΄) Πέραν τοῦ χωρίου τῶν Θηβῶν *Τάχυ* καὶ δὴ παρὰ τὴν εἰς *Πλαταιὰς* ἄγουσαν, ὡς σήμερον καὶ ἀρχαιόθεν, ὁδόν, 40΄ πρὸς ΝΔ τῶν Θηβῶν ἀνεσκάψαμεν ἐκτοπίσαντες τυμβωρύχους 16 ἐν ὅλῳ τάφους (τοὺς 13 *κεκαυμένους*, 3 δὲ «καλυβωτούς») τοῦ 6-3 αἰ. π. χ.· εὑρήματα ἔχομεν καθόλου εἰπεῖν ὅμοια τοῖς ἐκ Τανάγρας (μόνον μελανόγραφα ἀγγεῖα, ἰδίᾳ *σκύφους*, πολὺ περισσότερα, κακότεχνα μᾶλλον ἀληθῶς πλὴν καλοῦ μελανογράφου σκύφου μὲ *παράστασιν σκηνῆς ἐλαιοτριβείου*, φαίνεται).

δ΄) Παρὰ τὸν *Ἅγ. Νικόλαον* τῶν Θηβῶν ἀμέσως ἔξω

τῆς σημερ. πόλεως πρὸς Ν, ἑκατέρωθεν τῆς ἀρχῆς τῆς «κοίλης ὁδοῦ», ὁδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ ἐκπλύναντος ἱκανοὺς χειμάρρου, ἐκαθαρίσαμεν σεσυλημένους τινὰς παλαιόθεν λαξευτοὺς τὸ πλεῖστον εἰς τὸν πῶρον τάφους, ἐν οἷς καὶ *θαλαμοειδῆ* «μυκηναϊκὸν» ἀλλὰ καὶ ἐν βυζαντιακοῖς χρόνοις πάλιν χρησιμοποιηθέντα, ἔτι δὲ ἄθικτον ῥωμαϊκὸν «θηκοειδῆ» καὶ δύο βυζαντιακοὺς πλινθίνους, πάντας τοῦτο τοὐλάχιστον διδάξαντας, ὅτι τὸ οὕτω πλησίον τῆς πόλεως μέρος ἔκειτο *πάντοτε ἔξω τῶν τειχῶν τῶν Θηβῶν*, ὥστε νὰ χρησιμεύῃ δι' αἰώνων ὡς νεκροταφεῖον. Παρὰ δὲ τὴν αὐτὴν θέσιν, κατὰ τὴν κλιτὺν τοῦ σημερινοῦ Γυμναστηρίου ἀποκαλύψαμεν τμῆμα *ὑδραγωγείου* μυκηναϊκοῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὀστράκων, σήραγγα δηλ. λαξευτὴν ἐν τῷ πώρῳ διευθυνομένην ἀπὸ Β. πρὸς Ν, πλάτους 1 μ. κάτω ἀλλ' ἄνω στενουμένην (ὡς ἡ ἐπὶ τῆς Ἀσπίδος τοῦ Ἄργους) εἰς διπλάσιόν που ὕψος, κατὰ δὲ τὸν πυθμένα μέσον φέρουσαν *αὔλακα* ἐσκαμμένην ὀρθογωνίαν (0,32 μ. πλάτ.) καὶ ἐν αὐτῇ κοιταζόμενον τὸν πήλινον ὑδραγωγόν· ἀποτελεῖται οὗτος ἐκ σωλήνων κυλινδρικῶν μὲ πεπλατυσμένον τὸν πυθμένα μήκους ἑκάστου 1,05 μ. (τοῦ στενωτέρου στομίου ἢ ἐμβόλου ἄκρου 0,15) καὶ διαμέτρου 0,21 μ. (στομίου 0,14), ἐκ πηλοῦ ἱκανῶς χονδρῆς ποιότητος· μικρὰ ἐφ' ἑκάστου ὀπὴ παρὰ τὸ εὐρύτερον στόμιον, πρὸς καθαρισμὸν καὶ τοποθέτησιν χρήσιμος, κλείεται διὰ τεμαχίου ὀστράκου, ἐνῷ αἱ ἁρμογαὶ διὰ κονιάματος πηλοῦ καὶ ἀσβέστου· ὁ σωλὴν φαίνεται μεταγενέστερος, ἐκ ῥωμαϊκῶν πιθανῶς χρόνων.

ε') Περιελθόντες τέλος ὅλην σχεδὸν τὴν ἀνατολικὴν Βοιωτίαν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Τανάγρᾳ ἀνασκαφῆς ἐπιγραφὰς μὲν ἔτι ἀνεκδότους συνελέξαμεν εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον *60* (ὀνομάτων ἁπλῶν ἐπιτυμβίων ἀπὸ τοῦ Δ' — Α π. χ.

αἰῶνος τὰς πλείστας, ὀλίγας ἐκ τοῦ Ε΄), διηρευνήσαμεν δὲ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τὴν χώραν ἐν γένει· μόνον δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀνασκάψωμεν καὶ ἀλλαχοῦ μέν, ἀλλὰ κυρίως ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸ *Δράμεσι* (τῆς μεταξὺ Αὐλίδος καὶ Δηλίου ἀκτῆς) *διπλοῦ τεχνητῶς ἡνωμένου γηλόφου,* οὐδὲ τὸν πρὸς Δ αὐτοῦ 300 μ. που *τυμβοειδῆ,* ἐνῷ ἀμφότεροι πλήρεις «μυκηναϊκῶν» (ὁ α΄ καὶ ἀρχαιοτέρων ἔτι) ὀστράκων ἑλκύουσιν εἰς ἀνασκαφήν, δυναμένην ἀσφαλῶς νὰ διδάξῃ τι μετὰ τοῦ «Λιθοσωροῦ» τοῦ Χαλίων («τύμβου τοῦ Σαλγανέως») περὶ τῶν πρώτων ἀρχῶν τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ πολιτισμοῦ, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι καὶ τὰ μόνα τῆς πρὸς Εὔβοιαν ἀκτῆς μέρη, τὰ ἐμφαίνοντα «μυκηναϊκὰ» ἴχνη, νὰ βοηθήσῃ δὲ πιθανῶς πολὺ καὶ εἰς τὴν διασάφησιν τῶν πρώτων (ἐκ Θεσσαλίας ἢ ἐκ τῶν νήσων; καὶ δὴ ἀπ᾽ εὐθείας ἴσως ἐκ Κρήτης;) ἐπιδράσεων ἐπὶ τὴν οὕτω πλουσίαν παραδόσεων προϊστορικὴν Βοιωτίαν. Κατ᾽ ἀνάγκην μένουσι δι᾽ ἄλλο ἔτος.

Ἐν Θήβαις 16ῃ Δεκεμβρίου 1911.

Ν. Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΙΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΤΟΥ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

Ἐν τῇ *Ἀρχ. Ἐφ.* 1909 σ. 57-122 ἐδημοσίευσα τὰ τῆς ἀνασκαφῆς μέρους τοῦ ἐν Θήβαις ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου γενομένης τῷ 1906. Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1911 ἐπανελήφθη ἡ ἀνασκαφὴ αὕτη, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ὁ κ. Goekoop, γνωστότατος ἤδη διὰ τὰ φιλάρχαια αὐτοῦ αἰσθήματα, εὐεργέτης δὲ ἤδη τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἐχορήγησε πρὸς τοῦτο χιλίας δραχμάς. Τῆς ἀνασκαφῆς προηγήθη ἀπαλλοτρίωσις τῶν πενιχρῶν δημοτικῶν κτισμάτων, ἅτινα κατὰ τὸν ἀνασκαπτέον χῶρον κείμενα ἐχρησίμευον ἄλλοτε ὡς ἐργαστήρια διάφορα, ἐσχάτως δὲ μόνον ὡς κρεοπωλεῖα. Ἡ ἀπαλλοτρίωσις ἐγένετο ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀντὶ 1200 δραχμῶν.

Κατεδαφισθέντων τῶν κρεοπωλείων, ἀνέσκαψα ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν προηγουμένην ἀνασκαφὴν βαίνων πρὸς δυσμάς. Ἀπεκάλυψα δὲ πάλιν τὸν μετὰ τὴν πρώτην ἀνασκαφὴν ἐπαναχωσθέντα διάδρομον ΓΔπσ (ὅρα τὸ σχέδιον ἐν *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1909 σ. 67 καὶ σ. 72), ὁλόκληρον τὸ ἐν μέρει ἀνεσκαμμένον δωμάτιον πέραν τοῦ τοίχου μκ καὶ δύο ἕτερα μικρότερα δωμάτια πρὸς Ν παραπλεύρως καὶ ἰσομήκως αὐτοῦ κείμενα. Τὸ κτίριον ἢ πιθανῶς μία πλευρὰ αὐτοῦ τερματίζεται ἐνταῦθα διὰ τοίχου, οὗ πέραν ἐκτείνεται αὐλή, ἐν ᾗ πλὴν νεωτέρων τινῶν πηλίνων ὑδραγωγείων εὑρέθη ἓν παλαιόν, ἴσως μυκηναϊκόν, πήλινον ὑδραγωγεῖον, ἕτερον λαξευτὸν καὶ εἷς κλίβανος ἀγγειοπλαστικός.

Ὁ καὶ πάλιν ἀποκαλυφθεὶς νῦν διάδρομος ΓΔπσ οὐδέν, ὡς ἦτο ἑπόμενον, εὕρημα ἀπέδωκε. Ἐν τῇ μικρᾷ πέραν τοῦ ΕΖ ἀνασκαφείσῃ συνεχείᾳ αὐτοῦ εὑρέθησαν πάμπολλα ἀγγεῖα μυκηναϊκὰ ἄγραφα ἀτριβῆ ὅμοια πρὸς τὰ εὑρεθέντα κατὰ τὴν πρώτην ἀνασκαφὴν (πρβλ. Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἄ. σ. 71), προσέτι δὲ ψηφῖδες ὅρμων ἐξ ὑαλομάζης ὅμοιαι πρὸς τὰς πρότερον ἤδη εὑρεθείσας (ΕΑ ἔ. ἄ. σ. 101-102), δύο κομβία στεατίτου καὶ ὀλίγος μόλυβδος. Ἐβεβαιώθη δὲ ἤδη, ὅτι αἱ ψηφῖδες αὗται δὲν προσερράπτοντο ἀλλὰ συνείροντο ἀντίνωτοι τιθέμεναι ἀνὰ δύο, ἐπειδὴ ἀριθμός τις αὐτῶν εὑρέθη ἤδη κατ᾽ ἐπανάληψιν εὐτάκτως ἐν τοιαύτῃ θέσει.

Ἐν τῷ δωματίῳ πέραν πρὸς Δ τοῦ τοίχου μκ, οὗ μέρος εἶχον ἀνασκάψει τῷ 1906 καὶ εὗρον τοιχογραφήματα, ἡ ἀνασκαφὴ ἔδειξε νῦν καθαρώτατα, ὅτι, ὡς ἄλλως ὑπώπτευον (ΕΑ σ. 88), εἶχον πλανηθῆ κατά τε τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰς εἰκασίας. Ἐδείχθη νῦν, ὅτι τὸ δωμάτιον ἦτο ἐστρωμένον διὰ τοῦ παχέος ἀσβεστοκονιάματος ἐν ᾧ εἶνε συνεζυμωμένα τεμάχια μονοχρώμων τὸ πλεῖστον τοιχογραφημάτων. Ἡ στρῶσις διετηρεῖτο ἄριστα καὶ ἀδιάρρηκτος πλὴν τοῦ κατὰ τὸ 1906 ἀνασκαφέντος μέρους, ἔνθα ἔλειπε· εἶχε δὲ ἐλαφρὰν ἐκ καθιζήσεως κλίσιν πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος. *Ὑπὸ* τὴν στρῶσιν ἦτο ἄμμος καὶ τεμάχια καλλιτέχνων τοιχογραφημάτων καὶ ἀγγείων θραύσματα ὁμοίων πρὸς τἀνωτέρω μνημονευθέντα, ἔπειτα δὲ βαθύτερον ἄλλα χώματα μετὰ προμυκηναϊκῶν ὀστράκων μέχρι τοῦ βράχου, ἐν ᾧ ἦτο καὶ ταφοειδὲς μικρὸν σκάμμα πλῆρες χωμάτων. ***Ἐπὶ*** τῆς στρώσεως ἦσαν ἄλλα κακότεχνα τοιχογραφήματα, ἐν οἷς τινα ἀνήκοντα εἰς τὸ χεῖλος περιφερικοῦ κατασκευάσματος, ἴσως ἐσχάρας τινος (πρβλ. ΠΑΕ 1886 πίν. 5), πολλὰ ἀγγεῖα ἀτριβῆ ὡς καὶ ἐν τῷ διαδρόμῳ καὶ ψηφῖδες ἐξ ὑαλομάζης

ἐντὸς στρώματος ἐκ τέφρας ἀνθράκων καὶ χωμάτων. Προσέτι δὲ ὀπταί τινες πλίνθοι, μάρτυρες ὅτι καὶ εἰς τὸ πυρποληθὲν τοῦτο κτίριον οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὰ βαθύτερα αὐτοῦ χώματα ὑπῆρχον χρήσιμα τοιαῦτα κατασκευάσματα. Ἐκ πλάνης ἐβεβαίωσα ἐν ΑΕ σ. 88, ὅτι ὑπὸ τὴν στρῶσιν ὑπῆρχεν ἀνθρακοῦχον στρῶμα, ὥστε τὰ ἐκ τῆς πλάνης ταύτης ἐξαχθέντα πορίσματα περὶ πολλῶν ὀρόφων τοῦ κτιρίου ἀποβάλλουσι τὸ ἐντεῦθεν ἀντληθὲν κῦρος. Τὰ καλλίτεχνα τοιχογραφήματα ἐξήχθησαν μετὰ προσοχῆς κάτωθεν τῆς στρώσεως καί, ὅσος εἶχεν οὕτω κενωθῆ χῶρος, ἀνεπληρώθη διὰ χωμάτων καὶ ξηρολιθίας, ἀλλὰ δυστυχῶς μετά τινας βροχὰς διερράγη τὸ στρῶμα καὶ ἐν μέρει κατεστράφη.

Ἐπειδὴ τὰ καλλίτεχνα τοιχογραφήματα, εἰς ἃ ἀνήκουσι καὶ τὰ δημοσιευθέντα ἐν ΕΑ σ. 93 εἰκ 14 καὶ πίν. 1 καὶ 2 καὶ 3 1-5 εὑρέθησαν μόνον ἐν τούτῳ τῷ δωματίῳ οὕτω κεκρυμμένα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν ἄλλῳ σημείῳ τῶν μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντων μερῶν τοῦ κτιρίου, συνάγω, ὅτι ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἐν ᾧ εὑρέθησαν δωμάτιον ἐπισκευασθέν, οὐχὶ δ' εἰς ἄλλην τινὰ περίοδον ἢ μορφὴν τοῦ ὅλου κτιρίου.

Πρὸς Ν τοῦ δωματίου τούτου εἶνε τὰ ἕτερα δύο ἀνασκαφέντα δωμάτια. Εἶνε, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, συναμφότερα ἴσα τὸ μέγεθος πρὸς τὸ τῶν τοιχογραφημάτων, ὡσεὶ ἦσαν ἓν πάρισον δωμάτιον διαιρεθὲν εἰς δύο μικρότερα διὰ μεσοτοίχου. Τούτων τὸ ἀνατολικὸν σῴζεται ὁλόκληρον, ἐν ᾧ τὸ δυτικὸν ἐβλάβη ὑπὸ νεωτέρου τοίχου ἐπιπολαίου, οἷος ὁ ΕΖ ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι σχεδίῳ τῆς ΑΕ 1909. Ἀμφότερα τὰ δωμάτια ταῦτα ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τοῦ ἀσβεστώδους συμπαγοῦς ἐπιπάγου, ὑφ' ὃν ἦτο τὸ πλῆρες ἀνθράκων μέλαν στρῶμα.

Ἐντὸς τοῦ στρώματος τούτου ἐν τῷ ἀνατολικῷ δω-

ματίῳ εὑρέθησαν δύο ἀξιόλογα μέρη δοκῶν ἀπηνθρακωμένων βαίνοντα τὸ μὲν ἀπὸ Β πρὸς Ν τὸ δὲ ἀπ' Α πρὸς Δ, προσέτι δὲ τεμάχια τοιχογραφημάτων κατεστραμμένα τὴν γραφὴν ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἢ τοῦ καπνοῦ, καὶ τεμάχια ὠμῶν πλίνθων πυρακτωθέντα καὶ ἢ μεταβληθέντα εἰς ἐρυθρωπὰ ἢ βαφέντα ὑπὸ τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν ἀνθράκων. Ἐν μιᾷ πλίνθῳ ἦτο συνεζυμωμένος ποὺς ὑψίποδος ποτηρίου ἀγράφου, οἷα τὰ ἐν τῷ κτιρίῳ εὑρεθέντα ἐν πλήθει, ὥστε νὰ ἄγηταί τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἡ οἰκοδομία τοῦ κτιρίου δὲν ἀπεῖχε πολὺν χρόνον ἀπὸ τῆς πυρπολήσεως αὐτοῦ, καθ' ἣν τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἐκυριάρχουν ἐν τῇ οἰκιακῇ χρήσει. Τοῦτο δὲ γίνεται πιθανὸν καὶ ἐκ τοῦ τεκμηρίου τῶν ὀπτῶν πλίνθων, ἃς τὸ 1906 εὗρον εἰς τὰ βαθέα χώματα τοῦ κτιρίου μετὰ προμηκυναϊκῶν ὀστράκων, νῦν δὲ ἐπὶ τῆς στρώσεως τοῦ δωματίου τῶν τοιχογραφημάτων καὶ ἐντὸς τοῦ μέλανος στρώματος μετ' ἄλλων ἀντικειμένων τοῦ μικροῦ τούτου δωματίου (καὶ τοῦ πρὸς Δ αὐτοῦ). Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα εἶνε πλεῖσται ψηφῖδες ἐξ ὑαλομάζης κατὰ φωλεὰς πλουσίας εὑρισκόμεναι ὁτὲ μὲν ἀστεροειδεῖς ὁτὲ δὲ μικραὶ κυκλικαὶ ὁτὲ δὲ μίγδην, μία χαλκῆ αἰχμὴ λόγχης, χαλκαῖ τινες αἰχμαὶ βελῶν (χαλκήρων ἰῶν), ἄμορφοι ὄγκοι μολύβδου τακέντος ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ συμπαγέντος ὡς ἔτυχε, πολλὰ δισκάρια λεπτότατα χρυσᾶ φέροντα ἀνὰ δύο ὀπὰς καὶ συνδεόμενα οὕτω πρὸς ἄλληλα διὰ χρυσῶν συρμάτων εἰς ὅρμον ἐξαρτώμενόν ποτε ἐκ τοῦ ἑτέρου ἄκρου (εἰς ἕνα τοιοῦτον ὅρμον τὸ ἕτερον ἀκραῖον δισκάριον δὲν φέρει ὀπὴν πρὸς περαιτέρω σύνδεσιν), μία χρυσῆ μικρὰ πτέρυξ σφιγγὸς πιθανῶς, ἓν ἄνθος «κρίνου» μικρὸν χρυσοῦν εἰργασμένον κατὰ τρόπον δεικνύοντα ὅτι καὶ ἄλλη τις ὕλη ἦτό ποτε ἔνθετος, καὶ τρία ἀξιόλογα ὀρυκτῆς κρυστάλλου τεμάχια, εἰργασμένα κάλλιστα. Δὲν σῴζονται ἄρτια, παθόντα ἄλλως τε

καὶ ὑπὸ τοῦ πυρός, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχοντα εἶνε ἀξιολογώτατα εὑρήματα. Τὰ δύο εἶνε πολύεδρα πρίσματα (μέγιστον σῳζόμενον μῆκος 0,06 μ.), τὸ δὲ τρίτον εἶνε ἐπίμηκες (μέγισται διαστάσεις σῳζόμεναι: μῆκ. 0,13· πλ. 0,065· πάχ. 0,035) πολύπλευρον, ὡς λεπὶς πελέκεως τεταμένον, δυσερμήνευτον. Εὑρέθησαν δὲ καὶ κρυστάλλινα θρύμματα ἀσυνάρμοστα τὰ πλεῖστα. Τὰ κρυστάλλινα πρίσματα εἶνε οὐχὶ ἀναγκαῖα σκεύη, ἀλλὰ δείγματα καθαρᾶς πολυτελείας καὶ δεικνύουσι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὑπέροχον τάξιν τῶν κατοικησάντων ποτὲ ἐν τῷ κτιρίῳ τούτῳ. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῷ δωματίῳ τούτῳ ἔτι πλείονα πολύτιμα πράγματα, ἀλλ' ἐλεηλατήθησαν ὅτε ἐκτίσθη ἐπιπόλαιός τις νεώτερος τοῖχος κάθετος πρὸς τὸν βλάψαντα τὸ παραπλεύρως δυτικὸν μικρὸν δωμάτιον. Παρετηρήθη δηλ. ὑπὸ τὸν ὑφ' ἡμῶν κατεστραφέντα τοῦτον νεώτερον τοῖχον, ὅτι ἔν τινι σημείῳ εἶχε διαρραγῇ ὁ ἐπίπαγος καὶ εἶχεν ὀρυχθῇ βαθύτερον πιθοειδὲς ὄρυγμα, τὸ ὁποῖον εἶτα ἐπληρώθη διὰ χωμάτων πλήρων βυζαντικῶν καὶ μεσαιωνικῶν ὀστράκων. Τὰ χώματα ταῦτα ἦσαν ἀπαραγνωρίστως εὐδιάκριτα ἀπὸ τῶν πέριξ ἀθίκτων χωμάτων. Ἐν τούτοις δὲ τοῖς πέριξ ἀθίκτοις χώμασι καὶ περαιτέρω εὑρέθησαν πάντα τὰ χρυσᾶ ἀντικείμενα καὶ τὸ πλῆθος τῶν ψηφίδων. Ἐκ τούτου εἶνε πιθανόν, ὅτι οἱ κτίσαντες τὸν νεώτερον τοῖχον, προσκρούσαντές που εἰς ψηφῖδας (αὗται εὑρίσκονται ἐνίοτε καὶ μεταξὺ τῶν ἀπησβεστωμένων λίθων) ἠρεύνησαν καὶ βαθύτερον τὸ μέρος.

Ἐν τῷ συναφεῖ πρὸς Δ μικρῷ δωματίῳ, ἐφ' ὅσον τοῦτο διετηρεῖτο ἄθικτον ὑπὸ τοῦ νεωτέρου ἐπιπολαίου τοίχου εὑρέθησαν ἐντὸς τοῦ μέλανος στρώματος πολλαὶ ὀπταὶ πλίνθοι πλακώδεις, ψηφῖδες ἐξ ὑαλομάζης, ψήγματα χρυσᾶ καὶ μολύβδινα χύματα ἄμορφα.

Οἱ τοῖχοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὰ δωμάτια ταῦτα, διαι-

ροῦνται εἰς κυρίους καὶ δευτερεύοντας, ὧν οὗτοι εἶνε προστεθειμένοι ἀσύμπλεκτοι τεκτονικῶς πρὸς τοὺς κυρίους. Εἶνε ἐπικεχρισμένοι διὰ πηλοῦ, ἐφ' οὗ διακρίνονται ἔγκοιλοι ἐπιμήκεις πιέσεις οἱονεὶ ἐκ δακτύλων χειρὸς ἢ ἰδιοτρόπου τινὸς σπαθίδος τοῦ κτίστου.

Ὁ τοῖχος, ὁ ορίζων πρὸς Δ τὸ δωμάτιον τῶν τοιχογραφημάτων, καὶ τὸ δυτικόν, τὸ ἕτερον τῶν δύο μικρῶν δωματίων, εἶνε τελευταῖος τοῦ ἀποκαλυφθέντος οἰκοδομικοῦ συμπλέγματος. Δυτικώτερον αὐτοῦ τὰ χώματα εἶνε πάλιν μυκηναϊκά, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτοῖς ὄστρακα εἶνε συνήθως ἔγχρωμα. Ἐπιπολαίως μόνον καὶ ἔν τινι εὐδιακρίτῳ στήλῃ χώματος, βαθέως εἰσχωρούσῃ καθέτως εἰς τὰ μυκηναϊκὰ στρώματα, εὑρίσκονται μεσαιωνικὰ ὄστρακα. Προσέτι δὲ ὑπὲρ τὸ στόμιον τοῦ λαξευτοῦ ὑδραγωγείου εὑρέθησαν ἐρυθρόμορφά τινα θραύσματα.

Ἐπειδὴ κατὰ τὸ 1906 ἐβεβαιώθη ἡ ὕπαρξις τοῦ κτιρίου πολὺ πέραν τοῦ δυτικοῦ τούτου τοίχου διὰ τοῦ ὀρύγματος Ἐ. Ἀ. 1909 σ. 82 εἰκ. 13, ἕπεται, ὅτι ὁ μεταξὺ τοῦ τοίχου καὶ τοῦ ὀρύγματος χῶρος εἶνε αὐλή τις τοῦ κτιρίου. Τῆς αὐλῆς ταύτης ἀνεσκάφη μέρος, ἐνταῦθα δὲ συνημμένον πρὸς τὸν δυτικὸν τοῖχον τοῦ ἐρευνηθέντος οἰκοδομικοῦ συμπλέγματος εὑρέθη κτίσμα ἡμικυκλικῆς ἐπιμήκους, ἀπ' Α πρὸς Δ, οἱονεὶ πεταλειδοῦς κατόψεως, ἀνοικτὸν πρὸς δυσμὰς καὶ προσιτὸν ἐντεῦθεν. Οἱ καμπύλοι τοῖχοι αὐτοῦ εἶνε διὰ λίθων κτιστοὶ καὶ ἐπαληλιμμένοι ἔνδον διὰ καθαροῦ λευκοῦ πηλοῦ σκληρυνθέντος διὰ πυρός. Εἰς τὸ μέσον χωρίζεται κατὰ μῆκος, ἤτοι ἀπ' Α πρὸς Δ διὰ τοιχίου κτιστοῦ ἐξ ὠμῶν πλίνθων καὶ ἐπαληλιμμένου ὁμοίως. Τὰ παραφράγματα τῆς πρὸς Δ ἀνοικτῆς προσόδου, εὐθέα ὄντα (σῴζεται ὅμως μόνον τὸ βόρειον) εἶνε ἐπίσης ἐξ ὠμῶν πλίνθων. Εἰς ὕψος 0,60 ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ κτίσματος ἦτο διάτρητον κάλυμμα τοῦ χώ-

ρου πήλινον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ λευκοῦ διὰ πυρὸς σκληρυνθέντος πηλοῦ (παχ. 0,17) ἀπὸ περιφερείας εἰς περιφέρειαν διῆκον καὶ ὑποβασταζόμενον ἐν τῷ μέσῳ κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ πλινθοκτίστου τοιχίου. Τὸ διάτρητον κάλυμμα τοῦτο ἦτο κατεστραμμένον πλὴν μικροῦ μέρους εἰς τὸν ἀνατολικὸν μυχόν, ἔνθα διατηρεῖται καὶ μία ὀπὴ ὁλόκληρος (0,07 διάμ.) διευρυνομένη ἄνω καὶ κάτω, δύο δὲ σῴζονται κατὰ τὸ ἥμισυ. Ὑπεράνω τοῦ καλύμματος τούτου εἰς τὸν αὐτὸν μυχὸν καὶ ὡς συνέχεια τοῦ λιθίνου τοίχου τοῦ κτίσματος ὑψοῦται μέχρι ὕψους 0,20 πλίνθινος τοῖχος (τούτου ἦσαν αἱ πλίνθοι, ἃς εὗρον τῷ 1906 ὅρα Ἐ.Ἀ. 1909 σ. 83) ἐπικεχρισμένος ὡς καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κτίσματος. Εἶνε πιθανώτατον, ὅτι ὁ τοῖχος οὗτος πανταχόθεν σχεδὸν τοῦ κτίσματος ὑψούμενος καὶ κυψελοειδῶς κορυφούμενος ἐσχημάτιζε κλίβανον ἀγγειοπλαστικόν. Ὑπὲρ τὸ ὑπόκαυστρον ἦτο τὸ διάτρητον διάφραγμα, ἐφ᾽ οὗ ἐτίθεντο τὰ πρὸς ὄπτησιν νεόπλαστα ἀγγεῖα. Ἐντὸς τῶν χωμάτων τοῦ κτίσματος εὑρέθησαν πλεῖστα συντρίμματα τοῦ πηλίνου διαφράγματος καὶ τεμάχια ἀγγείων μυκηναϊκῶν ἢ καί τινων «ἀχρόνων» μονοχρώμων κακοπλάστων, οὐδὲν δὲ νεώτερον.

Παρὰ τὸν κλίβανον τοῦτον πρὸς Β εὑρέθη ἐλλειψοειδὴς κοιλότης ἐν τῷ φυσικῷ βράχῳ κανονικῶς λελαξευμένη καὶ περιέχουσα λευκὸν πηλὸν καθαρώτατον ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ ἐπιχρίσματος τοῦ κλιβάνου ὡς καὶ πρὸς τὸν πηλὸν τῶν πλείστων ἐν τῷ ἀνακτόρῳ μέχρι τοῦδε συλλεχθέντων ἀγράφων ἀγγείων, ἅτινα οὕτω εἶνε ἔργα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῶν βασιλικῶν δούλων τεχνιτῶν.

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι τὸ Ν κράσπεδον τῆς εἰσόδου εἰς τὸ ὑπόκαυστρον τοῦ κλιβάνου δὲν σῴζεται· τοῦτο κατεστράφη, ὅτε ἐτέθη πλησίον ἐπὶ φρεατίας ὀπῆς λαξευτοῦ ὑδραγωγείου μονόλιθον πώρινον στόμιον, ἐφ᾽ οὗ ἐστερεοῦτο,

ὡς φαίνεται ἐκ συστήματος γομφώσεων, μηχάνημα πρὸς ἄντλησιν ὕδατος. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ δύο ἔγκοιλοι τριβαὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ στομίου, αἵτινες, καθὼς καὶ εἰς πολλὰ ἀρχαῖα κρηναῖα κατασκευάσματα, προέρχονται ἐκ τῆς ἀποθέσεως ἢ στηρίξεως τῶν ὑδριῶν ἢ ἀμφορέων κατὰ τὴν ὕδρευσιν. Ὁ πυθμὴν τοῦ ὑδραγωγείου εὕρηται εἰς βάθος 3,60 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ στομίου, μέχρι δὲ βάθους τινὸς ἡ φρεατία εἶνε κτιστή. Τὸ ὑδραγωγεῖον (ὕψ. 1,10 πλ. 0,50) διακλαδίζεται ὑπὸ τὸν χῶρον τοῦ ἀνασκαπτομένου κτιρίου πεντάκις, τοῦτο δὲ νομίζω τεκμήριον, ὅτι ἐνταῦθα εἶνε ἓν ἐκ τῶν κυρίων σημείων, Knotenpunkt τοῦ ὅλου συμπλέγματος. Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο, ἔργον ἀξιόλογον, δὲν πιστεύω ὅτι ἐλαξεύθη ἐν χρόνοις ῥωμαϊκοῖς, καθ' οὓς αἱ Θῆβαι ἦσαν ἀσήμαντος κώμη, οὔτε ἐν τοῖς κλασσικοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἡ πόλις ἐξετείνετο περὶ τὴν Καδμείαν, ἀλλ' ἐν χρόνοις παλαιοτέροις, ὅτε ὁ πληθυσμὸς ἦτο πυκνὸς συνωκισμένος ἐπὶ τῆς Καδμείας, οὔσης τῆς κυρίως πόλεως. Τοῦτο δὲ συνέβαινε κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους. Ἀκριβῶς δὲ περὶ τοῦ Κάδμου φέρεται, ὅτι ἤγαγε διὰ τῆς Καδμείας ὕδωρ. Τὸ μονόλιθον ὅμως στόμιον ἀνήκει εἰς νεωτέρους χρόνους· διότι καὶ τὸν κλίβανον ἔβλαψε τεθὲν αὐτόθι καὶ ἐν τοῖς ἀμέσως ὑπερκειμένοις αὐτοῦ χώμασιν εὑρέθησαν ἐρυθρόμορφα ὄστρακα καὶ νεώτερα. Φαίνεται, ὅτι ἐν νεωτέροις χρόνοις, καθ' οὓς περὶ τὸ σεβαστὸν ἐρείπιον τοῦ οἰκοδομήματος τούτου ἦσαν ἱερὰ (ΕΑ 1909 σ. 114 σημ.), διερρύθμισαν τὸ φρέαρ τοῦτο διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἱερῶν εἶτα δὲ καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀγορᾶς.

Ἐκ τῆς γενομένης ἀνασκαφικῆς ἐργασίας δὲν προέκυψε βεβαίως ῥητή τις ἐπὶ πλέον μαρτυρία περὶ τῆς γενομένης ταυτίσεως τοῦ κτιρίου τούτου πρὸς τὸ ἀνάκτορον τοῦ

Κάδμου *), πάντως όμως ένισχύθη αύτη διά τών νέων

*) Ἐν Δελφοῖς εὑρέθησαν τρία ἐνεπίγραφα τεμάχια λίθου τοῦ προφήτου Ηλία, ἀνήκοντα εἰς τοὺς ὑψηλοὺς δόμους τῆς δεξιᾶς παραστάδος τοῦ θησαυροῦ τῶν Θηβαίων (*Bourguet, Fouilles de Delphes* III, I σ. 194 ἑξ. πίν. X), ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἐν Θήβαις τριετηρικὴν τέλεσιν θυσίας τῷ Καδμείῳ Διονύσῳ καὶ πανηγύρεως καὶ ἀγώνων ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν τῶν εἰς Ἰσθμὸν καὶ Νεμέαν συντελούντων, ὧν ὅμως κυρία ἕδρα ἦσαν αἱ Θῆβαι. Περιλαμβάνουσιν ἀμφικτιονικὰ δόγματα τρία, ὧν ἓν χρονολογεῖται βεβαίως ἀπὸ Νικάρχου ἄρχοντος (227/6, Pomtow *Delph. Chronol.* 46). Τῶν ὑπολοίπων τὸ μὲν εἶνε παλαιότερον τούτου, τὸ δὲ νεώτερον, ἀλλὰ πάντα ἐχαράχθησαν συγχρόνως κατὰ διάταξιν τοῦ νεωτάτου τούτων, (Fouilles ἔ. ἄ. 195 στ. 6) *«ὅπως ἂν [ὡς κάλλιστα συντελῆται ἁ θυσία τῷ Διονύσῳ τῷ Καδμείῳ τ]ῶν τριετηρίδων»*. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἕτερα δύο δόγματα περιλαμβάνουσιν ὁμοίας διατάξεις π. χ. στ. 11 ἑξ.

ὅπως ἂν ἡ θυσία τῷ Διονύσῳ
[τῷ Καδμείῳ ὡς κάλλιστα συντελῆται, καθὼς παρακαλεῖ τὸ κο]ινὸν τῶν τεχνιτῶν τῶν εἰς Ἰσθμὸν
[καὶ Νεμέαν συντελούντων τοὺς Ἀμφικτίονας, ἐπιμελεῖσθαι τοὺ]ς ἱερομνήμονας, οἳ ἂν ὦσιν ἐν τῷ
[συνεδρίῳ, τῶν δογμάτων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ Κα]δμείῳ ἐν Θήβαις ὑπὲρ τού[των.....

στ. 16 *ἀναγραφῆν]αι ἐν τῷ*
ἱερῷ παρὰ τὸν σ[ηκὸν τῆς Σεμέλης καὶ τὰ πρότερον δεδογμένα]κλ.

Ἐν στίχῳ δὲ 21

«εἶναι δὲ καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ
Διονύσου τοῦ Καδμείου [τὸ ἐν Θήβαις ἀπὸ πάντων ἄ]συλον καθάπερ καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς·
τὴν δὲ ἐκεχε[ιρίαν ἀναγορεύειν ἐ]πὶ τὰς πόλεις τήν τε τῶν Θηβαίων (πόλιν)
καὶ τοὺς τεχνίτας κ[αὶ τοὺς ἀεὶ οἰκονο]μοῦντας τὰ κατὰ τὸ ἱερὸν τόν τε ἱερέα τοῦ
Διονύσου καὶ τοὺς ἐπιμελ[ητὰς τοὺς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶ]ν τεχνιτῶν εἰρημένους καὶ τὸν ἀγωνοθέτην
Θηβαίων· ἀναγράψαι δὲ τὸν [γραμματέα τοῦτο] τὸ ψήφισμα ἐν στήλαις δυσὶν καὶ ἀναθεῖναι
τὴν μὲν ἐν Δελφοῖς ἐν τῷ [ἱερῷ τοῦ Ἀπόλλωνο]ς ὅπου ἂν δοκῇ ἐν καλλίστῳ εἶναι, τὴν δὲ
ἐν Θήβαις παρὰ τὸν σηκὸ[ν τῆς Σεμέλης· ἀν]αθεῖναι δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν ὅπου ἂν
δοκῇ [ἐ]ν καλλίστῳ εἶναι».

καὶ ἐν στίχῳ 32 ἑξ.

τό τε [ἱερὸν τοῦ Διονύσου ἄ]συλον ποιῆσαι καὶ ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς
ἀσφαλείας καὶ τοῦ ἀγῶ[νος, ὅπως κα ἡ θυσία τῶν] τριετηρίδων ὡς κάλλιστα συντελῆται τῷ

εὑρημάτων. Τὸ πλῆθος τῶν ψηφίδων δεικνύει, ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τούτῳ ἦτο προσφιλὴς συρμὸς ὁ δι' ὅρμων κόσμος, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ μύθου τοῦ ὅρμου τῆς Ἁρμονίας. Τὰ τοιχογραφήματα, ἀντάξια τῶν ἐν ἄλλοις μυκηναϊκοῖς ἀνακτόροις εὑρεθέντων, ὡς καὶ ἡ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ κατασκευὴ τῶν ἀναγκαίων ἀγγείων δεικνύουσι τὸν πλοῦτον τῶν ἐνοίκων. Τὰ δὲ σκεύη τὰ ἐκ κρυστάλλου ὀρυκτῆς, ὕλης δηλαδὴ καὶ δυσευρέτου καὶ δυσεργάστου κατ' ἀκολουθίαν δὲ πολυτίμου, εἰς οὐδένα φανερὸν πρακτικὸν σκοπὸν χρησιμεύοντα, εἶνε δείγματα αὐτὸ τοῦτο πολυτελείας οἴκου εὐδοκιμωτάτου.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

Διονύσῳ τῷ Καδμ[είῳ καὶ γένηται ἐν ἁμέραις πλει]όνεσσι· αἴ τις κα τῶν αὐλητᾶν ἢ τῶν χορευτᾶν ἢ τῶν τραγῳ[δῶν ἢ τῶν κωμῳδῶν τῶν προσνε]μηθέντων εἰς τὰς τριετηρίδας» κλ.

Ἂν αἱ ἀνωτέρω συμπληρώσεις ἔχωσιν, ὡς νομίζω, ἐν τοῖς περὶ Σεμέλης καὶ Κάδμου μέρεσιν ὀρθῶς, τότε ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε νέον τεκμήριον, ὅτι τὸ ἐρείπιον τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου καὶ δὴ τὸ ἄβατον τῆς Σεμέλης ἦτο γνωστὸν γενικῶς καὶ ἐπιφανὲς μνημεῖον ἐν Θήβαις κατὰ τὸν γ' αἰῶνα π. Χ. Οὕτω αἱ περὶ αὐτοῦ ῥηταὶ εἰδήσεις, ἃς συνέλεξα ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1909 σ. 111 ἑξ., πληθύνονται, γεφυροῦται δὲ νῦν τὸ μεταξὺ Εὐριπίδου καὶ Παυσανίου χρονικὸν διάστημα

Ἡ ἐπιγραφὴ παρέχει ὡς ὄνομα σύνηθες διὰ τὸ ἄβατον τῆς Σεμέλης τὸ «*σηκὸς* Σεμέλης», ὃ ἐνομίζομεν ποιητικὴν ἐπίκλησιν, δοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου. Προσέτι ἡ εἰκών, ἣν λαμβάνομεν νῦν περὶ τοῦ χώρου τοῦ ἐρειπίου, (πρβλ. ΕΑ 1909, 115 καὶ Elderkin *Amer. Journ. of Arch* 1911, 163) γίνεται πληρεστέρα, ἐπειδὴ μανθάνομεν, ὅτι ὁ σηκὸς τῆς Σεμέλης ἀπετέλει μέρος τοῦ ἱεροῦ τοῦ Διονύσου, ὅστις εἶχεν ἴδιον ἱερέα ἐνταῦθα.

Ἡ πρόοδος τῶν ἀνασκαφῶν θὰ δείξῃ, κατὰ πόσον ἡ νέα αὕτη γνῶσις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ τοπογραφικαὶ σημειώσεις, ἃς ἐκ πλειόνων ἀνέγραψα ἐν Ἀρχ. Ἐφ. ἔ. ἀ., ἀληθεύωσιν ὑπὸ τὴν γῆν. [Περὶ τῶν ἄνω ἐπιγραφῶν ὅρα καὶ Nikitsky ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας 1912, σ. 123 ἑξ. (ῥωσιστί)].

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΘΕΣΠΙΚΟΥ ΠΟΛΥΑΝΔΡΙΟΥ

ΤΟΥ 424 Π. Χ.

Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον καὶ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1882 (ὅρα *Πρακτικὰ* τοῦ 1882 σ. 67 πίν. Α') ὁ μακαρίτης ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Π. Σταματάκης ἀνέσκαψεν ἔξω πρὸς Α τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως τῶν Θεσπιῶν μέρος ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ μέρος ἀρχαίου πολυανδρίου. Ὀκτὼ ἀνασκαφεῖσαι τότε ἴσαι καὶ ὅμοιαι καὶ σύγχρονοι στῆλαι ἐπιτύμβιοι καὶ τὸ ἄνω μέρος ἐνάτης, ἀνήκουσαι εἰς τὸ πολυάνδριον, ἐκρίθησαν εἶτα (*Kirchhoff, Studien Zur Gesch. d. Griech. Alphabets*[4] σ. 141, *IG* VII, 1888) καὶ ἀπεδόθησαν μετὰ τοῦ πολυανδρίου εἰς τὴν παρὰ τὸ Δήλιον μάχην τοῦ 424 π. Χ.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς εὑρέσεως ἐν Σχηματαρίῳ τῆς χαρακτῆς ἐπιτυμβίου στήλης*) τοῦ Ταναγραίου Σαυγένους, ὃν ἀπέδειξα ἐν ταῖς γενομέναις εἰς τὴν Ἀρχ. Ἑταιρείαν διαλέξεσί μου πολεμιστὴν τῆς μάχης τοῦ Δηλίου ὡς καὶ τοὺς συμμαχητὰς αὐτοῦ (IG VII, 585), ἔκρινα καλὸν νὰ ἐρευνήσω τὸ θεσπικὸν πολυάνδριον περισσότερον, ὡς ἦτο φαίνεται καὶ ἡ πρόθεσις τοῦ Σταματάκη (Πρακτ. ἔ.ἀ. 74).

Σκοπός μου κυρίως ἦτο νὰ συλλέξω ἐκ τοῦ ἀκριβῶς κεχρονολογημένου τούτου μνημείου διάφορα πήλινα κτερίσματα καὶ δὴ γραπτὰ ἀγγεῖα· διότι νομίζω, ὅτι ἡ ἀγγειολογία ἔχει ἀνάγκην χρονικῶν τινων σταθμῶν ἀσφαλῶν· ὁ δὲ σκοπός μου ἐκεῖνος τείνει νὰ πληρωθῇ ὑπὲρ τὰς

*) Αὕτη θὰ δημοσιευθῇ ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι*.

προσδοκίας μου. Τὰ εὑρήματα εἶνε πολυαριθμότατα οἱονεὶ ὡς ἐκ μεταλλείου ἀρχαιοτήτων ἐξαγόμενα. Καὶ εἶνε μὲν δυστυχῶς τὰ πλεῖστα ἀγγεῖα μέλανα, πάντα δὲ τὰ εὐμεγέθη συντετριμμένα, ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτῶν καὶ γραπτὰ καλλίτεχνα ὡς καὶ καλαὶ πλαγγόνες

Ἡ ἐμὴ ἀνασκαφὴ ἤρξατο ἀπὸ τῆς ΒΑ γωνίας τοῦ περιτετειχισμένου διὰ πώρων ἢ κροκαλοπαγῶν λίθων πολυανδρίου, οὗ τὰς διαστάσεις (32×23 μ.) εἶχε καθορίσει ὁ Σταματάκης, προυχώρησα δὲ εἰς 8 μ. ἀπὸ τοῦ Β τοίχου καὶ εἰς 8 ἀπὸ τοῦ Α. Παρὰ τὸν Β τοῖχον ἔνδον τοῦ πολυανδρίου ἐπὶ ἐκτάσεως 1 μ. περίπου ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν εὕρημα ὑπῆρχεν, ἐπειδὴ τὰ χώματα εἶχον ἀνασκαφῆ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Σταματάκη Περαιτέρω παρὰ τὸν Α τοῖχον (πάχ. 0,40 περίπου) εὑρέθησαν ἐν σειρᾷ ἑπτὰ νεκροὶ ἄκαυστοι, ὧν ἡ κεφαλὴ ἦτο ἐν τῇ ἀνατολῇ, οἱ δὲ πόδες πρὸς τὴν δύσιν. Αἱ κεφαλαὶ ἦσαν ἐγγύτατα τοῦ τοίχου, μία δὲ συνέπιπτεν ἐν μέρει ὑπὸ τὸν τοῖχον, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι οἱ τοῖχοι ἐκτίσθησαν μετὰ τὴν ταφὴν καὶ τὴν χῶσιν τοῦ πολυανδρίου, ὅτε εἶχον συγχυθῆ τὰ πράγματα καὶ δὲν ἦτο ἐντελῶς γνωστὸν μέχρι τίνος ἀκριβῶς σημείου ἦσαν νεκροί. Ὁ Α δὲ τοῖχος εἶνε ἐπιπόλαιος, ἐν ᾧ οἱ ἑπτὰ νεκροὶ ἔκειντο βαθέως τεθαμμένοι (0,60 περίπου βαθύτερον τοῦ θεμελίου, 1,60 δὲ τοὐλάχιστον βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου). Τὸ βάθος τοῦτο αὐξάνεται ὅσον βαίνομεν πρὸς Ν, ἐπειδὴ τὸ πολυάνδριον ἐσχηματίζετο τυμβοειδές, φαίνεται δὲ καὶ νῦν τοιοῦτον, ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Σταματάκης. Τὴν τυμβοειδῆ λοιπὸν ἀνύψωσιν τῶν χωμάτων παρακολουθεῖ καὶ ὁ Α τοῖχος ἐπιπόλαιος πάντοτε ὢν καὶ ἔχων τὰ θεμέλια εἰς γραμμὴν οὐχὶ ὁριζοντίαν ἀλλά, ὅσον ἀνεσκάφη, ἀεὶ ἀνερχομένην ὡς βαίνομεν πρὸς Ν.

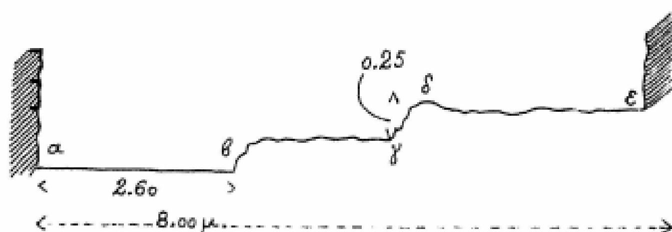
Οἱ σκελετοὶ τῶν 7 νεκρῶν ἦσαν συντετριμμένοι καὶ

σαθρότατοι, εἰς οὐδὲν δὲ ὀστοῦν ἠδυνήθην μέχρι τοῦδε νὰ διακρίνω πληγήν τινα ἄλλην ἢ καὶ ἐκ μαχαίρας, ἵνα δικαιωθῇ ὁ Θουκυδίδης λέγων (IV, 96) ὅτι οἱ Θεσπιεῖς παρὰ τὸ Δήλιον ἐν χερσὶν ἀμυνόμενοι κατεκόπησαν. Οἱ νεκροὶ ἦσαν ὕπτιοι ἔχοντες τὰς χεῖρας παραλλήλως πρὸς τὸ σῶμα πλὴν τοῦ ἕκτου, ὅστις εἶχε τὴν ἀριστερὰν πρὸς Ν ἀνοικτὴν ὁμοίως δὲ τοὺς πόδας σκολιοὺς πρὸς Ν. Εἶχε πάθει φαίνεται ψῦξιν ἐν τοιαύτῃ στάσει ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Μεταξὺ τῶν ἀκαύστων νεκρῶν καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς πόδας (οὐχὶ δὲ παρὰ τὰς κεφαλὰς οὐδ᾽ ἐπὶ τῶν ὀστῶν) εὑρέθησαν πολλὰ ἀγγεῖα, ἐν οἷς πλεῖστοι κάνθαροι μέλανες, «κώθωνες», λήκυθοι ἐρυθρόμορφοι ἢ λευκαὶ μετ᾽ ἀδιαγνώστων ὅμως παραστάσεων ἕνεκα τῆς πολλῆς ὑγρασίας τοῦ τόπου, τινὲς πυξίδες ἐρυθρόμορφοι, πολλὰ ἄλλα διαφόρων σχημάτων μέλανα ἀγγεῖα καὶ 3 ἢ 4 συντετριμμένα ὑάλινα πολύχρωμα ληκύθια. Εἷς κάνθαρος ἦτο πλήρης ἀσβέστου, ἕτερος εἶχεν ὀστάρια πτηνοῦ (πρβλ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1910, 207 *Πρακτικὰ* 1910, 156), ἄλλα δὲ ἀγγεῖα περιεῖχον φλοιοὺς ᾠῶν πολλούς. Εὑρέθη που κυανοῦν χρῶμα ἐν τοῖς χώμασιν, λείψανον σκεύους τινὸς βεβαίως ξυλίνου, προσέτι δὲ συντετριμμέναι στλεγγίδες χαλκαῖ ἢ σιδηραῖ, ἧλοί τινες διαφόρων μεγεθῶν καὶ ἄλλα συντρίμματα ἐκ τῶν αὐτῶν μετάλλων. Εὑρέθησαν καὶ πλαγγόνες τινὲς συντετριμμέναι, μιμήσεις καρπῶν ῥοιᾶς πήλιναι καὶ κώδων πήλινος.

Εἰς ἀπόστασιν 2,60 ἀπὸ τοῦ Α τοίχου καὶ 0,25-0,40 ὑψηλότερον τοῦ ἐδάφους, ἐφ᾽ οὗ κατάκεινται οἱ ἄκαυστοι νεκροί, ἄρχεται ἀμυδρὸν μέλαν στρῶμα, προερχόμενον ἐκ καύσεως· τοῦτο ἀνυψοῦται κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀνωμάλως ὅσον μᾶλλον βαίνομεν πρὸς τὰ ἔνδον τοῦ πολυανδρίου καὶ σχηματίζον «βαθμίδα» 0,25 ὕψ. (εἰκ. 1), εἶτα δὲ ὁμαλῶς καὶ

περίπου ὁριζοντίως, καὶ γίνεται εὐκρινέστερον, μέχρις οὗ ἀποβαίνει πυκνὸν μέλαν στρῶμα. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν ἀκαύστων νεκρῶν καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ στρώματος τούτου εἶνε τὸ πλῆθος τῶν κτερισμάτων τῶν ἀκαύστων νεκρῶν. Ἡ ΑΔ τομὴ τοῦ ἀνασκαφέντος μέρους κατὰ τὸν ἕκτον νεκρὸν ἔχει περίπου ὡς ἐν εἰκ. 1. Κατὰ τὸ αβ εἶνε οἱ ἄκαυστοι νεκροί. βε εἶνε κεκαυμένον στρῶμα (βδ ἀμυδρὸν ἄνευ ὀστῶν ἀνθρωπίνων, δε πυκνὸν μέλαν μετ' ὀστῶν). Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος γδ οὐδὲν κτέρισμα. Τὸ πυκνὸν κε-

Εἰκ. 1. Τομὴ ΑΔ παρὰ τὸ ΒΑ ἄκρον τοῦ Θεσπικοῦ πολυανδρίου. αβ ἄκαυστοι νεκροί. βε κεκαυμένων νεκρῶν συνεχὲς στρῶμα, στερούμενον ὀστῶν κατὰ τὴν ἔκτασιν βδ.

καυμένον στρῶμα ἔχει πάχος μέχρι 0,15 σύγκειται δὲ ἐξ ἀνθράκων, ὀστῶν κεκαυμένων, τέφρας, πλείστων πηλίνων καί τινων μεταλλίνων κτερισμάτων. Καὶ εἰς τὰ κεκαυμένα συντρίμματα τῶν ὀστῶν οὐδεμίαν μέχρι τοῦδε πληγὴν ἠδυνήθη νὰ εὕρω. Τὰ πήλινα κτερίσματα εἶνε καὶ ἐνταῦθα πολλὰ καὶ ὅμοια πρὸς τὰ παρὰ τοῖς ἀκαύστοις νεκροῖς: κάνθαροι μέλανες (εἷς φέρει ἐμφανῆ ἐπίθεται χρώματα ὡς ὁ ἐκ Ῥιτσώνας *J. H. St.* 1909 πίν. XXVI), λήκυθοι λευκαὶ καὶ ἐρυθρόμορφοι, πυξίδες, κύλικες, «κώθωνες», κώδωνες πήλινοι (εἷς χαλκοῦς), καρποὶ ῥοιᾶς πήλινοι, πλαγγόνες αἱ μὲν καλλίτεχνοι αἱ δὲ κακόψητοι οἷοι οἱ «βοιωτικοὶ» λεγομενοι ἱππεῖς, κλ. Τινὰ συντρίμματα ἀγγείων ἀνήκουσι φαίνεται εἰς σκύφους σχήματος γνωστοῦ ἐκ τῶν

ἐν τῷ Καβιρείῳ εὑρεθέντων, μία κύλιξ εἶνε κακότεχνος *μελανόμορφος*, παρ᾽ αὐτὴν δὲ εὑρέθη κρατὴρ μέγας ἐρυθρόμορφος, καλλιτεχνώτατος, ὅστις, συγκολληθείς, ἔδειξεν ἐπὶ τῆς καλῆς ὄψεως δύο ἄνδρας ἐπὶ κλινῶν ἐξηπλωμένους καὶ ἐσθίοντας ἀπὸ τραπεζῶν, ἐν ᾧ ἕτερος γυμνὸς ἀλλὰ φορῶν κράνος, ἀσπίδα καὶ δόρατα δύο ὀρχεῖται ἐνόπλιον πρὸς δίαυλον, ὃν παίζει γυνὴ γυμνὴ ὀρθία, ἣν ἐναγκαλίζεται καὶ τιτθολαβεῖ ὁ ἕτερος τῶν ἑστιωμένων. Εὑρέθησαν προσέτι καὶ θραύσματα κεκαυμένα μαρμαρίνης πυξίδος πιθανῶς. Μετάλλινα ἀντικείμενα εὑρέθησαν στλεγγίδες πολλαὶ χαλκαῖ καὶ σιδηραῖ, ἧλοι χαλκοῖ μικροὶ ἢ μείζονες σιδηροῖ καί τινα χαλκᾶ ἐλάσματα συμπεπιεσμένα. Φλοιοὶ ᾠῶν εὑρέθησαν πλεῖστοι ἐντὸς ἀγγείων ἢ ἐν τοῖς χώμασι παρ᾽ αὐτά. Προσέτι δὲ κεκαυμένα σῦκα, ἀμύγδαλα καὶ ἴσως καὶ κάστανα. Μικροί τινες μεγέθους ἐρεβίνθου ἢ καρποῦ κέδρου «σπόροι» δὲν ἐξήγησα ἀκόμη τί εἶνε. Εὑρέθησαν καὶ σωροὶ ἀστραγάλων προβάτων ἢ αἰγῶν. Καὶ ἐνταῦθα ἐν τῷ ἀμυδρῷ μέρει τοῦ μέλανος στρώματος εὑρέθησαν χρώματα εἰς τὸ χῶμα, ἀποκολληθέντα ἐκ σκευῶν ἐξαφανισθέντων.

Ὑπεράνω τοῦ κεκαυμένου στρώματος ὑπῆρχον κροκάλαι καὶ χώματα ἐρυθρωπὰ καθαρά, πάχους 0,50 περίπου. Ἐντὸς τῶν χωμάτων τούτων μόνον χονδρὰ καὶ τετριμμένα ὄστρακα κεράμων ἀσυνάρμοστα ἦσαν, πλὴν ἑνὸς καλλιτέχνου μελανομόρφου, πιθανῶς ἐκ πυξίδος μεγάλης, δεικνύοντος ἐν μέρει κολοβὴν παράστασιν τοῦ Ἀκτέωνος σπαρασσομένου ὑπὸ κυνῶν. Τὸ τεμάχιον τοῦτο ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ὄστρακα τοῦ «καθαροῦ» τούτου στρώματος εἶνε ἄσχετα πρὸς τὰ κτερίσματα τοῦ πολυανδρίου καὶ ἀνήκουσι μόνον εἰς τὰ ἄλλοθέν ποθεν κομισθέντα χώματα τοῦ στρώματος.

Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου εἶνε ἕτερον ἰσοπαχὲς ἐκ

λευκαζόντων χωμάτων, ἐφ' ὧν εἶνε τὰ μελανωπὰ τοῦ σημερινοῦ ἀγροῦ. Ἴσως δὲ καὶ ταῦτα εἶνε τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ προελεύσεως πρὸς τὰ λευκάζοντα (ὁ γείτων πρὸς Ν λόφος ἔχει λευκάζουσαν γῆν), ἀλλ' ἐγένοντο μελανωπὰ ἕνεκα τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς λιπάνσεως τοῦ ἀγροῦ. Ἐντὸς τοῦ στρώματος τούτου τῶν λευκαζόντων καὶ τῶν μελανωπῶν χωμάτων εὑρέθησαν πλεῖσται φωλεαὶ ἀγγείων καὶ ἄλλων κτερισμάτων, ἐξικνούμεναι ἐνίοτε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγροῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀνακινούμεναι ὑπὸ τοῦ ἀρότρου, ἐξάγοντος καὶ διασκορπίζοντος ἐπάνω πλεῖστα τεμάχια. Αἱ φωλεαὶ αὗται τῶν κτερισμάτων ὁρίζονται συνήθως ὑπὸ ἀραιῶν λίθων ἀκατεργάστων ἐπιμήκων, ὀρθίων τεθειμένων καὶ σχηματιζόντων οὕτω μετὰ τῶν μεταξὺ χωμάτων τὰς παρειὰς μικρῶν ἢ μειζόνων βόθρων, ἐν οἷς ἀπόκεινται τὰ κτερίσματα. Εὑρέθησαν ἐν τοιούτοις βόθροις ἀγγεῖα διαφόρου ἑκάστοτε πλήθους, ἀπὸ 10—50 περίπου. Οἱ πλουσιώτεροι ὅμως ἴσως εἶνε σύνθετοι ἐκ πλειόνων παρ' ἀλλήλους κατασκευασθέντων καὶ συγχυθέντων. Τὰ ἐν τοῖς βόθροις τούτοις κτερίσματα ἦσαν ὅμοια τοῖς ἐν τῷ κεκαυμένῳ στρώματι καὶ παρὰ τοὺς ἀκαύστους νεκροὺς εὑρεθεῖσι: κάνθαροι, λήκυθοι, «κώθωνες», κύλικες, πλαγγόνες, στλεγγίδες χαλκαῖ καὶ σιδηραῖ, ἧλοι, ἓν ὑάλινον πολύχρωμον ληκύθιον συντετριμμένον, κώδωνες πήλινοι, ἀστράγαλοι προβάτων ἐν σωρῷ, πολλοὶ φλοιοὶ ᾠῶν ἐντὸς ἀγγείων, ἐνίοτε δὲ ἐν σωρῷ ἐν τοῖς χώμασι. Εὑρέθησαν δὲ καί τινα μεμονωμένα ἀγγεῖα σποράδην ἐν τοῖς ἐπιπολαίοις χώμασι.

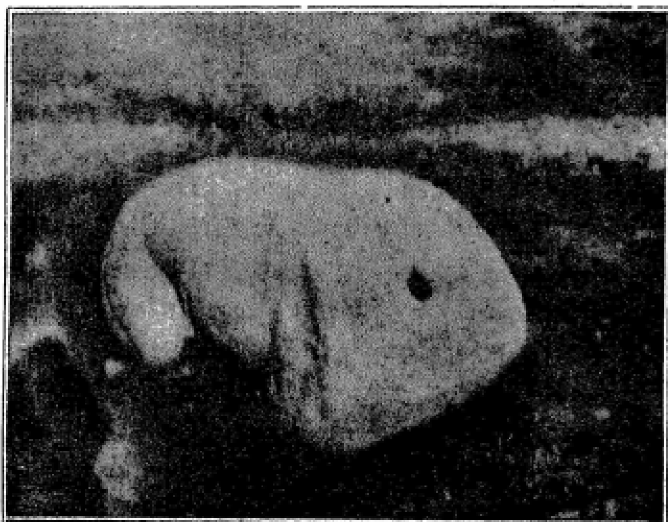
Ὑπὸ τὸ κεκαυμένον στρῶμα οὔτε νεκροὶ οὔτε κτερίσματα εὑρέθησαν. Τὰ χώματα ὅμως δὲν ἦσαν παρθένα. Εἰς τὸ βάθος δέ, εἰς ὃ εἶνε τεθαμμένοι οἱ ἄκαυστοι νεκροί, εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους στρῶμα κροκαλῶν καὶ ἄλλων λίθων μικρῶν. Εἶνε δὲ τὸ οὕτω κα-

λυπτόμενον ἔδαφος εἰς τὸ αὐτὸ βάθος, εἰς ὃ εὗρεν ὁ Σταματάκης (καὶ ἐγὼ νῦν ἐν μικρᾷ σκαφῇ) ἔξω ἀμέσως πρὸς Β τοῦ πολυανδρίου ἀρχαίαν λιθόστρωτον ὁδόν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν κατὰ πιθανότητα τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐγένετο ἡ ταφὴ καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ τυμβοειδοῦς πολυανδρίου:

Πρῶτοι ἐτάφησαν οἱ ἄκαυστοι νεκροί. Οὗτοι ἐκομίσθησαν φαίνεται πρῶτοι ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἦτο δυνατὸν τοῖς προσήκουσι καὶ νὰ θεραπεύσωσι τὰ σώματα κατὰ τὰ νόμιμα καὶ νὰ κατορύξωσιν αὐτά. Ἐν τῷ πολυανδρίῳ τῆς Χαιρωνείας, καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ Σταματάκης ἔ.ἄ. σ. 69, δύο μόνον νεκροὶ ἦσαν κεκαυμένοι, οἱ δὲ λοιποὶ ἄκαυστοι. Εἶνε πιθανόν, ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι νεκροὶ τῆς Χαιρωνείας, τραυματισθέντες θανασίμως ἐν τῇ μάχῃ, ἀπεμακρύνθησαν πρός τι ὕδωρ καὶ ἐκεῖ ἀποθανόντες διέλαθον, καθ' ὃν χρόνον οἱ λοιποὶ ἐθάπτοντο παρ' αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης, εὑρεθέντες δὲ ἔπειτα ἐκάησαν. Οἱ θεσπιεῖς ὅμως νεκροὶ μετεκομίσθησαν ἐκ Δηλίου εἰς τὴν πάτριον γῆν, ἡ δὲ μεταφορὰ αὕτη πολυαρίθμων νεκρῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ ταχέως καὶ συγχρόνως. Ἄλλοι ἐκομίσθησαν πρότεροι, ἄλλοι ὕστεροι. Εἶνε δυνατὸν οἱ πρῶτοι κομισθέντες νὰ ἦσαν στρατηγοί τινες, πάντως ὅμως νομίζω, ὅτι οὗτοι εἶνε οἱ ἄκαυστοι κατορυχθέντες. Ἀμέσως ἐπ' αὐτοὺς καὶ περαιτέρω πρὸς τὴν καρδίαν τοῦ πολυανδρίου (ἴσως καὶ ἐπὶ ὅλην τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ εἶνε κάλλιον νὰ λέγωμεν νῦν μόνον περὶ τοῦ ἀνασκαφέντος μέρους) ἐχύθησαν χώματα. Ἀκριβῶς δὲ ὅταν χύνωνται ἀφ' ὑψηλοῦ πως χώματα, αἱ ἐν αὐταῖς ὑπάρχουσαι κροκόλαι κατακυλίονται εἰς τὸ ἔδαφος. Ἐντεῦθεν δὲ προέρχονται οἱ λίθοι, οὓς εὕρομεν ἐν στρώματι ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἰς τὸ βάθος τῶν ἀκαύστων νεκρῶν. Ἐπὶ τοῦ οὕτω χωσθέντος ἐδάφους ὕψ. 1 μ. περίπου

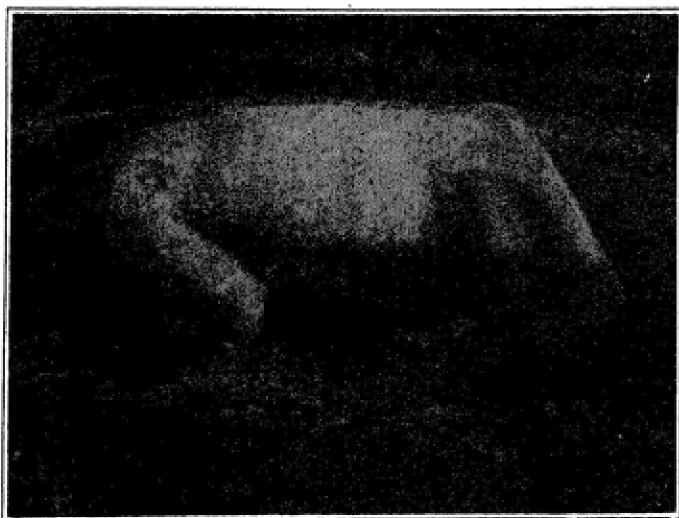
ἐσχημάτισαν ἐπίπεδον πυρᾶς, ἐφ᾿ οὗ ἔκαυσαν τοὺς πολλοὺς νεκρούς, εὐλαβούμενοι νὰ προσεγγίσωσι πρὸς τὸν χῶρον τῶν ἀκαύστων. Μετὰ τῶν νεκρῶν συνεκάησαν καὶ τὰ κτερίσματα· ἀλλ᾿ ἐν ᾧ τὰ ὀστᾶ τῶν νεκρῶν εἶνε σφόδρα κεκαυμένα, ἀστράγαλοί τινες εἶνε ἡμίκαυστοι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀγγεῖά τινα, περιέχοντα ᾠά, ἐδείχθησαν ὡς μὴ

Εἰκ. 2. Ὁ ἀκέφαλος νῦν λέων τοῦ θεσπικοῦ πολυανδρίου ἀπὸ ΝΔ ὁρώμενος. Ἐν τῇ τομῇ τοῦ λαιμοῦ ὀπὴ τόρμου πρὸς ἐνσφήνωσίν ποτε τῆς κεφαλῆς. Πρὸς τὰ ἄνω χυτικὴ αὖλαξ διὰ τὴν ἔγχυσιν μολύβδου.

ὑποστάντα ἰσχυρὰν διακίνησιν ὑπὸ τοῦ βάρους καὶ τῶν συμπιπτόντων νεκρῶν καὶ τῶν ξύλων τῆς πυρᾶς καίπερ θραυσθέντα εἶτα ὑπὸ τῶν χωμάτων, ἄλλα δὲ πάλιν ἐφαίνοντο καθαρῶς, ὅτι ἐχώσθησαν ἀκέραια καὶ ἀλώβητα, συνεθλίβησαν δὲ ἔπειτα καὶ διερράγησαν εἰς τεμάχια ὑπὸ τοῦ βάρους τῶν ὑπεράνω καὶ τῶν πληρωσάντων αὐτὰ χωμάτων, συνάγω, ὅτι πολλὰ κτερίσματα ἐτίθεντο καθ᾿ ὃν χρόνον ἀπεσβέννυτο ἡ πυρά. Ὅτι δὲ ἡ πυρὰ δὲν ἀπεσβέν-

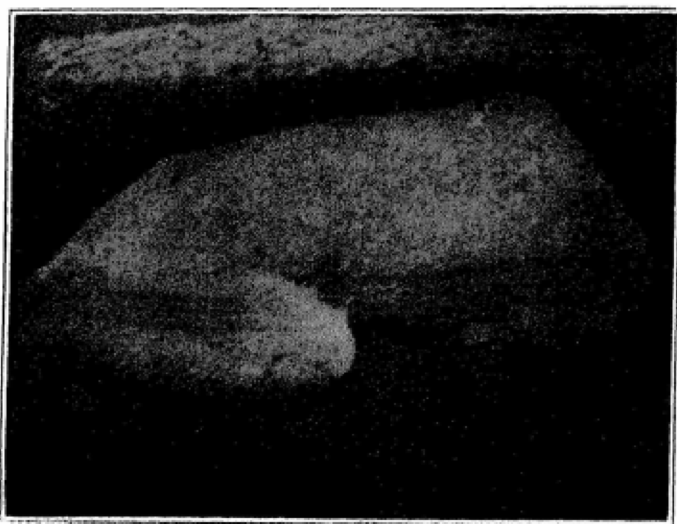
νυτο ἀποτόμως καὶ ἐντελῶς ἀλλ᾽ ἐχώννυτο, ἀποδεικνύεται, νομίζω, ἐκ τῶν παχέων ἀπηνθρακωμένων ξύλων, ἅτινα ἀνευρέθησαν, μαρτυροῦσι δ᾽ ὅτι κατεχώσθησαν καιόμενα ἀκόμη, καθ᾽ ὃν τρόπον καταχώννυνται καὶ νῦν αἱ πυραὶ πρὸς πορισμὸν ἀνθράκων. — Ἐπὶ τῶν οὕτω κεκαυμένων νεκρῶν ἐχύθησαν τὰ ἐρυθρωτὰ χώματα, ὧν οἱ λίθοι κα-

Εἰκ. 3. Ὁ λέων τοῦ θεσπικοῦ πολυανδρίου ἀπὸ Ν ὁρώμενος. Μεταξὺ τοῦ ὀπισθίου δεξιοῦ σκέλους προσκολλᾶται ἀνερχομένη ἐπὶ τῆς κοιλίας ἡ ἄκρα οὐρά.

τέρρεον πάλιν κάτω ἐπὶ τοῦ κεκαυμένου νῦν ἐδάφους. Τὸ στρῶμα τοῦτο ἐκτείνεται καὶ ἐπὶ τῶν ἀκαύστων νεκρῶν. Ἐπ᾽ αὐτοῦ ἔρριψαν, ἐξ ἄλλου μέρους κομίσαντες, τὰ λευκάζοντα χώματα, ἅτινα εἶνε καθαρώτατα πάντων. Αἱ ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ στρώματι εὑρεθεῖσαι φωλεαὶ κτερισμάτων ἐσχηματίσθησαν μετὰ τὴν χῶσιν τοῦ τύμβου ἐν τοῖς περιοδικοῖς ἐναγισμοῖς καὶ ταῖς κατ᾽ ἔτος ἐπιφοραῖς. Οἱ ἐπιμήκεις λίθοι, οἵτινες, ὄρθιοι ἱστάμενοι, ὁρίζουσι συνήθως τὰς φωλεὰς ταύτας, δὲν ἦτο δυνατὸν ἄλλως νὰ σταθῶσιν οὕτω

ἢ ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ὕστερον ἐσκάπτετο ὁ βόθρος καὶ εἰς τὰς χωματίνους παρειὰς αὐτοῦ ἐστηρίζοντο οἱ ὄρθιοι λίθοι. Τὰ ἐνταῦθα εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἦσαν ἐπίσης τεθραυσμένα τὰ πλεῖστα καὶ δὴ τὰ ἔχοντα ἄνοιγμα μέγα ὡς οἱ κάνθαροι, ἀλλὰ μικρά τινα ἢ ἄλλα ἔχοντα ἐκ κατασκευῆς καὶ σχήματος ἀντοχὴν μείζονα, ὡς λήκυθοι οὐχὶ μεγάλαι, εὑρέθησαν ἀκέραια

Εἰκ. 4. Ὁ λέων ἀπὸ Ν ἤ πως ΝΔ ὁρώμενος. Ὄπισθεν τέμνονται εὐθέως οἱ γλουτοὶ σχηματίζοντες οἱονεὶ πλίνθον, ἐφ' ἧς ἐκάθητο, ὡς ὁ λέων τῆς Χαιρωνείας, πατῶν ἅμα καὶ τοὺς τέσσαρας πόδας ἐπὶ τῆς ποτε βάσεως.

ἢ μόνον εἰς εὔθραυστα μέρη ἔπαθον ἕνεκα τῆς συμπιέσεως καὶ τοῦ βάρους τῶν χωμάτων. Σχεδὸν πάντοτε ὅμως τὰ τεμάχια αὐτῶν εὑρίσκονται ἐν συναφείᾳ πρὸς ἄλληλα καὶ δεικνύουσιν ἀναμφηρίστως, ὅτι τὰ κτερίσματα κατετέθησαν ἀκέραια καὶ ἀλώβητα. Ἐνίοτε μόνον, ὁσάκις δηλ. διὰ τῶν κτερισμάτων διέρχεται φωλεά τις μυῶν ἀρουραίων (διέρχονται δ' αὗται καὶ διὰ τοῦ κεκαυμένου στρώματος),

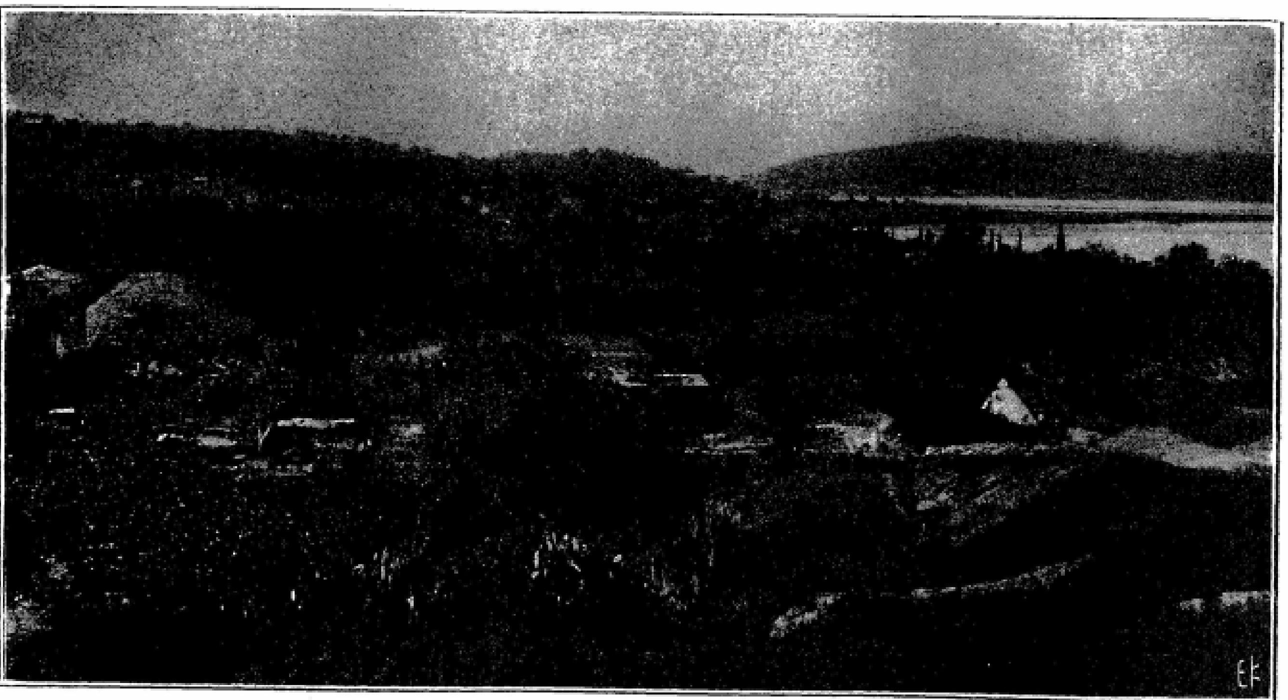
ἀδυνατοῦμεν νὰ εὕρωμεν τεμάχιά τινα ἀγγείων ἢ πλαγγόνων, ἐπειδὴ ταῦτα ἀπεκομίσθησαν ὑπὸ τῶν μυῶν.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς βορείας πλευρᾶς καὶ ἔξω τοῦ τοίχου τοῦ πολυανδρίου, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀρχαίας λιθοστρώτου ὁδοῦ, κατάκειται κυλισθεὶς ὁ μέγας κορμὸς τοῦ λέοντος, ὅστις ἦτο τὸ σῆμα τοῦ πολυανδρίου. Διατηρεῖται ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, ἐν ᾗ εὗρεν αὐτὸν ὁ Σταματάκης. Δὲν ἐπεχειρήσαμεν ἔρευναν πρὸς εὕρεσιν τῶν ἐλλειπόντων μερῶν, ἅτινα, ἂν δὲν κατεστράφησαν (εἷς ὀπίσθιος ποὺς μετηνέχθη μετὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς τοῦ Ἐρημοκάστρου καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Θηβῶν), ἴσως εἶνε διεσκορπισμένα εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ λέοντος ἔξω τοῦ πολυανδρίου, ὡς ἦσαν καὶ αἱ ἐπιτύμβιαι στῆλαι. Παρέχομεν ὅμως ἐνταῦθα τρεῖς ὄψεις (εἰκ. 2, 3, 4) ἐκ προχείρων ἀτυχῶν φωτογραφιῶν τοῦ ἀξιολόγου τούτου μνημείου, ὅπερ ἦτο τὸ πρότυπον πιθανῶς τοῦ λέοντος τῆς Χαιρωνείας, ὀλίγον ὑπολειπόμενον τούτου κατὰ τὸ μέγεθος· ἐπιφυλασσόμεθα δὲ νὰ παράσχωμεν ἄλλοτε καὶ εἰδήσεις πλείονας καὶ εἰκόνας καλυτέρας τοῦ ἔργου τούτου, ὃ μετὰ τοῦ πολυανδρίου ἐλαχίστης, παρ᾽ ἀξίαν, προσοχῆς μέχρι τοῦδε ἔτυχε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 οἱ καλλιεργηταὶ τοῦ κτήματος Φ. Ἀρταβάνη, κειμένου μεταξὺ τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Θεοδώρων καὶ τοῦ κατεστραμμένου ναοῦ τῆς Νεραντζίχας (Παναγίας ποδηγητρίας) παρὰ τὴν λίμνην Χαλκιοπούλου (εἰκ. 1), προσέκρουσαν καλλιεργοῦντες ἐπὶ στερεοῦ ἀντικειμένου. Διερχομένου μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκεῖθεν τοῦ ἐν τῇ ἐμπορικῇ σχολῇ Κερκύρας καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς κ. Θ. Πολίτου, ἐνθουσιώδους ἀρχαιοφίλου ἐπιχειροῦντος τακτικοὺς μακροὺς περιπάτους ἀνὰ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους τῆς νήσου πρὸς ἀνακάλυψιν ἀρχαίων, οἱ καλλιεργηταὶ ἀνέφερον αὐτῷ ἀστεϊζόμενοι καὶ ἀνύποπτοι ὅτι ἀνεῦρον ἀρχαῖόν τι. Κεντηθεὶς ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης ὁ κ. Πολίτης παρώτρυνεν αὐτοὺς νὰ ἀφαιρέσωσιν ὀλίγον χῶμα, ἵνα ἐξακριβώσωσι τί ὑπῆρχε κεκρυμμένον ὑπὸ τὴν γῆν. Βεβαιωθεὶς μετ' ἀφάτου χαρᾶς, ὅτι τὸ στερεὸν ἀντικείμενον ἦτο πράγματι ἀρχαῖον ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τὸν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἀρχαιόφιλον υἱόν του κ. Εὐγένιον Πολίτην, ἀνταποκριτὴν τῆς ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος «Ἐμπρός», ὅστις καὶ ἔσπευσεν ἀμέσως νὰ ἀποστείλῃ βραχεῖαν ἀνταπόκρισιν ἀναγγέλλουσαν τὰ τῆς ἀνακαλύψεως. Ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ταύτης λαβοῦσαι μετ' ὀλίγας ἡμέρας γνῶσιν τοῦ πράγματος αἱ ἐν Κερκύρᾳ ἀρχαὶ ἀνέφερον περὶ τούτου εἰς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργεῖον, ὅπερ ἐνετείλατό μοι κατὰ μῆνα Ἰανουάριον 1911 ὡς Ἐφόρῳ τῶν κατὰ τὴν περιφέρειαν, εἰς ἣν ὑπάγεται ἡ Κέρκυρα, ἀρχαιοτήτων νὰ μεταβῶ ἐπὶ τόπου καὶ ἐξετάσω. Ἀνασκάψας τὸν χῶρον, ἐν

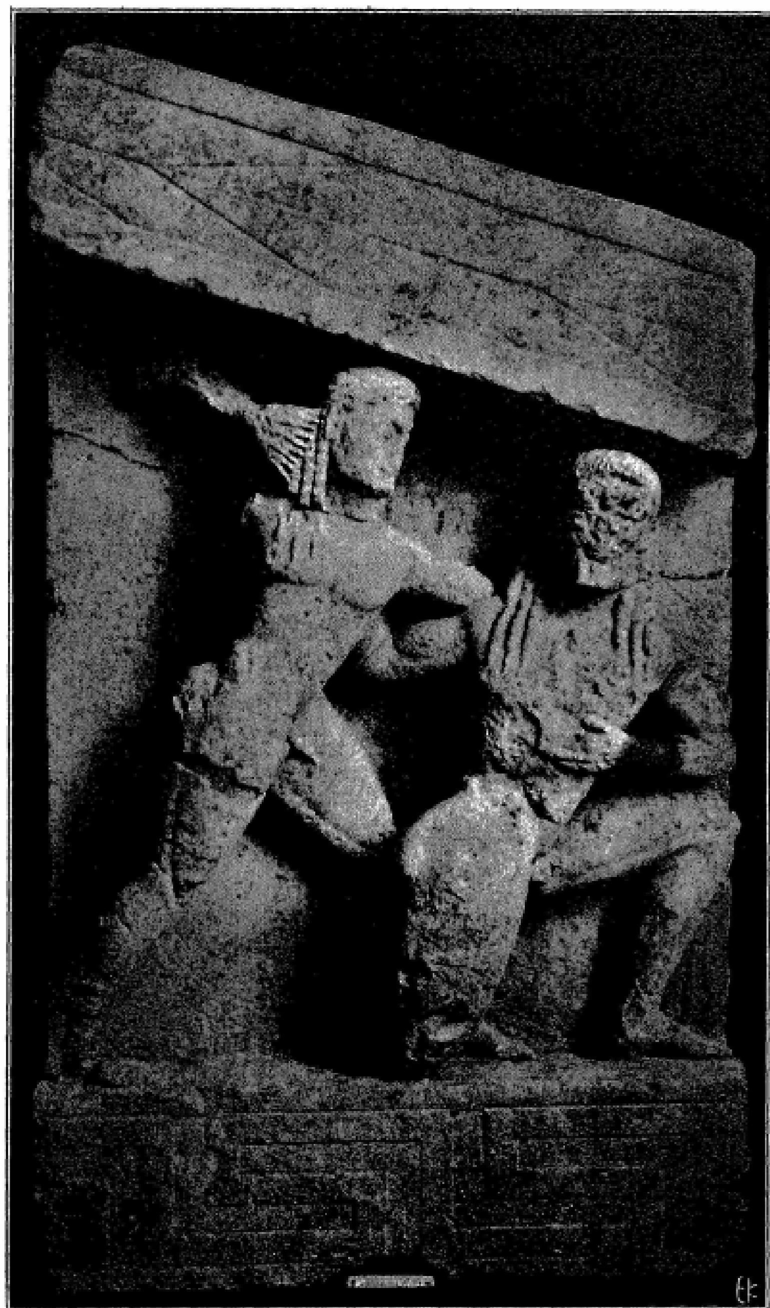

Elx. 1.

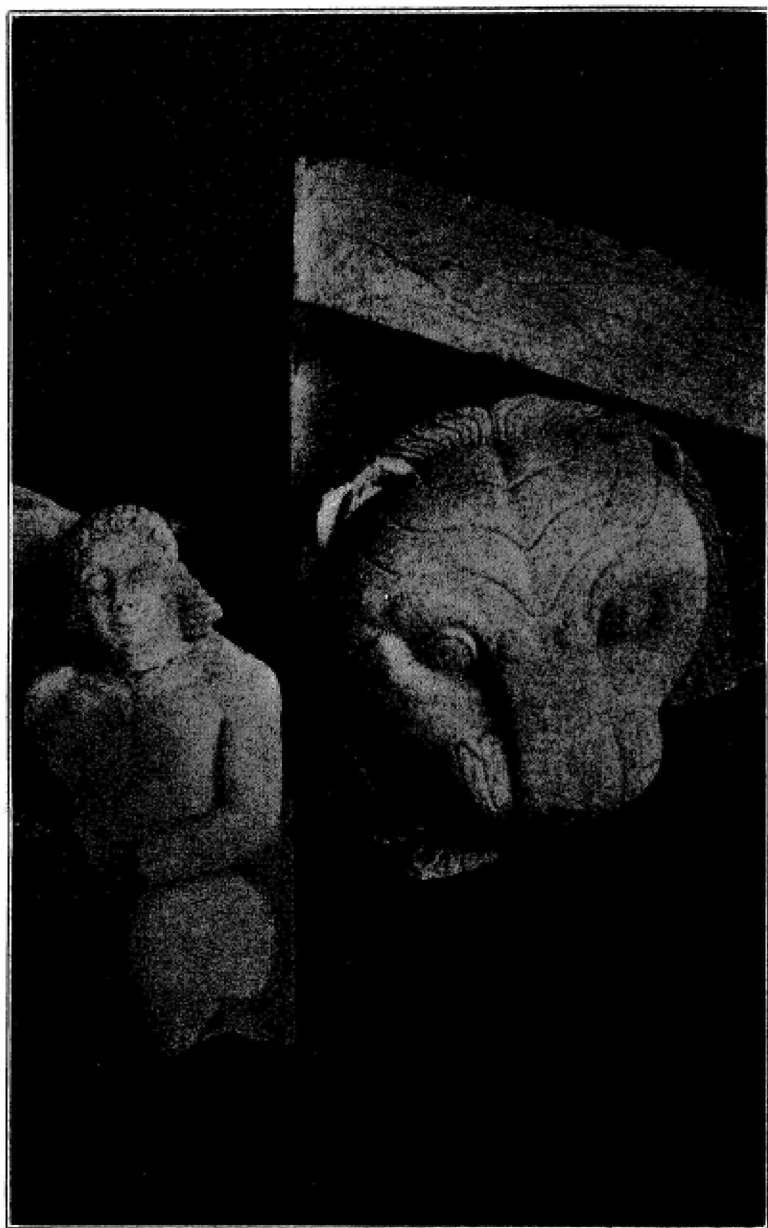
ᾧ ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον, ἐξήγαγον αὐτὸ καὶ μετήνεγκον εἰς τὸ μικρὸν Μουσεῖον τῆς νήσου, ὅπου ἀποκαθάρας τὸ εὕρημα ἐβεβαιώθην, ὅτι ἦτο τμῆμα τυμπάνου ναοῦ ἐκ πώρου μετὰ ἀναγλύπτου παραστάσεως σκηνῆς τῆς γιγαντομαχίας, καὶ δὴ τῆς πάλης τοῦ Διὸς κατὰ γίγαντος (εἰκ. 2).

Τὸ εὑρεθὲν ἀρχαῖον ἦτο τοσοῦτον βαρύ, ὥστε ἀπεκλείετο εὐθὺς ἀμέσως ἡ σκέψις, ὅτι ἠδύνατο ἄλλοθεν νὰ μετακομισθῇ ἐκεῖ. Συνεπέρανα λοιπὸν ὅτι τοῦτο ἔκειτο πλησίον τοῦ καταστραφέντος ναοῦ καὶ ὅτι ἀνασκαφὴ ἐνεργουμένη ἐνταῦθα ἤθελε φέρει εἰς φῶς σπουδαῖα εὑρήματα. Τὴν σκέψιν ταύτην ἐνίσχυε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἔδαφος, ἐν ᾧ εὑρέθη τὸ ἀνάγλυφον, ἦτο ἀναμεμιγμένον μετὰ συντριμμάτων πηλίνων κεραμίδων, ἀγγείων, νομισμάτων καὶ ἄλλων ἀρχαίων λειψάνων. Γενομένη δὲ περαιτέρω ἔρευνα ἀπέδειξεν, ὅτι ὑπὸ τὴν γῆν ὑπῆρχε στερεόν τι εἰς ἔκτασιν τριάκοντα περίπου μέτρων. Κατόπιν τῶν σαφῶν τούτων ἐνδείξεων ἐζήτησα παρὰ τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐνέργειαν ἀνασκαφῶν· τούτου δ' ἐγκριθέντος ἀπεφασίσθη νὰ ἐνεργηθῶσιν αὗται δι' ἐμοῦ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, δαπανησάσης διὰ ἡμερομίσθια ἐργατῶν, δι' ἀγορὰν ἐργαλείων, δι' ὁδοιπορικὰ μεταβάσεως ἀπὸ τῆς πόλεως Κερκύρας εἰς τὸν τόπον τῶν ἀνασκαφῶν καὶ δι' ἀποζημίωσίν μου δρ. 1062.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἤρξατο τὴν 26 Μαρτίου 1911 καὶ διήρκεσε μέχρι τῆς 8 Ἀπριλίου. Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν οὐδὲν ἀνευρέθη. Τὴν δευτέραν ὅμως ἡμέραν τῶν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθη *μεγάλη κεφαλὴ λέοντος* (εἰκ. 3, 4) καὶ βορειότερον *τεραστία κεφαλὴ γοργόνος* (εἰκ. 5, 6, 7), ἀποκοπεῖσαι τοῦ σώματος καὶ κείμεναι ἐπὶ τῆς ἀκατεργάστου πλευρᾶς ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν, προεξέχόμεναι δὲ καὶ αὗται ἐξ ἀετώματος. Κατὰ τὰς δύο ἑπομένας ἡμέρας

Εἰκ. 2.

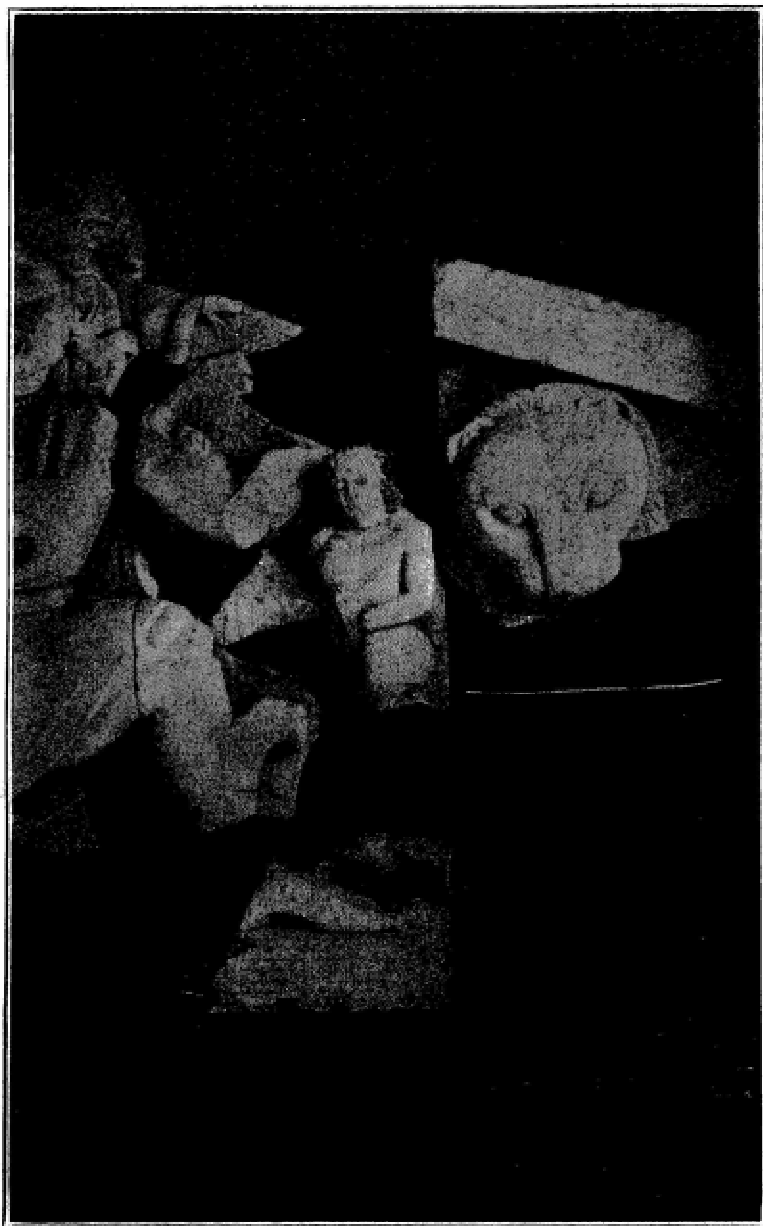

Εἰκ. 3.

ἀπεκαλύφθη **τὸ ὑπερμέγεθες σῶμα τῆς γοργόνος** ἀνεστραμμένον καὶ μετὰ τοῦτο εἶς **τῶν ποδῶν αὐτῆς**. Κατὰ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἐξήχθη ἐκ τοῦ ἐδάφους ἑτέρα **κεφαλὴ ὁμοίου λέοντος** καὶ μετὰ ταῦτα **τὸ σῶμα αὐτοῦ** ἐκ τριῶν τεμαχίων ἀποτελούμενον, ὁρωμένων πάντων ἐκ τῆς ἐξειργασμένης πλευρᾶς (εἰκ. 8, 9, 10). Βραδύτερον ἀνευρέθη **ἀνάγλυφον εἰκονίζον θεὰν καθημένην** (εἰκ. 11), τέλος δὲ **καὶ ἕτερον παριστῶν κατακείμενον πωγωνοφόρον δαίμονα** (εἰκ. 12). Ἐπανελθόντες μετὰ ταῦτα εἰς τὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἀνευρέθη τὸ σῶμα καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς γοργόνος, ἠρευνήσαμεν τὸ ἔδαφος ἐκ νέου πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐλλειπόντων μερῶν αὐτῆς· ἀνευρέθησαν δὲ **πλεῖστα θραύσματα**, ἐν οἷς καὶ **ἓν τῶν βραχιόνων**, ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἔρευναν ἦλθεν εἰς φῶς πρῶτον μὲν **ἀρχαϊκὴ κεφαλὴ κούρου** ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ, μετὰ δὲ ταῦτα **τὸ σῶμα αὐτοῦ** διατηρούμενον μέχρι τῶν μηρῶν (εἰκ. 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19). Καὶ τὰ γλυπτὰ ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀετώματος, ἀνεκαλύφθησαν δὲ κατὰ τὴν σειράν, ἣν περιέγραψα, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περίπου γραμμῇ ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν.

Τὸ ἰσχυρὸν ἀνάγλυπτον μέρος ποικίλλει τὸ ὕψος ἐν τοῖς διαφόροις τεμαχίοις, πλαισιοῦται δὲ κατὰ τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω πλευρὰν ὑπὸ ὀρθογωνίου προεξεχούσης ταινίας (πλ. 0,31 καὶ βάθους 0,16), κοσμουμένης τῆς μὲν πρώτης ὑπὸ φυτικοῦ κοσμήματος ἐκ παρακειμένων τριγωνοειδῶν ἐγχαράκτων φύλλων διασχιζομένων ὑπὸ συνεχοῦς ἑτέρας γραμμῆς καὶ περιεχομένων ἐντὸς δύο ἑκατέρωθεν ἀναγλύπτων παρυφῶν, τῆς δὲ ἑτέρας ὑπὸ ἐξέχοντος μαιάνδρου ἀφίνοντος ἐλεύθερον μικρὸν ἑκατέρωθεν τμῆμα τῆς ἐπιφανείας.

Τὸ μῆκος τῶν πλακῶν εἶναι 0,99—1,12 καὶ τὸ πάχος 0,35—0,51, προσηρμόζοντο δὲ αὗται δι' ἁρμογῶν

Εἰκ. 4.

μετὰ θαυμασίας ἀναθυρώσεως συνδεόμεναι διὰ συνδέσμων ἐπὶ τῆς ἄνω πλευρᾶς. Ἐνηλλάσσετο ὡς φαίνεται καὶ τὸ πάχος αὐτῶν. Ἡ κάτω πλευρὰ ἠρείδετο ἀμέσως ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὁριζοντίου γείσου καὶ προσηρμόζετο διὰ γόμφων. Ἓν ὅμως τεμάχιον, τὸ τοῦ πωγωνοφόρου δαίμονος, φέρει ὑπὸ τὴν μαιανδροφόρον ταινίαν ἴσου πρὸς αὐτὴν ὕψους καὶ ὀλίγον αὐτῆς ἐξέχον τμῆμα, πρὸς ὃ ἐφηρμόζετο τὸ γεῖσον, ἀντὶ νὰ εἰσχωρῇ κάτωθι αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς σειρᾶς, καθ' ἣν εὑρέθησαν τὰ ἀνάγλυφα, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος κατεῖχεν ἡ γοργώ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου πρὸς ἀμφότερα τὰ ἄκρα κλίσεως τῆς ἄνω ταινίας, πρὸς δὲ ὅτι τὸ τεμάχιον τοῦ πωγωνοφόρου εἶναι καὶ τὸ τελευταῖον ἀνάγλυφον τοῦ αὐτοῦ μέρους, ὡς δεικνύουσιν αἱ συγκλίνουσαι πλαισιοῦσαι ταινίαι, συμπεραίνομεν ἀσφαλῶς ὅτι τὰ γλυπτὰ ταῦτα προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀετώματος καὶ ὅτι κεῖνται ἐν ᾗ θέσει κατέπεσον. Διότι τὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων τεμαχίων εὑρεθέντα γλυπτὰ ἐλαττοῦνται κατὰ τὸ ὕψος, ἐφ' ὅσον πλησιάζουσι πρὸς τὸ τελευταῖον, ὅπερ θὰ ἀνῆκε τῇ βορειοδυτικῇ γωνίᾳ τοῦ ναοῦ.

Ἔκειντο δὲ πάντα τὰ ἀνάγλυφα εἰς βάθος ποικίλλον μεταξὺ 0,50—1,00, καὶ κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον μέχρι 1 $^1/_2$ μέτρου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ταύτην ἀνευρέθησαν καὶ πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, οἷον δόμοι στυλοβάτου, μέλη τοῦ γείσου καί τινα τῆς μαρμαρίνης ὑδρορρόης (εἰκ. 20), πλεῖστα νομίσματα καὶ ἄλλα. Ἀνεσκάφη δὲ καὶ μέρος τῶν θεμελίων τῆς δυτικῆς πλευρᾶς.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔληξαν αἱ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δι' ἐμοῦ ἐνεργούμεναι ἀνασκαφαὶ καὶ ἀνελήφθησαν αὗται ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας. Κατὰ τὰς νέας ἀνασκαφὰς ἀπεκαλύφθη-

Εἰκ. 5.

Εἰκ. 6.

σαν ὁλόκληρα σχεδὸν τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ καὶ ἀπεδείχθη ὅτι τὰ ἀνευρεθέντα γλυπτὰ ἀνῆκον πράγματι τῇ δυτικῇ πλευρᾷ αὐτοῦ, ἔχοντος διεύθυνσιν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ ἐκτεινομένου μέχρι μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς Μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, πρὸ τῆς ὁποίας ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν Ἀρχαιολόγων καὶ ὁ πρὸ τοῦ ναοῦ ἱδρυθεὶς βωμός.

Πλήν τινων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν οὐδὲν νεώτερον γλυπτὸν ἀνευρέθη. Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τὴν μονὴν ἀνηγέρθησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος προχώματα ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ δὲ μεταξὺ τῶν προχωμάτων χῶρος, ἐν ᾧ ὁ ναός, ἰσοπεδώθη, φαίνεται ὅτι ὁ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατά τι ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ἐδάφους διατηρούμενος ναὸς κατεστράφη κατὰ τὴν ὀχυρωματικὴν ταύτην ἐργασίαν πλὴν τῶν θεμελίων, καὶ ὅτι ἅπαντα τὰ ὑλικὰ αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν ὑπὸ τῶν Γάλλων πρὸς οἰκοδόμησιν τῶν ὀχυρωμάτων. Τὰ δὲ γλυπτὰ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος καταπεσόντα εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν κατεχώσθησαν καὶ οὕτω μὴ γενόμενα γνωστὰ τοῖς Γάλλοις ἢ ἄλλοις ἀρχαιοτέροις καταστροφεῦσι, τοῖς Ἐνετοῖς πιθανῶς, διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξηγεῖται τὸ σχετικῶς μικρὸν βάθος, εἰς ὃ ἀνευρέθησαν τὰ γλυπτά.

Ὡς περιέγραψα ἀνωτέρω, ἀνευρέθησαν πρὸς νότον τῆς γοργόνος ἡ σκηνὴ τῆς γιγαντομαχίας καὶ βορειότερον αὐτῆς ἡ κεφαλὴ τοῦ λέοντος καὶ τὸ θραῦσμα τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς γοργόνος ὁ κοῦρος, μετὰ τοῦτον ὁ λέων, ἡ καθημένη θεὰ καὶ τέλος ὁ πωγωνοφόρος δαίμων. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἐν τῷ ἀετώματι ὑπῆρχον ἑκατέρωθεν μὲν τῆς γοργόνος καὶ πρὸς αὐτὴν ἐστραμμένοι δύο λέοντες, μετὰ δὲ τούτους πρὸς νότον μὲν ἡ σκηνὴ τῆς γιγαντομαχίας καὶ ἄλλα ἐξαφανισθέντα ἀνάγλυφα, πρὸς

Εἰκ. 7.

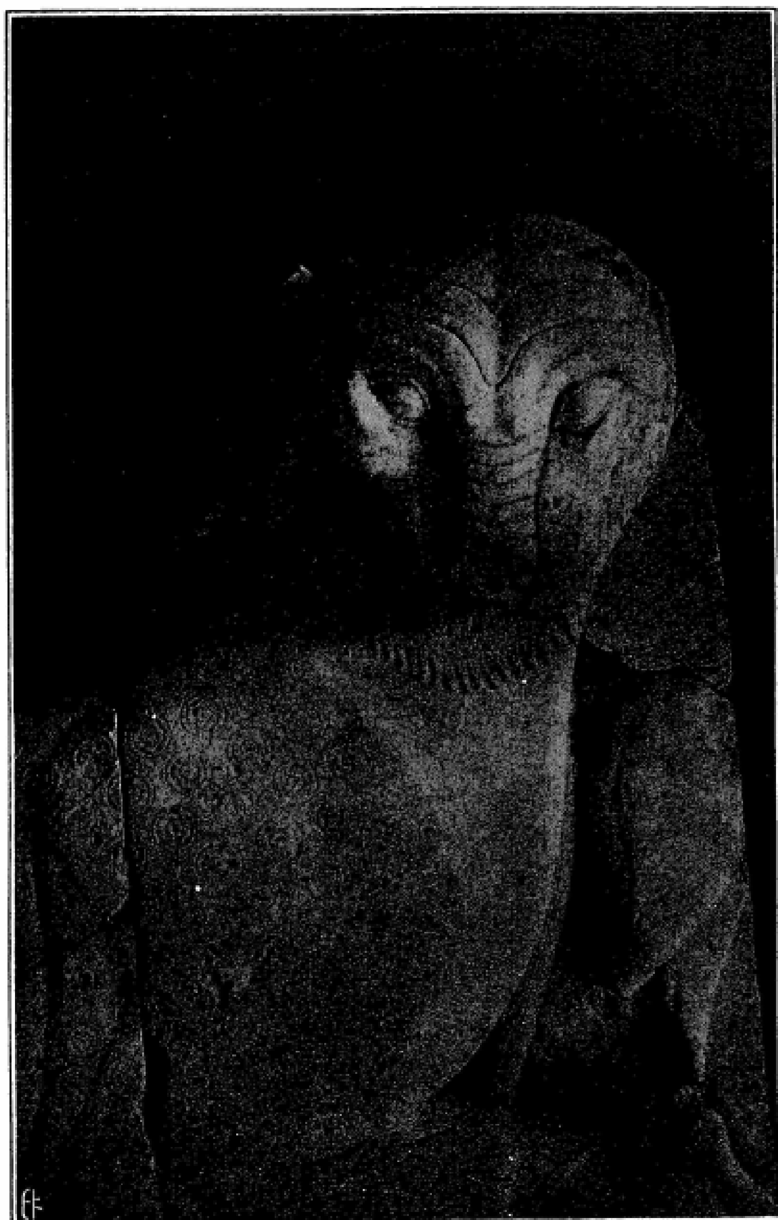
βορρᾶν δὲ ἡ καθημένη θεὰ καὶ ὁ πωγωνοφόρος δαίμων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ πρόσθιον τμῆμα τοῦ λέοντος σῴζονται λείψανα ἵππου, θὰ ἔκειτο μεταξὺ ἑνὸς τοὐλάχιστον λέοντος καὶ τῆς γοργόνος ἵππος τις (πτερωτός;), πρὸς ὃν θὰ εἶχε σχέσιν ὁ πλησίον ταύτης εὑρεθεὶς κοῦρος.

Ἡ γοργὼ εἰκονίζεται ἐν κινήσει πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τρόπον. Αἴρει δηλ. τὸ ἀριστερὸν σκέλος καὶ κάμπτουσα αὐτὸ κατὰ τὸ γόνυ πατεῖ δι' ὁλοκλήρου τοῦ πέλματος, τὸ δὲ δεξιὸν τείνει πρὸς τὰ ὀπίσω κλίνουσα ἐλαφρῶς τὸ γόνυ καὶ ψαύουσα διὰ τῶν δακτύλων τὸ ἔδαφος. Οἱ βραχίονες ἀκολουθοῦσι τὴν κίνησιν τοῦ σώματος καὶ ὁ μὲν δεξιὸς διευθύνεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ὁ δὲ ἀριστερὸς πρὸς τὰ ἐμπρός, καμπτόμενοι ἀμφότεροι κατὰ τὸν ἀγκῶνα. Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ βραχίονος ἐρειδόμενος σῴζεται ὁ πρόσθιος ποὺς τοῦ παρ' αὐτὴν ἵππου.

Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω τοῦ σώματος βλέπουσιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω ἐκ τῶν πλαγίων.

Φορεῖ δὲ ἀχειρίδωτον βραχὺν μέχρι τῶν μηρῶν ἐξικνούμενον χιτῶνα, ἐζωσμένον διὰ δύο ὄφεων καὶ κοσμούμενον κατὰ τὰ κράσπεδα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ ἀνοίγματος τῶν βραχιόνων διὰ ἰωνικῶν κυματίων, κατὰ δὲ τὸ πέρας διὰ λοξοῦ μαιάνδρου, περιλαμβανομένων πάντων ὑπὸ δύο ὁριζοντίων γραμμῶν.

Αἱ ἐκ τῶν πλαγίων ὁρώμεναι κεφαλαὶ τῶν ὄφεων ἵστανται ἀντιμέτωποι ὀλίγον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι, τὸ δὲ σῶμα αὐτῶν περιστρέφεται συμμετρικῶς κύκλῳ κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ προχωροῦν ὁριζοντίως μέχρι τοῦ μέσου τῆς γοργόνος συμπλέκεται πρὸς τὸν ἕτερον ὄφιν· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπανερχόμενον πρὸς τὸ σημεῖον, ἐξ οὗ ὡρμήθη, περιβάλλει τὴν ὀσφὺν καὶ φθάνον ἔμπροσθεν εἰς τὸ μέσον περιπλέκεται πρὸς τὴν οὐρὰν τοῦ ἄλλου λε-

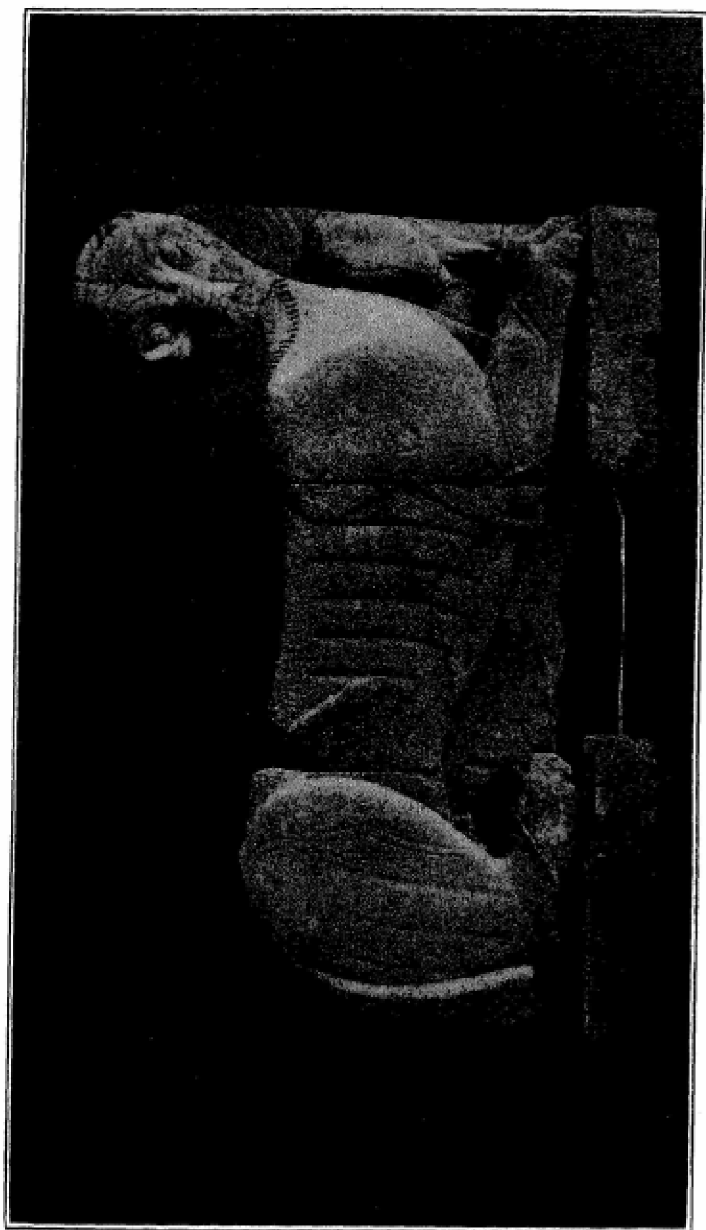
Εἰκ. 8.

πτυνομένην καὶ κρεμαμένην ὀλίγον κάτωθι τῆς ὀσφύος. Οἱ ὄφεις ὁμοιάζοντες καθ' ὅλα πρὸς τοὺς ἐπὶ τῶν γνωστῶν ἐπιτυμβίων λακωνικῶν ἀναγλύφων φέρουσι γένειον καὶ ἔχουσιν ἀνοικτὸν τὸ στόμα, ἐξ οὗ φαίνεται ἡ διχαζομένη γλῶσσα, εἶναι δὲ φολιδωτοὶ καὶ ἡ κοιλία αὐτῶν χωρίζεται διὰ γραμμῆς τοῦ λοιποῦ σώματος.

Ἡ κόμη τῆς γοργόνος καταπίπτει συμμετρικῶς ἐπὶ τοῦ στήθους εἰς τέσσαρας πλοκάμους ἑκατέρωθεν λεπτυνομένους καὶ συστρεφομένους σπειροειδῶς κατὰ διεύθυνσιν ἀντιθέτως ἐναλλασσομένην ἐπὶ ἑκάστου. Αἱ τρίχες ἐξειργάσθησαν ὡς λεπτὰ σιδηρᾶ ἐλάσματα, πολλαὶ δὲ αὐτῶν ἑνοῦνται εἰς δέσμας. Πρὸς τὰ ἄνω τῆς κεφαλῆς διευθύνονται αὗται καθέτως πρὸς τὸ μέτωπον εἰς δέσμας καὶ χωρίζονται δι' ἑτέρων ὁριζοντίων γραμμῶν διαιρουσῶν τὴν κόμην εἰς τετραγωνίδια. Πρὸ τοῦ μετώπου ἀπολήγει αὕτη εἰς συνεσπειρωμένους ὄφεις, ἔχοντας ὁμοίας πρὸς τοὺς ἄλλους κεφαλάς, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι ἐρείδονται ἐπὶ τῆς πλίνθου, καὶ συγκρατεῖται ὑπὸ ταινίας.

Ὑπὸ τὰ ὦτα ἐκφύεται φολιδωτὸς ὄφις, κυματοειδῶς συστελλόμενος, ἀρχικῶς μὲν καθ' ὁριζοντίαν διεύθυνσιν, ἀκολούθως δὲ καθέτως ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ τἀνάπαλιν· αἱ φολίδες δηλοῦνται δι' ἐγχαράκτων κύκλων ὡς καὶ τῶν ἄλλων ὄφεων τῆς κεφαλῆς. Ἕτεροι ὄφεις ἀποχωροῦσι ἐκ τῶν ὄπισθεν τῆς ὀσφύος, αἱ δὲ φολίδες αὐτῶν δηλοῦνται διὰ ἐγχαράκτων κατὰ μῆκος συνεχῶν γραμμῶν διασταυρουμένων ὑπὸ ἑτέρων καθέτων.

Ὄπισθεν τῶν ὄφεων τούτων ἀποφύονται πτέρυγες, ὧν τὰ πτίλα ἄλλα μὲν πίπτουσι κατακορύφως εἰς πλείονας σειρὰς ἀποστρογγυλωθέντα κατὰ τὰ ἄκρα καὶ πλαισιούμενα ὑπὸ ἐγχαράκτου παρυφῆς, ἄλλα δὲ στρέφονται πλαγίως καὶ ἄλλα ἐκφύονται κατὰ τοὺς βραχίονας καὶ ἔχουσι κυκλικὰς κοίλας φολίδας.

Εἰκ. 9.

Τὸ πρόσωπον ἔχει τὴν συνήθη ἀποτρόπαιον μορφὴν τῶν γοργόνων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξογκούμενοι ἔχουσιν ἀμυγδαλοειδὲς σχῆμα καὶ εἶναι λοξοὶ κατὰ ἀρχαϊκὴν ἕξιν. Ἡ δὲ κόγχη ἐμβαθύνεται πρὸς τὰ κάτω, ἡ ῥὶς πλατύνεται διακρινομένων καὶ τῶν ῥωθώνων, τὰ δὲ ζυγωματικὰ ἐξογκοῦνται. Συστέλλει τὰ χείλη δεικνύουσα τοὺς ὀδόντας καὶ προτείνει τὴν γλῶσσαν. Κάτωθι δὲ ἔφερεν ἀποκρουσθέντα προτεταμένον πώγωνα.

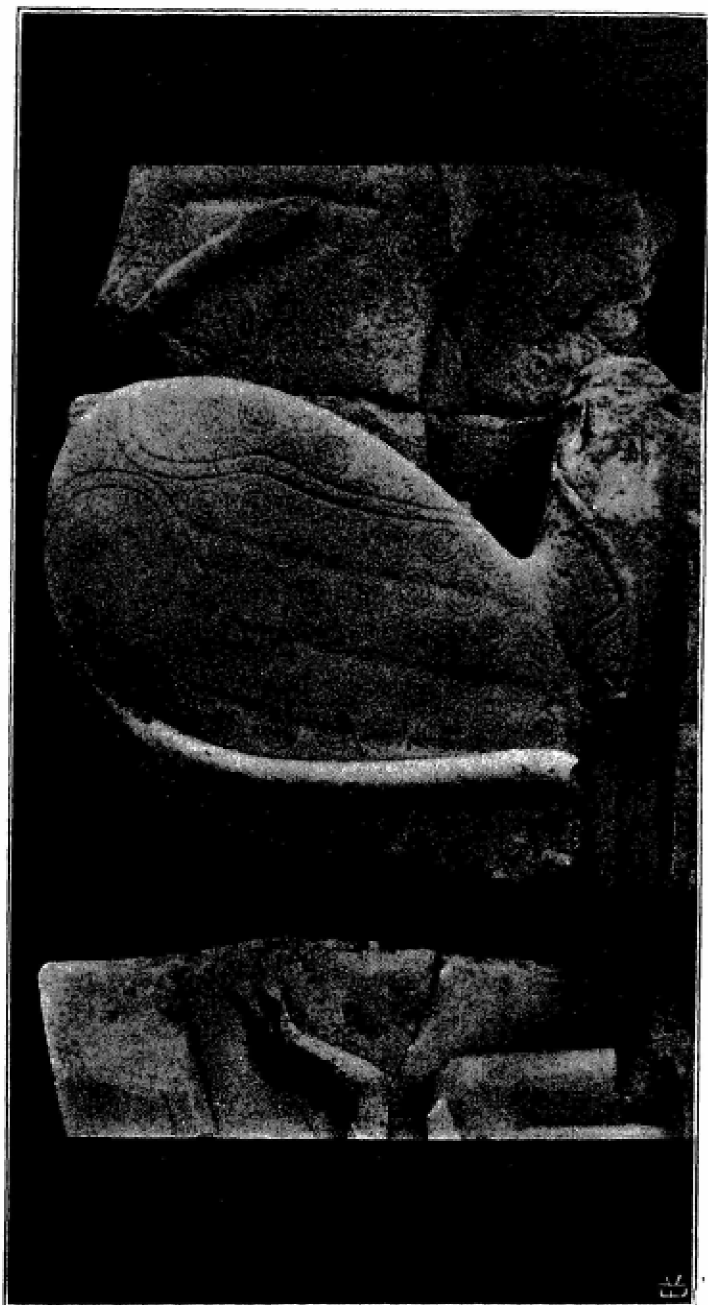
Ἐπετεύχθη οὕτω νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ πρόσωπον ἀπερίγραπτος ὑπερένταςις ψυχολογικῆς ἐκφράσεως ἐπαυξανούσης τὴν ἀποτρόπαιον φύσιν τῆς γοργόνος, πτοοῦσα ἀληθῶς τὸν παρατηρητὴν ἐκ τούτου, πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὑπερφυσικοῦ μεγέθους αὐτῆς, μετρούσης ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ δεξιοῦ γόνατος περίπου 2.80

Οἱ πόδες ἐκαλύπτοντο διὰ σανδαλίων συνδεομένων πρὸς τὴν ῥάχιν διὰ δεσμῶν ἀποληγόντων εἰς ἐσχηματοποιημένους ῥόδακας. Ἑκατέρωθεν ἐξεφύοντο πτέρυγες κυρτούμεναι πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔξω, τὰ δὲ πτίλα πλαισιούμενα ὡς καὶ ἐν ταῖς μνημονευθείσαις πτέρυξιν ὀξύνονται κατὰ τὰ πέρατα καὶ κοσμοῦνται ἐσωτερικῶς δι᾽ ἑτέρων μικρῶν λοξῶν γραμμῶν· τὸ κάτω ὅμως μέρος ἦτο φολιδωτόν. Πρὸς τὸ ἄνω ἄκρον τῶν σανδαλίων ἐξειργάσθη καὶ ἄλλος ῥόδαξ.

Ἀξία παρατηρήσεως εἶναι ἡ ἐπεξεργασία τοῦ γόνατος μετὰ τῶν ἰσχυρῶν μυώνων. Λεπτοτάτη δὲ εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ἐργασία τῶν τελείως ἐξεργασθέντων ὤτων.

Τὰ ἄκρα ἦσαν ἐξειργασμένα ἐπὶ ἑτέρων πλακῶν, ἀνευρέθησαν δὲ μόνον ὁ ἀριστερὸς πούς καὶ θραῦσμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος.

Ὁ ἀριστερὸς πούς τῆς γοργόνος πατεῖ διὰ τῶν δακτύλων ἐπὶ μικροτέρου σανδαλοφόρου ποδὸς ἀποκρουσθέν-

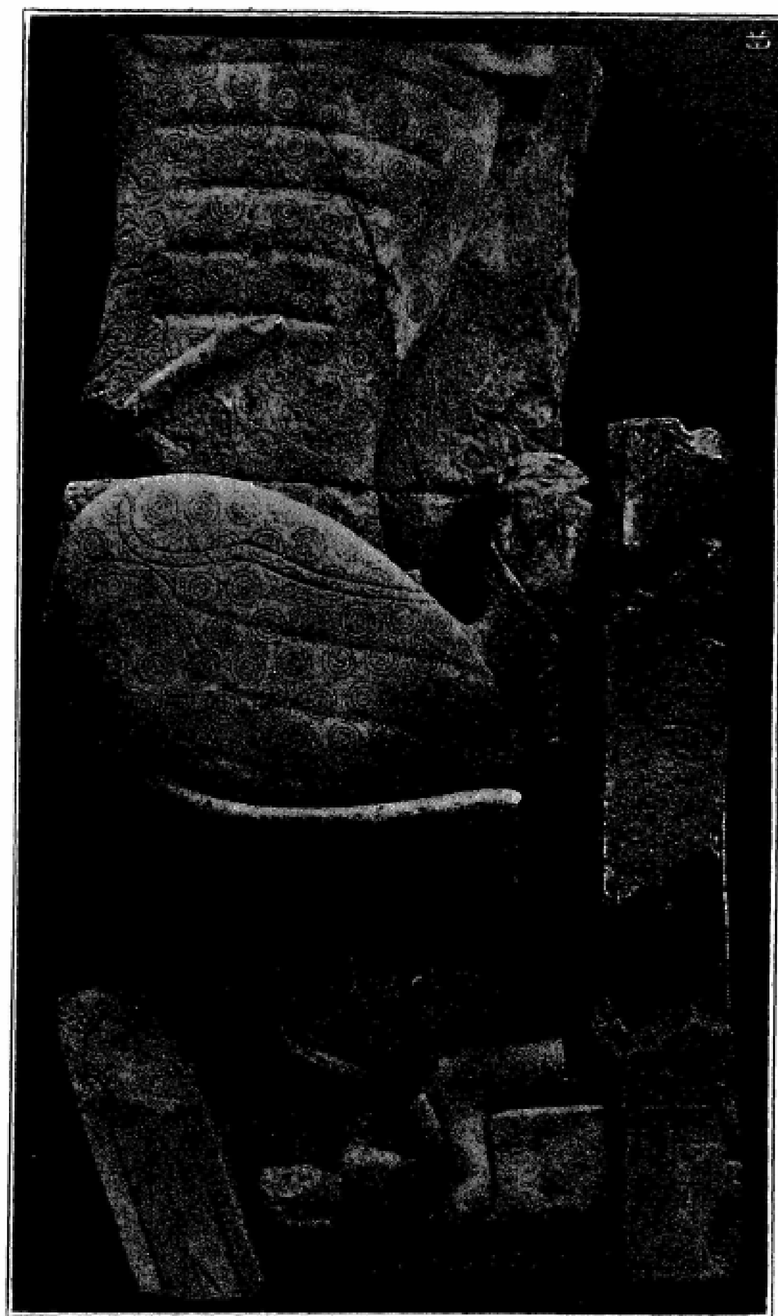
Εἰκ. 10.

τος ἐξ ἑτέρου ἀναγλύφου. Ἐξάγεται λοιπὸν ὅτι πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς γοργόνος εἰκονίζετο ἑτέρα μορφὴ προτείνουσα τὸν δεξιὸν πόδα καὶ ἐν σχέσει τινὶ πρὸς αὐτὴν εὑρισκομένη. Ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ πατουμένου ποδός, ὄντος κατὰ τὸ ἥμισυ ἐλάσσονος τοῦ τῆς γοργόνος, συμπεραίνομεν καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῆς ζητουμένης μορφῆς· πρὸς τὸ μέγεθος δὲ τοῦ ποδὸς εὑρίσκεται ἐν ἀναλογίᾳ ὁ παρὰ τὴν γοργόνα εὑρεθεὶς κοῦρος. Ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως καὶ ἡ συμφωνία τοῦ μεγέθους εἶναι δύο περιπτώσεις, αἵτινες ἐλλείψει ἄλλων μαρτυριῶν ἤθελον προταθῇ ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς ὑποθέσεως ὅτι ὁ κοῦρος εἶναι ἡ μορφή, ἥτις ἵστατο ἀριστερὰ τῆς γεοργόνος. Ὑπάρχει καὶ τρίτη ἀσφαλὴς ὅμως περίπτωσις διαφωτίζουσα τελείως τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἡ γοργὼ φέρει, ὡς εἴπομεν, πτέρυγας ἑκατέρωθεν· ἕνεκα δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῶν μέρος τούτων ἐξειργάσθη ἐπὶ τῆς παρακειμένης πλακός. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τοῦ κούρου καὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου, ἐφ' οὗ ἐξειργάσθη, παρεντίθεται τμῆμα πτέρυγος ὁμοίας πρὸς τὴν τῆς γοργόνος, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο προσηρμόζετο πρὸς ταύτην· ἄρα καὶ ὁ κοῦρος ἵστατο παρ' αὐτήν.

Δὲν θέλομεν ἐνδιατρίψει περὶ τὴν σημασίαν ἑκάστης μορφῆς, οὐδὲ περὶ τὴν ἀκριβῆ θέσιν αὐτῶν ἐν τῷ ἀετώματι, καθότι τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ στενὰ ὅρια τῆς παρούσης ἐργασίας, ἀλλὰ πειρώμεθα νὰ δώσωμεν τὰς γενικὰς μόνον γραμμὰς τῆς συνθέσεως καὶ τὴν τεχνοτροπικὴν περιγραφὴν τῶν μορφῶν καὶ τὸ σχῆμα αὐτῶν.

Ὁ δεξιὸς βραχίων, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ καρποῦ καὶ τὰ κάτω ἄκρα τοῦ κούρου ἐλλείπουσι, διατηροῦνται δὲ μόνον τὰ δύο πέλματα ἐξειργασμένα ἐπὶ τῆς πλακὸς τῆς γοργόνος. Ἡ κεφαλὴ ἀπεκρούσθη, ἀλλὰ σῴζεται ὀλίγον βεβλαμμένη.

Τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω εἰκονίζεται κατ'

Εἰκ. 11.

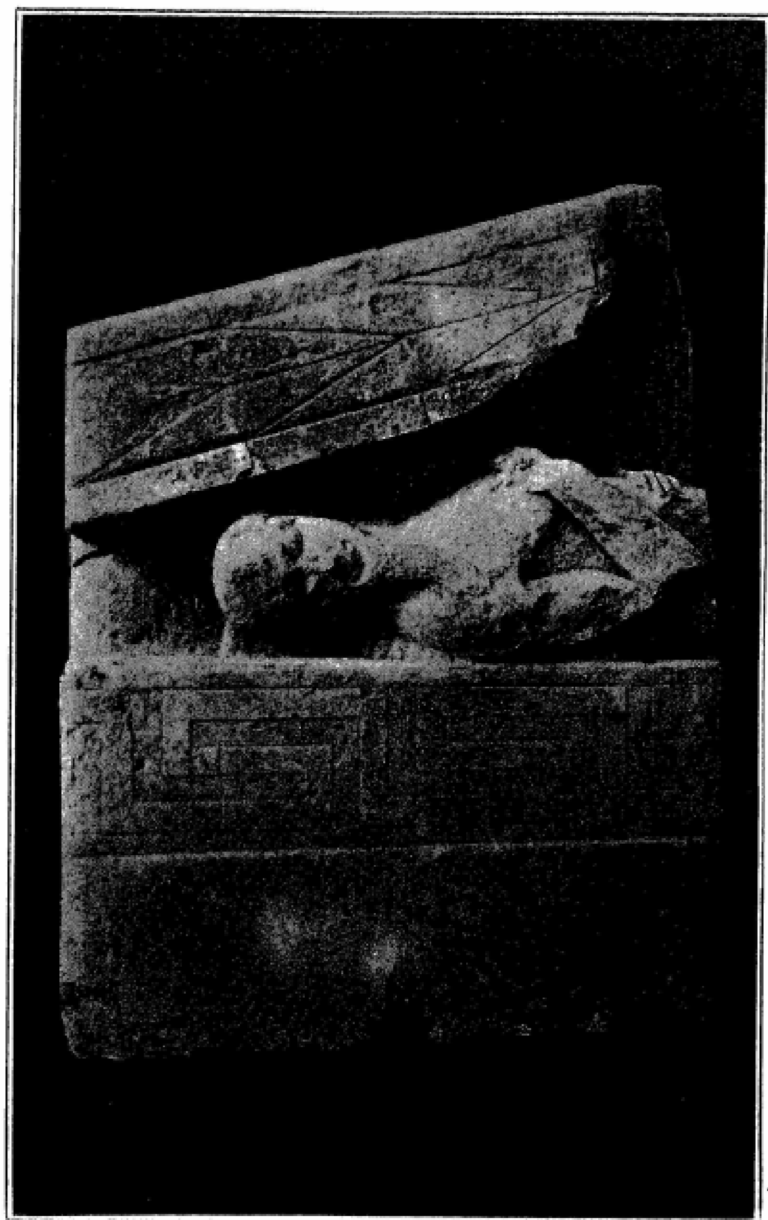
ἐνώπιον, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἐκ τῶν πλαγίων. Ὁ ἀποκρουσθεὶς βραχίων προετείνετο πρὸς τὸ δεξιὸν τῆς μορφῆς ὑψούμενος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς διαμορφώσεως τῆς περὶ τὸν ὦμον περιοχῆς τοῦ σώματος. Ὁ δὲ ἀριστερὸς κρέμαται οὐχὶ ἐντελῶς κατακόρυφος, ἀλλ' ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς κινούμενος, μεθ' ὃ καμπτόμενος περὶ τὸν ἀγκῶνα κατ' ἀμβλεῖαν γωνίαν ἐξικνεῖται μέχρι τῆς κοιλιακῆς χώρας.

Φέρει μακρὰν κόμην ἐξειργασμένην διὰ παραλλήλων ἐγκαρσίων ῥαβδώσεων χωριζομένων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ καθέτων γραμμῶν καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν μὲν εἰς βοστρύχους ἐσχηματοποιημένους εἰς σπείρας ὄπισθεν δὲ εἰς μᾶζαν πίπτουσαν μέχρι τῆς ῥάχεως. Περὶ τὴν κεφαλὴν συγκρατεῖται ἡ κόμη ὑπὸ ταινίας· ἐπὶ δὲ τῆς ὄπισθεν καταπιπτούσης μάζης ἐνεχαράχθησαν πλαγίως μόνον αἱ τρίχες.

Ἔχει ἐξωγκωμένους λοξοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ ἐγχαράκτων κυκλικῶν κορῶν καὶ λεπτὰ ὑψούμενα κατὰ τὸ ἄκρον χείλη κατὰ ἕξιν ἀρχαϊκήν, πρόσωπον πλατύ, περίγραμμα τῆς κεφαλῆς γωνιῶδες, εὐρεῖς ὤμους καὶ συνεσταλμένην ὀσφύν.

Τὸ στέρνον παρουσιάζει ἐπίπεδον σχεδὸν πλατεῖαν ἐπιφάνειαν, διασχιζομένην ἐλαφρῶς ὑπὸ τῆς διαμέσου ἀνατομικῆς γραμμῆς· ἐμφαίνει δὲ καὶ τὴν κλεῖδα.

Μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας εἶναι ἐξειργασμένον τὸ ὄπισθεν τῶν μηρῶν μέρος παρέχον ἁπαλὰς καμπύλας γραμμάς. Αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τῆς ὀλίγον κυρτῆς κοιλιακῆς χώρας ὡς καὶ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ τοῦ σώματος εἶναι ἐλαφρῶς ἐξειργασμέναι κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαϊκῆς δωρικῆς ἰδίᾳ τέχνης, παρουσιαζούσης πλατείας ἐπιφανείας μετὰ ἀποτόμων μεταβάσεων καὶ ἰσχυρῶν ἀνεπτυγμένων μελῶν καὶ

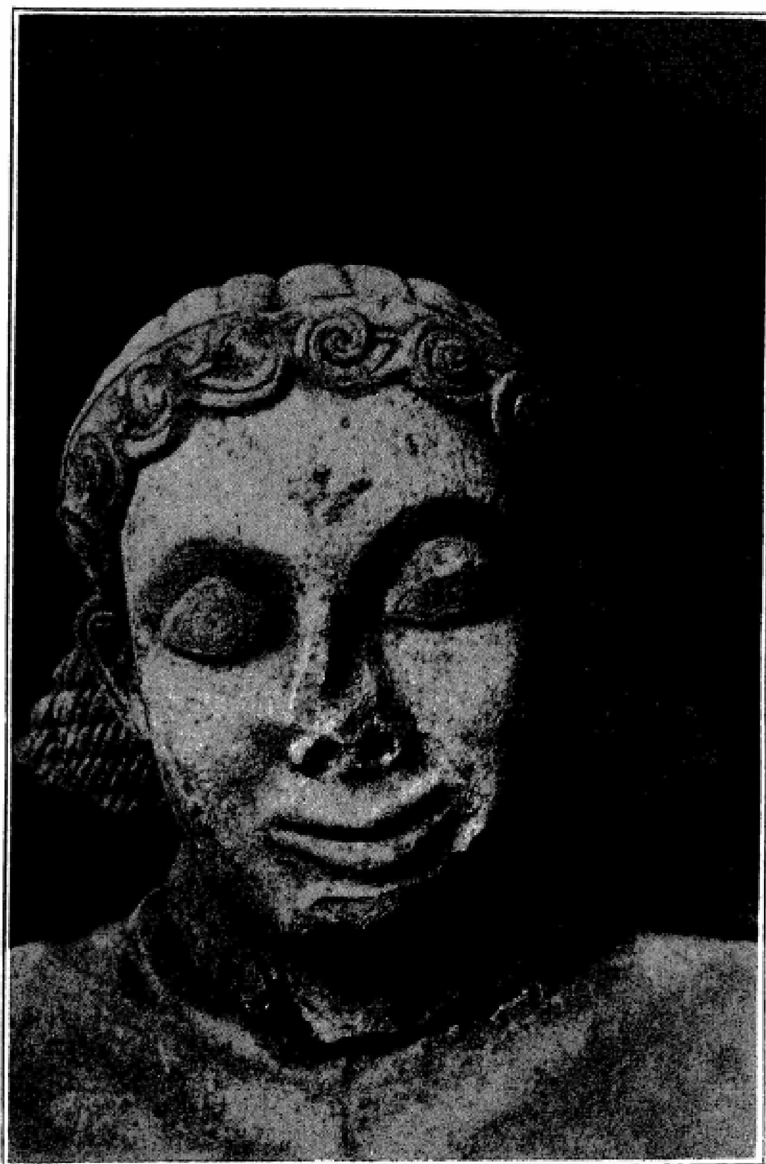
Εἰκ. 12.

μυώνων, ὡς τοῦ ἐνταῦθα σῳζομένου βραχίονος, τοῦ στέρνου καὶ τῶν μηρῶν.

Ἀριστερὰ τῆς γοργόνος ἢ νοτίως ἀνεκαλύφθη, ὡς εἴπομεν, κεφαλὴ καὶ θραῦσμα τῶν ποδῶν λέοντος, δεξιὰ δὲ ἢ βορείως ὁλόκληρος ὅμοιος λέων ἐκ τριῶν πλακῶν συγκείμενος, θραυσθεὶς δὲ κατὰ τὸν λαιμόν, οὗτινος ἐλλείπει μέρος, ἵνα ἐφαρμοσθῇ ἡ κεφαλή.

Οἱ λέοντες εἰκονίζοντο ἀναπαυόμενοι ἐκ τῶν πλαγίων, ἡ κεφαλὴ ὅμως ἔβλεπε κατ' ἐνώπιον. Ἔχουσι μῆκος 3.30 περίπου, τὸ δὲ ὕψος καὶ ἄνευ τῆς κεφαλῆς ὑπερβαίνει τὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἐπίπεδος σχεδὸν κεφαλὴ ἔχει στρογγύλον περίπου περίγραμμα ἐπιμηκυνόμενον καὶ ὀξυνόμενον περὶ τὸ ρύγχος, τὸ ὁποῖον χωρίζεται δι' ἰδιαιτέρας ἐξεργασίας τῆς λοιπῆς κεφαλῆς· ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς λοξοὺς κατὰ τὴν ὁριζοντίαν καὶ κατὰ τὴν κάθετον διεύθυνσιν, καὶ ἐξωγκωμένους, τὴν δὲ κόγχην ἐμβαθυνομένην περὶ τὸν ἀμυγδαλοειδῆ, ἀλλὰ κυρτότερον πρὸς τὰ ἄνω βολβόν, παρουσιάζουσαν λεπτὴν ἰδίᾳ τῶν βλεφαρίδων ἐργασίαν. Ἀπὸ τῶν καμπύλων ὀφρύων ἐκτείνεται κυρτὴ πρὸς τὰ ἄνω γραμμὴ μέχρι τῶν μικρῶν ὤτων χωρίζουσα τὸ μέτωπον εἰς ὑψηλοτέραν ἐπιφάνειαν. Ἐγχάρακτοι δὲ γραμμαὶ παράλληλοι πρὸς τὸ κάτω περίγραμμα τοῦ μετώπου ἐξικνοῦνται ἑκατέρωθεν τούτου καὶ ἑνοῦνται ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κατ' ἀμβλεῖάν πως γωνίαν. Ὀλίγον κάτωθεν αὐτῶν ἐξειργάσθησαν ἐπὶ τῆς ῥινὸς ὁριζόντιαι αὐλακώσεις μέχρι τῶν μυκτήρων, ἀφ' ὧν ἀποχωροῦσι κυρτούμεναι πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἄνω ἕτεραι ἐγχάρακτοι γραμμαί. Τὸ ρύγχος διασχίζεται ὁλόκληρον ὑπὸ ἐγχαράκτου αὐλακώσεως δηλούσης τὸ κεκλεισμένον στόμα καὶ περιβαλλομένης ἑκατέρωθεν ὑπὸ δύο ῥαβδοειδῶν ταινιῶν. Ἐπὶ τούτων καὶ τῶν ὀφρύων ἐξειρ-

Εἰκ. 13.

γάσθησαν μικραὶ κοιλότητες πρὸς δήλωσιν τοῦ τριχώματος. Ἑκατέρωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐκφύεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους γωνιῶδες ἐξόγκωμα ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς παχείας πτυχὰς τῶν μυῶν τοῦ λαιμοῦ, ἐφ' οὗ ἐξειργάσθησαν ἐγχάρακτοι αἱ λεπτόταται κυματοειδεῖς τρίχες τῆς χαίτης, ἐξικνουμένης καθ' ὅλον τὸν λαιμὸν καὶ περατουμένης κυκλοτερῶς εἰς σχῆμα ῥιπιδίου.

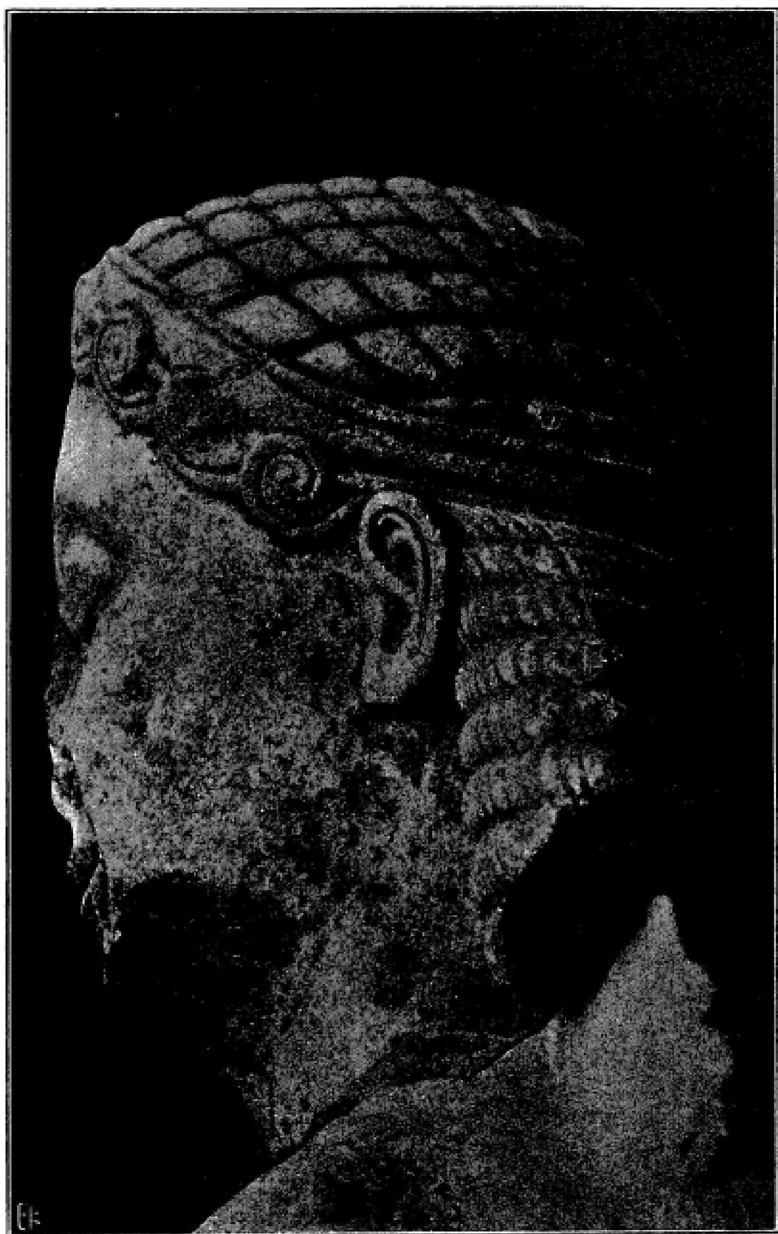
Τὸ περίγραμμα τοῦ λαιμοῦ ὡς καὶ ὁλοκλήρου τοῦ σώματος περιγράφεται ὑπὸ ἁπαλῶν καὶ ὡραίων καμπύλων γραμμῶν, ἡ ἐπιφάνεια ὅμως τοῦ λαιμοῦ μεταβαίνει ἀποτόμως εἰς τὴν τῆς δεξιᾶς ὠμοπλάτης, ἧς τὸ περίγραμμα σχηματίζει κυκλικὴν σχεδὸν γραμμὴν εὐδιακρίτως χωριζομένην.

Ὁ ὀπίσθιος μηρὸς χωρίζεται πρὸς τὰ ἔσω δι' ὡσαύτως ὡραίας καμπύλης γραμμῆς ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος κειμένης ταπεινότερον. Κυρταὶ αὐλακώσεις καὶ ἕτεραι κυματοειδεῖς ἐγχάρακτοι γραμμαὶ συγκλίνουσαι εἴς τι σημεῖον καὶ ἐντεῦθεν πάλιν καμπυλοειδῶς ἀποκλίνουσαι δηλοῦσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας τοῦ μηροῦ. Ὅμοιαι σχεδὸν αὐλακώσεις, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀσσυριακῆς τέχνης, καὶ πλαστικῶς ἐξειργασμέναι ἐπίπεδοι ταινίαι δηλοῦσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας τῶν ποδῶν. Αἱ πλευραὶ τῆς κοιλίας ἐκδηλοῦνται διὰ κατακορύφων κυρτῶν πλατειῶν αὐλακώσεων.

Μετ' ἀκριβείας ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἐξειργάσθησαν οἱ ὄνυχες τοῦ ζῴου.

Ὄπισθεν καὶ κάτωθεν ἐκφύεται ἡ οὐρὰ στρεφομένη πρὸς τὰ ἄνω καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ σώματος· τὸ δὲ ἄκρον ταύτης ἀπολήγει εἰς σχῆμα αἰχμῆς δόρατος μετὰ ἐγκεχαραγμένων ἀπὸ τοῦ μέσου εἰς γωνίαν ἀποκλινουσῶν λεπτῶν παραλλήλων γραμμῶν.

Ὁλόκληρον τὸ σῶμα ἀπὸ τῆς χαίτης, πλὴν τῶν πο-

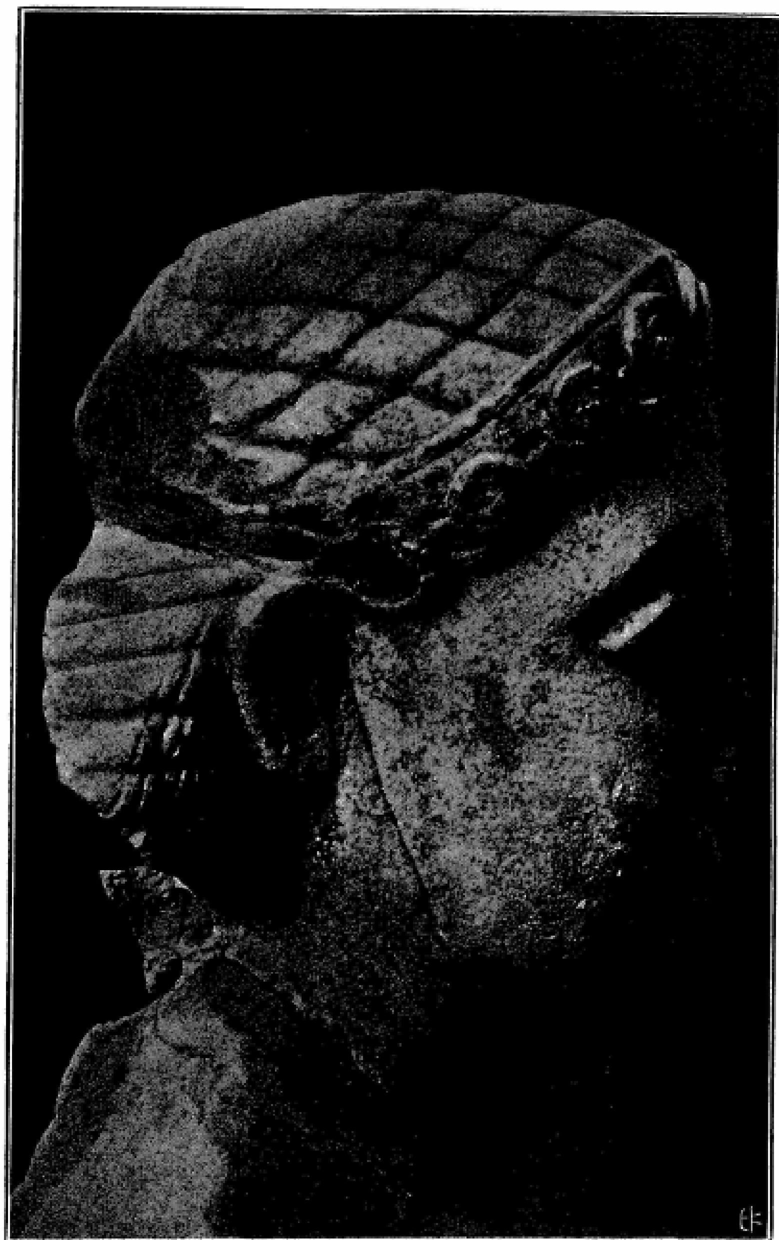

Εἰκ. 14.

δῶν καὶ τῆς οὐρᾶς, ἐκοσμήθη δι' ἐγχαράκτων συγκεντρικῶν κύκλων πρὸς ἐκδήλωσιν τοῦ τριχώματος.

Ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως ἐν Ἀθήναις ὑπάρχει πάνθηρ, οὗτινος τὸ τρίχωμα ἐκδηλοῦται ὁμοίως διὰ κύκλων, ἐν ᾧ οἱ αὐτόθι πώρινοι λέοντες ἄλλως ἐξειργάσθησαν (Schrader. Arch. Marmor-Sculpturen, Abb. 8). Ἐκ τούτου ἤθελέ τις ὁρμηθῇ νὰ νομίσῃ ὅτι οἱ κύκλοι οὗτοι χαρακτηρίζουσιν ἤδη τὸ τρίχωμα τοῦ πάνθηρος, καὶ κατὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐκ Κερκύρας ζῷα ἤθελον εἶναι πάνθηρες. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἀντίκειται τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπὶ τῶν ἐκ Κερκύρας ζώων οἱ κύκλοι δὲν ἐξειργάσθησαν καὶ ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ, τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐλαξεύθησαν αἱ λεπταὶ ἐκεῖναι τρίχες, ἃς περιέγραψα καὶ αἵτινες δηλοῦσι τὴν διαφορὰν τοῦ τριχώματος τοῦ λαιμοῦ ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος. Καὶ τοιαύτη διαφορὰ πραγματικῶς μόνον ἐπὶ τῶν ἀρρένων λεόντων παρατηρεῖται, ὧν ὁ λαιμὸς περιβάλλεται ὑπὸ ἀφθόνων καὶ μακρῶν τριχῶν, ἐν ᾧ οἱ πάνθηρες φέρουσι τὸ κηλιδωτὸν δέρμα ὁμοιόμορφον μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ζῷον φέρει τοὺς κύκλους καθ' ὅλα τὰ μνημονευθέντα μέρη πρὸς δήλωσιν τοῦ δέρματος τοῦ πάνθηρος. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπὶ μικροῦ πηλίνου ἀφιερωτικοῦ ἀναγλύφου ἐν Σπάρτῃ εἰκονίζοντος πάνθηρα ἔχοντα τὸ δέρμα ὁλόκληρον κεκοσμημένον δι' ἐγχρώμων κυκλικῶν κηλίδων, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα λεπτότερον καὶ μᾶλλον εὐλύγιστον πρὸς διάκρισιν τοῦ βαρυτέρου τῶν λεόντων (ABS. Excavation at Sparta 1908-9, σελ. 118, εἰκ. 23).

Ὁσάκις δὲ ἐν τῇ γλυπτικῇ πρόκειται νὰ εἰκονισθῇ λέων, λαμβάνεται πρόνοια νὰ τονισθῇ τὸ διάφορον τρίχωμα τοῦ λαιμοῦ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ τῆς Σπάρτης ἀπόκεινται ὀστέϊνοί τινες λέοντες καὶ θραῦσμά τι

Εἰκ. 15.

πηλίνου. Ἐν τοῖς δύο ὀστεΐνοις τὸ τρίχωμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ μετώπου ἐκδηλοῦται διὰ λοξῶν διασταυρουμένων γραμμῶν, ὥστε νὰ σχηματίζωνται ῥόμβοι φέροντες ἐπὶ πλέον καὶ στιγμὴν ἐν τῷ μέσῳ, τὸ δὲ τρίχωμα τοῦ λοιποῦ σώματος ἐξειργάσθη διὰ παραλλήλων γραμμῶν φθαρεισῶν μὲν τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ διακρινομένων ἐνιαχοῦ ἐπαρκῶς. Τὸ τρίτον τεμάχιον ἔχει τὸ τρίχωμα τοῦ λαιμοῦ ἐξειργασμένον δι' ἐγχαράκτων φολίδων σχηματιζομένων διὰ διαβήτου ἀπὸ κέντρου, διατηρουμένου, καὶ ἀποτελουσῶν τμῆμα κύκλου. Περιορίζεται δὲ ἡ χαίτη ὑπὸ παρυφῆς συγκειμένης ἐκ γραμμῆς περὶ αὐτὴν καὶ ἑτέρων πρὸς ταύτην λοξῶς καὶ καθέτως ἀγομένων μικρῶν γραμμῶν. Τέταρτος ὅμοιος λέων φέρει ἀδιακρίτως σπειροειδῆ τινα κοσμήματα ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ μικρὰς καθέτους γραμμὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου. Τὸ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀπεικονισθὲν (Excavation 1907, σελ. 89, εἰκ. 23) τοῦτο τεμάχιον χαρακτηρίζεται ἀρκούντως ὡς λέων ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς παραστάσεως ληφθείσης ἐκ τοῦ κοινοῦ μύθου τοῦ Ἡρακλέους φονεύοντος τὸν λέοντα, ἀλλ' ἄνευ ἴσως ἰδιαιτέρας συμβολικῆς σημασίας ἐνταῦθα. Ἡ ἔλλειψις τῆς χαίτης ἐπὶ τοῦ λέοντός χαρακτηρίζει τὴν θήλειαν, ὡς ὀρθῶς ὀνομάζει τὸ ζῷον ὁ Dawkins. Εἶναι ὅμως καὶ τὰ τέσσαρα τεμάχια σχεδὸν ὅμοια, τοῦ δὲ τελευταίου ἰδίᾳ ἡ κεφαλὴ ὁμοιάζει καταπληκτικῶς πρὸς τὸς ἐκ Κερκύρας, καὶ κατὰ τὸ ὀξυνόμενον πρὸς τὸ κάτω περίγραμμα, καὶ τὴν διασκευὴν τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ μετώπου, τῆς ῥινὸς μετὰ τῶν ἐγκαρσίων ῥαβδώσεων καὶ κατὰ τὴν παχεῖαν πτυχὴν τῶν μυῶν τοῦ λαιμοῦ. Τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τῆς κεφαλῆς δεικνύει καὶ τὸ πήλινον θραῦσμα λέοντος φέροντος ἐπὶ πλέον ἐπὶ τοῦ ῥύγχους τὰς αὐτὰς ἀπὸ τῶν μυκτήρων καθ' ὅμοιον τρόπον ἀποχωρούσας γραμμάς, τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου κτλ. Τοῦτο ἔχει τὸ τρίχωμα τοῦ λαιμοῦ ὅμοιον πρὸς

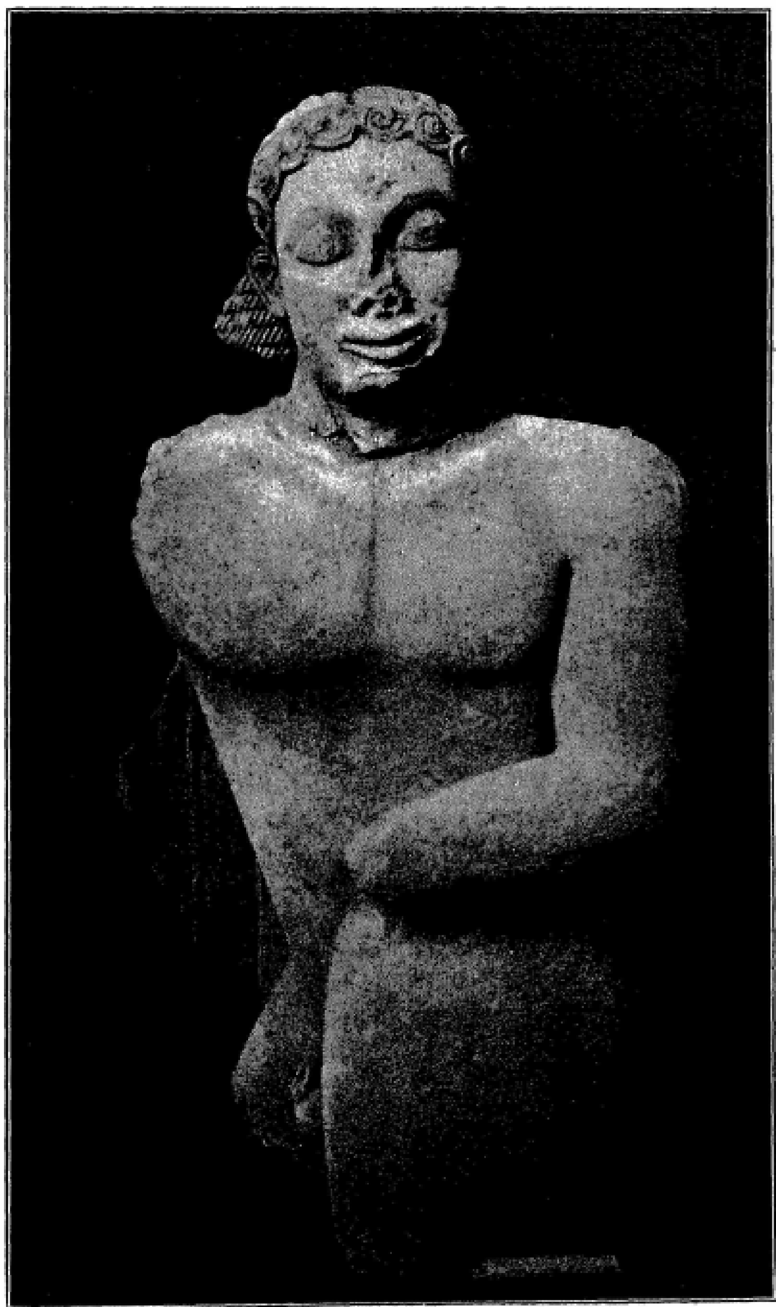
Εἰκ. 16.

τοὺς τῆς Κερκύρας, τὸ δὲ τοῦ σώματος δηλοῦται διὰ μικρῶν σταυρῶν. Πᾶσα ἡ διακόσμησις αὕτη πλὴν μιᾶς ζητοειδοῦς ἐγχαράκτου γραμμῆς ἐπὶ τῆς πτυχῆς τοῦ λαιμοῦ εἶναι ἔγχρωμος (Excavation 1908-9, σ. 118, εἰκ. 2, 9).

Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγεται σαφῶς, ὅτι πάντα τὰ ζῷα τὰ ἐκ Σπάρτης εἶναι λέοντες, ἐπικυροῦται δὲ καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐξενεχθεῖσα γνώμη, ὅτι τὸ τρίχωμα τοῦ ἄρρενος λέοντος δηλοῦται κατὰ διάφορον τρόπον ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ καὶ διάφορον ἐπὶ τοῦ σώματος. Καὶ δεύτερον ὅτι τὸ τρίχωμα ἐν τοῖς δύο τούτοις μέρεσι δηλοῦται κατὰ συνθήκην, οὐχὶ ὅμως πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἄρα καὶ τὸ εἶδος τῆς διακοσμήσεως τοῦ δέρματος δὲν ἀρκεῖ πρὸς διάγνωσιν τοῦ εἴδους τοῦ ζῴου. Ἐκ τούτων δὲ καὶ ἐκ τῆς ὁμοιότητος πάντων τῶν ἐκ τῆς Σπάρτης μνημονευθέντων λεόντων πρὸς τὰ ἐκ Κερκύρας ζῷα ἀποδεικνύεται νομίζω ἀναμφισβητήτως ὅτι καὶ τὰ τελευταῖα λέοντας εἰκόνιζον.

Μετὰ τὸν λέοντα ἀνεκαλύφθη δεξιὰ ἢ βορείως τῆς γοργόνος, ὡς ἐμνημόνευσα, μορφὴ γυναικὸς καθημένης ἐπὶ βάθρου ἐκ τῶν πλαγίων καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς ἐστραμμένης, φορούσης δὲ ποδήρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐπ' αὐτοῦ, ἐρριμμένον ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κατερχόμενον μέχρι τοῦ μέσου περίπου τῶν κνημῶν καλύπτον καὶ ὀλίγον μέρος τῶν βραχιόνων.

Ὄπισθεν τοῦ βάθρου παρατηρεῖται ἐπιμήκης ὀρθογώνιος προεξοχὴ μετὰ γωνιώδους ἐνσκαφῆς πρὸς τὴν ἄνω ἐσωτερικὴν ἀκμὴν μιμουμένη τοιχοδομίαν δι' ἐγχαράκτων παραλλήλων ἴσον ἀπεχουσῶν ἀπ' ἀλλήλων γραμμῶν, χωριζομένων ἐναλλὰξ δι' ἑτέρων καθέτων κατὰ τὸ ἰσοδομικὸν σύστημα. Προφανῶς ἐκδηλοῦται διὰ τούτων τεῖχος πόλεως ἢ βωμός, πρὸ τοῦ ὁποίου κάθηται νεαρὰ νύμφη ἢ θεὰ σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν λατρείαν τῆς νήσου.

Εἰκ. 17.

Οἱ πόδες τῆς θεᾶς πατοῦσι ἐπὶ ὑποποδίου, ὁ δὲ ἐσωτερικὸς ἢ ἀριστερὸς προτείνεται ὀλίγον.

Ἡ δεξιὰ χεὶρ καμπτομένη κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρεται ἐπὶ τῶν γονάτων, ἡ δὲ ἀριστερὰ προτείνεται καμπτομένη καὶ αὕτη ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀνοικτὴν ἔχουσαν τὴν παλάμην. Πρὸ τῆς χειρὸς ταύτης κεῖται λοξῶς πρὸς αὐτὴν διευθυνόμενον τμῆμα δόρατος ἀνήκοντος εἰς πολεμιστὴν λαξευθέντα ἐπὶ τῆς παρακειμένης πλακός. Ἐκ τῆς ὅλης στάσεως τῆς μορφῆς ταύτης δὲν φαίνεται ὅτι ὁ ἀπέναντι αὐτῆς ἱστάμενος πολεμιστὴς εἶχεν ἐχθρικὰς πρὸς αὐτὴν διαθέσεις, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι αὕτη ὠθεῖ αὐτὸν πρὸς μάχην, ἐπερχομένης διὰ τῆς κινήσεως ταύτης καὶ συσχετίσεως τῶν δύο παραστάσεων.

Ἡ κεφαλὴ ἀρκετὰ ἐφθαρμένη καὶ ἀποκεκρουσμένη κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὸν λαιμὸν φέρει μακρὰν κόμην εἰς μᾶζαν πίπτουσαν καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν εἰς βοστρύχους· δεικνύει δὲ πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχαϊκῆς δωρικῆς τέχνης μετὰ τῶν λοξῶν καὶ ἐξωγκωμένων ὀφθαλμῶν, τῶν λοξῶν καὶ συνεσταλμένων χειλέων καὶ τοῦ τετραγώνου τοῦ περιγράμματος, παρέχουσα ἔκφρασιν ἠρέμου σοβαρότητος καὶ γαλήνης ψυχῆς.

Τὸ σῶμα παρουσιάζει εὐδιακρίτους εὐθείας ἐπιφανείας ἀποστρογγυλωθείσας κατὰ τὰς μεταβάσεις τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν, καὶ ἄνευ λεπτομερειῶν. Ἁπαλάς πως γραμμὰς δεικνύουσιν οἱ βραχίονες, οἱ δὲ πόδες, γωνιώδεις ἐντελῶς, ἐλάχιστα παρέχουσι τὰς ἀνατομικὰς λεπτομερείας.

Τὸ τελευταῖον πρὸς βορρᾶν τεμάχιον τοῦ ἀετώματος εἰκονίζει τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ σώματος ὑπτίου κατακειμένου δαίμονος, ἡ κεφαλὴ ὅμως βλέπει κατ' ἐνώπιον· τὰς δὲ χεῖρας γωνιωδῶς καμπτομένας κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρει πρὸ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας.

Εἰκ. 18.

Ἔχει μακρὰν κόμην πίπτουσαν εἰς μᾶζαν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ ἀπολήγουσαν ἔμπροσθεν εἰς μακρὸν βόστρυχον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μετώπου καταπίπτοντα, ὀλίγον ἄνωθεν τῆς ῥινός. Λεπταὶ ἐγχάρακτοι αὐλακώσεις δεικνύουσι τὰς τρίχας, αἵτινες κατὰ τὸ ἄνω μέρος διασχίζονται ὑπὸ ἄλλων καθέτων ῥαβδώσεων

Δι᾿ ἐγχαράκτων διασταυρουμένων γραμμῶν ἐξειργάσθησαν καὶ αἱ τρίχες τοῦ γενείου, ὅπερ ἐκφυόμενον κάτωθεν τοῦ χείλους ἐκτείνεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ἀποστρογγυλοῦται κατὰ τὸ πέρας ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ στήθους καὶ κυρτούμενον πρὸς τὰ ἔξω καὶ κάτω. Ἡ τελευταία στροφὴ τοῦ γενείου ὀφείλεται εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς πραγματικῆς ἀποδόσεως τῆς φυσικῆς ἐκ τῆς στάσεως τῆς κεφαλῆς πτώσεως τοῦ γενείου πρὸς τὰ κάτω. Τὸ γένειον ἔχει μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὸ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως πωρίνων δαιμόνων τοῦ Ἑκατομπέδου· λαμβανομένου δὲ ὑπ᾿ ὄψει ὅτι πλὴν τούτων καὶ ἕτεροι δαίμονες, ὡς οἱ πτερωτοὶ ἐξ ὀστοῦ καὶ ἡ ὁμοίου ὑλικοῦ σφὶγξ μετὰ τῆς γενειοφόρου γοργονείου κεφαλῆς ἐν Σπάρτῃ καὶ ἄλλα, φέρουσι τοσοῦτον ἐπίμηκες καὶ σχεδὸν σφηνωτὸν γένειον, ἐξάγεται ὅτι ἡ τοιαύτη παράστασις ἔχει κοινὴν τὴν ἀντίληψιν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς εἰδεχθοῦς μορφῆς τῶν φοβερῶν τούτων δαιμόνων ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἐποχῇ.

Τριχωτὸν ἦτο ἐπίσης καὶ τὸ στῆθος τοῦ δαίμονος.

Ἡ κεφαλὴ δεικνύει τὰ γνωστὰ χαρακτηριστικά, τετράγωνον περίγραμμα, ὀφθαλμοὺς ἐξωγκωμένους καὶ ὡς φαίνεται κλειστοὺς πρὸς ἐκδήλωσιν θανάτου, παρειὰς ἐξεχούσας κτλ. Γωνιῶδες εἶναι καὶ τὸ σῶμα καὶ ἄνευ πολλῶν λεπτομερειῶν.

Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἢ νοτίως τῆς γοργόνος ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον τεμάχιον εἰκονίζον τὸν Δία ἱστάμενον ἐπὶ τῶν διεστηκότων καὶ διὰ ὁλοκλήρων τῶν πελμάτων

Εἰκ. 19.

πατούντων ποδῶν καὶ ἁρπάζοντα διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸν γίγαντα ἐκ τοῦ τραχήλου, ἐν ᾧ διὰ τῆς ὑψουμένης δεξιᾶς ἐξακοντίζει τὸν κεραυνὸν κατ' αὐτοῦ.

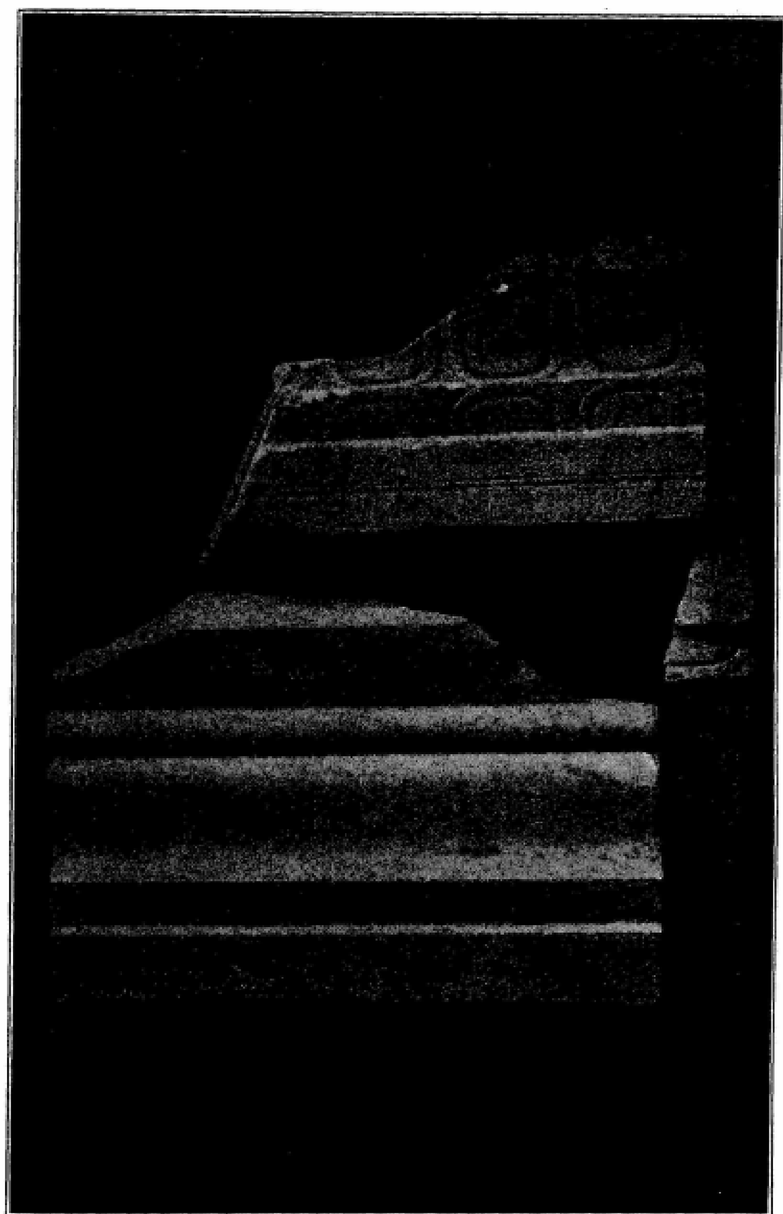
Ὁ γίγας εἰκονίζεται εἰς στάσιν φυγῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ προτείνων τὸν ἀριστερὸν πόδα κεκαμμένον ἐν τῷ γόνατι καὶ τὸν δεξιὸν ψαύοντα τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ γόνατος φέροντα πρὸς τὰ ὀπίσω κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τρόπον. Διὰ τῆς δεξιᾶς προσπαθεῖ νὰ ἀπωθήσῃ τὸν Δία κρατῶν τὸν βραχίονα αὐτοῦ, τὴν δὲ ἀριστερὰν κάμπτουσαν κατὰ τὸν ἀγκῶνα φέρει πρὸς τὴν κοιλίαν.

Ἀμφότεραι αἱ μορφαὶ κινοῦνται πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῶν, τὸ δὲ σῶμα ἀκολουθεῖ τὴν κίνησιν ταύτην κλίνον πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Κατ' ἀρχαϊκὴν ἕξιν παρίσταται καὶ ἐνταῦθα τὸ ἄνω τοῦ σώματος τοῦ Διὸς κατ' ἐνώπιον, ἡ δὲ κεφαλὴ καὶ τὰ κάτω ἄκρα ἐκ τῶν πλαγίων, τοῦ δὲ γίγαντος ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω σῶμα κατ' ἐνώπιον, τὰ δὲ κάτω ἐκ τῶν πλαγίων.

Ὁ Ζεὺς εἶναι ἀγένειος κατὰ συνήθειαν, ἥτις ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ δωρικῇ τέχνῃ, καὶ φέρει στέφανον ἐκ δάφνης ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὁ δὲ γίγας γενειῶν· ἀμφότεροι εἰκονίζονται μετὰ μακρᾶς κόμης εἰς πλοκάμους ἐπὶ τοῦ στήθους πιπτούσης, ἔμπροσθεν δὲ ἀποληγούσης εἰς ἐσχηματοποιημένους βοστρύχους. Ἡ κόμη τοῦ γίγαντος δηλοῦται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ καθέτων πρὸς τὸ μέτωπον γραμμῶν, ὡς καὶ τοῦ κοιμωμένου δαίμονος, καὶ ἀπολήγει ὄπισθεν εἰς μᾶζαν.

Πλὴν τῶν γνωστῶν χαρακτηριστικῶν τῆς κεφαλῆς ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ἡ μεγάλη ἔντασις καὶ ἀνάπτυξις τῶν μυῶν, οἱ εὐρεῖς ὦμοι καὶ τὸ μυῶδες στέρνον, ἡ δυσανάλογος σμικρότης τοῦ ἄνω σώματος πρὸς τὸ κάτω, ἡ μεγάλη συστολὴ τῆς ὀσφύος καὶ οἱ μακροὶ πόδες.

Ἀριστερὰ τοῦ γίγαντος εἶναι ἐγκεχαραγμένον δένδρον ἐλαίας, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἡ παρακειμένη πλὰξ εἰκόνιζε τὴν Ἀθηνᾶν, ἧς ἡ ἐλαία ἦτο σύμβολον.

Εἰκ. 20.

Ὁ κεραυνὸς τοῦ Διὸς ἔχει σχῆμα ἀμφιστόμου πελέκεως, οὗ τὰ ἄκρα ἐξειργάσθησαν ὡς κτένες.

Ἔχομεν ἀρκετὰ δείγματα τῆς ἀρχαϊκῆς πελοποννησιακῆς τέχνης, ὥστε νὰ γινώσκωμεν τοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς ἐπαρκῶς. Τὰ γλυπτὰ ὅμως τῆς Κερκύρας παρουσιάζουσι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα εἰς μείζονα ἔντασιν. Τὸ τετράγωνον καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐξικνεῖται ἔν τισι τεμαχίοις εἰς βαθμὸν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε, πλησιάζον ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν ἰδιάζουσαν τεχνοτροπίαν τῶν γνωστῶν λακωνικῶν ἀναγλύφων. Ἡ τοιαύτη ἀναλογία μαρτυρεῖ περὶ τῆς κοινῆς προελεύσεως καὶ πηγῆς τῆς τέχνης, ἀφ' ἧς ὡς ἀπὸ κέντρου διεδόθησαν ἀνὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς δωρικὰς ἀποικίας αἱ τεχνικαὶ ἕξεις καὶ ἀντιλήψεις περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τέχνης. Περὶ τούτων ἱκανὰ ἔχουσιν ἤδη γραφῆ· ἐπειδὴ ὅμως κατὰ τὴν ἐν Σπάρτῃ διαμονήν μου δυνηθεὶς νὰ ἀφιερώσω χρόνον ἱκανὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς λακωνικῆς καὶ τῆς δωρικῆς τέχνης ἐν γένει, μάλιστα τῶν γνωστῶν ἀναγλύφων καὶ τῶν ἐκ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος ὀστεΐνων εὑρημάτων, τῶν προωρισμένων νὰ διαφωτίσωσι πλεῖστα ζητήματα τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ἐσχημάτισα τὴν γνώμην ὅτι συγκεχυμέναι εἶναι αἱ γνώσεις, ἃς ἔχομεν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, συνέλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐκπονήσω ἐργασίαν συστηματικῶς ἐξετάζουσαν τὴν ἀρχὴν ταύτης ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ παραγνωρισθέντων τινῶν εὑρημάτων τοῦ ἱεροῦ τῆς ῥηθείσης θεᾶς. Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ θέλω ἐκθέσει λεπτομερῶς τὰς γνώμας μου περὶ τοῦ θέματος τούτου. Ἐνταῦθα ἀναφέρω στοιχεῖα τινὰ αὐτῆς.

Κέντρον πάσης πνευματικῆς κινήσεως τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἀποικιῶν ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ φαντάζομαι τὴν Ἀργολίδα καὶ τὴν Κορινθίαν, ἐν ᾗ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν διαφό-

ρων ξένων στοιχείων καὶ δὴ τῆς Ἀνατολῆς ἔλαβεν ἡ δωρικὴ τέχνη τὴν ἰδιάζουσαν γνωστὴν ἐκείνην μορφήν. Ἐνταῦθα ἀνεπτύχθη ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐπιδράσεις καὶ διεδόθη πολλαχοῦ ἡ ξυλοφλυφικὴ καὶ ἡ ταύτῃ συγγενὴς ὀστεογλυφική, γνωστὴ πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Οἱ ἐργαζόμενοι τὸ ξύλον καὶ τὸ ὀστοῦν τεχνῖται μετεπήδησαν εἰς τὴν χρῆσιν σκληροτέρου ὑλικοῦ, τοῦ πώρου κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα τοῦ σκληροῦ λίθου, συναποκομίζοντες τὰς κτηθείσας ἕξεις καὶ τρόπους ἐργασίας τῶν πρώτων ὑλικῶν καὶ ἐφαρμόζοντες αὐτὰ ἐπὶ τοῦ νέου ὑλικοῦ. Αἱ ἕξεις αὗται διετηρήθησαν ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ δωρικῇ τέχνῃ πλειότερον ἢ ἀλλαχοῦ καὶ μάλιστα ἐν τῇ λακωνικῇ. Ἐκ τούτου ἐξηγοῦνται πολλὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἐκ Κερκύρας ἀναγλύφων καὶ τῶν τῆς Λακωνικῆς. Οὕτω ἐκ τοῦ ἁπλοῦ ἐγχαράκτου περιγράμματος τῶν μορφῶν προβαίνει ἡ ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ τοῦ ὀστοῦ γλυφικὴ εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μορφῶν, ὧν μόνον ὁ περὶ τὸ ἐγχάρακτον περίγραμμα χῶρος λαξεύεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν πρὸς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται δύο ἐπιφάνειαι τούτου, ἡ προσθία καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν κατακόρυφος τοῦ περιγράμματος. Ἐν αὐταῖς αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι ἐγχαράσσονται. Τρίτη βαθμὶς τῆς τέχνης ταύτης εἶναι ἡ ἀποστρογγυλοῦσα ἁπλῶς τὴν κορυφὴν (ἀκμὴν) τῆς ὑπὸ τῶν δύο ἐπιφανειῶν σχηματιζομένης γωνίας. Τετάρτη δὲ ἡ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀποστρογγυλοῦσα τὴν γωνίαν καὶ ὀλίγον τῆς προσθίας ἐπιφανείας, διατηρούσης ὅμως τὸ ἐπίπεδον. Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν ἔργων τούτων δύναται νὰ παρατηρήσῃ τις ἐν τοῖς μικροῖς ὀστεΐνοις ἀναγλύφοις, ἐν οἷς τὸ σῶμα τελειοποιεῖται βαθμηδὸν ἀπὸ ἀνατομικῆς ἀπόψεως. Ἐν Σπάρτῃ εὑρέθησαν ἀφιερωτικὰ ἀνάγλυφα ἐκ πώρου ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ὀρθείας Ἀρτέμιδος, ἐφ' ὧν τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη-

σαν οἱ τοῦ ξύλου καὶ τοῦ ὀστοῦ τρόποι ἐργασίας, ἀνήκοντα δὲ ταῖς τρισὶ πρώταις κατηγορίαις. Τὰ γνωστὰ Λακωνικὰ ἐκ μαρμάρου ἀνάγλυφα διανέμονται μεταξὺ τῆς δευτέρας, τῆς τρίτης καὶ τῆς τετάρτης κατηγορίας. Τὰ γλυπτὰ ζῷα καὶ ἡ γοργὼ τῆς Κερκύρας δεικνύουσι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τετάρτης κατηγορίας. Τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ πλατέος καὶ ἐπιπέδου προσώπου τῆς γοργόνος, ἐκ τοῦ ἐντελῶς εὐθέος τοῦ ἄνω καὶ ἰδίᾳ τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος μέχρι τοῦ χιτῶνος, καθ' ὃν μόνον αἱ ἀκμαὶ ἀπεστρογγυλώθησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἄλλης λεπτομερείας. Ἐκ τοῦ πλατέος ἐπίσης καὶ ἐπιπέδου προσώπου τῶν λεόντων, τῆς ἐντελῶς εὐθείας ῥινός, τῆς ὠμοπλάτης, τοῦ ὀλίγον κατὰ τὰς ἀκμὰς ἀποστρογγυλωθέντος σώματος, ἐκ τῶν ποδῶν κτλ. Τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν δεικνύει καὶ τὸ τετράγωνον σῶμα τῆς καθημένης θεᾶς καὶ τῶν ἄλλων μορφῶν.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ὀστεογλυφικῆς καὶ τῆς ξυλογλυφικῆς δὲν περιορίζεται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐξεργασίαν τῶν λεπτομερειῶν. Ἐκ ταύτης προέρχεται ἡ λεπτὴ ἐγχάραξις τῶν τριχῶν τῆς χαίτης τῶν λεόντων καὶ τῆς κόμης ἢ τοῦ γενείου τῶν ἄλλων μορφῶν, ἡ ἐγχάραξις τῶν κύκλων καὶ τῶν λοιπῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν ποδῶν τῶν λεόντων. Ἡ ἐγχάραξις τῶν κοσμημάτων τοῦ χιτῶνος τῆς γοργόνος καὶ τῶν πλίνθων τῶν ἀναγλύφων κτλ.

Ὁ χιτὼν τῆς γοργόνος διετήρησεν ἀρκετὰ ἴχνη ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου χρώματος, δι' οὗ ἐκοσμήθη οὗτος, ἴσως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι μορφαί. Λείψανα χρώματος παρατηροῦνται καὶ ἐπὶ τῶν ταινιῶν, δι' ὧν πλαισιοῦνται τὰ ἀνάγλυφα.

Πάντα τὰ εὑρήματα ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος.

ΦΡ. ΒΕΡΣΑΚΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΦΩΚΙΔΙ

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνης.

Ἡ ἐν Φωκίδι ἀνασκαφικὴ ἐργασία τοῦ ἔτους τούτου εἶνε ἐξακολούθησις τῆς πέρυσιν ἐν τῷ προϊστορικῷ συνοικισμῷ τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἀρξαμένης (ἴδε *Πρακτικὰ* τοῦ 1910 σελ. 163 ἑ.). Κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ πέρυσι σύστημα ἀνέσκαψα βόθρους εὐρεῖς, ἀλλὰ νῦν διήκοντας διὰ παντὸς τοῦ πάχους τοῦ γηλόφου μέχρι τοῦ παρθένου ἐδάφους, ὅπερ ἔν τινι τοὐλάχιστον σημείῳ εὗρον κείμενον 8½ μέτρα ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην γεωργουμένην ἐπιφάνειαν. Θὰ προετίμων, ἐννοεῖται, τὴν ἀνόρυξιν εὐρείας τάφρου διηκούσης ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ συνοικισμοῦ κατὰ τὸ ἓξ ἑκατὸν περίπου μέτρων πλάτος αὐτοῦ, ἢ καλλίτερον: τὴν ἀνασκαφὴν εὐρέος τμήματος τῆς ῥάχεως πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἀμέσως σχεδὸν ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν ἀναφαινομένων λιθίνων τοίχων προμυκηναϊκῶν κατοικιῶν καὶ περισυλλογὴν τῶν εἰς τὰ αὐτὰ ἀγγεῖα ἀνηκόντων ὀστράκων, καθόσον ταῦτα πολλάκις εἰς ἱκανῶν μέτρων ἀπ᾽ ἀλλήλων ἀπόστασιν εὑρίσκονται διεσπαρμένα. Τὸ πλεονέκτημα τοῦτο βεβαίως δὲν παρουσιάζουν οἱ κατ᾽ ἀνάγκην πρὸς τὰ κάτω βαθμηδὸν στενούμενοι βόθροι. Καὶ ἡ ἐξαγωγὴ δὲ τῶν χωμάτων ἐκ τῶν τοιούτων ὀρυγμάτων διὰ τῶν συνήθων ζεμπιλίων ἀπὸ τῶν μεταξὺ τοῦ 3ου καὶ τοῦ 8ου ἢ 9ου μέτρου διαστρώσεων παρέχει μεγάλας δυσκολίας. Ἀλλὰ πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν ἦσαν ἀνεπαρκῆ τὰ φέτος διατεθέντα χρηματικὰ μέσα.

Ὁπωσδήποτε καὶ οἱ βόθροι παρέσχον σαφῆ τεκμήρια

τῆς διαδοχῆς τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς κεραμικῆς κατ᾽ ἀναδρομὴν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι τῆς πρώτης ἐποχῆς, καθ᾽ ἣν ἄνθρωποι, καταλιπόντες ὀφθαλμοφανῆ εἰς ἡμᾶς τῆς διαβάσεώς των τὰ ἴχνη, ᾤκησάν ποτε ἐνταῦθα.

Ὁ πρῶτος κατὰ τὴν δυτικὴν τοῦ συνοικισμοῦ πρόσβασιν, σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ὕψους τοῦ γηλόφου, ἀνορυχθεὶς βόθρος ἔφερεν εἰς φῶς ἀμέσως ὑπὸ τὸ γεωργούμενον νῦν ἔδαφος—μεστὸν τουρκικῶν μόνον καὶ νεωτάτων ὀστράκων—τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν Χαιρωνείας καὶ Δραχμανίου γνωστά, ὑπὸ λιθίνων ἐργαλείων καὶ λεπίδων ὀψιδιανοῦ συνοδευόμενα «νεολιθικὰ» ἀγγεῖα πάντων τῶν εἰδῶν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα περιέγραψα ἐν τῇ *Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι* τοῦ ἔτους 1908 σελ. 63-96. Τὸ στρῶμα τοῦτο ἀπεδείχθη ἐνταῦθα ἔχον πάχος 5 μέτρων. Ἡ πρώτη δὲ ἐπὶ τοῦ παρθένου ἐδάφους διάστρωσις εὑρέθη κειμένη 3 περίπου μέτρα ὑπὸ τὴν νῦν ἐπιφάνειαν τῆς πέριξ τοῦ συνοικισμοῦ πεδιάδος, ποταμοχώστου κατὰ τὸ μέρος τοῦτο. Ὁ Κηφισὸς ῥέει σήμερον ἓν περίπου χιλιόμετρον ἀπωτέρω πρὸς νότον. Ἀλλὰ πολὺ ἀρχαία, παναρχαία μᾶλλον, κοίτη τοῦ ποταμοῦ παρατηρεῖται ἀμέσως ὑπὸ τὸν συνοικισμόν, πεπληρωμένη νῦν ἰλύος καὶ ἄμμου, καλλιεργουμένη δὲ καὶ βαμβακόφυτος τὸ πλεῖστον. Ἡ κοίτη αὕτη φέρει ἔτι τὸ ἀπὸ τῶν τουρκικῶν χρόνων παραδοθὲν ξενικὸν ὄνομα «Ποτόκι», ὅπερ σημαίνει ῥεῦμα. Ὄντως δὲ καὶ σήμερον ἔτι, κατὰ μακρὰς περιόδους, ἐν καιρῷ πλημμύρας τὰ ἐκ τῆς νῦν κοίτης τοῦ ποταμοῦ ὑπερχειλοῦντα ὕδατα εἰς ταύτην τὴν παναρχαίαν κοίτην εἰσρέουσι καὶ τὸν πέριξ τύπον κατακλύζουσιν, ὡς τοῦτο συνέβη φέτος κατὰ τὴν ἐκτάκτως μεγάλην πλημμύραν τῆς 16ης Αὐγούστου. Τὸν παμπάλαιον λοιπὸν συνοικισμὸν πρέπει νὰ νοήσωμεν ἱδρυθέντα ποτὲ ἐνταῦθα ἐπίτηδες παρ᾽ αὐτὴν τὴν ὄχθην τοῦ

ποταμοῦ, ὅστις καὶ σήμερον κατὰ τοὺς πλείστους μῆνας τοῦ ἔτους ἀφθονεῖ ὕδατος, ἐνίοτε δὲ καθ' ἅπαν τὸ ἔτος, ὅταν συχνότερον βρέχῃ περὶ τὸν Παρνασσόν, κατὰ δὲ τοὺς παλαιοὺς χρόνους δικαιότερον βεβαίως ἐκοσμεῖτο διὰ τοῦ ἐπιθέτου «καλλίναος».

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς κλιτύος καὶ ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ βόθρου τούτου, ἐγγύτερον ἄρα πρὸς τὴν ἐπίπεδον, πολὺ ἐκτεταμένην ἐπιφάνειαν τοῦ γηλόφου, ἐπεχείρησα τὴν σκαφὴν δευτέρου ὀρύγματος. Ἐνταῦθα ὑπὸ τὸ γεωργούμενον ἔδαφος, ὅπερ ὡσαύτως περιεῖχε συντρίμματα τουρκικῶν καὶ νεωτάτων ἀγγείων, ἀπήντησα κατ' ἀρχὰς ἱκανὰ ὄστρακα τῶν ἀγγείων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πέρυσι παρετήρησα κατὰ τὴν πρώτην ἐπὶ τῶν εὐρέων νώτων τοῦ συνοικισμοῦ ἀνασκαφικὴν ἀπόπειραν ἀφθονοῦντα εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεωργούμενον ἔδαφος ἐν στρώματι πάχους 3½ μέτρων (ἴδε *Πρακτικὰ* τοῦ 1910 σελ. 164). Ταῦτα εἶνε τὰ «καμαραϊκά», ὡς εἶπον τότε, ὑπὸ Furtwängler ἐπικληθέντα, καθόσον ὅμοια καὶ ἐν Ὀρχομενῷ εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ τὸ 1903-1905 γενομένας ἀνασκαφὰς εὑρέθησαν, φέροντα μέλαν γάνωμα καὶ διάκοσμον ἐπ' αὐτοῦ γεωμετρικὸν λευκοῦ ἀλαμποῦς, σχεδὸν ὑποκιτρίνου χρώματος. Ἐπειδὴ ἀμέσως κατωτέρω αὐτῶν ἐν τῷ ἐν λόγῳ ὀρύγματι ἤρχισαν αὖθις ἀναφαινόμενα τὰ προμνημονευθέντα «νεολιθικά», δὲν ἐξηκολούθησα ἐνταῦθα τὴν περαιτέρω σκαφήν, ἀλλὰ μετέβην ἐγγὺς τῶν πέρυσιν ἀνασκαφέντων βόθρων πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν τοῦ συνοικισμοῦ ἄκρον ἐπὶ τῆς ὑψίστης αὐτοῦ ἐπιφανείας πρὸς ἀκριβεστέραν νῦν μέχρι τοῦ παρθένου ἐδάφους ἐξέτασιν τοῦ χώρου ἐνταῦθα.

Δύο βόθρους ἀνώρυξα ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, τὸν ἕνα παρὰ τὸν ἄλλον, ἀμφότεροι δὲ παρέσχον τὰ αὐτὰ φαινόμενα τριπλῆς ἐναλλαγῆς τῆς κεραμικῆς, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν δια-

κριτικὸν χαρακτῆρα τοῦ συνοικισμοῦ τούτου. Τὸ ὑπὸ τοῦ ἀρότρου καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπὸ αἰώνων καὶ χιλιετηρίδων ἴσως ἀνασκαλευόμενον φυτικὸν ἔδαφος, πάχους 40 περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, περιεῖχε καὶ ἐνταῦθα ὄστρακα τουρκικῶν μόνον καὶ νεωτάτων χρόνων. Ἀλλ' ὑπ' αὐτὸ ἀμέσως ἀνεφάνη στρῶμα πάχους ἑνὸς περίπου μέτρου, ἄφθονα περιέχον ὄστρακα μυκηναϊκῶν ἀγγείων, καὶ δὴ τῶν τελευταίων μυκηναϊκῶν χρόνων, καὶ πολυάριθμα τῶν μινυείων ἐπικληθέντων βαθέος τεφροῦ χρώματος. Εὐθὺς δὲ κατόπιν πάλιν ἤρχισαν ἀναφαινόμενα τὰ μνημονευθέντα «καμαραϊκὰ» ἀλλὰ πολυπληθῆ ἐνταῦθα καὶ ἐν στρώματι πάχους $3^1/_2$ μέτρων περίπου. Μετὰ τῶν προμυκηναϊκῶν τούτων ἀνάμικτα ἐξηκολούθησαν ἀπαντῶντα κατ' ἀρχὰς μὲν ἱκανῶς πολυάριθμα, βαθμηδὸν δὲ ὀλιγοστεύοντα μέχρι τελείας ἐξαφανίσεως τὰ μινύεια. Τέλος ὑπὸ τὸ στρῶμα τοῦτο τῶν $3^1/_2$ μέτρων περίπου ἐνεφανίσθη αὖθις εἰς πάχος ἄλλων $3^1/_2$ μέτρων περίπου τὸ ἀφθονοῦν ὀστράκων πάντων τῶν εἰδῶν τῶν τῆς Χαιρωνείας καὶ Ἐλατείας «νεολιθικῶν» ἀγγείων ἐν συνοδείᾳ λιθίνων ἐργαλείων καὶ λεπίδων ὀψιδιανοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ λειψάνων ἐνταῦθα σαφεστάτων τῆς χρήσεως τοῦ χαλκοῦ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχήν. Διότι ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐσχάτην διάστρωσιν τοῦ κατωτάτου στρώματος, εὐθὺς ἐπὶ τοῦ παρθένου ἐδάφους, εὑρέθησαν ἐν μιᾷ μὲν θέσει χαλκᾶ ψέλλια μετὰ βελονοειδῶν χαλκῶν ἐργαλείων, ἐφαρμοζομένων εἰς ὀστεΐνας λαβάς, αἵτινες παραπλεύρως κείμεναι εὑρέθησαν μετὰ πλήθους μικρῶν κογχυλίων, ἀναμφιβόλως ἀποτελούντων ὅρμον· ἐν ἄλλῃ δὲ δύο μικρὰ χαλκᾶ ἐγχειρίδια, ὁμοιότατα κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τὰ ἐν Κρήτῃ ἐν τῷ πρωτομινωϊκῷ στρώματι εὑρεθέντα. Ἔτι δὲ χαλκοῦς ἐγκοπεὺς λιθοξόου ἢ ξυλουργοῦ καὶ σφραγὶς μικρὰ κωνοειδὴς ἐκ στεατίτου,

φέρουσα ἐγχάρακτον σημεῖον τριῶν καθέτων γραμμῶν τεμνομένων ἐν μέσῳ ὑπὸ ὁριζοντίας [1].

Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν τὰ μινύεια—τὰ ὁποῖα εὕρομεν παρακολουθοῦντα ἁπλῶς ὡς ἰδιαίτερον εἶδος τὰ ἐπικρατοῦντα ἐν τῷ ἀνωτάτῳ, ὑπὸ τὸ φυτικὸν ἔδαφος, στρώματι μυκηναϊκὰ καὶ τὰ ἐπικρατέστατα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦτο «καμαραϊκὰ»—τὰ λοιπὰ ἤτοι ταῦτα τὰ καμαραϊκά, τὰ μυκηναϊκὰ καὶ τὰ «νεολιθικὰ» ἀποτελοῦσιν ἕκαστα ὁμογενῆ τάξιν διάφορον τὴν μίαν τῆς ἄλλης. Περὶ τῆς μυκηναϊκῆς ὡς διακεκριμένης τοιαύτης περιττὸς εἶνε πᾶς λόγος. Ἀλλὰ καὶ τὰ καμαραϊκὰ εἴτε γάνωμα (Firnis) μέλαν φέροντα μετὰ διακόσμου χρώματος λευκοῦ ἀλαμποῦς εἴτε τοῦτον μόνον ἐπὶ τοῦ ἀγανώτου πηλοῦ εἴτε μονόχρωμα, δεικνύουσι κατὰ τὸ σχῆμα τελείαν ὁμογένειαν. Τὰ «νεολιθικὰ» τέλος, τὰ γραπτά, διακρίνονται μὲν εἰς δύο ἱκανῶς διάφορα ἀλλήλων εἴδη κατὰ τὰ σχέδια τοῦ διακόσμου καὶ τὸ χρῶμα αὐτοῦ (ἐρυθρὸν στίλβον ἢ μέλαν θαμπὸν ἤτοι ἀμαυρόν, matt), ὡσαύτως δὲ ἐν μέρει καὶ κατὰ τὸ σχῆμα· ἀλλ᾽ ἔχουσι καὶ σημεῖά τινα ἐπαφῆς, ἀπαντῶσι δὲ καὶ ἀνάμικτα μετ᾽ ἀλλήλων, ὥστε δύνανται ὁμοίως νὰ θεωρηθῶσιν ἀποτελοῦντα ὁμογένειαν ἰδίαν, εἰς ἣν συνανήκουσι καὶ τὰ μονόχρωμα εἴτε μέλανος πηλοῦ εἴτε ὑπερύθρου καὶ ὑποκιτρίνου, στιλβωμένα πάντα μηχανικῶς καὶ ταῦτα καθὼς καὶ τὰ γραπτὰ τοῦ ἐρυθροῦ διακόσμου καὶ τὰ ὀλίγιστα μέλανα ἐγχάρακτα. Αὐτόδηλον εἶνε λοιπὸν ὅτι καὶ τὰ «καμαραϊκὰ» καὶ τὰ «νεολιθικὰ» πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἀντιστοιχοῦντα εἰς δύο διαφόρους διαδοχικὰς χρονικὰς περιόδους, ὅπως τὰ μυκηναϊκὰ εἰς τρίτην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ στρώματα εἶνε

[1]) Ἡ ἀνάλυσις τῶν χαλκῶν ἀντικειμένων ἔδωκε χαλκὸν 92, 28 ἢ 92, 23, κασσίτερον δὲ 0,288 ἢ 0,300 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Ὥστε πρόκειται ἔτι περὶ καθαροῦ χαλκοῦ μετά τινων ἐλαχίστων ἀκαθαρσιῶν καὶ οὐχὶ περὶ κρατερώματος (μπρούνζου).

μεγάλου πάχους, τὸ μὲν καμαραϊκὸν $3^1/_2$ μέτρων, τὸ δὲ νεολιθικὸν $3^1/_2$ μὲν ἐν τοῖς δυσὶν ὀρύγμασιν, 5 δὲ ἐν τῷ τρίτῳ, αἱ περίοδοι αὗται πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἱκανῶς μακραί. Πόσον μακραί, θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν κατωτέρω.

Γνώρισμα ἰδιαίτερον ἔχει ἑκάτερον τῶν δύο πρώτων διαδοχικῶν στρωμάτων, τὸ «νεολιθικὸν» δηλαδὴ καὶ τὸ προμυκηναϊκὸν «καμαραϊκόν», καὶ τόδε. Λίθινον κτίσμα δὲν ἀπήντησα κανὲν ἐν τῷ νεολιθικῷ. Εὗρον ὅμως τεμάχια ἱκανὰ τῶν πηλοχρίστων τοιχωμάτων καλαμοπλέκτων καὶ ἀχυροσκεπῶν πάντως καλυβῶν. Οὔτε τὸ σχῆμά των διακρίνεται οὔτε τὸ μέγεθος. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε βέβαιον, ὅτι κατὰ τὸν νεολιθικὸν αἰῶνα αἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων ἐνταῦθα, ὅπως καὶ πλεισταχοῦ ἀλλαχοῦ, ἦσαν ἁπλούσταται καλύβαι, ὅμοιαι πρὸς τὰς σημερινὰς τῶν φερεοίκων ποιμένων τῆς Ἑλλάδος («Βλάχων»). Μετὰ χώματος ἀνάμικτος τέφρα, ὀστᾶ βοῶν, αἰγοπροβάτων, κέρατα βοῶν, ἐλάφων, ἢ ὀδόντες χοίρων, ἢ μᾶλλον ἴσως ἀγριοχοίρων, καὶ ὀστᾶ λεπτὰ πτηνῶν, εἶνε λείψανα τῶν ἀπορριμμάτων τῶν οἰκημάτων τούτων. Ἐνιαχοῦ παρετήρησα καὶ τὸ δάπεδον στρωμένον μὲ λιθάρια τοῦ ποταμοῦ. Σκελετοὺς ἀνθρωπίνους δὲν ἀπήντησα. Ἅπαξ μόνον κρανίον ἡμιεφθαρμένον ἄνευ σκελετοῦ, ὅστις πιθανῶς κρύπτεται ἐντὸς τοῦ μὴ ἀνασκαφέντος χώματος, διότι τὸ κρανίον ἀπήντησα ἀκριβῶς εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ ὀρύγματος. Κτιστοὶ ὅμως βεβαίως δὲν ἦσαν οἱ τάφοι. Τοὐναντίον τοῦ προμυκηναϊκοῦ «καμαραϊκοῦ» στρώματος οἱ ἄνθρωποι σαφῶς φαίνονται κατοικήσαντες οἰκίας λιθοκτίστους, ἐξ ὧν τοῖχοι διεσώθησαν. Ἀλλ' οὔτε τὸ σχῆμα τῶν οἰκιῶν οὔτε τὸ μέγεθος ἦτο δυνατὸν νὰ διακριθῶσιν ἐντὸς τῶν στενῶν ὀρυγμάτων. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντες τάφοι εἶνε κιβωτοειδεῖς ὑπὸ πλακῶν λι-

θίνων περιεχόμενοι ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν, καὶ ἄνωθεν ὁμοίως ὑπὸ πλακῶν καλυπτόμενοι. Οἱ νεκροὶ εἶχον τὴν θέσιν κατακεκλιμένων ὀκλαδιῶν (liegender Hocker). Τὰ ὀστᾶ εἰς τὴν ἐπαφὴν ἐκονιοποιοῦντο. Καύσεως νεκρῶν οὐδὲν σημεῖον εὑρέθη. Ἐλάχιστα τεμάχια ἀνθράκων εἶνε ἴσως λείψανα μικρᾶς θυσίας ἐντὸς τοῦ τάφου. Ὅμοιόν τι παρετήρησα ἄλλοτε ἐν τάφῳ αἰτωλικῷ τοῦ 200 περίπου πρὸ Χριστοῦ, ἤτοι παρὰ τὸν σκελετὸν μικρότατον σωρὸν ἀνθράκων καὶ τέφρας, τὸν φλοιὸν κύγου ὄρνιθος καὶ μικρὰ ὀστᾶ πτηνοῦ.

Εἰδικώτερον περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν διαφόρων στρωμάτων λαλῶν, πρέπει νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς.

Πρῶτον τὰ στρώματα δὲν διακρίνονται ἀλλήλων διά τινος δαπέδου. Μόνον ἡ μεταβολὴ τοῦ εἴδους τῶν ὀστράκων δεικνύει τὸ τέλος τοῦ ἑνὸς καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἄλλου στρώματος.

Δεύτερον· ἡ μεταβολὴ τῆς κεραμικῆς εἶνε ἀπότομος ἄνευ μεσολαβούντων εἰδῶν. Ἤδη ἡ ἀρχὴ τοῦ «νεολιθικοῦ» εἶνε αἰφνιδία ἐμφάνισις ποικίλων γραπτῶν ἅμα καὶ μονοχρώμων εἰδῶν προχωρημένων κατὰ τὴν τέχνην τοῦ σχεδίου, τοῦ χρωματισμοῦ, τῆς καθαρότητος καὶ ὀπτήσεως τοῦ πηλοῦ, τῆς λεπτότητος καὶ λειότητος τῶν τοιχωμάτων, τῆς στιλβώσεως. Ὅλως πρωτογενές κατώτατόν τι εἶδος δὲν εὑρέθη· τοιοῦτον εἶδος δὲν εὗρον οὔτε ἐν Χαιρωνείᾳ οὔτε ἐν ταῖς ἄλλαις θέσεσι, τὰς ὁποίας μέχρι τοῦδε ἠρεύνησα ἐν τῇ φωκικῇ πεδιάδι περὶ τὴν Ἐλάτειαν ἢ κατὰ τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Κηφισοῦ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Δρυμαίαν (νῦν χωρίον Γλούνιτσα). Καὶ ἐν ταῖς περὶ τὸν Ὀρχομενὸν ἀνασκαφαῖς τῶν Βαυαρῶν τοῦ 1903 καὶ ἑξῆς τὸ ἀρχαιότατον παρατηρηθὲν στρῶμα ἀντιστοιχεῖ καθ' ὅλα πρὸς τὸ τῆς Χαιρωνείας-Ἐλατείας (ἴδε Orchomenos, ὑπὸ Heinrich Bulle σελ. 17). Ἡ κεραμικὴ λοιπὸν τέχνη φαίνεται

εἰσελάσασα εἰς τὴν χώραν ἤδη ἔν τινι προόδῳ εὑρισκομένη. Ἐπειδὴ ἐν τῷ «νεολιθικῷ» στρώματι παρετήρησα κατὰ μὲν τὴν κατωτάτην διάστρωσιν πλεονάζοντα μᾶλλον τὰ ἐρυθρὸν στιλπνὸν διάκοσμον φέροντα ἐπὶ ἐδάφους ἀνοικτοῦ χρώματος (λευκοῦ ἢ ὑπερύθρου), κατὰ δὲ τὴν ἀνωτάτην μᾶλλον τὰ θαμποῦ (ἀμαυροῦ matt) διακόσμου, ἐσκέφθην μήπως ὄντως ταῦτα ἀνεπτύχθησαν ὑστερώτερα ἐκείνων. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἀνάμικτα εὑρέθησαν ἑκάτερα μεθ᾽ ἑκατέρων, ἐν Χαιρωνείᾳ δὲ ἰδίως τὰ μὲν πρῶτα εὑρίσκονται ἐξ ἴσου πολυπληθῆ εἰς πάσας τὰς διαστρώσεις ἐν στρώματι πάχους 4 μέτρων, τὰ δὲ δεύτερα ἐνεφανίσθησαν μόνον ἐν πολλῷ βάθει αὐτοῦ, κλίνω μᾶλλον νὰ πιστεύσω, ὡς καὶ ἄλλοτε παρετήρησα (ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1908 σελ. 97 ἑ.), ὅτι μετά τινας ἀγνώστους εἰς ἡμᾶς ἀρχὰς πρωτογόνου εἴδους ἡ κεραμικὴ ἀνέπτυξε συγχρόνως πάντα τὰ «νεολιθικὰ» αὐτῆς εἴδη, κατὰ τοῦτο δὲ μόνον τὸ πολὺ προχωρημένον στάδιόν της ἐμφανίζεται ἐν τῷ «νεολιθικῷ» στρώματι τῆς ἀπὸ τοῦ Ὀρχομενοῦ μέχρις Ἐλατείας χώρᾳ.

Τρίτον· τὰ λίθινα ἐργαλεῖα καὶ αἱ λεπίδες ὀψιδιανοῦ πολυπληθῆ εἶνε καθ᾽ ἅπαν τὸ «νεολιθικὸν» στρῶμα. Κατόπιν ἀμέσως ἀμφότερα ὀλίγιστα κατ᾽ ἀρχὰς ἐμφανίζονται. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀνωτέρω παρετήρησα, καὶ ὁ χαλκὸς ἤδη προφανῶς εἶνε ἐν χρήσει κατὰ τὴν «νεολιθικὴν» περίοδον, ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι ἡ ἔλλειψις τῶν λιθίνων ἐργαλείων καὶ ὀψιδιανῶν ἐν τῷ προμυκηναϊκῷ «καμαραϊκῷ» στρώματι σημαίνει τελείαν ἐπικράτησιν τοῦ χαλκοῦ ἐνταῦθα. Ἀλλὰ καὶ τὸ «νεολιθικὸν» δὲν δύναται πλέον ὀρθῶς ν᾽ ἀποκαλῆται οὕτως· δικαίως δύναται νὰ ὀνομάζηται μόνον χαλκολιθικὸν καὶ πρὸς ἀκριβῆ χαρακτηρισμὸν τοῦ λοιποῦ θὰ ὀνομάζω αὐτὸ οὕτω καὶ τὰ ἀγγεῖα αὐτοῦ ἑπομένως ὄχι πλέον νεολιθικὰ ἀλλὰ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος. Τὸ ἀρχαιό-

τατον ἄρα γνωστὸν μέχρι τοῦδε στρῶμα τῆς περὶ Ὀρχομενὸν καὶ Ἐλάτειαν χώρας, ἀλλὰ καὶ τῆς Φθιώτιδος καὶ Θεσσαλίας, πρέπει νὰ θεωρηθῇ σχηματισθὲν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ νεολιθικοῦ αἰῶνος καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χαλκοῦ. Κυρίως νεολιθικὸν αἰῶνα, ὡς ἐγνώρισεν αὐτὸν ἡ Κρήτη π. χ., δὲν φαίνεται ὅτι ἐγνώρισεν ἡ Ἑλλάς.

Τέταρτον· ἡ προμυκηναϊκὴ «καμαραϊκὴ» περίοδος τοῦ συνοικισμοῦ Ἁγίας Μαρίνης χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὁμογενοῦς ὅλως διόλου τάξεως ἀγγείων, ὡς προανέφερα. Ἀλλ' ἐν τῇ κατωτάτῃ διαστρώσει, ἤτοι εὐθὺς ὑπὲρ τὸ χαλκολιθικὸν στρῶμα, εὗρον ἐν τῷ τελευταίῳ τοὐλάχιστον ὀρύγματι πλῆθος μὲν τῶν μονοχρώμων εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνηκόντων ἀγγείων, οὐδὲν ὅμως τῶν μέλαν γάνωμα φερόντων μετὰ λευκοῦ διακόσμου. Θὰ ἠδύνατο λοιπὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ γάνωμα εἰσήχθη ἀργότερα κατὰ τὸν καθαρῶς χαλκοῦν τοῦτον αἰῶνα καὶ οὐχὶ εὐθὺς ἀμέσως ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἄλλῳ ὀρύγματι καὶ τὰ γανωμένα ἀγγεῖα εὗρον εὐθὺς ὑπεράνω τῶν χαλκολιθικῶν, πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ χαλκοῦς αἰὼν ἐγνώρισεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸ γάνωμα. Διὰ τὰ προμυκηναϊκὰ ἀγγεῖα μετεχειρίσθην μέχρι τοῦδε τὴν ὀνομασίαν «καμαραϊκά». Ἀλλὰ ἤδη πέρυσι (ἴδε Πρακτικὰ τοῦ 1910 σελ. 164) παρετήρησα ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι φέρει σύγχυσιν πρὸς τὰ Κρητικὰ τῆς μεσομινωϊκῆς περιόδου, ἀπὸ τῶν ὁποίων πρέπει ἀπολύτως νὰ διακριθῶσι τὰ τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ἐπρότεινα τότε τὸ ὄνομα τῶν τοῦ «πρωτογόνου γανώματος» (Urfirnis), δανεισθεὶς αὐτὸ ἐκ τῆς ὀνοματολογίας τῶν εὑρημάτων τοῦ Ὀρχομενοῦ ὑπὸ Furtwängler κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1903 καὶ ἑξῆς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν· διότι Urfirnis δύναται νὰ εἶνε μόνον ἡ πραγματικὴ ἀρχὴ τοῦ γανώματος, ἥτις εὑρέθη ἐπί τινων ὀστράκων τοῦ χαλκολιθικοῦ στρώματος

ἐν Χαιρωνείᾳ - Ἐλατείᾳ καὶ ἐν Ὀρχομενῷ· τὸ τῶν προμυκηναϊκῶν ὅμως τῆς Ἁγίας Μαρίνης γάνωμα εἶνε ἀληθὲς τοιοῦτον, ἀνεπτυγμένον πλέον τελείως, καίπερ ἄνευ λάμψεως, καὶ ἐντελῶς ὅμοιον πρὸς τὸ τῶν πρωτομινωϊκῶν τῆς τρίτης ἐποχῆς (Early Minoan III). Περὶ τούτου ἐπείσθην παραβαλὼν πολλὰ τεμάχια Κρητικὰ πρὸς τὰ τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ὀρθὸν λοιπὸν εἶνε ν' ἀποκαλῶμεν τὰ προμυκηναϊκὰ Ἁγίας Μαρίνης ἢ οὕτως ἢ πρωτομινωϊκά.

Ἡ τελευταία αὐτὴ παρατήρησις δίδει ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ *χρονολογικὸν ζήτημα* τῆς διαδοχῆς τῆς κεραμικῆς τῶν στρωμάτων τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ τῆς ἀρχαιοτάτης κεραμικῆς ἐν γένει τῆς περὶ Ὀρχομενόν, Χαιρώνειαν καὶ Ἐλάτειαν χώρας.

Τὸ προμυκηναϊκὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης στρῶμα φαίνεται δυνάμενον νὰ χρονολογηθῇ κατὰ τὰ ὅμοια ἐντελῶς πρὸς τὰ πρωτομινωϊκὰ III ἀγγεῖά του, ἤτοι περὶ τὰ τέλη τῆς τρίτης χιλιετηρίδος. Τοῦτο δὲ λέγω, ἐννοεῖται, μόνον ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἢ εἰσήχθησαν ἐκ τῆς Κρήτης εἰς Φωκίδα ἢ ἐποιήθησαν ἐν Φωκίδι κατ' ἐπίδρασιν τῆς κρητικῆς κεραμικῆς. Ὅτι δὲν εἰσήχθησαν ἐκ τῆς Κρήτης εἰς Φωκίδα, εἶνε ἀναμφισβήτητον. Διότι ναὶ μὲν τελείως ὅμοια εἶνε τὰ τῆς Ἁγίας Μαρίνης (καὶ τἀντίστοιχα τοῦ Ὀρχομενοῦ ἐννοεῖται) πρὸς πολλὰ τῶν τῆς Κρήτης προμυκηναϊκῶν III· ἀλλὰ τὸ σχῆμα πολλῶν ῥαμφοστόμων καὶ ἄλλων τῆς Ἁγίας Μαρίνης δὲν ἀπαντᾷ διόλου ἐν Κρήτῃ· τὰ ῥαμφόστομα ταῦτα τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἔχουσι πάντα προφανῆ ὁμοιότητα πρὸς σῶμα χηνός, καθὸ προβάλλοντα πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸ στῆθος, ὅπως τὰ πτηνὰ ταῦτα, μὲ τὸν ἀνατεταμένον λαιμόν, καὶ τὸ σῶμα ὄπισθεν οὕτως εἰπεῖν ἕλκοντα, τοιαῦτα δὲ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Κρήτῃ. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχουσιν ἐν Κρήτῃ

πολλὰ πρωτομινωϊκὰ III, τὰ ὁποῖα οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα (π. χ. τὰ ὁμοιότροπα πρὸς πρόχους τείου, Theekannen) οὔτε κατὰ τὸν λευκὸν γεωμετρικὸν διάκοσμον ἔχουσιν ἀντίστοιχα ἐν Ἁγίᾳ Μαρίνῃ, καίπερ ἄλλως παντελῶς ὅμοιον γάνωμα φέροντα. Μένει λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν μόνον ὅτι τὸ γάνωμα τοῦτο μετὰ τοῦ συστήματος τοῦ λευκοῦ διακόσμου εἰσήχθη ἐκ Κρήτης εἰς Φωκίδα καὶ Ὀρχομενόν, ὅπου ἐφηρμόσθη εἰς τὴν ἐγχωρίαν κεραμικήν. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι πρωτόγονόν τι γάνωμα ἀπαντᾷ, ὡς προανέφερα, καὶ ἐν Φωκίδι-Ὀρχομενῷ ἐν τῷ χαλκολιθικῷ στρώματι· ἀλλ' ἴσως καὶ τοῦτο ἐγεννήθη ἐξ ἐπιδράσεων τοῦ κρητικοῦ πρωτομινωϊκοῦ I ἢ II. Καὶ ἂν δὲ ἐγεννήθη ἐν Φωκίδι-Ὀρχομενῷ ὡς ἐπιχώριος νεωτερισμός, πάλιν ὅμως ἡ ταχυτέρα καὶ μεγαλειτέρα αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ τελειοποίησις, ὑπερακοντίζουσα τὰς μικρὰς ἐκείνας φωκικὰς ἀρχάς, εἰσήχθη αὐτουσία εἰς τὴν βορείαν Ἑλλάδα. Κατ' ἄλλον τρόπον ἀδύνατον εἶνε νὰ νοηθῇ ἡ τελεία ὁμοιότης τοῦ κρητικοῦ καὶ τοῦ φωκικοῦ-ὀρχομενίου γανώματος καὶ τοῦ ἔτι γεωμετρικοῦ λευκοῦ διακόσμου. Ἤδη λοιπὸν ἐκ τούτου πάντα λόγον ἔχομεν νὰ θεωρήσωμεν σύγχρονον πρὸς τὸ πρωτομινωϊκὸν III τὸ προμυκηναϊκὸν στρῶμα τῆς Ἁγίας Μαρίνης. (Περὶ Ὀρχομενοῦ δὲν λέγω τίποτε, διότι ἐκεῖθεν ἔχομεν τεμάχια ἀγγείων, ἀλλ' οὐδεμίαν εἴδησιν περὶ ἰδιαιτέρου στρώματος. Τὰ τεμάχια κεῖνται ἐν κιβωτίοις ἐν τῷ μουσείῳ Χαιρωνείας μὲ τὴν σημείωσιν «Urfirnis» ἢ «Kamares», εἰ καὶ πάντα εἶνε ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἤτοι πρωτομινωϊκὰ III).

Ἀλλ' ἡ τρίτη τοῦ πρωτομινωϊκοῦ στρώματος τῆς Κρήτης ἐποχὴ εἶνε βραχυχρόνιος, τιθεμένη κατ' ἀκρίβειαν ὑπὸ τῶν ἀρχαιοδιφῶν τῆς μεγαλονήσου εἰς τὰ 2400-2200, ἐνῷ τὸ προμυκηναϊκὸν στρῶμα τῆς Ἁγίας Μαρίνης διὰ

τῆς ἀνωτάτης διαστρώσεως συνάπτεται πρὸς τοὺς ἐσχάτους μυκηναϊκοὺς χρόνους ἤτοι τοὺς περὶ τὸν 14ον αἰῶνα περίπου. Ἢ λοιπὸν πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι μετὰ τὸ 2200 περίπου ἔμεινεν ἀκατοίκητος ὁ συνοικισμὸς οὗτος τῆς Φωκίδος μέχρι τοῦ 1400 περίπου, ἢ ὅτι ἡ τρίτη πρωτομινωϊκὴ ἐποχὴ παρετάθη ἐνταῦθα ἐπὶ πολὺ μακρότερον χρόνον ἤτοι ἐπὶ ἱκανοὺς ἔτι αἰῶνας. Ἡ πρώτη ὅμως ὑπόθεσις ἀναιρεῖται ἐκ τοῦ ὅτι τὰ εὐθὺς σχεδὸν ἐν ἀρχῇ τῆς προμυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἐν Ἁγίᾳ Μαρίνῃ ἐμφανιζόμενα μινύεια ἀγγεῖα, κατόπιν βαθμηδὸν πληθυνόμενα μέχρι τῆς τελευταίας διαστρώσεως, ἀπαράλλακτα ἐξακολουθοῦσι καὶ ἀμέσως ὑπεράνω αὐτῆς ἐν τῷ μυκηναϊκῷ στρώματι. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα καθιστῶσιν ἀναμφισβήτητον τὴν ἀδιάσπαστον συνέχειαν τοῦ οἰκισμοῦ ἐνταῦθα καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἑπομένως παράτασιν τοῦ προμυκηναϊκοῦ στρώματος ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀρχῆς περὶ τὸ 2400-2000 μέχρι τοῦ 1400 περίπου, ἤτοι ἐπὶ δέκα περίπου αἰῶνας. Ὁ χωρικὸς συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνης δὲν ἐγνώρισεν, ὡς φαίνεται, ἄλλην ἀνάπτυξιν τῆς κεραμικῆς ἢ ἐκείνην, εἰς ἣν εἰσῆλθεν ἅπαξ ἀφοῦ ἔλαβεν ὤθησίν τινα ἐκ Κρήτης διὰ τῆς ἐκεῖθεν εἰσαγωγῆς ἢ τελειοποιήσεως τοῦ γανώματος τῶν ἀγγείων. Ἂν ἦτο προοδευτικός, ἂν δὲν ἦτο συντηρητικὸς ἐπιχώριος, θὰ ἐδέχετο ἐκ Κρήτης καὶ τὰ λοιπὰ συναφῆ πρὸς τὴν τρίτην πρωτομινωϊκὴν ἐποχὴν αὐτῆς στοιχεῖα ἤτοι τὰ ποικιλότερα σχήματα καὶ σχέδια τοῦ διακόσμου τῶν ἀγγείων τῆς Κρήτης τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔπραξε, ὡς βεβαιούμεθα ἐκ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἐν τῷ προμυκηναϊκῷ στρώματι ὅλως ὁμοειδῶν πρὸς ἄλληλα ὀστράκων. Πιθανὸν νὰ εἰσῆγεν ἁπλῶς ἐκ Κρήτης δι' ἰδιαιτέρας χρήσεις καὶ περιστάσεις ἐνίοτε καὶ καλλίτερα ἀγγεῖα τῶν κατόπιν κρητικῶν ἐποχῶν. Ἀλλ' ἂν τοῦτο ὀλίγιστοι εὐπορώτεροι ἔπραξαν — καὶ ἴσως εὑρεθῶ-

σιν ἐν περαιτέρω ἀνασκαφαῖς τοῦ συνοικισμοῦ τοιαῦτα ἴχνη — ὁ πληθυσμὸς ὅμως ἐν γένει δὲν ᾐσθάνθη, ὡς φαίνεται, ποτὲ τὴν ἀνάγκην ταύτην. Μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ μεγαλειτέρου κέντρου τῆς χώρας, ὅπερ ἦτο μόνον ὁ Ὀρχομενός, ἐξηκολούθησε τὴν χωρικήν του ζωὴν ἄνευ στενωτέρας συναφείας πρὸς τὴν διαπόντιον συγκοινωνίαν. Ἄλλως οὐδὲ ἐν Ὀρχομενῷ εὑρέθησαν εἰσηγμένα ἐκ Κρήτης ἀγγεῖα τῆς μεσομινωϊκῆς περιόδου, ἢ τῆς πρώτης ἐποχῆς τῆς ἐσχάτης μινωϊκῆς. Πολυτελέστερα ἀγγεῖα ἐκ Κρήτης ἤρχοντο, ὡς φαίνεται, σπανιώτερον ἐνταῦθα καί, καθὼς προεῖπα, πιθανῶς μόνον δι' ἰδιαιτέρας χρήσεις. Πραγματικῶς εἰς τὸν παρὰ τὸ Δραχμάνι τάφον ἡγεμονικοῦ τινος προσώπου, ὃν περιέγραψα ἐν Mitteilungen τοῦ 1907 σ. 402 ἑ. καὶ ἐν Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι τοῦ 1908 σ. 94, εὑρέθησαν δύο ῥαμφόστομοι πρόχοι τοῦ τύπου τῶν μεσομινωϊκῶν, ἂν μὴ ἐκ Κρήτης εἰσηγμέναι, τοὐλάχιστον ὅμως κατὰ μίμησιν τῶν κρητικῶν ἐν Φθιώτιδι κατεσκευασμέναι. Ἡ πρόοδος ἄρα ἀπὸ τῆς πρωτομινωϊκῆς διὰ τῆς μεσομινωϊκῆς περιόδου μέχρι τῆς ἐσχάτης μινωϊκῆς (Late Minoan) ἔθιξε καὶ τὴν βορείαν ταύτην ἑλληνικὴν χώραν. Ἀλλὰ τὰ καλλίτερα τῆς τέχνης προϊόντα, ὡς εἰκός, δὲν ἦσαν πολὺ κοινὰ καὶ περιωρίσθησαν εἰς στενώτερον κύκλον τῆς κοινωνίας τοῦ ἀγροικοτέρου τούτου πληθυσμοῦ καὶ εἰς ὀλιγωτέρας χρήσεις.

Τὴν χρονολόγησιν τοῦ προμυκηναϊκοῦ στρώματος τῆς Ἁγίας Μαρίνης περὶ τὰ τέλη τῆς γ' χιλιετηρίδος ἀπαιτεῖ καὶ ἡ ἑξῆς παρατήρησις. Μεταξὺ τῶν ἀγγείων αὐτοῦ εὑρίσκονταί τινα πλατύστομα μὲ τὰ χείλη ὄχι περιφερικὰ ὁριζοντίως, ἀλλὰ λοξὰ (abgeschrägte), ἀντιστοιχοῦντα ἐν μέρει πρὸς τὰ τρωϊκὰ τῆς δευτέρας πόλεως τοῦ Ἰλίου (Troja II), ἧς ἡ ἡλικία περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους τάσσεται. Ἀλλ' ὅπερ σπουδαιότερον, μεταξὺ τῶν προμυκη-

ναϊκῶν Ἁγίας Μαρίνης παρουσιάσθησαν καὶ δύο-τρία τεμάχια τῶν κυκλαδικῶν ἐκείνων ἀγγείων, τὰ ὁποῖα καὶ πολλαχοῦ ἀλλοῦ εὑρέθησαν, ἰδίως δὲ ἐν Αἰγίνῃ πολυάριθμα, ὅπου ὑποθέτω ἕνεκα τῆς ποιότητος τοῦ πηλοῦ ὅτι καὶ τὸ κέντρον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν ὑπῆρξε (ἴδε Ἀρχαιολ. Ἐφημ. τοῦ 1908 σελ. 90). Ὁ Furtwängler ὠνόμασεν αὐτὰ χειροποίητα πρώϊμα μυκηναϊκὰ καὶ ἀνήκουσι πάντως εἰς τὴν νεωτέραν κυκλαδικὴν περίοδον. Ἐπομένως καὶ διὰ τούτων φερόμεθα αὖθις εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος ἢ καὶ εἰς ἔτι νεωτέραν ἐποχὴν πιθανῶς.

Ἂν δεχθῶμεν ὅτι τὸ προμυκηναϊκὸν στρῶμα Ἁγίας Μαρίνης ἀνέρχεται εἰς τοὺς μικρὸν πρὸ τοῦ 2000 χρόνους, τότε τὸ ἀμέσως ὑπ᾽ αὐτὸ κείμενον χαλκολιθικὸν πρέπει νὰ χρονολογηθῇ ὡς ἀνῆκον περίπου εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος, ἂν μὴ ἴσως καὶ πρότερον. Διότι ναὶ μὲν ἡ προϋπόθεσις ὅτι ὁ σχηματισμὸς τοῦ προμυκηναϊκοῦ ἠκολούθησε κατὰ χρόνον ἀμέσως τὸ χαλκολιθικόν, δὲν εἶνε αὐταπόδεικτος. Πάντως ὅμως ἡ συνοχὴ τῶν δύο καθίσταται διὰ τούτου βεβαία, ὅτι τὰ μὲν λίθινα ἐργαλεῖα καὶ οἱ ὀψιδιανοὶ τοῦ χαλκολιθικοῦ ἔτι ἐλάχιστοι ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἀρχῇ μόλις τοῦ προμυκηναϊκοῦ, ἡ δὲ ὁλοσχερὴς χαλκῆ ἐποχὴ τούτου βεβαίως δὲν ἐβράδυνε πολὺ ν᾽ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐν ἐκείνῳ ἤδη ἀπαντῶσαν χρῆσιν τοῦ χαλκοῦ. Αὐτὴ δὲ πάλιν αὕτη ἡ ἀρχομένη ἐνταῦθα χρῆσις τοῦ μετάλλου μαρτυρεῖ, ὅτι ἐν τῷ χαλκολιθικῷ αἰῶνι τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ ἑπομένως πάσης τῆς περὶ Ἐλάτειαν, Χαιρώνειαν καὶ Ὀρχομενὸν χώρας εὑρισκόμεθα ἐγγύς που εἰς τὰ 3000 πρὸ Χριστοῦ. Ὁ χαλκὸς δὲν ἔγινε βεβαίως γνωστὸς ἐνταῦθα πρότερον ἢ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Τρῳάδι, ἀλλὰ πιθανώτατα οὐχὶ καὶ βραδύτερον. Ἀλλ᾽ ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ βεβαία εἶνε ἡ χρῆσις αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πρωτομι

νωϊκῆς περιόδου, ἐν δὲ τῇ Τρῳάδι γνωστὸς ἦτο καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ πόλει τοῦ Ἰλίου, ἐν ᾗ ὑπερίσχυον ἔτι τὰ λίθινα ἐργαλεῖα. Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν τῆς χαλκολιθικῆς περιόδου ἐν Φωκίδι καὶ τῇ ὁμορούσῃ Βοιωτίᾳ, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Βορειανατολικῇ Ἑλλάδι, πρέπει νὰ τεθῇ εἰς τὰ τέλη περίπου τῆς τετάρτης χιλιετηρίδος, ὅπως ἔν τε τῇ Τρῳάδι, ὅπου ἡ πρώτη πόλις ἀνέρχεται ὡς ὑποτίθεται μέχρις ἴσως καὶ πέραν τοῦ 3000 πρὸ Χριστοῦ, καὶ ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἡ πρωτομινωϊκὴ ἐποχὴ ἀναβιβάζεται μέχρι τῆς πρώτης δυναστείας τῶν Βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, ἤτοι ὀλίγον πρὸ τοῦ 3000.

Ὅτι εἰς τὸ 3000 περίπου—διὰ νὰ ἀναφέρωμεν ἕνα στρογγύλον ἀριθμὸν—ἀνέρχεται ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ οἰκισμοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίνης κατὰ τὸν χαλκολιθικὸν τῆς Βορείας Ἑλλάδος αἰῶνα, δυνάμεθα ἴσως νὰ συμπεράνωμεν καὶ ἐκ τοῦ πάχους τῶν εἰς τρεῖς διαφόρους ἐποχὰς ἀντιστοιχούντων στρωμάτων. Ἀπολύτως δὲν εἶνε βεβαίως δυνατὸν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ προσδιορίσωμεν τὸν χρόνον τοῦ σχηματισμοῦ τῶν στρωμάτων τούτων καὶ ἑπομένως τὴν διάρκειαν τοῦ χαλκολιθικοῦ καὶ τοῦ προμυκηναϊκοῦ αἰῶνος. Διότι τί γνωρίζομεν περὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων; Πιθανωτέραν ὅμως πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι μόνον ἐν πάνυ μακρῷ χρόνῳ ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ τὸ χαλκολιθικὸν τοὐλάχιστον στρῶμα. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη κατὰ συχνὰ διαλείμματα ἀντικαθίσταντο διὰ νέων ἑκάστοτε αἱ καλαμόπλεκτοι καὶ χορτοσκεπεῖς καλύβαι τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, καὶ ἂν ἔτι πάντα τἀπορρίμματα τῶν οἰκιῶν αὐτῶν καὶ τῶν κτηνῶν των ἡ κόπρος καὶ τῶν ἁλωνίων των τὰ ἄχυρα δὲν ἀπεμακρύνοντο ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου, πάλιν ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προβαίνει ἁλματικῶς οὕτως εἰπεῖν. Τὰ ὑλικὰ ταῦτα δὲν

εἶνε τοιαῦτα ὥστε νὰ σχηματίζωσι στερεὸν καὶ παράμονον ὁπωσδήποτε στρῶμα· πατοῦνται καὶ κονιοποιοῦνται διὰ τῆς τριβῆς ἀνθρώπων καὶ ζῴων, καὶ κατὰ τοὺς ξηροὺς μῆνας διασκορπίζονται ὑπ' αὐτῶν εὐκόλως, κατὰ δὲ τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῶν βροχῶν παρασύρονται ἢ βορβοροποιούμενα πάλιν εἰς κόνιν κατόπιν μεταβάλλονται καὶ διασκορπίζονται. Τοῦτο δὲ τόσον εὐκολώτερα γίνεται ὅσον περισσότερον ἀνυψώνεται τὸ ἔδαφος καὶ ἐπικλινὲς κατ' ἀνάγκην καθίσταται. Ἀλλὰ πάλιν ὅτι χιλιετηρὶς ὁλόκληρος ἐχρειάζετο ἵνα τὸ ἔδαφος οἰκουμένου χωρίου, καλύβας ὡς οἰκήματα ἔχοντος, ἀνυψωθῇ κατὰ ἓν μέτρον, ὡς ὑπετέθη διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσομοίου νεολιθικοῦ στρώματος τῆς Κνωσοῦ, φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὑπερβολικόν. Ἡ κατὰ ἓν μέτρον ἀνύψωσις θὰ ἔγινεν ἐν χρόνῳ κατὰ πολὺ βραχυτέρῳ διά τινας εἰδικῶς ἰσχύσαντας ἐν τῷ συνοικισμῷ τούτῳ λόγους. Ὡς παρετηρήσαμεν ἀνωτέρω, οἱ ἄνθρωποι κατῴκησαν παρ' αὐτὴν τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὅστις κατ' ἔτος, ὡς σήμερον, κατέκλυζε διὰ τῶν ὑδάτων του τὴν πεδιάδα ἐν μὲν χειμῶνι διαρκῶς σχεδόν, ἐν δὲ θέρει πλέον ἢ ἅπαξ. Ἡ ἀνάγκη ἑπομένως ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους νὰ λαμβάνωσι συχνάκις προφυλακτικὰ κατὰ τῶν πλημμυρῶν μέτρα καὶ βεβαίως ἔπραττον πᾶν τὸ δυνατὸν ἵνα εὑρίσκωνται πάντοτε ἐν ταῖς κατοικίαις των ὑψηλότερον τῆς ἐπιφανείας τῶν ὑδάτων, καὶ διὰ τεχνητῶν ἀκόμη ἀνυψώσεων τοῦ ἐδάφους τοῦ χωρίου. Τόσῳ δὲ μᾶλλον βέβαιον θεωρῶ τοῦτο, καθόσον ἐν ἄλλῳ συνοικισμῷ μικρῷ, ὀλίγον ἀπέχοντι τούτου, παρὰ τὸ ἐγγύτατα κείμενον σημερινὸν χωρίον Μάνεση, καθαρώτατα βλέπει τις πῶς διὰ συσσωρεύσεως χωμάτων ἐξορυχθέντων ἐκ τοῦ ὑπὸ τὸν συνοικισμὸν τόπου εἰργάσθησαν οἱ κάτοικοι πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἐδάφους αὐτοῦ. Ἀκόμη σαφέστατα διακρίνονται τὰ ἴχνη τοῦ ὀρύγ-

ματος, ἐξ οὗ ἀνεσκάφησαν τὰ χώματα [1]. Δέχομαι διὰ τοῦτο ὅτι καθόσον διὰ τῆς ἀποτιθεμένης ἐπὶ τῶν ἀγρῶν τοῦ ποταμοῦ ἰλύος ἀνυψώνετο τὸ ἔδαφος αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἐλάμβανον ἀνάλογα προφυλάξεως μέτρα καὶ ὅτι ἑπομένως ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑψηλότερα τὰς κατοικίας των ἔκτιζαν. Τὸ μυκηναϊκὸν τοῦ συνοικισμοῦ στρῶμα εἶνε ἑνὸς μέτρου. Οἱ τελευταῖοι τοῦ μυκηναϊκοῦ αἰῶνος χρόνοι (Late Minoan III), εἰς οὓς καὶ μόνον ἀντιστοιχοῦσι τὰ ἀγγεῖα, δὲν περιλαμβάνουσι βέβαια μακρὰν περίοδον. Πιθανῶς δύο-τρεῖς αἰῶνας μόνον. Ἐὰν λοιπὸν δεχθῶμεν ἀναλογίαν τινὰ αὐξήσεως τοῦ ἐδάφους μεταξὺ τοῦ μυκηναϊκοῦ καὶ χαλκολιθικοῦ στρώματος—διότι καὶ κατὰ τὰς δύο ταύτας περιόδους ὁ συνοικισμὸς δὲν ἦτο εἰμὴ χωρικός—, τότε τὸ $3^1/_2$ μέτρα τοὐλάχιστον πάχος ἔχον χαλκολιθικὸν πρέπει νὰ ἐσχηματίσθη ἐντὸς χιλιετηρίδος περίπου. Φθάνομεν τοιουτοτρόπως πάλιν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης χιλιετηρίδος διὰ τὴν πρώτην ἐγκαθίδρυσιν ἀνθρώπων ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ.—Καὶ ἐννοῶ μὲν κάλλιστα πόσον ἐπισφαλεῖς εἶνε οἱ τοιοῦτοι ὑπολογισμοί. Ἀλλ' ἐὰν πάλιν δεχθῶμεν πολὺ χρονιωτέραν τῶν στρωμάτων τὴν αὔξησιν, ἐπὶ παραδείγματος: Ἑνὸς μέτρου κατὰ χιλιετηρίδα, τότε διὰ τῶν δύο στρωμάτων, τοῦ προμυκηναϊκοῦ καὶ χαλκολιθικοῦ ἠθέλαμεν ἀναδράμῃ εἰς δέκα ἢ δώδεκα χιλιετηρίδας ἀπὸ τῶν ὑστέρων μυκηναϊκῶν μέχρι τῆς πρώτης εἰσαγωγῆς τοῦ χαλκοῦ εἰς τὴν Φωκίδα, καὶ τοῦτο οὐδεὶς βέβαια δύναται νὰ θεωρήσῃ ἀποδεκτόν. Ἀλλὰ καὶ νὰ καταβιβάσῃ τις τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῦ χαλκολιθικοῦ στρώματος, λόγου χάριν μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος, δεχόμενος πέντε περίπου αἰῶνας διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν δύο ὑπὸ τὸ μυ-

[1] Ὁ τόπος ἐνταῦθα δὲν εἶνε ποταμόχωστος, ὥστε οὐδεμία ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς τὸ ἀρχικὸν ἔδαφος.

κηναϊκὸν στρωμάτων, εἶνε ἐντελῶς ἀδύνατον. Περὶ τούτου ἔχομεν πειστικωτάτην ἀπόδειξιν τὴν ἑξῆς.

Τὰ Χαιρωνειακὰ καὶ Φωκικὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα ἐπὶ λευκοῦ ἢ ὑποκιτρίνου ἢ ὑπερύθρου ἐδάφους ἐρυθρὸν γεωμετρικὸν διάκοσμον (ἴδε Ἀρχαιολογικὴν Ἐφημερίδα τοῦ 1908 σελ. 78 ὁμάδα 4), εἰκόνα 8, 9 καὶ πίνακα παρένθετον α') ἀποτελοῦσιν εὐδιακριτότατον ἰδιαίτερον γένος, τὸ ὁποῖον ἀδύνατον εἶνε νὰ συγχυσθῇ πρὸς ἄλλο. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα ἀνεγνωρίσθησαν καὶ εἰς τὴν Λευκάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰς νεολιθικὰ ἢ μᾶλλον ἴσως καὶ ἐκεῖ χαλκολιθικὰ στρώματα (ἴδε **Peet, Aegean civilisation in Italy** ἐν **Annual of the British School** 13, 1906-7, σ. 416 ἑ.). Ἂν εἶνε τὰ αὐτὰ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Ἀβύδῳ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πρώτων δυναστειῶν ἀναγνωρισθέντα, δὲν δύναμαι νὰ κρίνω ἐξ αὐτοψίας. Ἀλλ' ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης ἐν τῇ προθήκῃ τῶν νεολιθικῶν Φαιστοῦ παρετήρησα 14 τεμάχια χαιρωνειακῶν-φωκικῶν ἀγγείων, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἀπολύτως σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὴν κρητικὴν κεραμικὴν καὶ εἶνε ἀναμφιβόλως εἰσηγμένα ἔκ τινος τόπου τῆς βορείας Ἑλλάδος μεταξὺ τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ Θεσσαλίας, μᾶλλον δὲ ἴσως ἐκ Χαιρωνείας-Φωκίδος, ὅπου πολυπληθέστατα εὑρίσκονται, διότι ἐκεῖ καὶ κατεσκευάζοντο, ὡς φαίνεται. Τὰ τεμάχια ταῦτα δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ νεολιθικὸν στρῶμα Φαιστοῦ, εἰς ὃ ἀπέδωκεν αὐτὰ ὁ **Mosso** (ἴδε **Monumenti antichi** 19, 1908, **ceramica neolitica di Phaestos** σελ. 141-224, **tav.** I πλὴν τοῦ τεμαχίου ὑπ' ἀρ. 1), ἀλλά, καθὼς ἐπληροφόρησέ με ὁ κ. **Mackenzie**, εἰς τὸ πρωτομινωϊκόν. Ἐὰν λοιπὸν αἱ ἀρχαὶ τούτου ὀρθῶς χρονολογοῦνται περὶ τὸ 3000 πρὸ Χριστοῦ, τότε ἀναμφίβολον καθίσταται ὅτι εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνήκουσι καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος τῆς περὶ Ἐλάτειαν, Χαιρώνειαν καὶ Ὀρχομενὸν χώρας, καθὼς καὶ

συμπάσης τῆς Βορείας Ἑλλάδος· διότι πανταχοῦ ἐνταῦθα μὲ τὰ ἀγγεῖα τοῦ αἰῶνος τούτου ἄρχεται τῶν πρὸ τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς οἰκιστῶν τῆς χώρας ἡ ἀρχαιοτάτη κεραμική.

Ἀλλὰ τίνες ἆρά γε ἦσαν οἱ οἰκισταὶ οὗτοι; Καὶ ὑπῆρξεν ἆρα γε ἀδιάκοπος ἡ *ἐθνολογικὴ αὐτῶν συνάφεια* δι' ἀμφοτέρων τῶν δύο πρώτων περιόδων τοῦ ἡμετέρου συνοικισμοῦ μέχρι τῆς μυκηναϊκῆς καὶ τῶν ἐσχάτων χρόνων αὐτῆς;

Ἐξετάσωμεν πρῶτον τὸ δεύτερον ἐκ τῶν ζητημάτων τούτων.

Ἡ κεραμικὴ τοῦ χαλκολιθικοῦ στρώματος εἶνε τόσον οὐσιωδῶς διάφορος τῆς τοῦ ἑπομένου προμυκηναϊκοῦ, τόσον ἐλλείπει πᾶσα σχέσις μεταξὺ ἀμφοτέρων, ὥστε δυσκολώτατον ἀποβαίνει νὰ δεχθῶμεν ἀκολουθίαν τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἄλλο. Ἐξ οἱωνδήποτε λόγων καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ἐπελθοῦσαν τὴν καθολικὴν μεταλλαγὴν τῆς κεραμικῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου στρώματος εἰς τὸ δεύτερον, πάλιν θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ συναντήσωμεν στοιχεῖά τινα τοὐλάχιστον τῆς παλαιοτέρας ἐν τῇ ἀμέσως ἀκολουθούσῃ περιόδῳ, ἐὰν οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἦσαν φορεῖς ἀμφοτέρων. Ὅτι οἱ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος ἄνθρωποι ἤθελον παντελῶς ἐγκαταλείψῃ τοὺς τρόπους τῆς ἰδίας αὐτῶν τέχνης καὶ ἂν ἀκόμη ἄλλοθέν ποθεν ἤθελεν αἴφνης εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν των παντάπασιν ὀθνεία τις καὶ διάφορος, εἶνε ἐντελῶς ἀπαράδεκτον. Τόσον εἶνε τὸ πλῆθος τῶν εἰδῶν τῆς χαλκολιθικῆς κεραμικῆς, ὥστε καὶ ἂν νέος τις τρόπος ἤθελεν ἐπικρατήσῃ διὰ τὰ πολυτελέστερα, τὰ πενιχρότερα ὅμως τὰ διὰ τὰς κοινοτάτας χρήσεις προωρισμένα ἀδύνατον εἶνε νὰ μὴ ἤθελον ἐξακολουθήσῃ μένοντα εἰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ. Εἶνε λοιπὸν

ἀναμφίβολον ὅτι ἄλλη φυλὴ ὑπῆρξεν ἡ κατοικήσασα τὸν τόπον κατὰ τὸν χαλκολιθικὸν αἰῶνα περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς τρίτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος καὶ ἄλλη ἡ καταλαβοῦσα τὰς πρώην ἐκείνων θέσεις ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τῆς τρίτης χιλιετηρίδος καὶ διατηρήσασα αὐτὰς μέχρι τοὐλάχιστον τῶν ἐσχάτων μυκηναϊκῶν χρόνων. Καὶ ἀπὸ τοῦ προμυκηναϊκοῦ στρώματος εἰς τὸ μυκηναϊκὸν ἡ μεταβολὴ τῆς κεραμικῆς εἶνε τόσον ἀπότομος, ὥστε παντελῶς ἀπίθανον θὰ ἐφαίνετο ἐνταῦθα ὁμοίως ὅτι οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὰς δύο ταύτας περιόδους κατῴκησαν τὸν τόπον, ἂν δὲν εἴχομεν συνδέοντα στενῶς αὐτὰς καὶ εἰσάγοντα ἀπὸ τῆς προηγηθείσης εἰς τὴν ἑπομένην τὰ μινύεια ἀγγεῖα. Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, παντελῶς διάφορα κατὰ τὰ σχήματα, τὸ χρῶμα καὶ τὸν πηλὸν τοῦ λοιποῦ γένους τῶν προμυκηναϊκῶν τῶν ἀντιστοίχων πρὸς τὰ πρωτομινωϊκά, διήκουσιν, ὡς προανεφέραμεν, διὰ παντὸς τοῦ στρώματος τούτων καὶ συναναμιγνύονται κατόπιν πρὸς τὰ μυκηναϊκά. Ἂν εἶχεν ἐπέλθῃ αἰφνιδία διακοπὴ τῆς συναφείας τῶν κατοίκων μεταξὺ τῆς μιᾶς περιόδου καὶ τῆς ἄλλης δι' ἐποικήσεως νέας φυλῆς καὶ ὑποχωρήσεως τῆς πρώτης, ἄπορον θὰ ἦτο πῶς ἤθελε διατηρηθῇ κατ' ἀμφοτέρας τόσον ἀδιατάρακτος ἡ συνεχὴς χρῆσις τοῦ αὐτοῦ εἴδους τῆς κεραμικῆς.

Δεχόμεθα λοιπὸν μεταβολὴν τῶν οἰκιστῶν τῆς χώρας κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος εἰς τὴν τοῦ χαλκοῦ μετάβασιν, ἤτοι κατὰ τὰ μέσα που τῆς τρίτης χιλιετηρίδος· ἀδιάσπαστον δὲ συνάφειαν τοῦ πληθυσμοῦ διὰ πάντων τῶν κατόπιν χρόνων τοῦ προμυκηναϊκοῦ καὶ μυκηναϊκοῦ αἰῶνος ἤτοι μέχρι τοῦ τέλους περίπου τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος. Καὶ ὀφείλω μὲν νὰ ὁμολογήσω ὅτι τελείως ἀποδεικτικὴν δύναμιν δὲν ἔχει ὁ λόγος, δι' ὃν εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἀποκλίνω. Διότι καὶ

ἡ ἀπότομος ἐξαφάνισις τοῦ πρωτομινωϊκοῦ εἴδους τῶν ἀγγείων τοῦ προμυκηναϊκοῦ στρώματος ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι μυκηναϊκῷ εἶνε παράδοξος. Ἐὰν δὲ τὸ αὐτὸ φαινόμενον τῆς ἀποτόμου καὶ τελείας ἐξαφανίσεως πάντων τῶν χαλκολιθικῶν εἰδῶν ἐν τῷ ἀκολουθοῦντι προμυκηναϊκῷ στρώματι δίδῃ ἀφορμὴν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν ὅλως νέας φυλῆς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς παλαιᾶς, διατί νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν αὐτὴν ἐθνολογικὴν μεταβολὴν ἐπελθοῦσαν καὶ κατόπιν ἀπὸ τοῦ προμυκηναϊκοῦ εἰς τὸν μυκηναϊκὸν αἰῶνα. Τὰ μινύεια ἀγγεῖα, ἤθελέ τις δικαίως ἰσχυρισθῇ, δυνατὸν νὰ ἦσαν εἰσηγμένα ἔξωθεν κατὰ τὸν προμυκηναϊκὸν αἰῶνα, δυνατὸν ἑπομένως νὰ ἐξηκολούθησεν ἡ εἰσαγωγή των καὶ κατὰ τοὺς κατόπιν χρόνους, ὅτε ἄλλη φυλὴ χρησιμοποιήσασα μόνον τὰ μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς προμυκηναϊκῆς. Ἡ ὑπόθεσις ἡμῶν ἑπομένως, θὰ ἔλεγέ τις, τότε μόνον θὰ εἶχεν ἀσφαλῆ βάσιν, ἐὰν θετικῶς ἐγνωρίζαμεν ὅτι τὰ μινύεια ἀγγεῖα ἦσαν ὄντως, ὅπως τὸ ὄνομα αὐτῶν θέλει, προϊόντα τῆς κεραμικῆς τῆς μεγάλης φυλῆς τῶν Μινυῶν, ἥτις κατὰ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα ἐδέσποζεν ὡς φαίνεται τῆς ἀπὸ Ἰωλκοῦ μέχρις Ὀρχομενοῦ χώρας καὶ ἀπετέλει μόνη, ἢ αὐτὴ κυρίως, τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Ἀλλὰ τὴν βεβαίωσιν ταύτην, ἐφόσον περὶ βεβαιότητος δύναται νὰ γίνῃ λόγος ἐν ζητήμασι, περὶ τῶν ὁποίων τὸ πολὺ εἰκασίαι μόνον δύνανται μέχρι τινὸς νὰ θεωρηθῶσιν ἀποχρώντως δικαιολογημέναι, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ παράσχωμεν κατωτέρω. Ἄλλως περὶ τῆς ἀποπείρας ἡμῶν ταύτης πρὸς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν διαφώτισιν τῶν προκειμένων σκοτεινῶν προβλημάτων τῆς προϊστορικῆς ἐθνολογίας, ὀφείλομεν ἐν γένει νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ἑξῆς. Τὸ ὑλικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὰς παρατηρήσεις μας στηρίζομεν, εἶνε ἔτι ἐλάχιστον, ἐπειδὴ καὶ σποραδικαὶ μόνον ἔτι καὶ πολὺ ὀλίγαι

εἶνε αἱ σχετικαὶ ἔρευναι. Ὅ,τι ἑπομένως προσπαθοῦμεν νὰ διασαφήσωμεν ἔχει περιωρισμένην μόνον σημασίαν, διότι ὁρμώμεθα ἐκ μοναδικῶν φαινομένων ἑνὸς τόπου καὶ διὰ τοῦτο μόνον μετ' ἐπιφυλάξεως παραδεχόμεθα ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς τὰ μόνα πιθανὰ ὅσα ἡ ἐν τῷ μέλλοντι κτηθησομένη πεῖρα ἴσως καὶ ὡς ὀρθὰ θἀποδείξη, ἴσως ὅμως καὶ οὐσιωδῶς θὰ τροποποιήσῃ ἢ ἐντελῶς θὰ μεταβάλῃ.

Ἐὰν ἀναχωρήσωμεν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι εἰς τὸ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς τρίτης μέχρι τοῦ τέλους περίπου τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος διάστημα ἐξάπαντος ἅπαξ τοὐλάχιστον ἐπῆλθεν ἐθνολογική τις μεταβολὴ εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς περὶ Ἐλάτειαν καὶ Χαιρώνειαν καὶ Ὀρχομενὸν χώρας, τότε ἀμέσως τιθέμεθα πρὸ τοῦ ζητήματος ποῖον ἆρά γε ἦτο τὸ πρῶτον κατοικῆσαν αὐτὴν ἔθνος καὶ ποῖον τὸ κατόπιν ἐπελθόν. Πρῶτον ἐννοεῖται ὀνομάζομεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἔνοικον ἐν τῇ χώρᾳ κατὰ τὸν χαλκολιθικὸν αἰῶνα ἤτοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τῆς τρίτης ἢ ἔστω ἀπὸ τῶν τελευταίων αἰώνων τῆς τετάρτης χιλιετηρίδος, ἐὰν τυχὸν ὑποτεθῇ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος Φωκίδος μετὰ τῆς πλησιεστέρας βορείας καὶ νοτίας χώρας καὶ αἱ σύγχρονοι ὡς φαίνεται ἀρχαὶ τῆς πρωτομινωϊκῆς περιόδου ἀνατρέχουσι μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου. Καὶ εἶνε μὲν ὅλως διόλου φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου ὁρίου τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος ἡ χώρα δὲν ἦτο ἀκατοίκητος ὑπ' ἀνθρώπων, οἵτινες ὡς εἶνε ἑπόμενον θὰ ἀνῆκον εἰς τὸν προηγηθέντα τοῦ χαλκολιθικοῦ καθαρῶς νεολιθικὸν αἰῶνα τῆς τε Ἑλλάδος καὶ ἄλλων πιθανῶς πλησίον ἢ μακρὰν αὐτῆς χωρῶν. Ἀλλὰ τὴν ὕπαρξιν τῶν ἀνθρώπων τούτων οὐδὲν λείψανον τῶν ἔργων των τεκμηριοῖ. Καὶ ἐπειδὴ ἀδύνατον θὰ ἦτο νὰ μὴ ἀπαντήσωμεν τοιαῦτα αὐτῶν λεί-

ψανα εἰς τοσαύτας ἐξερευνηθείσας θέσεις προϊστορικὰς καθ' ἅπασαν τὴν Βορειανατολικὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ὄντως εἶχον προϋπάρξῃ οἱ νεολιθικοὶ οὗτοι ἄνθρωποι, ἀναγκαίως πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἄνθρωποι μὲν ὑπῆρξαν ἐξάπαντος ἐνταῦθα καὶ πρὸ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος, ἀλλ' ἐν τόσον ἔτι ταπεινῇ πολιτιστικῇ καταστάσει ὥστε ὡρισμένως ἐστεροῦντο καὶ τῶν στοιχειωδεστάτων γνώσεων τῆς κεραμικῆς τέχνης καὶ τῆς χρήσεως νεολιθικῶν ἐργαλείων. Ἂν ἦσαν ἄγριοι ἔτι καὶ αὐτὸ τοῦτο κτηνώδεις ἢ ἡμερώτεροι καὶ παλαιολιθικοί, ὡς ἤθελέ τις κρίνῃ κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν παλαιοτάτων φαινομένων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐν Εὐρώπῃ, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν. Ἀλλ' ἐξάπαντος δὲν εἶνε δυνατὸν καὶ νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν οἱ παλαιότατοι ἐκεῖνοι τῆς Ἑλλάδος κάτοικοι, οἵτινες προηγήθησαν τῶν ἔν τινι παλαιᾷ ἐποχῇ ἐποικησάντων εἰς αὐτὴν πρώτων καὶ παλαιοτάτων Ἑλλήνων, οἱ παντάπασιν ἀλλογενεῖς ἐκεῖνοι, ἐξ ὧν παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν παρέμειναν κατὰ τὰ θετικὰ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας ἐξαγόμενα, τὰ οὐδεμίαν πρὸς αὐτὴν ἔχοντα σχέσιν ὀνόματα πληθύος ὀρέων, ποταμῶν καὶ τόπων τῆς Ἀττικῆς, Βοιωτίας καὶ ἄλλων χωρῶν. Οἱ ἀλλογενεῖς οὗτοι πρὸ τῶν Ἑλλήνων κάτοχοι τῆς χώρας ἦσαν ἀναμφιβόλως ἔθνος συγκεκροτημένον πλέον καὶ λαὸς εὑρισκόμενος ἤδη ἐν πολιτιστικῇ τινι καταστάσει, ἀφοῦ ἦτο δυνατὸν τόσον νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν κατακτητῶν του Ἑλλήνων, ὥστε νὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ δάνεια γλωσσικά. Ἀλλ' εἶνε παραδεδεγμένον σήμερον ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὅτι οἱ ἐκ βορειοτέρων χωρῶν ἐποικήσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα Ἕλληνες δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κατῆλθον ἐκ τῶν παλαιοτέρων των ἑστιῶν εἰς τὰς νέας πρὸ ἀμνημονεύτων κυριολεκτικῶς χρόνων. Ὅσα πιστεύονται σήμερον περὶ τῆς πρώτης ἐγκαταστάσεως τῶν Ἰνδο-

ευρωπαϊκῶν φυλῶν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, δὲν ἀφήνουν καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν κατῳκήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸ τῶν μέσων τῆς τρίτης χιλιετηρίδος. Ἂν λοιπὸν τοῦτο ὑπ' ὄψει λάβωμεν καὶ συνάμα ἀναλογισθῶμεν ὅτι οὐδενὸς ἔθνους τὰ ἴχνη εὑρίσκομεν ἐν Ἑλλάδι πρὸ τοῦ χαλκολιθικοῦ τούτου αἰῶνος, τότε ὡς μόνον ὀρθὸν συμπέρασμα θὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τούτου, ὅτι ἀκριβῶς τοῦ χαλκολιθικοῦ τούτου αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι ἦσαν οἱ προκάτοχοι τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ χώρᾳ.

Ἡ παραδοχὴ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, εἶνε ἀληθές, ἂν φαίνεται δίδουσα τὴν λύσιν εἰς τὸ προκείμενον ἐθνολογικὸν ζήτημα, ἀλλὰ προσθέτει ὅμως νέον πάλιν εἰς αὐτὸ ἕνεκα μιᾶς προηγουμένως γενομένης παρατηρήσεως. Ἐμνημονεύσαμεν δηλονότι ὅτι ἡ κεραμικὴ τοῦ χαλκολιθικοῦ αἰῶνος φαίνεται εἰς ἡμᾶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἤδη εὑρισκομένη ἐν πολὺ προχωρημένῳ σταδίῳ ἀναπτύξεως. Οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν τῶν χρόνων ἐκείνων, οἵτινες κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀποδεικνύονται τὰς ῥίζας των ἔχοντες ἐν αὐτῇ τῇ χώρᾳ, ἦσαν ὁμοίως ἐπήλυδες, ὡς μετ' αὐτοὺς κατόπιν οἱ Ἕλληνες, καὶ τὸ ἐρώτημα τότε ἀμέσως γεννᾶται, πόθεν λοιπὸν ἦλθον καὶ αὐτοὶ καὶ τὴν πρώτην ἐγκατάστασίν των ἔκαμαν ἐν τῇ χώρᾳ καθ' οὓς χρόνους προφανῶς ἡ μετάβασις ἐτελεῖτο ἀπὸ τοῦ νεολιθικοῦ εἰς τὸν μεταλλικὸν αἰῶνα. Ἀλλ' εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο οὐδὲν μέσον ὑπάρχει σήμερον νὰ δοθῇ ἀπάντησις. Μόνον ἐκτεταμέναι καὶ ποικίλαι ἔρευναι καθ' ὅλην τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν καθόλου χερσόνησον τοῦ Αἵμου θὰ παράσχωσιν ἴσως ἀφορμὰς πρὸς τόσον θεμελιώδη ἐξέτασιν τοῦ ἐθνολογικοῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἐπασχολεῖ ἡμᾶς ἐνταῦθα. Εἰς ἡμᾶς παρουσιάζεται τοῦτο μόνον καθόσον σχετίζεται πρὸς τοὺς ἐποικήσαντας τὴν χώραν Ἕλληνας κατόπιν ἑνὸς ἀλλογενοῦς ἔθνους

κατέχοντος πρότερον αὐτήν. Καὶ ἐπειδὴ δι' ἄλλους λόγους δὲν θεωρεῖται πιθανὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς τελευταίας των ἕδρας κατῆλθον πρὸ τῆς τρίτης χιλιετηρίδος, οἱ πρὸ ταύτης ὡς κάτοικοι τῆς χώρας ἀπαντῶντες εἶνε οἱ ζητούμενοι ἐκεῖνοι ἀλλογενεῖς. Περαιτέρω ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτοὺς οὔτε νὰ φθάσωμεν μέχρι τῶν πηγῶν τῆς ὑπάρξεώς των. Ἂν δικαιούμεθα νὰ ἐκφέρωμεν καὶ ἐνταῦθα μίαν ὑπόθεσιν, τότε δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτοὺς ἁπλῶς ἀνήκοντας εἰς τὴν μοῖραν ἐκείνην τῶν λαῶν, οἵτινες δεχθέντες τὴν πρώτην προσβολὴν ἐκ τῶν εἰσορμώντων ἐξ ἀνατολῶν εἰς τὴν Εὐρώπην Ἰνδοευρωπαϊκῶν ἐθνῶν ὑπεχώρησαν μέχρι τῆς νοτιωτάτης ἄκρας τῆς χερσονήσου, ὅπου βραδύτερον ὅμως ἐπίσης εἰς τὴν ὁρμὴν τῶν Ἑλλήνων ἐνέδωκαν. Ὁ χαλκολιθικὸς πολιτισμὸς τῆς Ἑλλάδος θὰ εὑρίσκετο τοιουτοτρόπως σχέσιν ἔχων πρὸς τὸν τῶν βορειοτέρων τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου χωρῶν καὶ ἐκεῖθεν πηγάζων, ὅπερ ἴσως εἶνε τὸ μόνον πιθανὸν ἐξ ὅσων περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἀρχῆς αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν. Ἡ πρὸ ταύτης τῆς ἀρχαιοτάτης ἡμῖν προσιτῆς ἐποχῆς πολιτιστικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος παραμένει εἰσέτι μυστήριον. Ἴσως ὅμως καὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν ἔτι παλαιοτέρων ἐκείνων ἀνθρώπων εὑρεθῶσί ποτε ἴχνη.

Τοὺς περιλαλήτους Μινύας, ἤτοι τὴν πρὸ τῆς δωρικῆς μεταναστάσεως κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς τοὐλάχιστον χρόνους, βεβαίως ὅμως καὶ πρωτίτερα ἄρξασαν ἐν τῇ χώρᾳ φυλὴν ἀδύνατον εἶνε κατόπιν νὰ μὴ δεχθῶμεν ὡς καταλιποῦσαν τῆς ὑπάρξεώς της τὰ ἴχνη ἐν τῷ μυκηναϊκῷ κατὰ πρῶτον λόγον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προμυκηναϊκῷ στρώματι. Ἡ φυλὴ αὕτη εἶνε μία πραγματικότης ἐν τῇ παναρχαίᾳ μυθικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος τοὐλάχιστον καθ'

ὅλην τὴν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων μυκηναϊκῶν χρόνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος ἐποχήν. Διότι πρὸς τὸ ὄνομα αὐτῆς δὲν συνδέεται μόνον ἡ ἀναμφισβήτητος ἀκμὴ τῆς περὶ τὸν Ὀρχομενὸν χώρας εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς χιλιετηρίδος, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ προϊστορία τῶν χρόνων τούτων, ὅση ὑπολανθάνει εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους μύθους τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀνάγκη ν' ἀπαιτήσωμεν περίοδόν τινα προτέρων αἰώνων ὑπερβαίνουσαν ἴσως καὶ τὰ μεθόρια τῆς δευτέρας πρὸς τὴν τρίτην χιλιετηρίδα. Φθάνομεν τοιουτοτρόπως εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐθέσαμεν τὴν ἀρχὴν τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ προμυκηναϊκοῦ στρώματος, ὁπότε καὶ ἀναγκαίως πλέον φερόμεθα εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ ἀγγεῖα αὐτοῦ δὲν δύνανται ἄλλως νὰ ἐξηγηθῶσιν ἢ ὡς προϊόντα τῆς κεραμικῆς τῆς φυλῆς ταύτης. Ζήτημα μόνον εἶνε ποῖα ἐκ τῶν δύο εἰδῶν τῶν ἐν λόγῳ ἀγγείων πρέπει νὰ θεωρήσωμεν ἀνήκοντα εἰς αὐτήν, ἂν τὰ μινύεια ἐπικληθέντα ἢ τὰ ἀνάλογα πρὸς τὰ τῆς τρίτης ἐποχῆς τῶν πρωτομινωϊκῶν. Διότι τὰ πρῶτα, ὡς δὲν σχετίζονται κατ' οὐδένα τρόπον πρὸς τὴν προηγηθεῖσαν ἀνάπτυξιν τῶν χαλκολιθικῶν, τοιουτοτρόπως κατ' οὐδένα λόγον δὲν δύνανται νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς εἶδός τι, ὁσονδήποτε ἰδιόρρυθμον καὶ μεμονωμένον, τῆς λοιπῆς κεραμικῆς τοῦ αἰῶνος, ἤτοι τῶν πρωτομινωϊκῶν Φωκίδος. Πρέπει λοιπὸν νὰ διακριθῶσιν ὡς διάφορον τὴν προέλευσιν ἔχοντα τὰ πρωτομινωϊκὰ ἀγγεῖα ἐξ ἑνὸς καὶ ἐξ ἑτέρου τὰ «μινύεια», ἑπομένως τὴν ἑτέραν μόνον ὁμάδα ν' ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς Μινύας, τὴν δὲ ἄλλην νὰ θεωρήσωμεν ὡς ξένην πρὸς τὴν δημιουργίαν αὐτῶν καὶ παρείσακτον ἐκ βιομηχανίας ἀλλοτρίας. Ἡ ἐξήγησις τῆς ὑποθέσεως ταύτης θὰ δώσῃ καὶ τὴν τελικὴν διασάφησιν τοῦ ἐπασχολοῦντος ἡμᾶς ἐθνογραφικοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε τῶν εἰδικῶν δεδομένων τῆς ἐν τῷ συνοικισμῷ τῆς Ἁγίας Μαρίνης ἀνασκαφῆς,

μέχρις οὗ μέλλουσαι ἀνακαλύψεις ἐν πλησιεστέροις ἢ ἀπωτέροις τόποις παράσχωσιν ἀφορμὰς ἀσφαλεστέρας ἴσως θέσεως τοῦ ζητήματος καὶ πληρεστέρας αὐτοῦ διαφωτίσεως. Τὰ ἀγγεῖα τοῦ συνοικισμοῦ τὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ τῆς τρίτης ἐποχῆς πρωτομινωϊκὰ εἶνε φανερὸν ὅλως διόλου διὰ τίνων ἐπιδράσεων ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλθωσιν εἰς φῶς ἐν Ἑλλάδι. Τὸ γάνωμα, ἡ χρῆσις τοῦ λευκοῦ ἀλαμποῦς ἤτοι ὑποκιτρίνου χρώματος διὰ τὸν διάκοσμον, ἐν μέρει τὸ σχέδιον τοῦ διακόσμου, καθιστῶσιν ἀναμφισβήτητον τὴν ἐκ τῆς Κρήτης καταγωγὴν τῶν ἀγγείων. Ἐὰν καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν συνέπιπτον πρὸς τὰ Κρητικά, τότε οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀποδείξεως θὰ ἔχρηζεν ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι καὶ ἐκ τῆς Κρήτης εἰσήχθησαν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει ἐνταῦθα. Τὰ σχήματα μάλιστα δεικνύουν σαφῶς ὅτι καί τι ἄλλο ἐθνικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν κατασκευὴν αὐτῶν ἐπέδρασε καὶ τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τῆς παραγωγῆς αὐτῶν τόπος ἦτο ἡ περὶ τὴν Ἐλάτειαν καὶ τὸν Ὀρχομενὸν χώρα, ἐν ᾗ καὶ μόνον εὑρίσκονται. Ἐπειδὴ δὲ ἔξω αὐτῆς οὔτε ἐν Φθιώτιδι οὔτε ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπηντήθησαν, ὅπου ἐν τούτοις ἱκαναὶ θέσεις ἠρευνήθησαν ἐπιδείξασαι πᾶσαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προϊστορικῆς κεραμικῆς ἀπὸ τῶν παναρχαίων χρόνων μέχρι τῶν μυκηναϊκῶν, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἰδιαίτερός τις λόγος συνέτρεξεν ἵνα ἡ κατασκευὴ αὐτῶν περιορισθῇ μόνον ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς περὶ Ἐλάτειαν καὶ Ὀρχομενὸν μικροτάτης χώρας. Ἂν ὅμως οἱ Μινύαι ἦσαν οἱ κατασκευασταί των, τότε δὲν βλέπομεν διατί ἡ χρῆσις αὐτῶν δὲν ἐγενικεύθη καθ' ὅλην τὴν εὐρεῖαν ἐπικράτειάν των μεταξὺ τοὐλάχιστον Ἰωλκοῦ καὶ Ὀρχομενοῦ, ἀφοῦ ἡ ἐκ Κρήτης ἐπίδρασις πρὸς ἐμφάνισιν τοῦ εἴδους τούτου τῆς κεραμικῆς μόνον διὰ τῆς ἐπικοινωνίας τῆς βορειανατολικῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν νῆσον τοῦ Μίνωος δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ἡ δ' ἐπι-

κοινωνία αὕτη ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀπὸ πάντων τῶν λιμένων τῆς ἐπικρατείας τῶν Μινυῶν πρὸς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καθόλου, καὶ πρὸς τὴν Κρήτην ἰδιαιτέρως, τακτικῆς βεβαίως συγκοινωνίας.

Ἀναγκαζόμεθα λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι μικρά τις φυλή, ἄγνωστον πῶς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Μινυῶν μικράν τινα θέσιν κατασχοῦσα, διά τινα ἀνεξιχνίαστον σήμερον λόγον εἰς στενὴν σχέσιν ἐλθοῦσα πρὸς τὴν Κρήτην, τὴν κεραμικὴν ταύτην ὡς ἰδιαιτέραν ὅλως διόλου βιομηχανίαν ἀνέπτυξεν. Ἦσαν ἄρά γε οὗτοι οἱ Ἑλικώνιοι Θρᾷκες, οἵτινες ὡς ἱστορικὴ ὡσαύτως πραγματικότης πρέπει νὰ νοηθῶσιν ἐν τῇ προϊστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἔθνος οὐχὶ Μινύειον, ἐπὶ τέλους ὅμως βεβαίως μετ' αὐτῶν συγχωνευθέν; ἢ ἦσαν ἀποδασμός τις τῶν Κρητῶν, οἵτινες κατά τινα τύχην ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τῶν συνεχῶν ἐθνικῶν μεταναστάσεων αἴφνης εὑρέθησαν ἐν ξένῃ χώρᾳ ἐνσφηνωμένοι, ὅπου ὑπό τινα ἰδιότητα ὡς ἄποικοι χρήσιμοι εἰς τὸν τόπον εὗρον ὑποδοχὴν καὶ διαρκῆ κατοικίαν; Εἰς τὰς ἀπορίας ταύτας ἀπάντησιν δὲν εἶνε βεβαίως δυνατὸν νὰ δώσωσιν εἰς ἡμᾶς αἱ ἀνασκαφαί. Ἀλλ' αἱ ἐξ αὐτῶν πηγάζουσαι παρατηρήσεις προκαλοῦσι τοιαύτην τινὰ ἐξήγησιν. Ἐὰν δὲ ταύτην δεχθῶμεν ὡς πιθανήν, τότε εὔκολον εἶνε νὰ νοήσωμεν καὶ τὴν ὕπαρξιν τῶν μινυείων ἀγγείων ἐν τῷ προμυκηναϊκῷ καὶ τῷ μυκηναϊκῷ στρώματι τοῦ συνοικισμοῦ. Ταῦτα ἀπαντῶσιν ὄχι μόνον εἰς πάσας τὰς προϊστορικὰς θέσεις κατ' ἀναδρομὴν ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων πρὸς ἀρχαιοτέραν προφανῶς ἐποχὴν ἐντὸς τῶν χωρῶν τῆς ἐπικρατείας τῶν Μινυῶν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὰ νοτιώτερα, ἀλλὰ καὶ ἔξω αὐτῶν μέχρις Ἀττικῆς καὶ Μυκηνῶν καὶ τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἄλλως ὁμοίως οἱ Μινύαι ὡς ἔνοικοι μνημονεύονται, καὶ μέχρι τῆς νήσου Μήλου. Ταῦτα λοιπὸν

θὰ δεχθῶμεν ὡς προϊόντα τῆς ἰδιαιτέρας κεραμικῆς τοῦ ἔθνους, ἡ ὁποία ἐξ ἀρχῶν παλαιοτάτων ὁρμηθεῖσα ἤδη κατὰ τὴν τρίτην χιλιετηρίδα, εὐθὺς δηλονότι μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἀποίκων, ἔπειτα διετηρήθη μετ' αὐτῶν μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ μυκηναϊκοῦ αἰῶνος καὶ τῆς καταλύσεως τῶν παλαιῶν ἀχαϊκῶν κρατῶν.

Ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνης εἶνε ὁ πρῶτος μέγας καὶ τοῦ ὀνόματος τούτου καθ' ὅλα ἄξιος μεταξὺ πάντων τῶν μέχρι τοῦδε ἐν Φωκίδι καὶ τῇ ὁμορούσῃ Βοιωτίᾳ ἐρευνηθέντων. Ἀνέφερα καὶ πέρυσιν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς (σελ. 160 ἑ.) ὅτι ἰσχυροὺς λόγους ἔχω ν' ἀμφιβάλλω πολὺ ἂν αἱ λοιπαὶ ἀνασκαφεῖσαι ὑπ' ἐμοῦ θέσεις περὶ τὴν Ἐλάτειαν καὶ ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μοναδικὴ—μαγούλα Μπαλωμένου κοινῶς ὀνομαζομένη—εἶνε καθαροὶ συνοικισμοί, εἰς τὰς οἰκίας τῶν ὁποίων ἐννοεῖται δύνανται νὰ εὑρίσκωνται καὶ νεκροὶ τεθαμμένοι (ἴδε καὶ *Πρακτικὰ* τοῦ 1909 σελ. 123 ἑ.). Πολὺ μᾶλλον μοὶ φαίνονται ὅτι ἦσαν ἰδιαίτεροι τόποι ταφῆς καὶ μάλιστα καύσεως νεκρῶν, ὡς ὁ ἐν Χαιρωνείᾳ γήλοφος, τοῦ ὁποίου τὸ κέντρον τοὐλάχιστον δεικνύει ὅλα τὰ σημεῖα ἀποκλειστικοῦ τόπου καύσεως νεκρῶν. Τὴν αὐτὴν ἐντύπωσιν ἔλαβα καὶ ἐκ τοῦ κωνοειδοῦς μικροῦ καὶ μόλις ὀλίγον ἐκ τοῦ πέριξ ἐδάφους κατὰ τὸ κέντρον ἀνακύπτοντος γηλόφου πρὸς δυσμὰς τοῦ Δραχμανίου ἐν τοῖς ἀγροῖς Γιαννακοπούλου —Πιπέρη παρὰ τοὺς ἀμπελῶνας τοῦ χωρίου. Τὸ κέντρον τοῦτο ὁλόκληρον, ἤτοι ἡ κορυφὴ τοῦ κώνου, ἀποτελεῖται ἐκ σωροῦ κολοσσιαίου καθαρᾶς τέφρας. Καὶ ἡ τέφρα αὕτη ἐξάπαντος δὲν προέρχεται οὔτε ἐκ πυρποληθεισῶν καλυβῶν οὔτε ἐξ ἀπορριμμάτων κατοικιῶν ἀνθρώπων. Εἶνε σωρὸς ὕψους 5 μέτρων ἀπὸ τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους, ὅπερ

ἐνταῦθα ἔκειτο πολὺ κατωτέρω τῆς νῦν ἐπιφανείας τῶν ἀγρῶν, πάντων ποταμοχώστων ἕνεκα τῶν ἐκ τοῦ ἐγγὺς βουνοῦ ῥευμάτων, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον ὁλοὲν ἀνυψώνουσι τὸ ἔδαφος. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο χρῄζει ἰδιαιτέρας ἐξετάσεως, ἥτις θὰ εἶνε δυνατὴ μόνον ὅταν ἡ ἐνεργουμένη ἀνασκαφὴ ἐκτελεσθῇ συστηματικῶς· διότι ἡ μέχρι τοῦδε ἔρευνα εἰς πάσας τὰς περὶ τὴν Ἐλάτειαν θέσεις ἕνεκα τῶν σχετικῶς μικρῶν διατιθεμένων μέσων — καὶ οὐχ ἧττον ἕνεκα τῶν ὑπὸ τῶν ἰδιοκτητῶν παρεμβαλλομένων δυσκολιῶν — μόνον ὡς δοκιμαστικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ. Καὶ ἐν αὐτῷ τῷ γηλόφῳ Χαιρωνείας μόνον τὸ κέντρον ἀνεσκάφη τελείως ὁπωσοῦν. Τοὐναντίον ὁ συνοικισμὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνης φέρει πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τόπου κατοικηθέντος ἐπὶ μακρότατον χρόνον καὶ ὑπὸ πυκνῆς ὁμάδος ἀνθρώπων. Εἶνε καὶ ὁ πρῶτος βεβαιώσας ἡμᾶς ὅτι τὸ νεολιθικὸν στρῶμα, τὸ ὁποῖον ἐν πλείσταις θέσεσιν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας μέχρις Ὀρχομενοῦ εἰς φῶς ἦλθε, ἐσχηματίσθη τὸ πολὺ κατὰ τὰ τέλη τοῦ νεολιθικοῦ αἰῶνος καὶ ἀκριβέστερον μάλιστα ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ τοῦ μεταλλικοῦ τῆς χώρας ταύτης. Εἶνε δὲ καὶ ὁ πρῶτος ἐπιδείξας ὁλόκληρον στρῶμα περιέχον προϊόντα τῆς κεραμικῆς ἐκ τοῦ μεταξὺ τοῦ νεολιθικοῦ ἢ χαλκολιθικοῦ καὶ τοῦ μυκηναϊκοῦ αἰῶνος διαρρεύσαντος μακροῦ χρόνου. Τὴν βεβαιότητα ἄλλως περὶ τῆς μακρᾶς διαρκείας τῆς μεσολαβούσης ταύτης περιόδου παρέσχεν ὡσαύτως ὁ συνοικισμὸς οὗτος.

Εἰς τὰς λοιπὰς θέσεις οἱ συνοικισμοὶ — ἂν εἶνε καὶ καθ' ὅσον εἶνε συνοικισμοὶ — ἐγκατελείφθησαν εὐθὺς κατὰ τὸ τέλος τοῦ νεολιθικοῦ ἤτοι χαλκολιθικοῦ αἰῶνος, κατόπιν δὲ ἐχρησιμοποιήθησαν πάλιν μόνον ἐπὶ τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων, καθὼς ἰδίως ὁ μνημονευθεὶς παρὰ τὸ Δραχμάνι, ἐν μέρει δὲ ὡς φαίνεται καὶ τῆς Χαιρωνείας

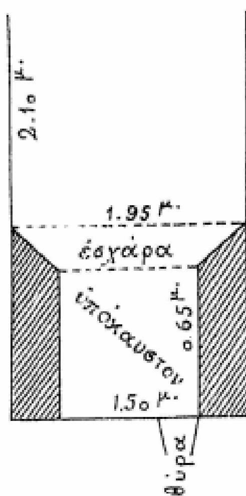
καὶ ἄλλος τις παρὰ τὴν Ἐλάτειαν, ἀνατολικῶς τοῦ Δραχμανίου ἐν ἀγροῖς Χέδα. Τοῦτό μοι ἔδωκεν ἄλλοτε ἀφορμὴν νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ νεολιθικός, ἢ μᾶλλον ὡς καὶ τότε ὑπώπτευσα (ἴδε Πρακτικὰ τοῦ 1910 σελ. 166 καὶ Ἀρχ. Ἐφημερ. τοῦ 1908 σελ. 67) χαλκολιθικὸς αἰών, διήρκεσεν ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Ἑλλάδι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ μυκηναϊκοῦ. Ἀλλὰ τὴν γνώμην ταύτην πρέπει νὰ θεωρήσω νῦν ἐσφαλμένην καὶ ν' ἀποδεχθῶ μακραίωνα ἀκολουθίαν χρόνων χωρίζουσαν τὸν χαλκολιθικὸν αἰῶνα ἀπὸ τῆς ἐσχάτης ἐποχῆς τοῦ μυκηναϊκοῦ. Καὶ ἡ ἀπόπειρα διακρίσεως διαφόρων ἐθνικῶν στρωμάτων ἐν τῷ πληθυσμῷ τῆς χώρας κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα κατέστη δυνατὸν νὰ βασισθῇ μόνον ἐπὶ τῶν ἰδιαιτέρων φαινομένων τοῦ σχηματισμοῦ τῶν στρωμάτων καὶ τῆς ἀλληλουχίας τῶν εἰδῶν τῆς κεραμικῆς τοῦ συνοικισμοῦ τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ μόνον συστηματικωτέρα ἐν τῷ μέλλοντι ἀνασκαφὴ δύναται νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν ἔλεγχον περὶ τῆς ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἐξαγομένων τῆς μέχρι τοῦδε ἐρεύνης.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1911.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΑ

Ἐν τῷ παρὰ τὴν Τρῦπαν ἀγρῷ τοῦ Ἀναστ. Καλλιμάνη, ἔνθα καὶ πρὸ ἐτῶν καὶ πέρυσιν εὑρέθησαν τάφοι Μυκηναϊκοί, φαίνεται ἐπὶ τῆς ΒΔ. πλευρᾶς τοῦ ὑπερκειμένου λόφου φρεατοειδὲς ὄρυγμα, οὗ τὸ σῳζόμενον μέρος εἶνε ἀληλιμμένον ἔσωθεν λευκῷ κονιάματι. Ἀμφιβάλλοντες, ἂν καὶ τοῦτο καίπερ κείμενον ἐπὶ σειρᾶς φρεάτων τοῦ παλαιοῦ τῆς Χαλκίδος ὑδραγωγείου εἶνε φρέαρ, διηρευνήσαμεν. Ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης, καθ᾿ ἣν εἰς βάθος μέτρων 2,10 εὕρομεν ὑπὲρ τὸ ἐπεστρωμένον κεράμοις ἔδαφος τέφραν πάχους 0,20 περίπου τοῦ μέτρου, ἐπείσθημεν ὅτι ἦτο κεραμευτικὴ κάμινος τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἔχουσα διάμετρον ἐπὶ μὲν τοῦ μέρους, ἔνθα ἦν ἡ ἐσχάρα, ἐφ᾿ ἧς ἐτίθεντο τὰ πρὸς ὄπτησιν ἀγγεῖα μ. 1,95, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὑποκαύστου μ. 1,50. Τοῦ σῳζομένου ἡμίσεως περίπου μέρους ἡ περιφέρεια εἶνε μέτρων τριῶν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ ὑποκαύστου μέχρι τῆς ἐσχάρας ὕψος εἶνε 0,65. Ἐν δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι τὸ ὑπόκαυστον εἶχε θύραν, ὅθεν εἰσήγοντο τὰ πρὸς ὄπτησιν τῶν ἀγγείων χρησιμεύοντα ξύλα καὶ ἐξήγετο ἡ τέφρα. Εἶχε δὲ σχῆμα τοιοῦτον περίπου (ἰδ. εἰκ. α΄).

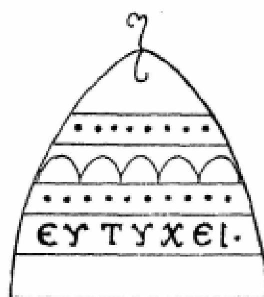
Εἰκ. α΄.

Παρὰ τὴν κάμινον ταύτην εὑρέθη ἐν τοῖς χώμασι κω-

δωνίσκος χαλκοῦς ἐπηργυρωμένος ἔξωθεν, οὗ ἡ διάμετρος ἐπὶ τῆς βάσεως μ. 0,03, φέρει δὲ περιφερικὰς γραμμὰς πέντε, ὧν μεταξὺ κεῖνται ὕπερθεν καὶ κάτωθεν ἡμικυκλικοῦ μαιάνδρου στιγμαὶ καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν, περὶ δὲ τὴν βάσιν τὰς εὐχομένας τῷ κατόχῳ αὐτοῦ εὐτυχίαν καὶ νίκην λέξεις

ЄΥΤΥΧЄΙ.. ΝΙΚΑ................

Καὶ τὸ μὲν σχῆμα αὐτοῦ καὶ τὸ μέγεθος εἶνε ἀκριβῶς τόδε (ἰδ. εἰκ. 6')

Εἰκ. β'.

ἡ δὲ χρῆσις, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον εἰκάζομεν, ἦτο, ἵνα κοσμῇ ὅπλον τι πολεμικὸν ἢ σῆμα.

Ἐν δὲ τῇ ἐγγὺς κειμένῃ ἀμπέλῳ τοῦ Νικολάου Τσιπούρη γενομένης δοκιμαστικῆς σκαφῆς ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Παπαδάκη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἰδιοκτήτου εὕρομεν δύο λάρνακας πηλίνας μήκους 0,80 καὶ πλάτους 0,30 μ. ὧν ἡ μὲν εἶχε κάλυμμα σκαφοειδές, ἡ δὲ ἀντὶ καλύμματος δύο κεράμους τετραγώνους. Εἶχον ταφῆ ἐν αὐταῖς παιδία μικρά, ὧν τὰ ὀστᾶ ἦσαν σεσαθρωμένα. Ἐν τῇ ἐχούσῃ ἐκ τούτων τὸ κάλυμμα ἑκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ὑπῆρχον δεξιόθεν μὲν σκαφίδιον καὶ πηλίνη κόρη ἄτεχνος, ἀριστερόθεν δὲ κρατηρίδιον, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα εἰδώλιον 0,05 μ.

Μετὰ ταῦτα διηρευνήσαμεν ἐννέα τάφους Μυκηναϊκούς, ὧν τρεῖς ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν ἀδελφῶν Μαντάλου, τέσσαρας ἐν τῷ τοῦ Σοφοκλέους Λεμπέση, δύο παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἐν θέσει Κατσιβίρη.

Ἀμφότεροι οἱ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν εὑρεθέντες ἦσαν ἡμιάνοικτοι, διότι τὸ πρὸς τὴν θύραν μέρος τοῦ οὐρανοῦ αὐτῶν εἶχεν ἀφαιρεθῆ, ὅτε κατεσκευάζετο ἡ ὁδός· τούτων ὁ μὲν φρεατοειδὴς ὢν οὐδὲν περιεῖχεν, ὁ δ' ἕτερος πολλὰ θραύσματα ἀγγείων.

Πάντες οἱ ἐν τῷ κτήματι τοῦ Σοφοκλέους Λεμπέση εὑρεθέντες εἰς βάθος 1 ½ μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ νῦν ἐδάφους μυκηναϊκοὶ τάφοι εἶχον τὴν ὀροφὴν πεπτωκυῖαν καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντων ἀγγείων ἦτο ἀκέραιον, ἀλλὰ πάντα τεθραυσμένα.

Πλὴν τῶν τεθραυσμένων ἀγγείων εὑρέθησαν ἐν αὐτοῖς δύο μαχαίρια χαλκᾶ εἰς δύο τεμάχια ἑκάτερον, ξιφίδιον χαλκοῦν ἀμφίστομον, ψηφῖδες ἐξ ὑαλομάζης, ἀμεθύστου καὶ θαλάσσια ὄστρακα, ἃ καὶ νῦν οἱ παῖδες παιδιᾶς χάριν περιστρέφουσιν.

Ὑπεράνω τῶν τριῶν πρώτων μυκηναϊκῶν τάφων ὑπῆρχον ἑπτὰ τάφοι χριστιανικῶν χρόνων. Τούτων δύο ἦσαν παίδων, δύο ἀνδρῶν, ἅπαντες κοίλοις κεράμοις πεποιημένοι, τρεῖς δὲ διὰ μαρμαρίνων πλακῶν εἰλημμένων ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομῶν, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἀσβέστῳ κεχρισμένοι. Οὐδεὶς τούτων εἶχέ τι κτέρισμα.

Οἱ δὲ ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν ἀδελφῶν Μαντάλου τρεῖς μυκηναϊκοὶ τάφοι ἔκειντο ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ, ἐν ᾗ καὶ οἱ πέρυσιν εὑρεθέντες. Εἰ καὶ ἦσαν πλήρεις χώματος, περιεῖχον καί τινα ἀγγεῖα ἀκέραια καὶ ἄλλα κτερίσματα, εἰδώλια πήλινα θηλείας θεότητος, ψηφῖδας ἐξ ὑαλομάζης, ὧν μία εἰκονίζει γλαῦκα ἢ κατ' ἄλλους ναυτίλον, μίαν ἐκ φυσικοῦ κρυστάλλου ἔχουσαν ἐγγεγλυμμένους δύο ἰχθῦς κατ' ἀντίθετον φορὰν φερομένους, ἑτέραν γαγάτου φέρουσαν ἔγγλυφον πελαργὸν ἴσως, ἄλλην ἀμεθύστου, κωνοειδῆ σπονδύλια ἀμφίκωνα καὶ ἑτερόκωνα, μαχαίρια καὶ περόνας χαλκᾶς. Περὶ τοῦ σχήματος τῶν τάφων

τούτων καὶ τῶν ἀγγείων τῶν ἐν αὐτοῖς εὑρεθέντων ποιησόμεθα λόγον ἀλλαχοῦ, ἀφ' οὗ συγκολληθῶσιν.

Μαθόντες παρὰ τοῦ κ. Καλλιμάνη, ὅτι ἐν ὡρισμένῳ τόπῳ τοῦ παρὰ τὴν Βρωμοῦσαν ἀμπελῶνος αὐτοῦ τὸ ὕδωρ, ὅτε αἱ ἄμπελοι ποτίζονται, βυθιζόμενον καταπίνεται καὶ ὑποπτεύσαντες ὅτι τάφος τις μέγας ἢ σειρὰ τάφων ὑπάρχει αὐτόθι, συναινέσαντος καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου, ἐπεχειρήσαμεν δοκιμαστικὴν ἀνασκαφήν. Ὄντως δὲ εὕρομεν ὀκτὼ τάφους, ὧν οἱ μὲν τρεῖς ἀνδρῶν, οἱ δὲ ἄλλοι παίδων. Τῶν μεγάλων τάφων, ὧν τὸ μῆκος ἦτο 2 μ. τὸ πλάτος 0,85, τὸ ὕψος 0,75, ὁ μὲν ἦτο λάρναξ μαρμαρίνη ἔχουσα πρόσθετον τὴν μικροτέραν ἀνατολικὴν πλευράν, ὁ δὲ συνέκειτο ἐκ τεσσάρων πλακῶν πωρίνων, ὁ δὲ τρίτος ἐκ τεσσάρων πλακῶν μαρμαρίνων. Καλύμματα εἶχον πάντες, ἀλλ' ὁ μὲν μονόλιθος μίαν πλάκα μαρμαρίνην, ὁ πώρινος δύο πωρίνας καὶ ὁ τρίτος δύο μαρμαρίνας. Κτερίσματα ὑπῆρχον ἐν μὲν τῷ μονολίθῳ ἀγγεῖον ἁπλοῦν τεθραυσμένον, στλεγγὶς σιδηρᾶ τεθραυσμένη καὶ ψηφὶς ἐξ ὑαλομάζης, ἐν δὲ τῷ πωρίνῳ δύο μόνωτοι σκύφοι ἄχροοι καὶ ἐν τῷ τρίτῳ σκύφος μόνωτος, ληκύθια ἄωτα, μονόχροα, πάντα πλὴν ἑνὸς τεθραυσμένα, στλεγγὶς σιδηρᾶ.

Ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ τῆς μαρμαρίνης λάρνακος καὶ τῷ πωρίνῳ τάφῳ ἔκειντο δύο τάφοι παίδων, ὧν ὁ μὲν πρὸς ἀνατολάς, ὁ δὲ πρὸς δυσμάς. Οἱ παῖδες ἦσαν ἐντὸς πηλίνων λαρνάκων, αἵτινες ἦσαν στεγανῶς κεκλεισμέναι. Ἐν τῷ πρὸς δυσμὰς τάφῳ, οὗ τὸ μὲν μῆκος 0,90, τὸ πλάτος 0,33, τὸ ὕψος 0,40, εὑρέθησαν ἔνδον μὲν τρεῖς κυαθίσκοι καὶ πυξὶς τεθραυσμένη, ὄπισθεν δὲ ἐν τῷ χώρῳ τῷ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἑτέρου ὁμοίου ταφίσκου, οὗ τὸ μὲν μῆκος 0,70, τὸ πλάτος 0,30, τὸ ὕψος 0,40 εὑρέθη λυχνία ἔχουσα κάτωθεν στήλης φερούσης κοσμήματα τρεῖς κεραίας, ὧν αἱ μὲν δύο κεῖνται ἑκατέρωθεν τῆς στήλης ἐπὶ

τῆς αὐτῆς εὐθείας, ἡ δὲ τρίτη ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν, ὥστε νὰ ἀποτελῶνται γωνίαι ὀρθαί. Ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῶν ἑκατέρωθεν τῆς στήλης δύο κεραιῶν ἦσαν κεκολλημένα δύο φιαλοειδῆ δοχεῖα, ἔνθα πάντως ἐτίθεντο πήλινοι λύχνοι· ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους αὐτῆς ὑπάρχει κρίκος χαλκοῦς, ὅστις βεβαίως ἐχρησίμευεν, ἵνα ἀναρτᾶται ἀπὸ λυχνούχου ἢ ὡς νῦν λέγεται *λυχνοστάτου*. Ὑπὸ τὸν κρίκον, ὅστις εὑρέθη ἀποκεκολλημένος ἀπὸ τῆς θέσεως ὡς καὶ τὰ φιαλοειδῆ δοχεῖα, ὧν τὸ ἕτερον τεθραυσμένον, ὑπῆρχον δύο τετράγωνα ἐλάσματα, ὧν τὸ μὲν ἐπὶ τῆς προσόψεως φέρει ἀναγλύφους τρεῖς μορφάς, ὧν ἡ ἐν μέσῳ κειμένη παιδὸς καλῶς διακρινομένου, τὸ δὲ ἄλλο ὅμοιον μὲν τῷ φέροντι τὰς ἀναγλύφους μορφάς, ἀλλὰ δὲν φέρει οὐδεμίαν μορφὴν καὶ ἐχρησίμευεν, ὡς φαίνεται, ἵνα καλύπτῃ τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ ἔχοντος τὰς μορφάς. Ἐν τῷ ἄκρῳ τῆς μεσαίας κεραίας ὑπάρχει ἧλος ἔχων κεφαλὴν μικρὸν προέχουσαν, ὅπου πιθανῶς ἐστηρίζετο ἢ ὑπῆρχε ἄλλο φιαλοειδὲς δοχεῖον, ὅπερ ὅμως δὲν εὑρέθη. Ἀμφότερα τὰ ἐλάσματα ταῦτα εὑρέθησαν ἀποκεκολλημένα ἐπὶ τῶν χωμάτων καὶ ἱκανῶς ἐφθαρμένα ἐκ τῆς ὑγρασίας. Ὑπὸ τὴν λάρνακα ὑπῆρχον δύο πυξίδες ἀλαβάστινοι τεθραυσμέναι καὶ ὄστρακα ἀγγείων καὶ εἰδωλίων.

Ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ μικρῷ τάφῳ τῷ πρὸς ἀνατολὰς εὑρέθη οἰνοχόη τρίλοβος, πυξὶς δίωτος καὶ ἐν τοῖς χώμασι τεμάχια εἰδωλίων. Ἄλλος τάφος παιδὸς ὅμοιος τοῖς προρρηθεῖσι μήκους 0,93, πλάτους 0,30, ὕψους 0,40 περιεῖχε κριὸν πήλινον, πυξίδα δίωτον μετὰ πώματος καὶ οἰνοχόην μικράν. Καὶ ὁ ὄγδοος τάφος ἦτο μικροῦ παιδὸς τεθαμμένου ἐν λάρνακι πηλίνῃ ἐχούσῃ πῶμα, ἧς τὸ μῆκος ἦτο 0,80, τὸ πλάτος 0,30 καὶ τὸ ὕψος 0,40. Παρὰ τὸν τάφον τοῦτον εὑρέθη ὁ ταρσὸς ποδὸς λέοντος πατοῦντος ἐπὶ βάσεως. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ τούτου τοῦ τάφου, ὅστις εἶνε

νεώτερος τοῦ τετάρτου, πέμπτου καὶ ἕκτου, σύγχρονος δὲ τοῦ ἑβδόμου, διότι ἔκειτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ὑπῆρχον τρεῖς χύτραι κεραμεαῖ πλήρεις χώματος.

Τελευταῖον ἐσκάψαμεν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ *Ἀναπαύσεως*, ἥτις ἄγει εἰς τὸ νεκροταφεῖον Χαλκίδος. Πρὸς τοῦτο ὡρμήθημεν, διότι ἐγένετο ἡμῖν γνωστόν, ὅτι κατασκευαζομένης τῆς ὁδοῦ ταύτης μέρος βυθισθὲν παρέσχε τὴν ὑπόνοιαν τῶν ἐργατῶν τινι, ὅτι ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀρχαῖος τάφος. Σκάψαντες ἀντὶ τάφου εὕρομεν εἰς βάθος σχεδὸν μέτρου δεξαμενὴν ἐσκαμμένην ἐν τῷ πώρῳ ὕψους μ. 3,80, πλάτους 1,90 καὶ μήκους 2,80, ἔχουσαν δὲ τρεῖς ὀχετούς. Τούτων εἷς πλάτους μέτρου ἦτο πρὸς βορρᾶν· δι᾽ αὐτοῦ εἰσέρρεε τὸ ὕδωρ τοῦ ἀρχαίου ὑδραγωγείου τῆς Χαλκίδος, οὗ οὐκ ὀλίγα φρέατα κοινωνοῦντα ἀλλήλοις καὶ νῦν ἔτι δύναταί τις νὰ ἴδῃ κείμενα κατὰ σειράν. Τούτων ἡμεῖς ἔχομεν ἰδεῖ δύο ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ *Πέϊ* κάτωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ἄλλο ἔν τινι ἀμπέλῳ κειμένῃ παρὰ τὸ κτῆμα Κιαπέκου, δύο ἐν τῷ διπλῷ ὄρει (Βαθροβουνίῳ) ὑπεράνω τοῦ κτήματος Τζιπούρη, ἄλλο ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Καλλιμάνη, ἔνθα τὸ πρῶτον εὑρέθησαν τάφοι μυκηναϊκοί, ἄλλο παρὰ τὸν κῆπον τοῦ στρατιωτικοῦ ἰατροῦ Κωνσταντινίδου καὶ τελευταῖον πέραν τῆς νῦν εὑρεθείσης δεξαμενῆς τὸ ἐν τῷ κήπῳ Βενετζανοπούλου, ὅστις εἶνε κάτωθεν τοῦ Ἑβραϊκοῦ νεκροταφείου. Ὁ δεύτερος ὀχετὸς πλάτους 0,80 ἔκειτο πρὸς ἀνατολὰς βλέπων πρὸς τὸ νεκροταφεῖον, ἔνθα ὑπάρχει φρέαρ, ὅπερ ὡς ἱερὸν τιμᾶται, διότι ἐνταῦθα λέγεται ὅτι εὑρέθη ἡ εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐπ᾽ ὀνόματι τοῦ ὁποίου ὁ ναὸς τοῦ νεκροταφείου τιμᾶται. Ὁ τρίτος ὀχετὸς ἔχων πλάτος 0,90, ὕψος δὲ 1,10 ἔκειτο πρὸς δυσμάς.

Ἡ δεξαμενὴ αὕτη εἶνε κεχρισμένη κονιάματι ἐρυθρῷ, ὅπερ οὕτω στερεὸν εἶνε, ὥστε οὐδὲ σκαπάνη δύναται νὰ ἀποσπάσῃ μέρος αὐτοῦ εὐκόλως. Ὁμοίως κεχρισμένην δε-

ξαμενὴν τετραπλασίαν τὸ ὕψος καὶ τὸ μέγεθος ταύτης γινώσκομεν κειμένην ἐν τῇ ὕπερθεν τοῦ Πέϊ μικρᾷ κοιλάδι, ἥτις ἐξ αὐτῆς *στέρνα* καλεῖται. Ὁμοία κεντρικὴ δεξαμενὴ εἶνε καὶ ἡ κάτωθεν τοῦ νεκροταφείου πρὸς τὸ ΒΑ μέρος καλουμένη *Ἁγία Κυριακή*, ἥτις πιθανῶς οὕτω καλεῖται, διότι κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἐπὶ τῶν διωγμῶν τῶν χριστιανῶν ἐχρησίμευσεν ὡς κατακόμβη.

Ἡ ὑφ' ἡμῶν εὑρεθεῖσα δεξαμενὴ ἦτο πλήρης ὀστράκων πορφύρας οὕτω καθαρῶν, ὥστε, ἠδύνατό τις νὰ νομίσῃ ὅτι ταῦτα πρὸ ὀλίγου καθαρθέντα ἐξῆλθον τοῦ ὕδατος. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν ὀστράκων εὑρέθησαν καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπινα οὐκ ὀλίγα, Καὶ τὰ μὲν ὄστρακα τῆς πορφύρας, ἧς ἡ κατεργασία, ὡς γνωστόν, τὰ μάλιστα ἐν Χαλκίδι ἠσκεῖτο, (ἴδ. πρακτ. ΑΕ 1910) ἐρρίφθησαν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν δεξαμενήν, ὅτε πλέον τὸ φρεατοειδὲς στόμιον αὐτῆς εἶχε καταστραφῆ, τὸ δὲ ὑδραγωγεῖον δὲν ἐλειτούργει, τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ἕνεκα γεωλογικῶν αἰτιῶν λαβόντων ἄλλην διεύθυνσιν, οἱ δὲ νεκροί, Χριστιανοὶ πάντες, ὡς εἰκάζομεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως κτερισμάτων, ἐτάφησαν πολὺ κατόπιν ἐπὶ τῶν ὀστράκων καλυφθέντες διὰ τῶν συνήθων ἐν τοῖς τάφοις καλυπτήρων κεράμων. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, μαρτυρεῖ τὸ ὅτι οὔτε ἐν τῷ πυθμένι οὔτε ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πυθμένος καὶ τῶν χειλέων τῆς δεξαμενῆς χώρῳ εὑρέθησαν ὀστᾶ, ἐν δὲ τῷ πυθμένι εὑρέθησαν πλεῖστοι ἀμφορεῖς καὶ ὑδρίαι τεθραυσμέναι, ὧν δύο φέρουσιν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὤτων σφραγῖδας δηλούσας τὰ ὀνόματα τῶν κεραμέων. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τῆς νεωτέρας τούτων κρίνοντες εἰκάζομεν, ὅτι ἡ δεξαμενὴ αὕτη καὶ τὸ ὑδραγωγεῖον ἦσαν ἐν χρήσει μέχρι τῶν ἀρχῶν τοὐλάχιστον τοῦ τετάρτου π. Χ. αἰῶνος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου 1911.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΘΙΣΟΑΣ

Αἱ ἐν θέσει «Παλαιοκάτινα» παρὰ τὸ πεδίον τῆς Δημητσάνης γενόμεναι ἐργασίαι ἀπεκάλυψαν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐκεῖ σῳζομένης ἀρχαίας ἀκροπόλεως πολλὰ κτίσματα ἑλληνικῶν καὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἡ ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως ἀνασκαφὴ ἔδωκεν ἀξιολογώτερα εὑρήματα. Ὁ πολὺ μικρὸς ἀριθμὸς γνωστῶν ἀρκαδικῶν ἐπιγραφῶν ηὐξήθη διὰ δύο νέων ἐπὶ χαλκῶν ἐλασμάτων ἀξιολόγων ψηφισμάτων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος, ἅτινα διδάσκουσι πρῶτον μὲν ὅτι τὸ ἀπὸ ἀρχιτεκτ. ἀπόψεως ἰδιόρρυθμον καὶ ἄξιον πάσης προσοχῆς οἰκοδόμημα, ἐν ᾧ εὑρέθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ εἶναι ἴσως *«ἱερὸν τοῦ Μεγάλου Θεοῦ»*, δεύτερον δὲ ὅτι ἡ πόλις, ἣν ἀνεσκάπτομεν εἶναι ἡ Θισόα ἡ πρὸς Ὀρχομενῷ. Μέγας Θεὸς εἶναι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὁ Ζεύς, ὅστις νήπιον ἔτι ἐλούσθη κατὰ τὴν παράδοσιν ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ 20′ ἀπέχοντος τῆς ἀνασκαφῆς ποταμοῦ Λουσίου. Πρὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου τοῦ μεγάλου θεοῦ εὑρέθη ἄρτιον ὡραῖον χαλκοῦν ἀγαλμάτιον (τέχνης μακεδον. χρόνων) ἀνδρὸς γενειῶντος γυμνοῦ καὶ φέροντος κράνος, πιθανώτατα δὲ καὶ τόξον ἐν τῇ ἀριστερᾷ.

Τὰ ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως κτίσματα δὲν σῴζονται καλῶς, φαίνονται δὲ προερχόμενα ἐξ ὑστέρων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐν ᾧ τὸ ἱερὸν τοῦ Μ. Θ. καὶ δύο ἄλλα παρ' αὐτὸ ἀποκαλυφθέντα οἰκοδομήματα ἀνήκουσι πιθανῶς εἰς τὸν 3ον π. Χ. αἰῶνα.

Δημοσιεύων προσεχῶς ἐκτενέστερον ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι περὶ τῶν ἐν Θισόᾳ ἐργασιῶν, ἀρκοῦμαι ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὰ ὀλίγα ἀνωτέρω σημειωθέντα (πρβ. Berliner

Philol. Wochenschrift 1911, 1206—Hiller von Gärtringen u. Lattermann Arkadische Forschungen 25 κέ.).

Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

ΕΝ Τῌ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ ΠΛΑΤΕΙᾼ ΤΩΝ ΥΨΗΛΩΝ ΑΛΩΝΙΩΝ

Κατὰ τὸν Μάρτιον ἐ. ἔ. ἐν ᾧ ἐγίνοντο ἐργασίαι ὑπὸ τοῦ Δήμου Πατρέων πρὸς ἐπίστρωσιν τῆς πλατείας τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων εὑρέθη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχεδὸν τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν πρὸς τοῦτο ἐργαζομένων ἐργατῶν μαρμάρινον ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης.

Ἡ εὕρεσις τοῦ ἀγαλματίου τούτου ἐγένετο ἀφορμή, ἵνα διακοπῶσιν αἱ πρὸς ἐξωραϊσμὸν τῆς πλατείας ἐργασίαι και νὰ δοθῇ εἰς ἐμὲ ἐντολὴ νὰ ἐρευνήσω διὰ δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν τὴν πλατεῖαν ἐπ' ἐλπίδι εὑρέσεως καὶ ἄλλων ἐν αὐτῇ κρυπτομένων ἀρχαίων.

Ἡ πλατεῖα τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων κειμένη ἐπὶ βραχώδους ὑψώματος δὲν παρέσχεν δυσκολίας εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν, διότι εἰς βάθος μόλις ἑνὸς μέτρου ἢ ἐνιαχοῦ μόλις 0,70, εἰς ὀλίγα δὲ μόνον σημεῖα εἰς βάθος ὀλιγώτερον τῶν δύο μέτρων ὑπῆρχεν ὁ ἀρχέγονος βράχος, ἐφ' οὗ εἶχον ἱδρυθῇ κατὰ καιροὺς τὰ διάφορα οἰκοδομήματα.

Κατ' ἀκολουθίαν αἱ ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων γενόμεναι ἀπὸ παλαιῶν χρόνων καταστροφαὶ ὑπῆρξαν ἐκ θεμελίων.

Ὡς ἀφετηρίαν τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης εἶχον τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλατείας ἀπὸ δέκα ἐτῶν εὑρημένον καὶ διὰ

περιπτέρου περικεκλεισμένον ἐντὸς δημοτικοῦ κήπου ψηφοθέτημα.

Βορειανατολικῶς τοῦ ψηφοθετήματος τούτου εἰς βάθος 0,50 τοῦ μέτρου συνήντησα καὶ ἄλλο ψηφοθέτημα, πρὸς τὴν βορείαν δὲ τοῦ αὐτοῦ ψηφοθετήματος διεύθυνσιν καὶ ἕτερα δύο, ὧν αἱ ψηφῖδες εἶχον ἀσβεστοποιηθῆ, εὐκόλως τριβόμεναι διὰ τῶν δακτύλων, ἔχουσαι καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν ἐπικάλυμμα μέλαν, λείψανον προφανοῦς πυρκαϊᾶς.

Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ψηφοθετήματα ἦσαν κοσμηματικά, ἔχοντα ὑποστῆ πολλαχοῦ σημαντικὰς βλάβας· ἕνεκα τούτου κατεκάλυψα πάλιν αὐτὰ διὰ τῶν χωμάτων.

Πέριξ τῶν ψηφοθετημάτων τούτων καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις ἐπὶ ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς πλατείας εὗρον τὰ κατώτερα μέρη τῶν θεμελίων τοίχων, ἀνηκόντων εἰς οἰκοδομήματα Ῥωμαϊκὰ καὶ μεταγενέστερα. Εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν θεμελίων τῶν τελευταίων ἐξ αὐτῶν εἶχον χρησιμοποιηθῆ ἐνιαχοῦ λίθοι, ἀνήκοντες εἰς θριγκοὺς καταστραφέντων Ῥωμαϊκῶν οἰκοδομημάτων.

Πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ σῳζομένου ψηφοθετήματος ἀπεκάλυψα στενοὺς διαδρόμους δι' ὀπτῶν πλίνθων κατεσκευασμένους καὶ διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν πανταχόθεν ἐπενδεδυμένους, δι' ὧν πιθανώτατα διήρχετο ὕδωρ.

Τὴν διὰ τῶν διαδρόμων αὐτῶν διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος μαρτυροῦσι καὶ τὰ πολλὰ ἀρχαῖα φρέατα, τριῶν τῶν ὁποίων τὰ στόμια ἀπεκάλυψα, εἰς κανονικὰς ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις ὑπάρχοντα καὶ περικλείοντα οὕτως εἰπεῖν ὅλον τὸν χῶρον, ἐν ᾧ εὑρίσκοντο πάντα τὰ ἀποκαλυφθέντα ψηφοθετήματα.

Τὰ στόμια τῶν φρεάτων αὐτῶν μέχρι βάθους ἑνὸς μέτρου ἦσαν ἐπενδεδυμένα δι' ὀπτῆς γῆς, εἶχον πληρωθῆ δὲ τὰ πλεῖστα τούτων διὰ χωμάτων καὶ πετρῶν, ὧν ἡ ἐξα-

γωγὴ ἦτο εὐχερής, τῆς πληρώσεως αὐτῶν γενομένης κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Τὰ φρέατα ταῦτα ὡς καὶ οἱ στενοὶ διάδρομοι, δι᾽ ὧν διωχετεύετο τὸ ὕδωρ, μαρτυροῦσιν ὅτι ἐν τῇ πλατείᾳ τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων ὑπῆρχον ἴσως βαλανεῖα Ῥωμαϊκὰ καὶ δὴ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου καὶ ἑξῆς, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ὀλίγων αὐτόθι εὑρεθέντων νομισμάτων, ἅτινα κατετέθησαν ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ.

Ἂν τὰ βαλανεῖα ταῦτα ἦσαν δημόσια ἢ ἀνῆκον εἰς ἰδιωτικὰ ἀνάκτορα ἢ ἄλλα οἰκοδομήματα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διευκρινισθῇ ἐκ τῶν σχεδιαγραμμάτων τῶν θεμελίων, διότι τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα, ἐπειδὴ ἦσαν ᾠκοδομημένα ἐπὶ βραχώδους ὑψώματος, ὑπέστησαν ἀπ᾽ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐκ θεμελίων τὴν καταστροφήν.

Πλὴν τῶν νομισμάτων καὶ ἑνὸς μικροῦ πηλίνου εἰδωλίου τοῦ Ἡρακλέους τοῦ τύπου τοῦ Φαρνεσίου, οὐδὲν ἄλλο εὕρημα ἄξιον λόγου ἔσχομεν.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙᾼ ΔΟΚΙΜΑΣΤΙΚΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Μεταξὺ τοῦ μέχρι σήμερον σῳζομένου καὶ ἐπὶ ἀρχαίας ἀκροπόλεως ἱδρυμένου μεσαιωνικοῦ φρουρίου τῆς Κυπαρισσίας καὶ τῆς ἀντιστοίχου παραλίας τοῦ Κυπαρισσιακοῦ κόλπου ἐκτείνονται ἐν μέσῳ ἀραιοῦ ἐλαιῶνος ἀγροὶ σιτοφόροι τὸ πλεῖστον, πυκνοὶ καλαμῶνες καὶ πλούσιοι λαχανόκηποι, μεστοὶ προσοδοφόρων φυτειῶν.

Κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐκτάσεως ταύτης διέρχεται ἡ μόλις πρὸ δεκαετίας περατωθεῖσα γραμμὴ τοῦ σιδηροδρόμου Κυπαρισσίας, περὶ τὸν σταθμὸν τοῦ ὁποίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔχει ἀναπτυχθῆ πλούσιος συνοικισμός, ἐν ᾧ ἡ κυρίως πόλις τῆς Κυπαρισσίας κεῖται εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὄρους Ψυχροῦ, τῆς ὁποίας μόνον μία προέκτασις καταλαμβάνει τοὺς δυτικοὺς πρόποδας τοῦ ἀρχαίου φρουρίου.

Οὕτω ἡ μεταξὺ φρουρίου καὶ θαλάσσης ἔκτασις ἀφίεται ἐλευθέρα οἰκοδομῶν καὶ μόνον ἀραιοὶ οἰκίσκοι κατὰ μεγάλα διαστήματα διακρίνονται πρὸς φύλαξιν τῶν προρηθέντων λαχανοκήπων καί τινα λευκὰ ἐρημικὰ ἐκκλησίδια διακόπτουσι τὴν μονοτονίαν τοῦ τὰς ἐκτάσεις τῶν φυτειῶν ὁρῶντος ὀφθαλμοῦ.

Ἔν τισι τῶν λαχανοκήπων αὐτῶν μεταξὺ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ θαλάσσης τυχαίως ἀπεκαλύφθη μονόλιθος κίων μετὰ διαξυσμάτων, μήκους σχεδὸν δύο μέτρων καὶ εἰς ἀπόστασιν πεντήκοντα βημάτων ἀπ' αὐτοῦ τεμά-

χιον μέγα ὡραίου μαρμάρου κατειργασμένον καὶ ἀνῆκον εἰς θριγκὸν μεγάλου οἰκοδομήματος.

Ἡ εὕρεσις αὐτῶν ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ μεταβῶ ἐκεῖσε καὶ νὰ ἐρευνήσω ἀρχαιολογικῶς τὸν χῶρον ἐκεῖνον. Μετὰ πρόχειρον ἀνασκαφὴν ἀνεκάλυψα παρὰ τὸν πρῶτον κίονα καὶ ἄλλους πέντε, τῆς αὐτῆς τέχνης καὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, κατακειμένους ἐπ᾽ ἀλλήλων καὶ συνάμα παρετήρησα ὅτι τὸ χῶμα τὸ καλύπτον τοὺς λαχανοκήπους ἐκείνους ἦτο μεστὸν τεμαχίων κεράμων.

Ἐκεῖθεν δὲ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐντὸς καλαμῶνος παρετήρησα σπονδύλους καὶ τεμάχια δωρικῶν κιόνων παχυτέρων τῶν προειρημένων, ἀνηκόντων πιθανώτατα εἰς ναόν, τοῦ ὁποίου τὸν στυλοβάτην ὡς καὶ ἄλλα μέρη αὐτοῦ οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι τῆς Κυπαρισσίας, καθ᾽ ἃς πληροφορίας μοὶ ἔδοσαν, ἐνθυμοῦνται καλῶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σήμερον καλύπτει πυκνὸς καλαμών.

Πλὴν δ᾽ ὅμως αὐτῶν ὅλη ἐκείνη ἡ περιοχὴ ἀπὸ φρουρίου μέχρι θαλάσσης παρεῖχεν ἀρχαιολογικῶς ἐνδιαφέρον, διότι, ἐκτὸς τῶν μεγάλων τειχῶν, τὰ ὁποῖα ἐξέχωσε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη χείμαρρός τις ἀναπτυχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκ τοῦ ὄρους καταφερομένων ὑδάτων, καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἀγρῶν καὶ λαχανοκήπων βλέπει τις τεμάχια κιόνων πλεῖστα, ἰδίᾳ πέριξ τῶν ἐξοχικῶν ἐκκλησιδίων, πολλῶν τῶν ὁποίων αἱ ἅγιαι τράπεζαι στηρίζονται ἐπὶ σπονδύλων ἀρχαίων κιόνων.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται μὲ ἠνάγκασαν νὰ ζητήσω ἄδειαν δοκιμαστικῶν ἀνασκαφῶν ἐν Κυπαρισσίᾳ, ἥτις ἐδόθη εἰς ἐμέ.

Δυστυχῶς δ᾽ ὅμως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ὅπου εὑρέθησαν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος κίονες καὶ εἰς τὸν καλαμῶνα, ὅπου αἱ ἀναμνήσεις τῶν κατοίκων ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ ἡ ὕπαρξις σπονδύ-

λων ἀφ' ἑτέρου παρεῖχον ἐλπίδας εὑρέσεως σπουδαίων εὑρημάτων ἢ τοὐλάχιστον ἀκριβοῦς καθορισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν Κυπαρισσίᾳ ἀναφερομένων ἱερῶν, δὲν ἐπετράπη ἡμῖν νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἀνασκαφήν, ἐπειδὴ δὲν ἐδόθη ἡ ἀποζημίωσις, ἥτις θὰ ἀπῃτεῖτο, τῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς καταστραφησομένων φυτειῶν.

Ἕνεκα τούτου περιωρίσθημεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὸν λοιπὸν χῶρον, σκάπτοντες ὅπου ἐπετρέπετο ἡμῖν ἄνευ ἀποζημιώσεως.

Ὁ χῶρος αὐτὸς καταλαμβάνει ἑκατοντάδας στρεμμάτων καὶ ὀνομάζεται τὸ ἥμισυ μὲν αὐτοῦ σήμερον ἔτι «Μούσγα», τὸ δὲ λοιπὸν «Φόρος».

Ἐπὶ τῶν ἀγροκηπίων τῆς περιοχῆς, ἥτις καλεῖται Μούσγα, ἀπεκάλυψα τείχη ἰσοδομικὰ ἐκ πώρων, ἐκ τριῶν δόμων ἀποτελούμενα, ὑφ' οὓς εἶναι ὁ στερεοβάτης αὐτῶν ἐξ ἀργῶν λίθων συγκείμενος.

Οἱ δόμοι τῶν τειχῶν ἔχουσι πάχος 0,47-0,50 τοῦ μέτρου. Τὰ τείχη ταῦτα παρηκολούθησα ἀποκαλύπτων ἐφ' ὅσον κατελάμβανον τὸν χῶρον τῶν ὁρίων τῶν διαφόρων λαχανοκήπων, εἰς τοὺς ὁποίους εἰσδύουσι ταῦτα κατὰ διαφόρους διευθύνσεις.

Ἡ ἀποκάλυψις αὐτῶν ἐν συνεχείᾳ ἦτο ἀδύνατος ἕνεκα τῶν ἀπαιτουμένων ἀποζημιώσεων. Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ τειχῶν μεγάλων, περικλειόντων ὁλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς Μούσγας καὶ τοῦ Φόρου καὶ ἐξικνουμένων ἴσως μέχρι τῆς ἀρχαίας ἀκροπόλεως, ἐφ' ἧς ὑπάρχει τὸ φρούριον.

Ἐξ ἴσου δ' ὅμως πιθανὸν εἶναι νὰ ἀνήκωσι τὰ τείχη ταῦτα εἰς μέγαν περίβολον τεμένους, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἦσαν ἱερὰ καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα, ὧν λείψανα εἶναι οἱ εὑρεθέντες κίονες καὶ τὰ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ μέρη τῶν

οἰκοδομημάτων, ἅτινα ἐν ἀφθονίᾳ κατάκεινται ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τῶν τειχῶν περικλειομένου χώρου.

Ἡ διατήρησις τῶν τειχῶν τούτων μέχρι τοῦ νῦν συνετέλεσεν ὥστε νὰ σχηματισθῶσιν ὑψώματα, τῶν χωμάτων κρατηθέντων ὑπὸ τῶν τειχῶν, οὕτως ὥστε οἱ ἀγροὶ νὰ φαίνωνται κλιμακωτοὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπεκάλυψα κατὰ τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ χώρου, ὅστις ὀνομάζεται «φόρος» τὴν βάσιν μιᾶς πλευρᾶς μεγίστου οἰκοδομήματος εἰς ἔκτασιν τεσσαράκοντα περίπου μέτρων, μὴ δυνηθεὶς νὰ προχωρήσω, διότι ὁ τοῖχος αὐτῆς εἰσέδυεν εἰς ἀγροὺς σιτοφόρους, ἐν οἷς δὲν μοὶ ἐπετρέπετο νὰ ἐξακολουθήσω τὴν ἀνασκαφήν.

Ἡ βάσις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ μεγάλων κατειργασμένων πωρίνων λίθων.

Ἐπὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος μέρους τοῦ ἀνωτέρου τοίχου ἀπεκαλύψαμεν καὶ ἄλλους πωρίνους τοίχους καθέτους ἐπὶ τοῦ πρώτου καὶ ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων κανονικώτατα κατὰ 2 ½ μέτρα.

Οἱ κάθετοι οὗτοι τοῖχοι πιθανώτατα διῄρουν τὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου τοίχου περικλειόμενον χῶρον εἰς πολλὰ διαμερίσματα.

Παρὰ τὴν ἐξωτερικὴν δὲ ἐπιφάνειαν τοῦ μεγάλου τοίχου καὶ κατὰ μῆκος αὐτοῦ ἀπεκάλυψα πτωχοτάτους τάφους, ὧν ἡ μία πλευρὰ ἦτο αὐτὴ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐστηρίζοντο μεγάλαι κέραμοι, κυρταί, καλύπτουσαι τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ.

Ἀνεῦρον τοιούτους τάφους ἐν ὅλῳ ἐννέα, ἐπὶ ἑκάστου τῶν ὁποίων ἓν νόμισμα καὶ συντρίμματα ἀγγείων πηλίνων καὶ ὑαλίνων καὶ λύχνων. Καθ' ὅλην τὴν περιγραφεῖσαν ἔκτασιν παρετήρησα πολλαχοῦ σποραδικῶς κατακείμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἢ ὑπ' αὐτῆς ἀβαθῶς μόνον

καλυπτόμενα τεμάχια κιόνων λεπτῶν μετὰ ἢ ἄνευ ῥαβδώσεων, ὅμοια κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὸ πάχος καὶ τὴν φύσιν τοῦ λίθου πρὸς τὰ τῶν πέντε κιόνων, περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν ἐν ἀρχῇ.

Ἡ πληθὺς τῶν κατεσπαρμένων αὐτῶν κιόνων, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ εἰς νεωτέρους τοίχους ἐντετειχισμένων, μὴ ἀνηκόντων προφανῶς εἰς κατὰ χώραν κείμενον οἰκοδόμημα, μοὶ ἐνέβαλε τὴν ἰδέαν ὅτι οὗτοι ἔχουσι μετακομισθῆ ἐκ καταστραφέντος μεγάλου καὶ ἐγγύς που κειμένου οἰκοδομήματος.

Εἰς τοιοῦτον οἰκοδόμημα πιθανὸν νὰ ἀνήκῃ ὁ μέγας τοῖχος, ὃν ἀπεκάλυψα, ὁ εἰς πολλὰ διαμερίσματα ὑπὸ καθέτων τοίχων διαιρούμενος, πρὸ τῶν ὁποίων πιθανὸν νὰ ὑπῆρχε στοά, ἐξ ἧς δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν ὕπαρξιν τῆς πληθύος τῶν ἐγκατεσπαρμένων καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν ἀγρῶν τεμαχίων κιόνων.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἀπεκαλύφθη ὁ τοῖχος, ὀνομάζεται «φόρος» πιθανώτατον εἶναι ὅτι οὗτος ἀνήκει εἰς μεγάλην Ῥωμαϊκὴν ἀγοράν, ἥτις διέσωσε τὴν ὀνομασίαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους (Forum Romanum). Ἐν γένει κατὰ τὰς ἐν Κυπαρισσίᾳ ἐρεύνας ἀνεῦρον 122 νομίσματα, κατατεθέντα ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ, ὧν τὰ καλῶς διατηρούμενα καὶ σπουδαιότερα εἶνε τὰ ἑξῆς.

—Μία χρυσῆ δανάκη μὲ τύπον περιστερᾶς, ἓν Φαλανναίων, ἓν Παγῶν (;), τέσσαρα Κορίνθου, ἓν Πατρῶν, πέντε Μεσσήνης, ἓν Πύλου (;), ἓν Ἀπαμείας τῆς ἐν Φρυγίᾳ καὶ ἓν Βυζαντιακὸν τοῦ Φωκᾶ.

Ὡσαύτως πέριξ τῶν ἐρημικῶν ἐκκλησιδίων ἐξέχωσα πληθὺν Βυζαντιακῶν τάφων πτωχοτάτων καὶ πλινθοκτίστων. Πέριξ δὲ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Μούσγας εὗρον τοιούτους τάφους μόλις εἰς βάθος 0,40 τοῦ μέτρου, προχωρήσας δ' ὅμως εἰς βάθος δύο μέτρων συνήντησα πωρί-

νους τοίχους, διακλαδώσεις πιθανώτατα τῶν πωρίνων τειχῶν, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος.

Πλὴν δὲ ἀπειρίας τεμαχίων ἀγγείων εὐτελῶν καὶ πηλίνων σταθμῶν οὐδὲν ἄλλο ἀνεύρομεν κατὰ τὴν ἀνασκαφήν. Νομίζω δ' ὅμως ὅτι αἱ τοποθεσίαι περὶ ὧν ὡμίλησα ἀνωτέρω, πρέπει νὰ ἐρευνηθῶσι δι' ἀνασκαφῶν, διδομένων τῶν ἀπαιτουμένων ἀποζημιώσεων, διότι ὑπάρχει μεγίστη πιθανότης εὑρέσεως σπουδαίων εὑρημάτων καὶ ἴσως θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ ὁρισθῶσι τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου μνημονευόμενα ἱερὰ τῆς Κυπαρισσίας Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἐν Πάτραις, τῇ 26 Δεκεμβρίου 1911.

Ὁ Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων
Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΚΥΝΟΥΡΙΑ

Κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐνήργησα ἐν Κυνουρίᾳ τὴν ἀνασκαφὴν ἀρχαίου ἱεροῦ, μεταξὺ τῶν χωρίων Μελάνων καὶ Τυροῦ εὑρισκομένου, 3 ὥρας Β τοῦ Λεωνιδίου. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐκτὸς ἱκανῶν εὑρημάτων ἐβεβαίωσεν, ὅτι τὸ ἱερὸν ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ὅστις εἶχε καὶ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ *Τυρίτου*. Ἡ δὲ οὕτω ὀνομάζουσα τὸν θεὸν ἀρχαία ἐπιγραφὴ παρεῖχε τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ ἐγγὺς Τσακωνικοῦ χωρίου τοῦ *Τυροῦ* εἶναι ἀρχαῖον καὶ ὅτι τὸ γειτονικὸν τεῖχος ἀνῆκεν εἰς ὁμώνυμον ἀρχαίαν πόλιν.

Τὴν τοπογραφικὴν ταύτην ἐπιτυχίαν ἐν τῇ Κυνουρίᾳ, χώρᾳ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεξερευνήτῳ, ἠκολούθησαν εὐτυχῶς καὶ ἄλλαι. Διαμείνας ἐπὶ ἑβδομάδα ἐν Λεωνιδίῳ χάριν τῆς προσωρινῆς τοποθετησεως τῶν εὑρημάτων ἐν τῷ ἐκεῖ Ἑλληνικῷ Σχολείῳ καὶ τῆς καταγραφῆς αὐτῶν, ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμπληρώσω τὰς εἰδήσεις, ἃς συνέλεξα περιηγηθεὶς τὴν Κυνουρίαν κατὰ τὸ 1906, καὶ οὕτω νὰ διδαχθῶ περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως δύο ἄλλων ἀρχαίων πόλεων, τῆς Πολίχνας καὶ τῆς Γλυππίας. Ἐκτὸς τούτων καὶ περὶ τῶν Πρασιῶν, ὧν ἡ θέσις πρὸ πολλοῦ εἶναι γνωστή, θὰ προστεθῶσι κατωτέρω καὶ ἄλλαι νεώτεραι εἰδήσεις.

Ἱερὸν Ἀπόλλωνος Τυρίτου.

Βορείως τῶν Μελάνων καὶ εἰς ἀπόστασιν $^3/_4$ ἐκτείνεται μικρὰ κοιλάς, ἔνθα οἱ ἀμπελῶνες τοῦ χωρίου, ὀνομαζομένη Σερνιάλι. Μετὰ πορείαν ἀνηφορικὴν 10′ πρὸς ἀνατολὰς ἀναβαίνει τις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἁγίου Ἠλία τοῦ Μελανιώζικου. Θαυμασία εἶναι ἡ ἐντεῦθεν θέα. Ἡ κορυφὴ παρουσιάζει ἐλαχίστην ἐπίπεδον ἔκτασιν, πρὸς ΒΑ, Α καὶ ΝΑ δὲ ὁ λόφος καταπίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑπὲρ ἣν ὑψοῦται περὶ τὰ 800 μέρτα. Οὕτω οὐδὲν ἐμποδίζει τὸ βλέμμα νὰ ἐκτείνηται μέχρι τῆς νησῖδος Παραπόλας πρὸς Ν, τῆς ἀπέναντι τοῦ Μαλέα, καὶ ὑπὲρ πάντα τὸν κάτωθι Ἀργολικὸν κόλπον, τὴν Ἀργολίδα καὶ τὰ πέριξ ὄρη μέχρι τῶν ἡγεμονικῶν κορυφῶν τῆς Κυλλήνης πρὸς Β. Ἐγγύς, ὑπὸ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ αὐτοῦ βουνοῦ διακρίνει τις μικρὰν ῥάχιν εἰσβάλλουσαν εἰς τὴν θάλασσαν, γνώριμον καὶ μακρόθεν διὰ τοὺς ἐπὶ τῆς ἄκρας 3 ἀνεμομύλους. Τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς μικρᾶς χερσονήσου περιβάλλεται δι' ἀρχαίου τείχους. Μικρὸν πέραν ὑπεράνω ὡραίου κλυκλοτεροῦς ὅρμου ἐκτείνεται διαιρούμενον εἰς συνοικίας τὸ χωρίον, ὅπερ κατὰ μὲν τὴν κοινὴν παράδοσιν ὀνομάζεται ὁ Τυρός, ὑπὸ δὲ τῶν Τσακώνων ὁ Ντερέ.

Τὸ ἐρευνηθὲν ἱερὸν εἶχεν ἱδρυθῇ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Ἠλία. Εἶναι δὲ ἡ πρώτη περὶ αὐτοῦ εἴδησις, ἂν καὶ λίαν σκοτεινή, ἀρκούντως παλαιά. Διότι πρὸ 35-40 ἐτῶν χωρικὸς ἐκ Μελάνων ὀνόματι Καμπίσης σκάπτων τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς κτῆμά του ἀνεῦρε χαλκῆν λαβὴν ἀγγείου μετ' ἐπιγραφῆς, ἣν ἐπώλησεν ἐν Λεωνιδίῳ εἰς ἄγνωστον ἀλλοδαπόν. Οὕτω ἡ ἐνεπίγραφος λαβὴ εἰσήχθη εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ Μουσεῖον καὶ ἐξεδόθη ἐν IGA, 59 (: Μεν[οί]τιο]ς

ἀνέθεκε τõι Πυθαιεῖ) μετὰ πολλῶν ἀνακριβειῶν ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς εὑρέσεως (.... in vico Serjalio, qui inter Leonidium et Melavam est situs). Τὸν ἀληθῆ τόπον ἠδυνήθην νὰ βεβαιώσω κατ' Αὔγουστον τοῦ 1906, ὅτε ἐπισκεφθεὶς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἁγ. Ἠλία παρετήρησα, ὅτι τὴν βάσιν τοῦ ἐρειπωθέντος ἐκκλησιδίου ἀπετέλουν ἀρχαῖοι λίθοι καὶ ὅτι καὶ ἄλλοι ἦσαν πέριξ διεσκορπισμένοι, εἰς τὰ Μέλανα δὲ μεταβὰς ἔμαθον, ὅτι αὐτόθεν ὁ Καμπίσης εἶχεν εὕρει τὸ κατόπιν ἐν Λεωνιδίῳ πωληθὲν ἀρχαῖον. Ἔκτοτε ἐφάνη μοι πιθανόν, ὅτι ὁ ἀρχαῖος κύριος τῆς κορυφῆς τοῦ Ἁγ. Ἠλία ἦτο ὁ Ἀπόλλων. Ἡ ἐπίκλησις ἄλλως τοῦ Πυθαέως ὑπῆρξε μεγάλως διαδεδομένη ἐν ταῖς γειτονικαῖς χώραις, τῇ Ἀργολίδι καὶ Λακωνικῇ.

Ἡ εἰκασία αὕτη ἐπεβεβαιώθη διὰ δευτέρου ἐπιγραφικοῦ εὑρήματος, γενομένου πρὸ τῆς ἐμῆς ἀνασκαφῆς. Οἱ Μελανιῶται δηλ. ἐπιθυμοῦντες νὰ ἱδρύσωσι νέαν καὶ εὐμεγέθη ἐκκλησίαν ἐπεχείρησαν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1910 νὰ ἰσοπεδώσωσι τὸν χῶρον, ἐκεῖ δὲ σκάπτοντες συνέλεξαν κατὰ τὴν β' ἡμέραν τῆς ἐργασίας πολυάριθμα ἀρχαῖα, αἰχμὰς σιδηρᾶς δοράτων, ἀγγεῖα καὶ δύο χαλκᾶ ἀγαλμάτια, ἐξ ὧν τὸ μὲν παρίστα τὸν Ἡρακλέα, τὸ δ' ἕτερον ταῦρον μετ' ἐπιγραφῆς καλούσης τὸν Ἀπόλλωνα. Εὐτυχῶς οἱ χωρικοὶ πεισθέντες εἰς τὰς συστάσεις τοῦ μεταξὺ αὐτῶν προέχοντος κ. Μ. Λυσικάτου ἔπαυσαν τὴν περαιτέρω ἐργασίαν καὶ ἀνήγγειλαν τὴν εἴδησιν εἰς τὰς ἐν Λεωνιδίῳ ἀρχὰς ἀποστείλαντες ἅμα καὶ τὰ εὑρήματα. Τούτου ἕνεκα τὸ ἀρχαῖον ἔδαφος παρέμεινε ἄθικτον μέχρι τοῦ παρελθόντος Σεπτεμβρίου, ἂν καὶ οἱ Μελανιῶται ἠπείγοντο μεγάλως νὰ οἰκοδομήσωσι τὴν ἐκκλησίαν των.

Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἀνασκαφὴν προσετέθησαν τρεῖς ἄλλαι ἐπιγραφαί, προερχόμεναι πᾶσαι ἐκ χρόνων ἀρχαίων καὶ ὀνομάζουσαι τὸν αὐτὸν θεόν. Μετὰ ταῦτα οὐδεὶς

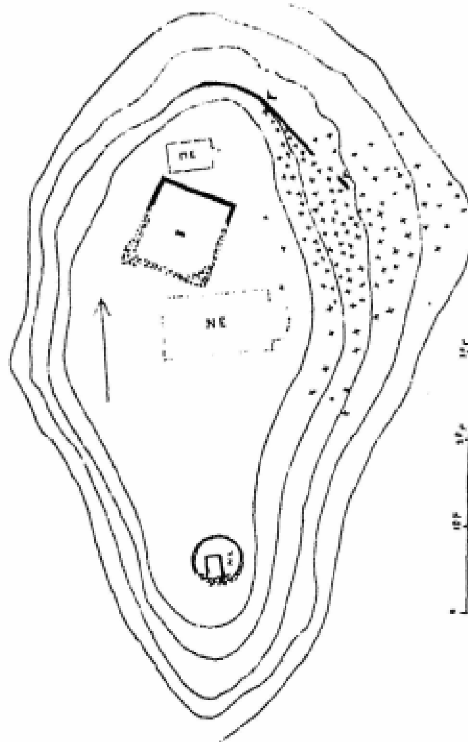
δύναται νὰ στηριχθῇ δισταγμὸς περὶ τοῦ κυρίου τοῦ ἱεροῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁποῖον ὑπῆρξε τὸ ἱερὸν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, ἱκανὰ διδασκόμεθα ἐκ τῶν βεβαίως οὐχὶ ἀφθόνων καὶ μεγάλων ἀλλ' ἐνδεικτικῶν εὑρημάτων.

Δύο χρονικαὶ περίοδοι ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν διεκρίθησαν. Ἔχομεν δηλ. ἀφ' ἑνὸς μὲν λείψανα διαφόρων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν μικροῦ ναοῦ, ἐγερθέντος τοὐλάχιστον κατὰ τὸν 6ον π. Χ. αἰῶνα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἀρκούντως σῳζόμενα θεμέλια τετραγώνου κτιρίου μετὰ πολλῶν διεσπαρμένων λίθων καὶ τὰ ἴχνη πολυγωνικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου, κτισμάτων τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος. Τὸ παρατιθέμενον σχέδιον εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἐκτιθεμένων καὶ τῆς γενομένης ἐργασίας (εἰκ. 1).

Ἡ ἀνασκαφὴ πρὸ πάντων ἐνηργήθη κατὰ τὸ ΒΑ μέρος, ὅπου οἱ δηλωτικοὶ τῶν εὑρημάτων σταυροί. Πανταχοῦ ἀλλαχοῦ εὕρομεν ἀμέσως ἢ μετά τινα ἑκατοστὰ τὸν φυσικὸν βράχον. Μόνον κατὰ τὴν ΝΑ κλιτὺν δὲν ἀνεσκάφη ἐντελῶς ἱκανὴ ἔκτασις παρέχουσα κεραμικὰ συντρίματα, διότι ὑπέθεσα, ὅτι ἀμέσως ὑπεράνω ἀδύνατον ἦτο νὰ ὑπῆρχεν ὁ ναός, ἕνεκα τῆς ἀπουσίας παντὸς ἴχνους θεμελιώσεως ἢ τῆς πρὸς τοῦτο ἀναγκαίας ἰσοπεδώσεως τοῦ βράχου.

Ἡ ἐπίπεδος ἐπιφάνεια τῆς κορυφῆς διαπλατύνεται, ὡς φαίνεται ἐν τῷ σχεδίῳ, κατὰ τὸ μέσον καὶ τὸ βόρειον ἄκρον. Ἡ διαπλάτυνσις δὲ αὕτη ἐγένετο τεχνητῶς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων κατὰ τὸ Α καὶ Β μέρος. Διότι ἀρχικῶς ἀπὸ τοῦ σημείου, ὅπου ἡ ΒΑ γωνία τοῦ τετραγώνου κτιρίου, ὁ φυσικὸς βράχος κατέπιπτε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἡ ἐλάχιστον χῶμα ἔχουσα ἐπιφάνεια παρουσίαζε διὰ τὸ εὔθρυπτον τοῦ λίθου βαθείας ῥωγμάς. Ἐντὸς τῶν ῥωγμῶν τούτων εὑρέθη λεπτὸν στρῶμα ἐκ γῆς μελαίνης, ὀστῶν καὶ τεμαχίων ἀγγείων ἐκ τῶν μεταξὺ τῶν γεωμετρικῶν καὶ τῶν ἀνατο-

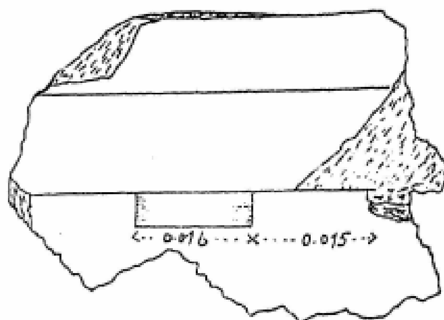
λιζόντων, ὅπερ εἶναι τὸ παλαιότατον ἐν τῷ ἱερῷ παρατηρηθὲν στρῶμα. Ἀλλ' ἐν χρόνοις νεωτέροις αἱ ῥωγμαὶ καὶ τὰ μεταξὺ τῶν λίθων χάσματα ἐπληρώθησαν ὑπ' ἀνθρώπων διὰ κοινῶν κυανοφαίων λίθων, οἷοι φαίνονται ἐν τοῖς πέριξ καὶ σήμερον, καλούμενοι *γεράνιες πέτρες*, καὶ οὕτω

Εἰκ. 1.

ὁ χῶρος ἰσοπεδώθη μέχρι τῆς γραμμῆς, ὅθεν ἄρχονται οἱ πολλοὶ σταυροί. Βραδύτερον ἡ πλήρωσις τῶν διὰ λίθων ἐπεξετάθη μέχρι τῶν θεμελίων τοῦ πολυγωνικοῦ τοίχου, ὅστις βεβαίως ἐξετείνετο πρὸς Ν καὶ Β καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἀνάλημμα. Μεταξὺ τῶν λίθων τῆς δευτέρας ταύτης ἰσοπεδώσεως εὑρέθησαν πολυάριθμα συντρίμματα κεράμων

καὶ ἀγγείων καὶ τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἀναθημάτων, ἐξ ὧν οὐδὲν καταβαίνει ἐκ τῶν δυναμένων νὰ χρονολογηθῶσι κάτω τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος. Διὰ ταῦτα εἶναι πιθανώτατον, ὅτι ἡ νεωτέρα ἐπέκτασις τοῦ χώρου καὶ ὁ συνανήκων ἀναλημματικὸς τοῖχος ἐγένοντο χάριν τοῦ τετραγώνου κτιρίου, ὅπερ, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἦτο βωμὸς καί, ὡς προεδηλώθη, ἀνήκει χρονικῶς εἰς τὸν 4ον αἰῶνα. Ἡ δὲ ἄνευ ἀρχαίων συντριμμάτων ἰσοπέδωσις εἶναι βεβαίως πολλῷ πα-

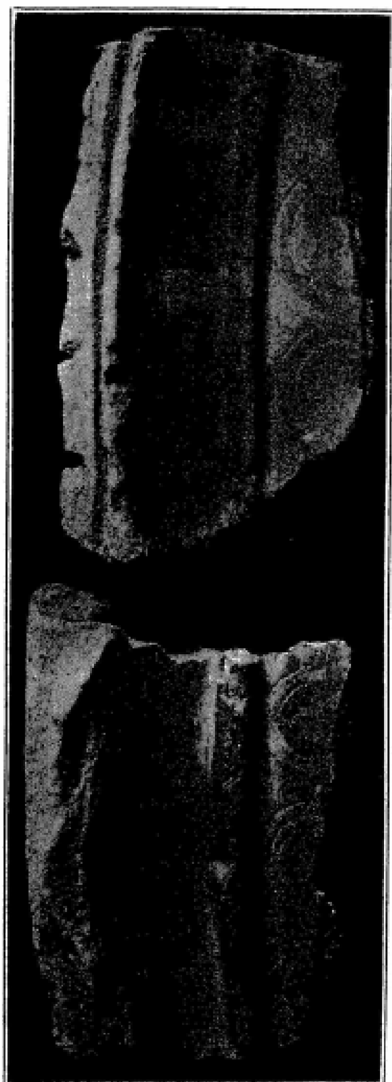

Εἰκ. 2.

λαιοτέρα καὶ πιθανῶς ἐξετελέσθη πρὸ τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ναϊδίου ἢ χάριν αὐτοῦ.

Ἡ θέσις τοῦ μικροῦ ναοῦ δὲν κατεδείχθη ἐπαρκῶς. Εἶχον ἄλλοτε τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ναὸς ὑψοῦτο, ὅπου βραδύτερον ἱδρύθη ὁ τετράγωνος βωμός, διὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παλαιοτέραν ἰσοπέδωσιν καὶ διὰ τὸν λόγον, ὅτι τὸ μέγιστον πλῆθος τῶν εὑρημάτων ἐνταῦθα, ἔμπροσθεν δηλ. τῆς ὑποτιθεμένης Α πλευρᾶς τοῦ ναοῦ, ἦλθεν εἰς φῶς. Ἀλλ' ὁ Καθηγητὴς **Dörpfeld** ἀντέκρουσε τὴν εἰκασίαν, διότι νομίζει ἐντελῶς ἀπίθανον τὴν ἀντικατάστασιν ναοῦ διὰ βωμοῦ. Ἴσως λοιπὸν ὁ ναὸς ἦτο ἱδρυμένος ἐν ᾧ περίπου τόπῳ οἱ Μελανιῶται προτίθενται νὰ κτίσωσι τὴν νέαν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγ. Ἠλία.

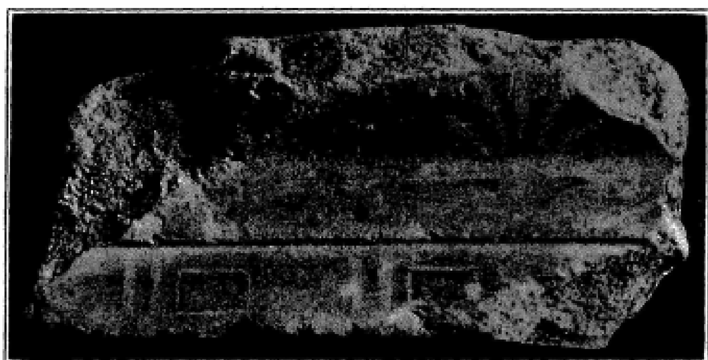
Μικρὰ καὶ εὐάριθμα εἶναι τὰ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ συντρίμματα· δύο τεμάχια μαρμαρίνου κιονοκράνου, μι-

Εἰκ. 3.

κρὸν θραῦσμα ἐπιστυλίου πωρίνου, δύο μέρη ἐκ τοῦ πηλίνου ἀκρωτηρίου, τρία θραύσματα ἐκ τῆς πηλίνης ἐπαε-

τίδος καὶ πολυάριθμα τεμάχια κεραμίδων καὶ ἀκροκεράμων. Τὸ μεῖζον τεμάχιον κιονοκράνου δεικνύει τὸν ἀρχαῖον σφόδρα πεπιεσμένον ἐχῖνον καὶ ἔχει διάμετρον κατὰ τὸ ὑποτραχήλιον 0,38. Πρὸς τὸ μέγεθος τοῦτο συμφωνεῖ τὸ τεμάχιον τοῦ ἐπιστυλίου (εἰκ. 2), ἐξ οὗ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν σταγόνων εὑρίσκεται, ὅτι τὸ πλάτος τῆς τριγλύφου ἦτο 0,32, μικρότερον δηλ. κατά τι, ὡς συνηθέστατα συμβαίνει, τῆς ἀνωτάτης διαμέτρου τοῦ κίονος. Τὸ ἀκρωτήριον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἀετώματος ἦτο πήλινον καὶ

Εἰκ. 4.

περιφερικὸν μετὰ διακοσμήσεως παραπλησίας πρὸς τὴν τοῦ γνωστοῦ μεγάλου ἀκρωτηρίου τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας. Τοιαῦτα ἀκρωτήρια ἀρχαϊκῶν ναῶν εὑρέθησαν ἤδη πολλαχοῦ, ὡς ἐν Βάσσαις τῆς Φιγαλείας, ἐν Μαντινείᾳ, ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐν τῷ παρὰ τὸ Μεθύδριον τῆς Ἀρκαδίας ἀνασκαφέντι πρὸ δύο ἐτῶν ὑπὸ τοῦ **Hiller** ναῷ. Τὰ ἐπὶ τῆς εἰκόνος 3 τεμάχια διαφέρουσιν ἀλλήλων κατά τι ὡς πρὸς τὰς διαστάσεις. Διὰ τοῦτο τὸ μεῖζον πρὸς ἀριστερὰ πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ Α ἀέτωμα. Τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ διατηρεῖ ὑπεράνω μέρος τῶν ὀδόντων τοῦ κτενοειδοῦς πέρατος. Τὸ ἐν εἰκ. 4 ἀπεικονιζόμενον πήλινον τεμάχιον

ἀνήκει εἰς ἐπαετίδα ἢ σίμην τοῦ ἀετοῦ. Τρία εἴδη κεράμων παρετηρήθησαν, ὅπερ εἶναι εὔλογον προκειμένου περὶ τῆς λίαν ὑψηλῆς καὶ εἰς τοὺς σφοδροτάτους ἀνέμους ἐκτεθειμένης θέσεως.

Τοῦ νεωτέρας ἐποχῆς κτιρίου διατηρεῖται ἡ Β πλευρά,

Εἰκ. 5.

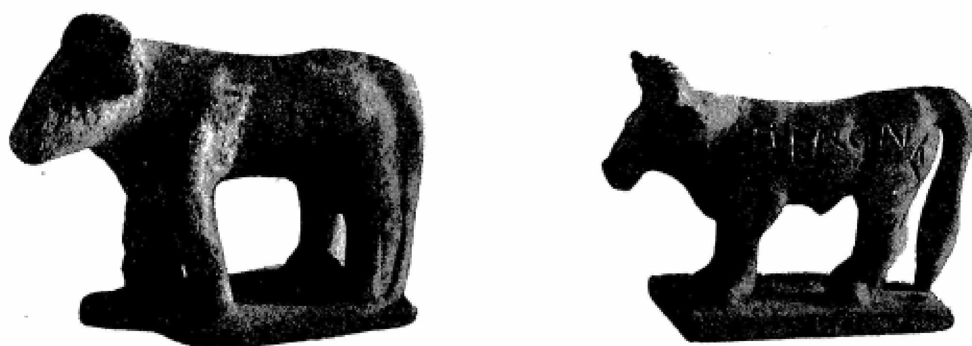
μετροῦσα μῆκος 8,42 μ., καὶ μικρὸν μέρος τῶν ἑκατέρωθεν συνεχομένων κατὰ μίαν μόνην σειρὰν εἰργασμένων λίθων, ἥτις σαφῶς χαρακτηρίζεται ὡς ἡ εὐθυντηρία (εἰκ. 5). Εἰργασμένοι λίθοι εἶναι μόνον οἱ ἔμπροσθεν τεταγμένοι κατὰ τὰς ἄνω μνημονευθείσας θέσεις, ἐν ᾧ οἱ ὄπισθεν τεταγμένοι καὶ οἱ κατὰ τὰς λοιπὰς πλευρὰς εἶναι ὅλως ἀκατέργαστοι κυανόφαιοι λίθοι. Οἱ εἰργασμένοι εἶναι ἢ

ἀσβεστόλιθοι δεικνύοντες κατὰ τὴν πρόσοψιν κάτωθεν ὡρισμένης ὁριζοντίας γραμμῆς, τῆς κυρίως εὐθυντηρίας, τραχεῖαν ἐπιφάνειαν ἢ πώρινοι, οἵτινες ἀπὸ τοῦ ΒΑ ἄκρου εἰς πέντε θέσεις ἐναλλάσσονται κανονικῶς μετὰ τῶν ἀσβεστολίθων. Ἑδράζονται δὲ οὗτοι ἢ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἢ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀργῶν λίθων, οἵτινες διατηροῦνται εὐτυχῶς καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πλευρῶν καὶ παρέχουσιν οὕτω τὴν ἔνδειξιν, ὅτι τὸ κτίριον θὰ ἦτο τετράγωνον. Οἱ ἀσβεστόλιθοι δεικνύουσιν ὑπεράνω κατὰ τὸ πρὸς τὸ μέτωπον ἄκρον 0,01 ἐξέχουσαν ταινίαν, πλ. 0,05. Ἐντεῦθεν ἐδιδάχθημεν, ὅτι οἱ πολυάριθμοι λίθοι μεθ' ὁμοίας ταινίας, οὓς συνελέξαμεν διεσκορπισμένους, ἀνήκουσιν εἰς τὸ αὐτὸ κτίριον. Ἐκ τούτων ὀλίγοι ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τὴν εὐθυντηρίαν, οἱ δὲ πλεῖστοι ὡς παρουσιάζοντες ὀπὰς συνδέσμων καὶ πρόσοψιν λείαν εἰς ἐπικειμένους δόμους. Οἱ τελευταῖοι ἔχουσιν ὕψος 0,285. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι λίθοι μεθ' ὕψους 0,60 καὶ μικρᾶς ἄνω γεισοειδοῦς ἐπιστέψεως. Οὗτοι ἀναμφιβόλως θὰ ἀπετέλουν τὸν θριγκὸν τοῦ ἱδρύματος καὶ ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ὀπῶν γόμφων θὰ ἀνεῖχον τοὺς λίθους τῆς κορωνίδος, ἐξ ὧν ὅμως οὐδεὶς ἐσώθη. Ὁ ἀριθμὸς τῶν δόμων μένει ἄγνωστος. Πιθανώτατον δὲ εἶναι ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν ἐπληροῦτο ὁλόκληρον δι' ὁμοίων λίθων, διότι διασῴζονται τινὲς ἄνευ ταινίας καὶ μετὰ συνδέσμων ἐπὶ τριῶν πλευρῶν.

Ἡ ἀναπαράστασις τοῦ τετραγώνου κτιρίου ἐν ταῖς λεπτομερείαις εἶναι διὰ τὴν καταστροφὴν μεγάλου μέρους τοῦ ὑλικοῦ ἀδύνατος. Διὰ τοῦτο εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὴν ἀνωτέρω διὰ γενικῶν γραμμῶν γενομένην ἀναπαράστασιν. Ὅτι τὸ κτίριον δὲν ἦτο ναός, εἶναι πρόδηλον. Ἀλλὰ καὶ ὡς βάθρον δυσκολώτατον εἶναι νὰ κατανοηθῇ. Διότι τοιοῦτον βάθρον θὰ ἦτο ὑπερβολικῶς μέγα σχετικῶς πρὸς τὴν λοιπὴν ἐν τῷ ἱερῷ κατασκευήν,

ἥτις συνίστατο τὸ πολὺ ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναϊδίου. Ὑπολείπεται ἄρα νὰ θεωρηθῇ βωμός. Οὕτω δὲ ἑρμηνεύονται ἄριστα καὶ πέντε εὐμεγέθεις ἐκ λίθου σκληροῦ ὑπομέλανος, παρομοίου πρὸς τὸν ἐξ Ἄργους ἐν τῇ Θόλῳ τῆς Ἐπιδαύρου, πλάκες, δεικνύουσαι ἄνω ἴχνη χαλκῶν ἀγαλμάτων φυσικοῦ μεγέθους. Τὰ βάθρα ταῦτα ἦτο δυνατὸν νὰ εἶχον τοποθετηθῇ ἐκτὸς τοῦ βωμοῦ ἢ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, ὡς π. χ. ἐκ τοῦ βωμοῦ τῆς Περγάμου γνωρίζομεν.

Ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς τοῦ βωμοῦ καὶ

Εἰκ. 6.

τοῦ συγχρόνου ἀναλήμματος πιστεύω, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀναβῶμεν μέχρι τοῦ 4ου αἰῶνος. Οἱ σύνδεσμοι τῶν λίθων εἶναι πάντοτε πιοειδεῖς. Ἀλλὰ τοιοῦτοι ἀπαντῶσιν ὡς γνωστὸν καὶ εἰς κτίρια τοῦ 4ου αἰῶνος, ὡς ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ἐργασία εἶναι ἐπιμελὴς καὶ ἀπέριττος.

Ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἀναθημάτων, εἰς ὧν τὴν ἐξέτασιν μεταβαίνομεν, οὐδὲν φαίνεται νεώτερον ἢ καὶ σύγχρονον τοῦ βωμοῦ. Πάντα ἀνεξαιρέτως ἀνήκουσιν εἰς τὸν 6ον καὶ 5ον αἰῶνα, μερικὰ δὲ ὄστρακα ἀναβαίνουσι καὶ μέχρι τοῦ 7ου ἢ καὶ ἔτι παλαιότερον.

Ἡ εἰκὼν 6 παριστᾷ κατὰ τὸ ὑπάρχον μέγεθος δύο

χαλκοῦς ταύρους, ἐξ ὧν ὁ ἐνεπίγραφος εὑρέθη ὑπὸ τῶν Μελανιωτῶν κατὰ τὴν μνημονευθεῖσαν ἐργασίαν. Ἐν μεταγραφῇ τὰ σαφῶς ἀναγινωσκόμενα γράμματα ἔχουσιν ὧδε·

Ἀπέλλōν Κλε.

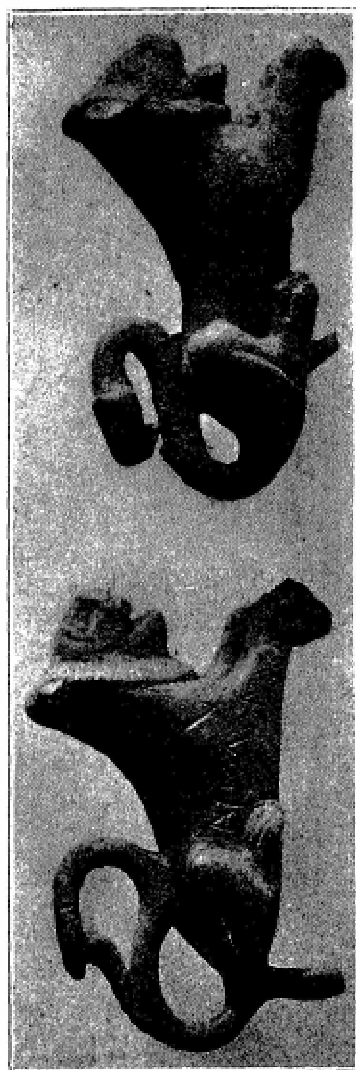
Ὁ τύπος Ἀπέλλων ἀντὶ Ἀπόλλων εἶναι γνωστὸς ὡς δωρικὸς καὶ πλέον ἢ ἅπαξ ἤδη παρετηρήθη ἐπὶ λακωνικῶν ἐπιγραφῶν (ἴδε Pauly - Wissowa Lex. ἐν λέξει Apollon). Ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ εὕρηται κατ' ὀνομαστικήν, δὲν εἶναι βεβαίως σύνηθες ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων. Ἀλλ' ὅμοια παραδείγματα ἔχουσιν ἤδη καταλεχθῆ (πρβλ. ΑΕ, 1904, 148). Τὰ μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ γράμματα εἶναι βεβαίως δυσερμήνευτα. Ἴσως ἀποτελοῦσι τὴν ἀρχὴν ἀγνώστου ἡμῖν τοπικοῦ ἐπιθέτου τοῦ Ἀπόλλωνος. Σύμφωνος πρὸς τὴν ἐποχὴν τῶν γραμμάτων, τὸν 6ον π. Χ. δηλ. αἰῶνα, ὡς συνήθως χρονολογοῦνται οἱ τοιοῦτοι χαρακτῆρες, εἶναι καὶ ἡ αὐστηρὰ καὶ ἐπιμελὴς τέχνη τοῦ ἀγαλματίου. Καὶ ὁ ἕτερος ταῦρος, ἂν καὶ διαφόρου ἐξωτερικοῦ καὶ ἀμελεστέρας ἐργασίας, εἶναι ἐπίσης ἀρχαῖος. Ὁ ἐνεπίγραφος κοσμεῖται πρὸς τούτοις δι' ὡραίας πρασίνης ἐπιχρώσεως, κάλλιστα διατηρουμένης.

Η εἰκ. 7 παρέχει δύο χαλκοῦς λέοντας εἰς μέγεθος κατ' ἐλάχιστον μικρότερον τοῦ ὑπάρχοντος. Ἐχρησίμευσαν ἀμφότεροι ὡς πόρπαι, ἀφ' ὧν σήμερον ἐλλείπουσιν ἀποκοπεῖσαι μόνον αἱ βελόναι. Η οὐρὰ καὶ ἐπὶ τῶν δύο καταλήγει εἰς κεφαλὴν ὄφεως πωγωνοφόρου, τοῦθ' ὅπερ ἐξαίρει τὴν δαιμονιώδη φύσιν τοῦ ὡς ἀποτροπαίου χρησιμεύοντος λέοντος. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ φέρει τὰ ἀκόλουθα γράμματα·

Ἀπόλōνος ἐμ

Τοῦ τελευταίου γράμματος διέκρινα πρὸ τοῦ πρωτοτύ-

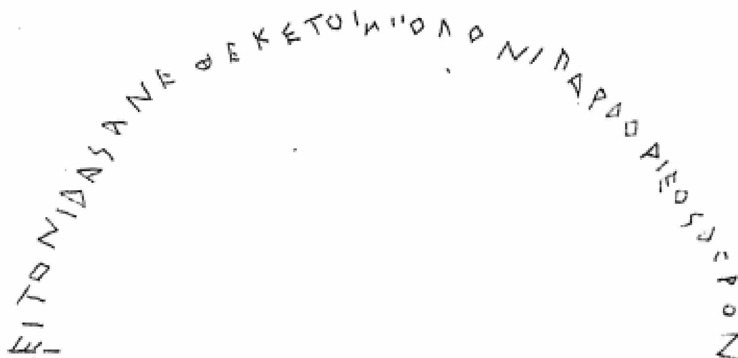
που μόνον τὸ πρῶτον ἥμισυ, τῶν λοιπῶν φθαρέντων ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ἀναπτυχθείσης ὀξειδώσεως. Ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ

Εἰκ. 7.

συμπληρωθῇ ἡ[μὶ οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Σύμφωνος ἐπίσης, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεπιγράφου ταύρου παρετηρήσα-

μεν, πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι καὶ ἡ προδήλως ἀρχαϊκὴ τέχνη τοῦ λέοντος. Ἡ χαίτη ἔχει δηλωθῆ σχηματικῶς διὰ χαραγμάτων καὶ τὸ ὅλον περίγραμμα ὡς καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἐπιδεικνύουσι τὴν συνήθη αὐστηρὰν κομψότητα. Ἀντιθέτως ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ λέων παρουσιάζει πλεῖστα γνωρίσματα νεωτέρας ἐποχῆς. Ἡ χαίτη δὲν παρίσταται πλέον σχηματικῶς καὶ τὰ λοιπὰ χαρακτηριστικὰ ἔχουσί τινα ἁδρομέρειαν, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ πλάστης εἰργάζετο ταχέως καὶ βιομηχανικῶς δεικνύει ἡ χονδροειδὴς

Εἰκ. 8.

οὐρά. Σύμφωνον πρὸς τὴν διάφορον ἐποχὴν εἶναι τὸ φαινόμενον, ὅτι μόνον ἐπὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ διετηρήθη ἡ πρασίνη ἐπίχρωσις.

Ὁμοίαν λεοντόσωμον πόρπην βλέπει τις ἐν τῇ χαλκοθήκῃ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Σπάρτης φυλάσσονται δύο, ἂν καλῶς ἐνθυμοῦμαι, προερχόμεναι ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀρθείας. Δύο ὁμοίας παρετήρησα εἰς χεῖρας ἰδιωτῶν, εὑρεθείσας τὴν μὲν ἐν Παλαιοχωρίῳ τῆς Κυνουρίας, τὴν δὲ παρὰ τὸν λιμένα τοῦ Λεωνιδίου.

Τὴν μακροτέραν ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν ἔχομεν

ἐν εἰκόνι 8, ὅπου τὰ γράμματα εἰκονίζονται εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ πραγματικοῦ αὐτῶν μεγέθους.

. . . . *ειτονίδας ἀνέθεκε τõι Ἀπόλõνι πὰρ Δõριέος δõρον*

ἀναγινώσκονται σαφῶς ἐγκεχαραγμένα ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πηλίνης κύλικος, κοσμουμένης μόνον δι᾽ ὡραίου μέλανος γανώματος καὶ διατηρηθείσης οὐχὶ ὁλοκλήρου εἰς ἑπτὰ συνανήκοντα τεμάχια. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀφιερώσαντος δύναται ἴσως νὰ συμπληρωθῇ: Εὐγ]ειτονίδας. Μετὰ τὸ δῶρον οὐδὲν ἄλλο ἐγράφη. Ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως παντὸς κοσμήματος καὶ ἄλλων διακριτικῶν δύσκολον εἶναι νὰ ὁρισθῇ ὁ

Εἰκ. 9.

τόπος τῆς κατασκευῆς τῆς κύλικος. Πιθανὸν εἶναι ἐν τούτοις, ὅτι προέρχεται ἐκ τῆς Λακωνικῆς.

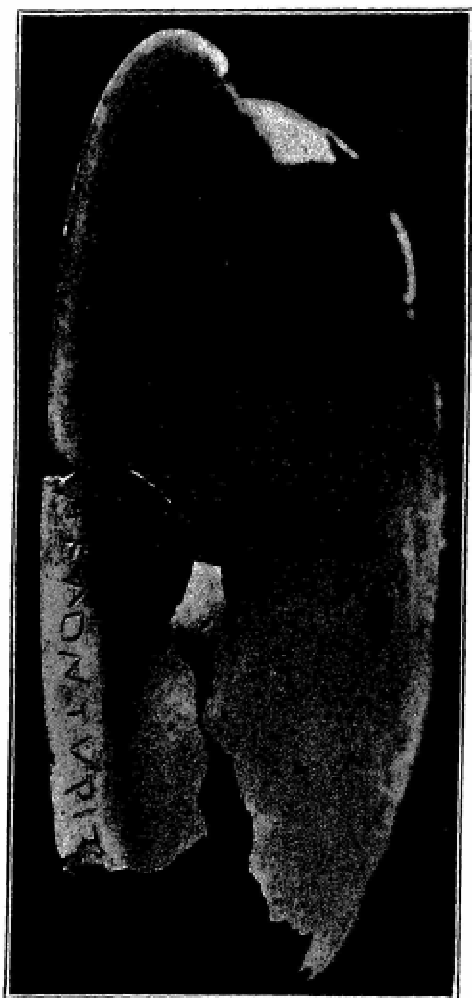
Ἡ εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ πραγματικοῦ μεγέθους παριστωμένη ἐν εἰκ. 9 χαλκῆ λαβὴ ξίφους παρέχει πιθανῶς τὴν ἀρχαιοτάτην ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν.

Περδικίας ἀνέθεκε

Τὸ Σ δὲν παρίσταται ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς διὰ τριῶν γραμμῶν ἀλλὰ διὰ τεσσάρων. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς εἶναι σημεῖον νεωτέρων χρόνων. Πολλῷ μᾶλλον πιστεύω, ὅτι τὸ σῖγμα τοῦτο εἶναι παραλλαγή τις τοῦ ἀρχαίου μετὰ πέντε γραμμῶν παριστωμένου λακωνικοῦ χαρακτῆρος. Τὸ

Ν εἶναι γεγραμμένον ὡς ἐὰν ἡ γραφὴ διηυθύνετο πρὸς τὰ ἀριστερά, ὅπερ εἶναι ἔνδειξις παλαιοτέρων χρόνων.

Λακωνικὴν ἐπίσης καταγωγὴν φαίνεται, ὅτι ἔχει ἡ

Εἰκ. 10.

ἀρχαία ἐπιγραφὴ ΠΟΛΙΣ, ἐγκεχαραγμένη ἐπὶ πηλίνης προχόης, ἀριθμηθείσης ἐν τῷ εὑρετηρίῳ τῆς ἐν Λεωνιδίῳ κατατεθείσης συλλογῆς διὰ τοῦ ἀρ. 18. Πόλλις ἀναφέρε-

ται πλέον ἢ ἅπαξ ὡς ὄνομα Λακεδαιμονίων ἀλλὰ καὶ Ἀργείου τινός. (Ἴδε Λεξ. Pape).

Ἀλλὰ τὴν σημαντικωτάτην ἐπιγραφὴν παρουσιάζει ἀναμφισβητήτως ἡ ὑπ' ἀρ. 10 εἰκών. Παρίσταται εἰς μέγεθος κατ' ἐλάχιστον μικρότερον τοῦ ὑπάρχοντος ῥάκος χαλκῆς φιάλης, ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς ὁποίας ἀναγινώσκεται

Απέλōν Τυριτ

Τοῦ ἀρχικοῦ Α διακρίνεται σαφῶς τὸ δεξιὸν σκέλος, καθ' ὃ ἀκριβῶς ἐκόπη τὸ λεπτὸν ἔλασμα. Ἐν τέλει δὲ μετὰ τὸ Τ οὐδὲν ἴχνος διετηρήθη. Ἀλλ' ἡ συμπλήρωσις: ***Ἀπέλōν Τυρίτ[ας*** αἴρεται ὑπὲρ πᾶσαν ἀμφιβολίαν. Τὸ δεύτερον ἤδη ἔχομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ ἐπὶ ἀναθήματος τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ κατ' ὀνομαστικὴν πτῶσιν. Μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ ὄνομα, ὅπερ ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐπίθετον τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐπειδὴ τοιοῦτον ἐπίθετον ἄλλοθεν ἀγνοοῦμεν φυσικὸν εἶναι νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι τὸ ἐπίθετον προέρχεται ἐξ ὀνόματος τόπου. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐνθυμούμεθα αὐτομάτως τὸ ὄνομα τοῦ ἐγγὺς τσακωνικοῦ χωρίου. Ὁ Τυρός, ὡς λέγομεν οἱ λοιποί, καὶ ὁ Ντερέ, ὡς καλοῦσι τὸ χωρίον οἱ λαλοῦντες τὸ Τσακωνικὸν ἰδίωμα (ὁ Τυρέ, ὁ Ντυρὲ μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ ἄρθρου ν, ὁ Ντερὲ κατ' ἀφομοίωσιν) φαίνεται καὶ καθ' ἑαυτὴν ὡς λέξις ἔχουσα ἀρχαίαν καταγωγήν. Ἀλλ' ἵνα μηδεὶς θαυμάζῃ καὶ δυσπιστῇ, ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν τὴν εὐτυχῆ εἰκασίαν τοῦ Κουρτίου, ὅστις πρὸ 60 ἐτῶν συνεσχέτισε τὸ ὄνομα τοῦ ἀφανοῦς χωρίου πρὸς τὸν Τυρὸν τῆς Λακωνικῆς Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (Peloponnes. II, 332,81).

Τρία εἶναι ἄρα τὰ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης κύρια ὀφέλη: α') διδασκόμεθα περὶ νέου τοπικοῦ ἐπωνύμου τοῦ Ἀπόλλωνος, β') ὅτι ὁ τόπος οὗτος εἶναι ὁ αὐτός, πρὸς τὸν ὑπὸ Στεφ. τοῦ Βυζ. μνημονευόμενον Τυρὸν τῆς Λακωνι-

κῆς καὶ γ΄) ὅτι τὸ ὄνομα διεσώθη εἰς τὸ σημερινὸν χωρίον, παρ᾽ ὃ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἴχνη ἀρχαῖα καὶ τεῖχος περιστέφον ἀκρόπολιν.

Τοῦ τείχους τούτου, γνωστοῦ πρὸ πολλοῦ (Curtius, Pelop. II,305), ἔχει τις τὴν ἰδέαν ἐκ τῆς παρατιθεμένης εἰκόνος 11. Ἐκτείνεται μέχρι που 400 μέτρων περὶ τὴν βραχώδη κορυφὴν τῆς περιγραφείσης ἐν ἀρχῇ μικρᾶς χερ-

Εἰκ. 11.

σονήσου. Διατηροῦνται κατὰ τὴν ΒΔ πλευρὰν 4 τετράγωνοι καὶ εἷς στρογγύλος Πύργοι καὶ μετὰ τοῦ λοιποῦ τείχους ὑψοῦνται ἔτι ἐνιαχοῦ μέχρι τοῦ ὕψους τῶν 4 μέτρων. Τὴν ἀκρόπολιν περιῆλθον διὰ δευτέραν φορὰν μετὰ τὴν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς βεβαίωσιν τοῦ ὀνόματος, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συναντήσω ἴχνη ἱεροῦ ἐντὸς αὐτῆς. Δὲν συνέλεξα εἰμὴ ὄστρακα ἀναθηματικῶν, οὐχὶ λίαν εὐδιαγνώστων ἀγνώστων. Ἀλλ᾽ ὁ ἐκ Τυροῦ Ἀ. Μαστοράκις εὗρεν ἐν-

ταῦθα πρὸ ἐτῶν χαλκοῦν ἐπιμήκη κύβον, μεθ' ἓξ ἑδρῶν, μήκους 0,09, καταλήγοντα ἑκατέρωθεν εἰς κεφαλὴν λέοντος. Παρόμοιοι εὑρέθησαν μόνον ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ὀρθείας τῆς Σπάρτης, καθ' ὅσον γνωρίζω. Ὁ ἐκ Τυροῦ κατετέθη

Εἰκ. 12.

ὑπὸ τοῦ εὑρέτου εἰς τὴν ἐν Λεωνιδίῳ συλλογὴν καὶ ἐσημειώθη διὰ τοῦ ἀρ. 40.

Δύο χαλκᾶ ἀγαλμάτια ἔχομεν ἐν εἰκ. 12 εἰς τὸ ὑπάρχον αὐτῶν μέγεθος παριστώμενα. Τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Ἡρακλέους εὑρέθη ὑπὸ τῶν Μελανιωτῶν. Διετηρήθη ἀκέραιον καί, ὅπερ σπάνιον, μετὰ τῆς μολυβδοχοηθείσης βάσεως αὐτοῦ. Ὁ θεὸς ἢ ἥρως εἶναι ἐμφανὴς ἐκ τοῦ ὕψου-

μένου ῥοπάλου, τοῦ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τόξου καὶ τοῦ ἀσαφῶς δηλουμένου καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ὅπερ πιθανῶς

Εἰκ. 13.

εἶναι λεοντῆ. Ἡ ὅλη στάσις καὶ ὁ προβεβλημένος ἀριστερὸς πούς ἐμφαίνουσι τὴν ἀρχαιότητα τῆς τέχνης. Ἀλλ᾽

ἡ ἐργασία εἶναι ἀμελὴς καὶ δὲν ἐξαίρεται ὑπὲρ τὴν βαναυσουργίαν.

Ἀρχαϊκόν, παρόμοιον πρὸς συνήθη καὶ εὐτελῆ πήλινα εἰδώλια, εἶναι τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀγαλμάτιον, ὅπερ ἴσως παριστᾷ τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἐν εἰκ. 13 ἔχομεν χαλκᾶ ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἔχει μορφὴν ἵππου, τὸ δὲ σειρῆνος. Εἶναι τὰ κάλλιστα ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἔργων τέχνης, οὐχ ἧττον δὲ καὶ περίεργα. Ὁ ἵππος, ὕψ. μεγ. 0,14, μήκ. 0,12, κενὸς τὰ ἐντός, πλὴν τῶν σκελῶν, φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μικρὸν ἀγγεῖον, οἱονεί τινα οἶνον μετ' ἐκρύσεως καὶ ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς ἀγγεῖον εἰς θρησκευτικὰς τελετάς. Τοιοῦτον ἀγγεῖον ὁμολογῶ, ὅτι ἄλλοθεν μοὶ εἶναι ἄγνωστον. Εἶναι δὲ τέχνης καλῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ ἐργασίας πανταχοῦ ἐπιμελοῦς καὶ λεπτῆς. Ἐπὶ τοῦ στήθους παρατηρεῖται ἐλλειψοειδὲς σῶμα, κατά τι ἀνάγλυπτον, ὠξειδωμένον. Τοῦτο θὰ εἶναι τὸ βύσμα τῆς ὀπῆς, τῆς ἀναγκαίας κατὰ τὴν χύσιν τοῦ χαλκοῦ.

Ἡ σειρήν, ἀφ' ἧς ἐλλείπει ὁλόκληρον τὸ κατώτερον μέρος καὶ ἡ ἀποκοπεῖσα λαβή, ἔχει ὕψ. μέγ. 0,07 καὶ μῆκος 0,085. Τὸ στόμιον ἄνω ἔχει τὸ σχῆμα τριφυλλίου. Ἡ ἀνάμειξις τῶν μορφῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος καὶ τῶν τοῦ πτηνοῦ εἶναι ἀξία ἐξετάσεως. Τὸ στῆθος ὀγκοῦται μᾶλλον κατὰ τὸ μέσον ὡς παρὰ τοῖς πτηνοῖς. Ἡ ῥὶς ἐξέχουσα περισσότερον, ἢ ὅσον ἐπὶ τῶν ἀρχαϊκῶν ἔργων συνηθίζεται, ἐνθυμίζει τὸ ῥάμφος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ μετὰ μεγάλων ἀδένων καὶ τὰ μεγάλα ὀξέα ὦτα ἀπομακρύνονται βεβαίως ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ τέχνη εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου. Πρβλ. π. χ. τὸν ὁμοιότατον σχηματισμὸν τῆς κόμης καὶ τῆς χαίτης τοῦ ἵππου. Κατὰ ταῦτα ἐπειδὴ τὰ περίεργα ταῦτα ἀγγεῖα προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐργαστηρίου καὶ εἶναι τεχνικῶς τέλεια, εὔλογον εἶναι νὰ ἐν-

θυμηθῶμεν τὸ γειτονικὸν Ἄργος καὶ τὴν περίφημον χαλκοπλαστικήν του τέχνην.

Ἐν εἰκ. 14 παρίστανται τὰ ἀξιολογώτερα ἐκ τῶν εὑρεθέντων πηλίνων εἰδωλίων. Ἡ προτομὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀνήκει εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος ἀγγείου. Ἡ μετ᾽ αὐτὸν θεὰ κάθηται ἐπὶ θρόνου περιέργως εἰκονιζομένου. Ἀπὸ τῶν νώτων

Εἰκ. 14.

ἐκφύεται εἷς μόνον στῦλος, εἰς ὃν ἑνοῦνται οἱ συνηθέστατα ὡς δύο παριστώμενοι ὀπίσθιοι πόδες τοῦ θρόνου. Παρομοία φαίνεται, ὅτι ἦτο ἡ παράστασις τοῦ θρόνου ἐπὶ τοῦ ἀρχαϊκοῦ κορμοῦ, ὃν ὁ Lattermann πρὸ δύο ἐτῶν εὗρεν ἐν Ὀρχομενῷ τῆς Ἀρκαδίας. Καὶ ἄλλα εὑρέθησαν τεμάχια εἰδωλίων θεᾶς καθημένης. Οὕτω δὲ ἀναλογίζεταί τις τὴν Λητὼ καὶ μάλιστα τὴν Ἀρτέμιδα.

Ἐξ ἄλλων ἀναθημάτων ἄξια μνείας εἶναι αἱ πολυάριθμοι σιδηραῖ αἰχμαὶ δοράτων διαφόρου μεγέθους, ξιφομάχαιραι, βέλη καὶ μεγάλη σιδηρᾶ τρίαινα. Ἐκ τῶν χαλκῶν σημειοῦμεν μέγαν λόφον περικεφαλαίας, ἄνθος μετὰ

θαυμασίας κυανῆς ἐπιχρώσεως καὶ λαβὴν κατόπτρου. Ἐκ μολύβδου εὑρέθησαν περὶ τοὺς 10 μικροὺς στεφάνους, ὁμοίους πρὸς τοὺς κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς κατὰ χιλιάδας ἐξαχθέντας ἐκ τῶν ἱερῶν τῆς Σπάρτης.

Ἐξ ἀγγείων ἀκέραιοι εὑρέθησαν οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν λεγομένων ἀριβάλλων, τῶν σφαιρικῶν καὶ τῶν ἀσκοειδῶν. Οἱ τελευταῖοι, ἂν καὶ σπανίως διέσωσαν τὴν διακόσμησιν, εἶναι προελεύσεως κορινθιακῆς. Ἐπὶ ἑνὸς τούτων διατηρεῖται δαίμων πτερωτὸς τρέχων μετὰ λεπτοτάτων χαραγμάτων. Οἱ σφαιρικοὶ παρουσιάζοντες ἐνίοτε ἐκτὸς τοῦ μέλανος γανώματος καὶ πορφυρᾶν ταινίαν φαίνονται, ὅτι εἶναι λακωνικοί. Τοιοῦτοι εὑρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀρθείας καὶ τοῦ Μενελαείου κατὰ ἑκατοντάδας. Λακωνικαὶ μοὶ ἐφάνησαν καὶ βάσεις τινὲς κυλίκων καὶ μικρὰ ἀγγεῖα τοῦ τύπου τῆς ὀνομασθείσης *λακαίνης*. Ἀλλὰ καὶ ἀττικῆς μελανογράφου κύλικος μετὰ παραστάσεως διονυσιακοῦ θιάσου εὑρέθησαν μικρὰ τεμάχια.

Ἂν ἤδη ἐκ τῆς γενικῆς ἀνασκοπήσεως τῶν εὑρεθέντων ἀναθημάτων ζητήσωμεν νὰ ἐξαγάγωμεν συμπεράσματα περὶ τῆς ἱστορίας τῆς λατρείας θὰ εὕρωμεν, ὅτι ζωηρὰ ἦτο ἡ ἐν τῷ μετρίῳ ἱερῷ λατρεία κατὰ τὸν 7^{ον}, 6^{ον} καὶ 5^{ον} αἰῶνα. Ἂν δὲν εὑρέθησαν νεώτερα ἀναθήματα, τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι κατὰ τοὺς ἑξῆς αἰῶνας κατέπεσεν ἡ σημασία τοῦ ἱεροῦ. Ἀκριβῶς κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα ἀφιερώθησαν ἴσως τὰ κάλλιστα ἐκ τῶν ἀναθημάτων, τὰ χαλκᾶ δηλ. ἀγάλματα φυσικοῦ μεγέθους, ὧν ἔχομεν τὰ βάθρα. Ἐκ τῆς κνήμης ἑνὸς τούτων εὑρέθη ἐπιπολαίως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κείμενον εὐμέγεθες τεμάχιον.

Τὸν λακωνικὸν χαρακτῆρα ἱκανῶν ἐκ τῶν ἀναθημάτων ἐσημειώσαμεν ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον περιγραφαῖς. Εἶναι δὲ τοῦτο κατὰ τοσοῦτο εὔλογον, ὅσον εἶναι γνωστόν, ὅτι ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 7^{ου} αἰῶνος ἡ Θυρέα καὶ ἡ πρὸς Ν αὐτῆς

ὀρεινὴ χώρα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, νικησάντων τοὺς Ἀργείους.

Πολίχνα

Εἴδομεν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ τῆς ἀρχαίας ἐπιγραφῆς ἐβεβαιώθη ἡ θέσις τοῦ Τυροῦ. Ἀλλὰ τῶν ἐπιγραφῶν δὲν εἶναι κατώτεραι κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν αἱ ἀρχαίαν καταγωγὴν ἔχουσαι σημεριναὶ τοπωνυμίαι. Τοιαύτας δέον νὰ περιμένωμεν πολλὰς ἐν τῇ ὀρεινῇ χώρᾳ, ἔνθα θαυμασίως διετηρήθη ἡ ἀρχαία λακωνικὴ διάλεκτος εἰς τὸ μήπω τελείως ἐξετασθὲν πολύτιμον ἐπιστημονικῶς τσακωνικὸν ἰδίωμα. Πραγματικῶς δὲ ἀκούονται πολυάριθμοι ἀρχαῖαι τοπωνυμίαι κατὰ τὴν περιοχὴν τῶν ὀλίγων τσακωνικῶν χωρίων. Ἐκ τούτων δυνάμεθα νὰ ὑποδείξωμεν ἐνταῦθα δύο, σημαινούσας πόλεις μνημονευομένας ὑπὸ ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου μετὰ τῶν Πρασιῶν μνημονευομένη Πολίχνα (Δ', 36,4 κ. ἑ.) διατηρεῖται μέχρι σήμερον λεκτικῶς εἰς τὸ μίαν ὥραν Ν τοῦ Λεωνιδίου ἀπέχον χωρίον, τὰ Πούλιθρα. Περὶ τούτου ἐπείσθην, ὅτε ἔμαθον ἐν Λεωνιδίῳ, ὅτι οἱ Τσάκωνες καλοῦσι τὸ χωρίον *Πούλιχρα* καὶ ἑνικῶς τὸ *Πούλιχρε*, φωνητικῶς δὲ τὸ *χρ* ἐν τῇ Τσακωνικῇ προέρχεται ἐκ τοῦ *χν*. Ἡ τέχνη καὶ ὁ τεχνίτης τσακωνιστὶ ἐκφέρονται ἁ τέχρα, ὁ τεχρίτα (πρβλ. Defner, Zakonische Grammatik, 105). Οὕτως αἱ δύο λέξεις διαφέρουσι μόνον κατὰ τὸ γένος. Ἀλλ' ἡ μεταλλαγὴ τοῦ γένους ἐπὶ τῶν τοπωνυμιῶν εἶναι συνηθεστάτη. Ἐνταῦθα δ' ἴσως προεκλήθη ἐκ τῆς προσεγγίσεως τῆς αἰτιατικῆς τὰν Πολίχραν πρὸς τὸ οὐδέτερον ἐν τῷ πληθυντικῷ.

Οἱ Ἄγγλοι λόγιοι Wace καὶ Hasluck ἐν ABS, 1908-9, 176 ἔγραψαν, ὅτι παρὰ τὰ Πούλιθρα ὑπάρχει

λόφος μετὰ τείχους ἀρχαίου καὶ ὅτι ἐνταῦθα πιθανῶς ὑπῆρχεν ἡ Πολίχνα, ἡ αἰφνιδίως καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λυκούργου ἐν ἔτει 219 π. Χ. μετὰ τῶν Πρασιῶν, Λευκῶν καὶ Κυφάντων, ἃς πόλεις τέως κατεῖχον οἱ Ἀργεῖοι. Οἱ ῥηθέντες λόγιοι ἀπέδωκαν τὴν ὀνομασίαν τῆς Πολίχνας εἰς τὰ ἐπὶ τῆς λεγομένης Βίγλας τείχη μόνον διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἐν τοῖς πέριξ παρείχοντο ἀρχαῖα ἐρείπια, εἰς ἃ νὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα. Ἤδη διὰ τῆς ἀποδειχθείσης ταὐτότητος τῶν ὀνομάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἐκεῖ που, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον τῶν Πουλίθρων, ἔκειτο ἡ ἀρχαία Πολίχνα.

Γλυμπεῖς. Γλυππία.

Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τοῦ 1906, 553-4 ἐξέθηκα, ὅτι μεταξὺ τῶν χωρίων Παλαιοχωρίου καὶ Ἁγ. Βασιλείου κατὰ τὴν θέσιν Παλαιοχώραν εὕρηνται τὰ ἴχνη ἀρχαίας πόλεως μετὰ τείχους πολυγωνικοῦ ἐπὶ μικροῦ λόφου, ἥτις πρέπει νὰ εἶναι οἱ Γλυμπεῖς τοῦ Πολυβίου ἢ ἡ ἄλλως ὀνομαζομένη παρὰ Παυσανίᾳ Γλυππία. Τὴν γνώμην ταύτην ἐστήριξα ἐπὶ τῆς διατηρηθείσης ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ὀνομασίας, τὰ *Λύμπια*, δι' ἧς ὀνομάζουσι σήμερον οἱ περίοικοι τὸ ἐγγύτερον πρὸς τὰ ἐρείπια χωρίον, τὸν Ἅγ. Βασίλειον. Ἡ τοπωνυμία αὕτη ἤθελεν ἤδη εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα ἀγάγει καὶ τοὺς λοιποὺς ἐρευνητὰς ἀπὸ τοῦ πρώτου μνημονεύσαντος **Bursian**, ἂν μὴ κατὰ περίεργον τρόπον ἡ τοπωνυμία παρεμορφώνετο εἰς *Λυμπιάδα*. Τὸ αὐτὸ ὄνομα παρέλαβε καὶ ὁ τελευταῖος γράψας F. Bölte (AM, 1909, 376 κ. ἑ.) μὴ ἀναγνώσας τὰς ἐν τῇ Ἀθηνᾷ παρατηρήσεις μου. Ὅτι ὅμως *Λύμπια* εἶναι ἡ μόνη γνησία παράδοσις ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ τσακωνικοῦ τόπου *Λύγκια*, τά. Τοῦ *μπ* ἡ μεταβολὴ εἰς *γκ* εἶναι συνηθεστάτη ἐν τῇ Τσακωνικῇ

(πρβλ. Defner, Zak. Gram. 73). ***Τὰ Λύμπια*** δὲ προῆλθον ἐκ τῆς αἰτιατικῆς ***τὰν (Γ)λυμπίαν*** ἀπαραλλάκτως ὡς ἐκ τοῦ τὰν Πολίχναν τὰ Πούλιχρα. Τὴν αὐτὴν πόλιν, ὡς πρὸ πολλοῦ ἐγένετο δεκτόν, ὁ μὲν Πολύβιος καλεῖ Γλυμπεῖς (Δ', 36,4, Ε', 20,3), ὁ δὲ Παυσανίας Γλυππίαν (Γ', 22,8). Ἡ διαφορὰ συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι ὁ μὲν Πολύβιος προτιμᾷ τὸ ἐθνικόν, ὁ δὲ Παυσανίας τὸ τῆς πόλεως. Τὸ δὲ ἀληθὲς εἶναι, ὅτι ἡ πόλις θὰ ἐκαλεῖτο καὶ διὰ τοῦ ἐθνικοῦ, οἱ Γλυμπεῖς, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ὀνόματος, ὅπερ θὰ ἦτο ἡ ***Γλυμπία***. Ἡ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ γραφὴ εἶναι δυσκολώτατον νὰ εἶναι ὀρθή, διότι καὶ τὸ ἐθνικὸν τοῦ Πολυβίου καὶ ἡ ἀναμφισβητήτως σχετικὴ τοπωνυμία τὰ Λύμπια, ὑποδεικνύουσιν ὅτι πάντοτε διετηρήθησαν οἱ φθόγγοι ***μπ***.

Ὁ μνημονευθεὶς Bölte λεπτομερῶς ἐξετάσας τὰ περὶ τῆς θέσεως τῶν Γλυμπέων ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκ Τεγέας πορείας τῶν Μεσσηνίων καὶ τοῦ αἰφνιδιασμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ Σπάρτης ἐξορμήσαντος Λυκούργου νομίζει, ὅτι ἡ πόλις ἔκειτο ἢ παρὰ τὸν Κοσμᾶν ἢ παρὰ τὴν «Λυμπιάδα». Παρέλιπεν ὅμως νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του. ὅτι μόνον εἰς τὴν Παλαιόχωραν παρὰ τὰ Λύμπια ὑπάρχει τεῖχος, εἰς ὃ ἠδύναντο νὰ καταφύγωσιν οἱ ἐκπλαγέντες Μεσσήνιοι.

Πρασιαὶ

Ἡ θέσις τῆς πόλεως ταύτης κατὰ τὸν μικρὸν λιμένα τοῦ Λεωνιδίου πρὸ πολλοῦ ἔχει βεβαιωθῆ. Διακρίνεται ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίου ἀνερχόμενον τὸ τεῖχος, πολυάριθμοι ἀναλημματικοὶ τοῖχοι καὶ ὁ νῦν κεχωσμένος λιμήν, τῆς ἀποβάθρας τοῦ ὁποίου δεικνύονται ἔτι αἱ ἐπὶ τοῦ βράχου λελαξευμέναι βαθμῖδες. Ἐκ πλουσίων τάφων τῆς πόλεως εἰσῆλθον εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον πολυάριθμα ἀγγεῖα καὶ ἓν ἐκ τῶν ὡραιοτάτων κατόπτρων τῆς

συλλογῆς. Τάφοι εὑρέθησαν καὶ ἐντὸς τοῦ Λεωνιδίου, πόλεως ἀπεχούσης 3/4 ἀπὸ τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, ἐκ τούτων δὲ προέρχεται καὶ σύντριμμα μαρμάρινον ἐπιταφίου στήλης μετ᾽ ἀναγλύφου καθημένης, ὅπερ ὁ κ. Δ. Κόκκινος φιλοτίμως ἀποσπάσας ἀπὸ τοῦ τοίχου τῆς οἰκίας του κατέθηκεν εἰς τὴν ἐν Λεωνιδίῳ ἀρτισύστατον συλλογήν. Ἐπίσης ὁ κ. κ. Θ. Γούλελος προσήνεγκε διάφορα ἀγγεῖα, ἐξ ὧν ἓν ἀξιόλογον μετ᾽ ἀναγλύπτου ὀκλάζοντος Σιληνοῦ, προερχόμενα ἐκ τάφων παρὰ τὸν λιμένα.

Ἐν τέλει ἀνακοινῶ ἐνταῦθα ὡς ἀνήκουσαν εἰς τὰς Πρασιὰς τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν, ἣν ἀντέγραψα τῷ 1906 κατὰ τὸ δίωρον δυτικῶς ἀπέχον τοῦ Λεωνιδίου μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Νικολάου τῆς Σίντζας.

ΤΟΠΟϹΤΙΒ
ΚΛΑΥΔΙΟΥ
ЄΥΡѠΤΑ

Τόπος Τιβ(ερίου)
Κλαυδίου
Εὐρώτα

Μέγ. μέγεθος τῶν γραμμάτων 0,03

Ὁ Τιβέριος Κλαύδιος Εὐρώτας, οὗτινος ὁ τόπος τοῦ τάφου σημειοῦται διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, θὰ εἶναι βεβαίως ἀπόγονος ἀπελευθέρου τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου. Διότι τὰ γράμματα φαίνονται ὑστερώτερα τοῦ Α´ μ. Χ. αἰῶνος.

Ἐν Κερκύρᾳ.

Κ. Α. ΡΩΜΑΙΟΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑι

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1911

Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐξηκολουθήσαμεν τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ ἀνασκαφάς, ἐρεύνας καὶ λοιπὰς ἀρχαιολογικὰς ἐργασίας, ὡς καὶ κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη 1906-1910 [1]. Ἀπησχολήθημεν δ' ἐκεῖ ἀπὸ τῆς 21ης Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου εἰς τὰς ἑξῆς ἐργασίας:

Α΄) Ἐν Πόρτᾳ τῆς Πίνδου.

Βυζαντιακὴ ἐκκλησία καὶ ἄλλα ἀρχαῖα.

Τὸ χωρίον Πόρτα-Παζὰρ ἢ ἁπλῶς Πόρτα κεῖται ἐπὶ τῶν ὑπωρειῶν τῆς Πίνδου Νοτιοδυτικῶς καὶ εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων περίπου ὡρῶν ἀπὸ τῶν Τρικκάλων εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πορταϊκοῦ ποταμοῦ (*Πορταΐτ'ς* κοινῶς), ὅστις ὀλίγον ὑπὲρ τὸ χωρίον ἐξερχόμενος ἐκ μεγάλης φαραγγώ-

[1]) Ἐν ΠΑΕ 1910, 168 σημ. 1 ἀνεγράψαμεν τὰ εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀναφερόμενα δημοσιεύματα ἡμῶν· τούτοις προσθετέον τὰ μετέπειτα:

Ι΄) Τὰ μνημονευθέντα ἐν ΠΑΕ 1910, 168-264· ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Ἰωλκῷ, Λαρίσῃ τῇ Πελασγίδι, Φαρσάλῳ, ἐπὶ τῆς Ὄσσης, ἐν Χασάμπαλῃ, Ἄτραγι, Ὁμολίῳ, Εὐρυμεναῖς, ἐπὶ τῶν Τεμπῶν, ἐν Θαυμακοῖς καὶ Πρωέρνῃ, ἀνὰ τὰ χωρία τοῦ Πηλίου, ἐν Φεραῖς, Ἀρμενίῳ, Λακερείᾳ, ἐν Παγασαῖς καὶ ἐν Γόννοις Περραιβίας.

ΙΑ΄) ***Inscriptions inédites de Thessalie.*** *Larisa Pelasgis* Nº 26 30, ***Mopsion*** Nº 31-34. *Larisa de l'Ossa* Nº 35, ***Homolion*** Nº 36 37 ἐν τῇ *Revue de Philologie* 1911, 123-129. *Atrax* Nº 38, *Ermitsi de Thessaliotide* Nº 39, *Thaumakoi* Nº 40 41, *Pyrasos* (Thèbes Phthiotides) Nº 42-45, *Iolkos* Nº 46-48, *Ville de Magnésia* Nº 49, *Pharsalos* Nº 50 ἐν τῇ αὐτῇ *Revue* 1911, 282 κέ..

ΙΒ΄) ***Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ*** (ἀνέκδοτοι)· *ἐπιγραφαὶ Γόννων Περραιβίας* ἀριθ. 51-88 ἐν τῇ ΑΕ 1911, 123-149 (πρβ. 244).

δους τομῆς τοῦ ὄρους ἐκχύνεται πλατὺς εἰς τὴν πεδιάδα, κατακλύζων κατὰ τὰς πλημμύρας μεγάλην ἔκτασιν ἀγρῶν καὶ παρασύρων οἰκίας τοῦ χωρίου.

Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο φέρει ὁδὸς ἐκ Τρικκάλων ἐπὶ μικρὸν διάστημα ἁμαξιτὸς μέχρι τοῦ χωρίου *Μεγάλη Πολιάνα*, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τῶν ἀγρῶν· ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ δευτέρου τούτου χωρίου ἀνεγράψαμεν τὰς ἑξῆς τοπωνυμίας: Παλιόβαλτος, Μπελτσιώτικα, Ἀντωναίϊκα, 'ς τὸ Μουλούστι, Ἰτιές, Ἀϊώργ'ς, 'ς τοῦ Μίγκα, Βακούφκη Κορομπλιά, Στραβόκλος, τ'ς Ἀμμοῦδες, 'ς τὴ Ῥέθη, 'ς τὴ Γιαννοῦλα, Χαμόλευκα, Μαντέρια, Λιβάδι, Καρές, Ἀλώνια, 'ς τὴ Φτιρούσ', Δέντρα, Βρύσι, Κρυόβρυσι, 'ς τὰ Μιλέα (μιλέας καὶ μιλέο=μέλεγος=μελία), Φτιλιάς.

Περαιτέρω ὑπάρχει τὸ χωρίον *Γουρντζῆ*, ἔνθα τοπωνυμίαι Τσολάκα, Καραούλια, Πλατάνια, 'ς τὴ Ντάγια, Σγκάρ', Μπλιτσογιάννα, Γαβράκια, Λακκιά.

Ἔξω τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχει ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἔχουσα παρὰ μὲν τὸ φρέαρ βάθρον ἀγάλματος, ὄπισθεν δὲ τῆς κόγχης ἐπιγραφήν, ἧς διεκρίναμέν τινα γράμματα μόλις, διότι ἔχει ἐπιχρισθῆ δι' ἀσβέστου· τούτων τὰ πολλὰ ἀποδίδομεν κατὰ τὴν σημείωσιν ἡμῶν ἐν γνώσει ὅτι ἱκανὰ ἔχουσιν ἐσφαλμένως βεβαίως ἀντιγραφῇ:

DONHDIWD
ΚΛΕΙΔΟΥΑ
ΘΕΡΑΣΛΥΤC
ΙΙΛΙΟΙΣΕΙΔΕ
Π/ ΛΙΙΥΙΒΟC
ΙΟΙ ΙΗ ΔWCΕΙ
ΚW Ж ΒΦ

φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ συνήθης ἀπαγόρευσις περὶ μὴ ἀνοίξεως μνημείου *Ἡρακλείδου* τινὸς καὶ τῆς *πενθερᾶς αὐτοῦ*,

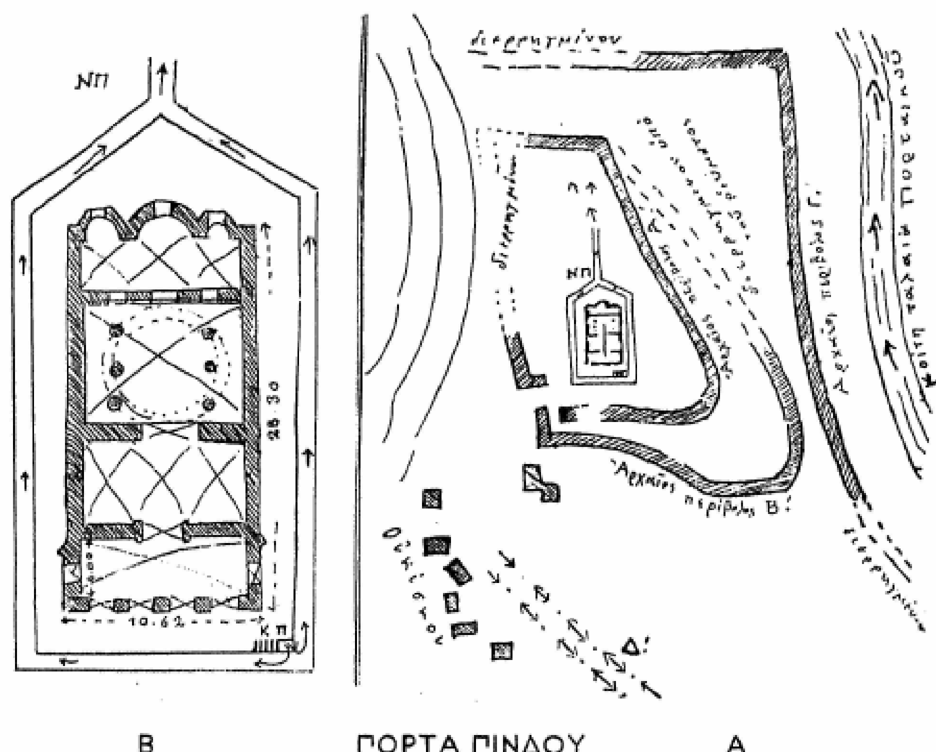
ἀνεγερθέντος ἐκ *τῶν ἰδίων· «εἰ δέ* τις παρανοηθεὶς (;) τὴν σορὸν *ἀνοίξῃ, δώσει* τῷ φίσκῳ δηνάρια 2500». Ἀλλαχοῦ τῶν τοίχων τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἔχουσιν ἐντοιχισθῆ ἀρχιτεκτονικοὶ λίθοι καί, ὡς λέγεται, μακρὰ ἐπιγραφὴ ἐπὶ νεωστὶ ἐπισκευασθέντος τοίχου, οἵτινες πάντες ἤχθησαν ἐξ ἀρχαίων Ἑλληνικῶν κτισμάτων, κειμένων μίαν ὥραν μακρὰν ἐντεῦθεν παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ ὄρους εἰς τρεῖς λόφους καλουμένους Βαρμπομπίτικη, Λυσιανίτικη, Γουρντζιώτικη μαγούλα.

Περὶ δὲ τὸ χωρίον Πόρτα καλοῦνται θέσεις Ἀϊλιὰς καὶ Ἴταμος, ἔνθα λέγουσιν οἱ χωρικοὶ ὅτι ὑπάρχουσι τείχη ἐξ ὀγκολίθων λαξευτῶν, ἤτοι ἀρχαίων Ἑλληνικῶν χρόνων· ἕτεραι τοπωνυμίαι Παναϊά, Κοκορέλλος, Ἴσιωμα, 'ς τοῦ Ῥουσιᾶ, Γκαμήλα (ἤτοι βράχος ὅμοιος καμήλῳ).

Σκοπὸς τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως ἡμῶν ἦτο ἡ ἐπιθεώρησις τῆς γνωστῆς ἐκκλησίας ***Πόρτα-Παναγιᾶς*** καὶ ἡ πρότασις τρόπων στερεώσεως αὐτῆς. Ἡ ἐκκλησία αὕτη κεῖται κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, καθ' οὗ τῶν πλημμυρῶν οἱ Βυζαντῖνοι ἤδη ἐποίησαν τρεῖς περιβόλους ἰσχυροὺς (Εἰκὼν 1-Α κατὰ πρόχειρον, ἀλλ' ἀκριβὲς διάγραμμα ἡμῶν), οὓς ὅμως πολλαχοῦ διέρρηξε τὸ ῥεῦμα. Οὕτως ἐπιβάλλεται ἡ ἐπισκευὴ μὲν αὐτῶν, ἡ ποίησις δὲ τετάρτου περιβόλου κατὰ τὸ σημεῖον Δ'· περὶ τούτων ἁρμόδιον, ἵνα προνοήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ, εἶναι τὸ Εἰδικὸν Ἀρχιτεκτονικὸν τμῆμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλ..

Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ἐκκλησία αὐτὴ (Εἰκὼν 1-Β) δεῖται καὶ νῦν ἐπισκευῆς, ἐπισκευασθεῖσα καὶ πρότερον εἰς ἀρχαίους καὶ νέους χρόνους πολλάκις, ὡς φαίνεται· διότι ἡ κατὰ τὸ σημεῖον ΚΠ ὑπάρχουσα πηγή, εἰς ἣν ἄγει κλῖμαξ, παρέχεται ἄφθονον καὶ ἀέναον ὕδωρ ***(ἁγίασμα)***, οὗτινος οἱ Βυζαντῖνοι διὰ βαθυτάτου καὶ εὐρέος ὀχετοῦ περὶ ὅλην

τὴν ἐκκλησίαν ἐποίουν ἔκρουν εἰς τὸν ποταμόν· ἀλλὰ σήμερον ἐβύσθη ὁ ὀχετός, τὸ δὲ ὕδωρ μὴ εὑρίσκον διέξοδον καταπλημμυρεῖ τὸ ἐσωτερικὸν δάπεδον τῆς ἐκκλησίας μέχρι ὕψους, καθ' ἣν ὥραν ἐπεσκέφθημεν αὐτήν, ἑνὸς καὶ

Εἰκ. 1. Βυζαντιακὴ ἐκκλησία (τὸ Β) μετὰ τῶν ἀρχαίων κατὰ τῶν πλημμυρῶν ὑποστηριγμάτων (τὸ Α).

πλέον μέτρου. Ἐκ τούτου καθίσταται δῆλον ὅτι πρώτιστον ἔργον τῆς μνημονευθείσης ἀρχιτεκτονικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῆς ἁρμοδίου πρὸ τοιαῦτα ἔργα εἰς βυζαντιακὰ μνημεῖα ἐφορείας τῶν χριστιανικῶν κλ. ἀρχαιοτήτων εἶναι νὰ καθαρίσῃ τὸν ὀχετόν. Τὰ ἔργα ταῦτα ὑπεσχέθησαν νὰ ἐκ-

τελέσωσιν αἱ μνησθεῖσαι ὑπηρεσίαι· ἤδη παρῆλθεν ἔτος καὶ οὐδὲν ἐξετελέσθη ὑπ' αὐτῶν, ἄγνωστον διατί.

Περὶ δὲ τοῦ ἐξωτερικοῦ Δυτικοῦ προστῴου τῆς ἐκκλησίας, ὅπερ ἔχει καταπέσει τὰ πολλὰ καὶ περὶ τῆς συντηρήσεως τῶν ἐσωτερικῶν ψηφοθετημάτων καὶ τοιχογραφιῶν, ὧν μόλις ἴχνη εἴδομεν ἡμεῖς, ὡς πάλαι καταπεσόντων ἢ ἐπιχρισθέντων, εἶναι ἐπίσης ἀναγκαῖον νὰ ληφθῇ ἡ προσήκουσα μέριμνα. Λέγεται ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ἔσω πλήρους ἰλύος δαπέδου ὑπάρχουσι ψηφοθετήματα καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία στηρίζεται ἐπὶ ἁψίδων ὑποκάτω.

Τὰ λοιπὰ τοιχώματα τῆς ἐκκλησίας εἰσὶ στερεά· διότι καὶ παχεῖς ἐποιήθησαν οἱ τοῖχοι καὶ δι' ἰσχυρᾶς ἀσβέστου καὶ λίαν ἐπιμελῶς· φαίνεται δ' ὅτι ἅπαν τὸ ὑλικὸν αὐτῶν ἐλήφθη ἐξ ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πόλεως· διότι πολλαχοῦ εἴδομεν ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τοιούτου ναοῦ καὶ στήλας ψηφισμάτων ἢ ἀναθημάτων ἢ ἐπιτυμβίους μετ' ἀνθεμίων ἢ ἄλλως· ἐπὶ τῆς εἰσόδου πατεῖ τις ἐπὶ τοιαύτης στήλης, ἔνθα μόλις διακρίνεται ἀποτετριμμένη ἐπιγραφὴ

. . . . Ο . . .
Κ^ΙΟΜΕΝΕΙΑ

δεῖνα . .]ο[. . (γυνή).
Κ[λι]ομενεία (;).

Τὰ ἀρχαῖα ταῦτα θὰ ἐλήφθησαν ἐκ τῶν μνημονευθεισῶν ἄνω θέσεων Ἀϊλιὰς καὶ Ἴταμος ὑπερκειμένων τῆς ἐκκλησίας.

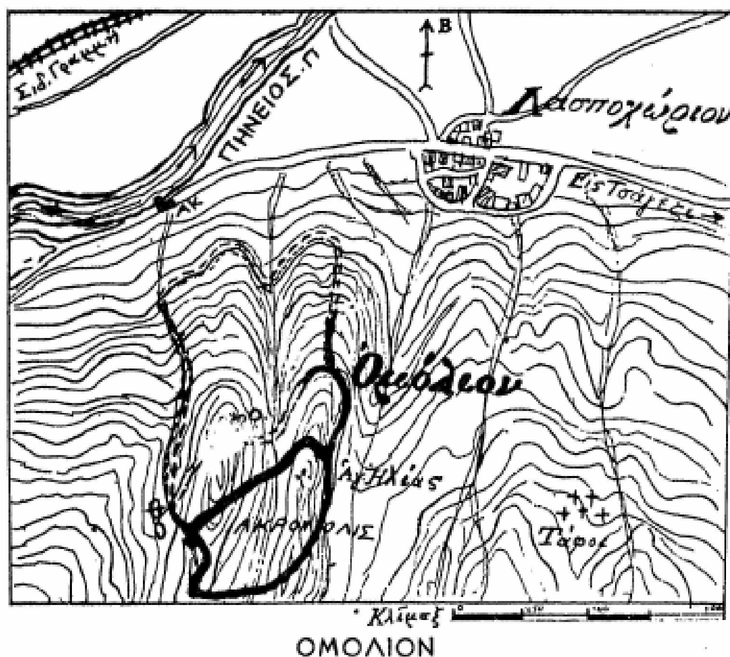
Β') Ἐν Ὁμολίῳ.

1) Ὁ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ναός.

Περὶ τοῦ Ὁμολίου ἐγράψαμέν τινα ἐν τοῖς ΠΑΕ 1910, 188-190· ἠλπίσαμεν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1911 θὰ καθί-

στατο δυνατὸν νὰ ἀνασκάψωμεν τὸν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως εὑρεθέντα πέρυσι ναόν· ἀλλ' αἱ ἐργασίαι μόλις ἀρξάμεναι διεκόπησαν, τοῦ μὲν Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου μὴ ἐγκρίναντος ζητηθεῖσαν παρ' ἡμῶν πίστωσιν, τῆς δὲ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἀναλαβούσης τὴν δαπάνην δι' ἄλλα πολλὰ ἐν Θεσσαλίᾳ ἔργα.

Τὴν θέσιν τῆς πόλεως δεικνύει πρόχειρον διάγραμμα

ΟΜΟΛΙΟΝ

Εἰκ. 2. Πρόχειρον διάγραμμα τῆς ἀρχαίας πόλεως μετὰ τῶν ἐγγυτάτω τῶν πέριξ.

ἡμῶν ποιηθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάρτου τῆς Ἑλληνικῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας (εἰκὼν 2). Ἐξ αὐτοῦ διακρίνεται ὅτι ἐν καλῇ καταστάσει διετηρήθησαν τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως μετά τινων πύργων, ὅτι ὑπῆρχε δεύτερος περίβολος αὐτῆς καὶ ὅτι τὰ τείχη αὐτοῦ τε καὶ τῆς κάτω πό-

λεως ἐκρημνίσθησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν τὰ πολλά. Οἱ λίθοι τῶν τειχῶν ἔχουσι διαστάσεις 0.80-1.00×0.40-0.60, τὸ δὲ πάχος αὐτῶν εἶναι 1.60, σχετικῶς μικρόν.

Κατὰ τὰ στοιχεῖα ΦΟ μέχρι τοῦ ΑΚ τῆς εἰκ. 2 ὑπάρχει ἀποτομώτατον καὶ φύσει ὀχυρότατον ῥεῦμα Ἁϊπαρασκευῆς λεγόμενον· ἐνταῦθα εἶναι ἀμφίβολον ἂν εἶχε πανταχοῦ τειχισθῆ ἡ πόλις εἰς ἱκανὸν ἤ τι ὕψος. Αὐτὸ δὲ τὸ ΑΚ δηλοῖ ἴχνη παλαιᾶς μεγάλης γεφύρας ἐπὶ τοῦ Πηνειοῦ, ἧς ὑπέρκειται λόφος χωματώδης καὶ πλήρης πρίνων καὶ θάμνων, καλούμενος ***Κοκκινόχωμα***· ἐπ' αὐτοῦ καὶ περὶ αὐτὸν μηνύουσιν ἴχνη ἄφθονα κεραμίδων καὶ ἀγγείων ὅτι κατῳκεῖτο, ἢ ὅτι ὑπῆρχεν ἱερόν τι· ἐντεῦθεν λέγεται ὅτι ἐξήχθησαν πρὸ ἐτῶν μεγάλαι μαρμάριναι πλάκες, τινὲς μετὰ μακρῶν ἐπιγραφῶν, ὑπό τινος ἐπιστάτου τοῦ χωρίου καὶ ἐκτίσθησαν ἐν τῇ ἐπιστασίᾳ (κονάκι), ἢ ἄλλως ἠφανίσθησαν

Κεῖται δὲ ὁ ναὸς ὁ ἀρχαῖος ὀλίγον ὑπὸ τὴν ὑψίστην κορυφὴν τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα σήμερον ξηρότοιχοί τινες ὑψωμένοι νεωστὶ ὑπὸ τῶν χωρικῶν καὶ ἀποτελοῦντες μικρὰν κόγχην θεωροῦνται ὡς ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἠλία. Ἀνασκάψαντες ἐνταῦθα εὕρομεν μέχρι βάθους δύο μέτρων τοιχάρια μεταγενεστέρων οἰκοδομημάτων πηλόκτιστα, ὀλίγον δὲ βαθύτερον θραύσματα ἀγγείων στιλπνοῦ μέλανος γανώματος τῆς Ε'-Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, μικρὰν ἀναθηματικὴν μαρμαρίνην στήλην λήγουσαν ἄνω εἰς ὁριζόντιον γεῖσον, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἡ πάλαι ἀποτετριμμένη ἐπιγραφή· ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐπὶ τοῦ λείου διαστήματος θὰ ὑπῆρχε γραπτὴ παράστασις· ὁμοίας στήλας ἔχομεν ἤδη εὕρει μόνον ἐπὶ τοῦ Ἄντρου τῶν Νυμφῶν τῆς Ὄσσης πολλὰς καί τινας ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Γόννων (ΠΑΕ 1910, 183. 256).

Πρὸς τούτοις εὑρέθησαν ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ Ὁμολίου

τμῆμα πηλίνου ἀνθεμίου ἐξ ἀκρωτηρίου τοῦ ναοῦ βεβαίως, ἕτερα πηλίνων πλακῶν μετ' ἰχνῶν βαφῆς ἐκ τῶν μετοπῶν καὶ γεισωμάτων ἴσως αὐτοῦ, πάντα ὅμοια τοῖς ἐν Γόννοις, καὶ ἐνσφράγιστοι κέραμοι· τούτων μία φέρει τὸ μονογράφημα Δ, ὅπερ ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ εὕρομεν καὶ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Κοροπαίου Ἀπόλλωνος καὶ ἐπὶ τῶν πύργων Παγασῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν (βλ. ΠΑΕ 1908, 176· πρβ. IG IX² 396)· ἑτέρα φέρει κυκλοτερῆ σφραγῖδα (ΜΕΝΟΝΣ) *Μένωνος* καὶ ἑτέρα ὁμοία φέρει δυσδιάκριτον ἐπιγραφήν.

Ἐκ τούτων καθίσταται φανερὸν ὅτι ἡ ὕπαρξις τοῦ ναοῦ ἐνταῦθα εἶναι ἀναμφισβήτητος· ἐπειδὴ δὲ ἡ κλίσις τοῦ πέριξ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε πᾶν τὸ καταπίπτον νὰ μὴ κατακυλίηται πέραν τοῦ περιβόλου τοῦ ναοῦ ἢ τοῦ ἔσω τείχους τῆς ἀκροπόλεως, θεωροῦμεν βέβαιον ὅτι πάντα τὰ ἀναθήματα καὶ τὰ μέλη τοῦ ναοῦ κεῖνται ὑποκάτω κατὰ χώραν, ἐν ᾧ ἐν Γόννοις πολλὰ κατεκυλίσθησαν ἑκατέρωθεν ἐπὶ μακρὸν διάστημα ἕνεκα τῆς διαφόρου ἐκεῖ κλίσεως τοῦ ἐδάφους.

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν ἔσω τοῦ δευτέρου περιβόλου ὑπάρχουσιν ἴχνη οἰκοδομήματος σημαντικοῦ μετὰ πλήθους κεράμων· ἐνταῦθα εὑρέθη ὁ μέγας πήλινος πούς, περὶ οὗ βλ. ΠΑΕ 1910, 189.

2) Τάφοι γεωμετρικοί· θέσεις ἕτεραι τετειχισμέναι περὶ τὸ Ὁμόλιον.

Ἀνατολικῶς τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ὁμολίου ἐπὶ τῆς τρίτης σειρᾶς ὑψηλῶν λόφων ἐν θέσει Καραγάτσ̣ια εὕρομεν τάφους, ὧν τινας εἶχον ἀνασκάψει οἱ χωρικοί. Ἐποι-

ήθησαν ὀρθογωνίως εἰς εὐθὺ κτιστοὶ διὰ μικρῶν λίθων καὶ ἐκαλύπτοντο ἄνω διὰ μεγάλων ἀκατεργάστων πλακῶν, ὡς οἱ ἐν Μηλέαις καὶ ἄλλοι (βλ. ΠΑΕ 1906, 126)· ἕνα ἀνεσκάψαμεν καὶ ἡμεῖς ὅμοιον ἔχοντα μῆκ. 1.40, πλάτ. 1.24, βάθος 0.60· οὔτε ἐν αὐτῷ εὕρομέν τι οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις, οὐδὲ ὀστῶν ἴχνη· πιθανῶς περιεῖχον τὴν κόνιν μόνον τῶν τελείως καέντων νεκρῶν· εἴδομεν δὲ καὶ κεραμίδας ἐγγὺς αὐτῶν ἔκ τινος οἰκοδομήματος ἀρχαίου ἱστορικῶν χρόνων. Οἱ δὲ τάφοι ἐκ τῆς κατασκευῆς φαίνονται ὄντες γεωμετρικοί.

Ὅμοιοι τάφοι λέγουσιν οἱ χωρικοὶ ὅτι εὑρίσκονται μεταξὺ Ὁμολίου καὶ Εὐρυμενῶν, ἰδίως εἰς τὰ νῦν σύνορα Λασποχωρίου καὶ Τσάγεζι ὑψηλὰ ἐπὶ τῆς Ὄσσης παρὰ τὰς νῦν καλουμένας θέσεις Παλ̮ιοπράσινη, Κασιδογ̮ιάννη, Καρτσ̮ιώτικα Καλύβια καὶ Παλ̮ιοπαναγ̮ιὰ ἢ Παναγία Ξεσπορίτισσα. Αἱ θέσεις αὗται κεῖνται οὐ μακρὰν τῆς Ἀμπελικῆς, ἔνθα πέρυσιν εὕρομεν σημαντικὰ ἀρχαῖα ἴχνη (βλ. ΠΑΕ 1910, 190-191)· ἐπειδὴ καὶ τείχη λέγεται ὅτι ὑπάρχουσι κατὰ τὰς θέσεις ταύτας, δὲν θὰ ἦτο ἐν τῷ παρόντι ἀπίθανον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι μεταξὺ Ὁμολίου καὶ Εὐρυμενῶν κεῖται ἀρχαία τις πόλις ἢ πολίχνη ἄγνωστος.

Τοπωνυμίας περὶ τὸ Λασποχώρι ἐσημειώσαμεν τὰς ἑξῆς: Παναγία-Μπέη, Παλ̮ιοκλήσι, Μονόδεντρο, Πλατανάκι, Τουρκόβρυσι, Τσὶμ-Χωράφ̮ια, Πνάκ̮ια, Καλορική, Τσιμπούκα, Δεσπότη-Βρύσι, Στενό, Βαθε̮ιὰ-Γούρνα, ᾽ς τὴ Βαλοπεριστερά, Ζήση-τὸ Μνῆμα, ᾽ς τὰ Μπουρτέν̮ια, ᾽ς τὰ Παλ̮ιοβόργ̮ια, Παπαδ̮ιά, Κανέλλα, Ζέρβα, ᾽ς τοὺς Ἀγριάδες, Λεφτοκαρές, ᾽ς τὸ Ζερκοβέσ᾽, Κρυονέρ̮ια, Τριμήν̮ια, Λιβάδι, Βοϊδολίβαδο, ᾽ς τὰ Παρασπόρ̮ια, ᾽ς τὰ Κεραμαρε̮ιά, Πετρογέφυρο, ᾽ς τὴ Γκ̮ιόλη, Ῥέμα Κολιλῆ, Ντάση-Ῥάχι, Τρύπα Μπλουγκούρα.

Ὀνόματα δένδρων τοῦ ὡραιοτάτου δάσους τῆς Ὄσσης

ἐνταῦθα λέγονται γκρέος, σμαρδάλι, ὑηλύκι-γκρέος, σφεντάνι, γάβρος, μέλ̥ιος, κουτσιπ̥ιά, δέντρος, καστανι̥ά, φελουρ̥ιά, σκλήθρα, ὀξυά, ἄρυος, κρανι̥ά, ἔλατος.

Μετὰ τὸ σύνορον Λασποχωρίου πρὸς τὸ Τσάγεζι καὶ περὶ αὐτὸ μέχρι Νυκτερέμης καλοῦνται θέσεις ὧδε: Παλ̥ιόπυργος, Λάμπρου-Περβόλι, Ἀϊβασίλης, Ταρσανᾶς, Βίγλα, ᾽ς τὴ Φιλουργ̥ιά, Χωραφάκ̥ια, Ψαρόλακκα, Μπάρα, Ἀναμούτσικος, Σιδεράλογο, Θεμελῆ, Τσιλιγ̥ιῶργος, Κουτσουπ̥ιά, Παλ̥ιουργ̥ιά, Δερματᾶ, Ποταμάκι, Μεσάγκαλα, Παλ̥ιοπόταμος, Παλ̥ιομάννα, Ἀϊαπόστολος, Ἀρυόπουρνο, Ἀλαφόπετρα, Κακόσκαλα, Λάκκοι, Ντάκους, Κονομει̥ό, Σκλήθρα, Κόκκινο-Νερό.

Γ′) Ἐν Ἀλωΐῳ καὶ Πυθίῳ.

Αἱ πιθαναὶ θέσεις τοῦ Ἀλωΐου καὶ Πυθίου.

Κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν ὑπέρκειται τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ βουνὸς δασώδης, ὀχυρότατος φύσει, ἐξ οὗ ἡ θέα πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ καὶ πρὸς τὴν ἔξω θάλασσαν εἶναι ἐξαίρετος· καλεῖται δὲ *Παλ̥ιοκκλῆσι* ἕνεκα ἰχνῶν ἀσβεστοκτίστου οἰκοδομήματος, οὗ σῴζεται μέρος ἀψῖδος μετὰ θύρας· ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ τούτου εἶναι πλατεῖα καὶ ἐπίπεδος, καλεῖται δὲ *Ἁλῶνι*.

Βορείως περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ ὑπάρχει πηγὴ διαυγεστάτου ὕδατος καλουμένη **Βρύσι** ᾽ς τὸ **Παλ̥ιοκκλῆσι**, περαιτέρω δ᾽ ἐπὶ τῆς Ὄσσης ἀποτομώτατον ῥεῦμα, ἡ **Βαλοπιστρ̥ιά** νῦν λεγόμενον, οὗ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην ὑπέρκειται ὁ βουνός.

Ἐπ᾽ αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἤδη ἀναβαίνοντες συναντῶμεν ἱκανὰ θραύσματα κεράμων καὶ ἀγγείων, ἔτι δ᾽ οἰκοδομημάτων πηλοκτίστων· ἐντὸς τοῦ δάσους εἰς τὴν κατω-

φέρειαν πρὸς τὸν Πηνειὸν διεκρίναμεν καὶ ἴχνη τείχους ἀργῶν λίθων, οὐχὶ ἐντελῶς βέβαια.

Πάντα ταῦτα μηνύουσιν ὅτι ὁ κάλλιστος οὗτος βουνὸς κατέχει τὴν θέσιν ἀρχαίας πόλεως· τῇ εἰκασίᾳ ταύτῃ συμβάλλεται καὶ ἡ εὕρεσις τάφων, ὡς λέγεται· παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν πηγὴν εὑρέθη κίων ἄνευ αὐλάκων φέρων ἐπιγραφὴν σταδιασμοῦ πιθανῶς· διότι ἐθραύσθη ὑπὸ τῶν εὑρόντων αὐτὸν πρὸ ἐτῶν καὶ μόλις ἓν τμῆμα διεσώσαμεν μετακομίσαντες εἰς τὸ Μουσεῖον Λαρίσης.

Ἀλλ' ἕτερα οἰκοδομήματα κείμενα μεταξὺ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Πηνειοῦ καὶ τῶν προπόδων τοῦ βουνοῦ, δεξιὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, κατὰ τὴν θέσιν Περαταρλά, βεβαιοῦσιν ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐφοίτων, κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν τοὐλάχιστον περίοδον, οἱ θέλοντες νὰ ἀπολαύσωσι τῶν καλλονῶν τοῦ τόπου. Τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα, ὧν ἱκανὰ ἴχνη διακρίνονται, μάλιστα ἑνὸς κογχοειδοῦς, εἶναι μεγάλα, ἀσβεστόκτιστα, καὶ φαίνονται ὡς βαλανεῖα ἢ ξενῶνες. Οὐ μακρὰν ἐντὸς τῶν Τεμπῶν ὑπάρχει ἡ γνωστὴ ἐπὶ βράχου ἐπιγραφὴ τοῦ Λογγίνου, τειχίσαντος τὰ Τέμπη, ἤτοι τὴν ἔξοδον ἀκριβῶς ταύτην, ἔνθα τὰ μνημονευθέντα οἰκοδομήματα.

Ἐκ πάντων τούτων δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ἔκειτο πιθανῶς τὸ *Ἀλώιον*, πόλις ἢ πολίχνη ἀναφερομένη ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου ὡς κειμένη περὶ τὰς θέσεις ταύτας. Ὄντως δ' ἐνταῦθα εὑρίσκει ἀληθῆ εἰκονογράφησιν ὁ μῦθος τῶν ἱδρυτῶν τῆς πόλεως ταύτης Ἀλῳαδῶν, τοῦ Ὤτου καὶ Ἐφιάλτου, οἵτινες ἠπείλησαν νὰ θέσωσι τὸ Πήλιον ἐπὶ τῆς Ὄσσης, ἵνα, ἐξισοῦντες πρὸς τὸν Ὄλυμπον, καταβάλωσι τοὺς ἀθανάτους.

Φαίνεται δῆλα δὴ ὅτι, ἂν δὲν ὑπόκειται ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ παλαιοτάτη ἀνάμνησις τῆς διαρρήξεως τοῦ στενοῦ τῶν Τεμπῶν πρὸς ἔξοδον τοῦ Πηνειοῦ, ἡ θέα τῶν πέριξ

ἐνέπνευσε μάλιστα τὴν διάπλασιν τοῦ μύθου: διότι ἀποβλέπων τις ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ πρὸς τὴν Ὄσσαν παρατηρεῖ μέγιστα ῥήγματα καὶ ἀποτομώματα μέχρι Ὁμολίου, δι' ὧν κατὰ τὸν χειμῶνα ῥέουσιν ὁρμητικοὶ χείμαρροι, ποιοῦντες φοβερὸν ῥόχθον ἐκ τῆς ἀντηχήσεως, ἐκ τοῦ βάθους καὶ τοῦ κατωφεροῦς τοῦ ἐδάφους· μάλιστα ἐν θέσει ᾽ς *τὸ Μεγαλάκκο* ἀκούονται ταῦτα κάλλιον. Φαίνονται δὲ τὰ σχίσματα ταῦτα ὡς τεράστια κτιστὰ τείχη. Ἐξ ἄλλου ὁ ὑποκείμενος Πηνειὸς καὶ ἡ τομὴ τῶν Τεμπῶν αὐτῶν συμβάλλεται οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ θεάματος.

Πρὸς τούτοις εἶναι πιθανὸν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, παρὰ τὸ μνημονευθὲν Παληοκκλήσι, ὑπῆρχε τὸ περίφημον ***Πύθιον***, τὸ ἱερὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ἔνθα ἐτελεῖτο ἡ γνωστὴ δαφνηφορία ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν καὶ ἡ ἐκ Δελφῶν θεωρία κατὰ ὀκτωετηρίδα πρὸς παραλαβὴν καὶ μεταφορὰν τῆς ἱερᾶς δάφνης καὶ τοῦ πυρὸς ἐντεῦθεν εἰς Δελφούς. Περὶ τούτου θέλομεν διαλάβει εὐρύτερον ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημ. ἑρμηνεύοντες ἐπιγραφὴν τῶν Γόννων, ἐν ᾗ ἀναφέρεται τὸ Πύθιον τοῦτο καὶ οἱ περὶ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμπῶν καὶ τὴν κοιλάδα αὐτῶν τόποι. Ἐν τῷ παρόντι σημειωτέον ὅτι οὐδαμοῦ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν εὕρομεν ἴχνη τοῦ ***Πυθίου***, οὔτε ἦτο δυνατὸν ἐν αὐτῇ, κατακλυζομένῃ ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ, νὰ κτισθῇ ναὸς ἢ ἱερὸν σημαντικόν, ἔτι δ' ὅτι, καθ' ἃ λέγουσιν οἱ χωρικοί, μόνον κατὰ τὸ ῥεῦμα τῆς *Βαλοπιστριᾶς* ὑπάρχει καλλίστη καὶ ἄφθονος δάφνη.

Ἄξιαι σημειώσεως εἶναι τοπωνυμίαι τινὲς ἀπὸ τῆς ἐξόδου τῶν Τεμπῶν μέχρι Ῥαψάνης καὶ τῶν περὶ αὐτήν: ᾽ς τοῦ Τσουλάκ', ἔνθα λέγεται ὅτι εὑρίσκονται τάφοι ἀρχαῖοι, Παλιόκαστρο, ἔνθα ὅμως δὲν ἀναφέρεται ὑπάρχον τεῖχος ἀρχαῖον οὐδέν, (ταῦτα παρὰ τὸ Σολιό, ὁπόθεν ἄρ-

χεται τὸ εἰς Γόννους ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον), Τσ̌ούκας, Ἀνήλ̌ιο, Φαοπέτρα (ἢ Φαουπέτρα), Βαθότρουπα, Ἀϊθόδωροι, ἔνθα λέγουσιν ὅτι ὑπάρχει παλαιὰ γέφυρα καὶ ἐπιγραφή, Παλ̌ιὰ-Βρύσι, Σμίξι, Κουτσαν̌ιά, Ῥεματ̌ιά, Χατζηλίκι, Κερατᾶδες, Νίσβουρος (ἢ Ἴσβουρος), Κεραμίδα, Ἀσπρόχωμα, Πέτρα-Μπηγμένη, Δυὸ-Ὀξυές, 'ς τὸ Δεντρούλλι, Ἴσ̌ωμα, Χτενάτικα, 'ς τὸ Κόκκινο, Δραγασές, Μάννα-Νεροῦ, Σταλαματ̌ιά, Παλ̌ουργιά, Ἀνιμόμ'λος, Λ̌ιάζη-Καρτέρι, Λ̌ιάκου-Τρῦπα, Στρούτσι, Λάκκα.

Ἀπὸ τοῦ μέσου που τῶν Τεμπῶν μέχρι Μπαμπᾶ καλοῦνται θέσεις Τούμπα, Κρυονέρι, Ἀσπρόπετρες, Ξηροκάμπι, Ἀλών̌ια Μπαχτσέδες, Κεραμιδαρε̌ιό, Πηγάδι, Γ̌ιαλντᾶς, Νεράντζη, Τουρτούρ̌ια, Νταηλ̌ιάνη, Ἀϊνικόλας, Κοκκώνας-Χάνι, Χράπες, ἔνθα λέγεται ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρχαῖαι λιθοτομίαι λευκοῦ μαρμάρου, περὶ ὧν βλ. Ἀρχ. Ἐφημ. 1911, 123 σημ. 1. Περαιτέρω πρὸς τὸ Μπαλαμούτι λέγονται θέσεις Ἀμπέλ̌ια, Τσινάντερο, Κισμυνλί, Βαθόγουρνα, Λούκκι, Μιντζίτι.

Δ') Ἐν Λέστιανῃ τοῦ Πηλίου.

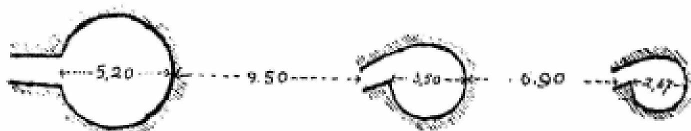
Θολωτοὶ τάφοι γεωμετρικοί.

Ἡ θέσις Λέστ̌ιανη κεῖται ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ Πηλίου κατὰ τὸ Βορειοδυτικὸν τμῆμα αὐτοῦ πρὸς τὸ Μαυροβούνι καὶ ὑπὲρ τὴν Βοιβηΐδα λίμνην. Ἐνταῦθα κατὰ τὸ θέρος βόσκουσι πολλαὶ χιλιάδες προβάτων, ὑπάρχει δὲ καὶ μικρὸς μόνιμος συνοικισμὸς ἐν διεσπαρμέναις καλύβαις ἀμπελουργῶν· διότι παράγεται ἐνταῦθα ὀλίγος ἀλλ' ἄριστος οἶνος ἐρυθρὸς ἀρωματώδης. Αἱ μόναι σχετικῶς ἐγγὺς ἄξιαι σημειώσεως θέσεις εἶναι τὸ χωρίον Κερασ̌ιά, ἔνθα λέγεται ὅτι εὑρίσκονται ἀρχαῖοι τάφοι καὶ ἴχνη τειχῶν πόλεως Ἑλληνικῆς ἱστορικῆς περιόδου, καὶ ἡ Μονὴ Σουρβιᾶς, ἀπέ-

γοντα ἐντεῦθεν περὶ τὰς δύο ὥρας· ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς Μονῆς ταύτης λέγεται ὅτι εἶναι ἐντετοιχισμένη μαρμαρίνη κεφαλὴ γυναικὸς μεγάλη.

Ἡ Λέστιανη εἶναι λίαν δασώδης, οὐδαμοῦ δὲ διακρίνονται κατ᾽ αὐτὴν ἴχνη τειχῶν ἢ κτισμάτων ἀρχαίων· εἰς δύο ὡρῶν περίπου ἀπόστασιν ἐντεῦθεν κεῖνται αἱ ἀρχαῖαι *Γλαφυραί*, καὶ φαίνεται πιθανὸν ὅτι τῆς πόλεως ταύτης κτῆσιν ἀπετέλει ἅπασα ἡ περὶ τὴν θέσιν ταύτην ἔκτασις.

Οὕτως ἑρμηνεύεται καὶ ἡ εὕρεσις τριῶν θολωτῶν μικρῶν τάφων ἀποτελούντων συστάδα[1] (εἰκ. 3), κειμένων ἐπὶ ὑψώματος, οὓς ἀνεσκάψαμεν. Πάντες ἐποιήθησαν ἐκ μικρῶν λίθων ἄνευ πηλοῦ καὶ φαίνεται ὅτι ἀνωτάτω ἐστε-

Εἰκ. 3. *Συστὰς ψευδοθολωτῶν γεωμετρικῆς πιθανῶς περιόδου τάφων.*

γάσθησαν οὐχὶ διὰ θόλου τελείας, ἀλλὰ διὰ πλακῶν, αἵτινες μεθ᾽ ἱκανοῦ τοῦ κτίσματος εἶχον καταπέσει. Ὁ δρόμος τῶν δύο μικροτέρων εἶναι ἰδιάζων, κοχλιοειδής, τοῦ τρίτου δὲ μόνον εὐθύς. Πάντες ἔφερον ἴχνη σκαφῆς ἐπιπολαίου ἄνω ἢ κατὰ τοὺς δρόμους ἔμπροσθεν ὑπὸ ποιμένων, ἔτι δὲ πλάκα ὀρθίαν ἔνδον κατὰ τὴν θέσιν τῆς θύρας. Τὸ σωθὲν ὕψος αὐτῶν ἦτο 1.20-1.65 μ..

Ἐντὸς αὐτῶν οὐδὲν εὑρέθη· μόνον ἐν μικρῷ ἀλλὰ βαθεῖ βόθρῳ ὑπάρχοντι περὶ τὸ μέσον τοῦ τάφου ἑκάστου

[1] Ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγράψαντος τὸ ἡμέτερον διάγραμμα ἐσημειώθησαν τὰ μήκη τῶν τάφων ἄνευ τῶν δρόμων, ἐν ᾧ συνυπολογίζονται ἐν τῇ σημειουμένῃ ἐκτάσει καὶ τὰ μήκη αὐτῶν.

παρὰ τὴν θύραν εὕρομεν πλήθη ὀστῶν ἀναμὶξ προβάτων, βοῶν, πτηνῶν, ἀλλ' οὐδὲν βέβαιον ἀνθρώπου. Μόνον πρὸ τοῦ δρόμου τοῦ μεγίστου αὐτῶν εὕρομεν ὀλίγα θραύσματα ἀβαφοῦς τροχηλάτου ἀγγείου ἀδήλων χρόνων, πιθανῶς γεωμετρικῶν. Ὡς φαίνεται πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχον ἀνασκαφῆ οἱ τάφοι οὗτοι ἐκ τῶν ἄνω, διότι οἱ λίθοι τῶν δρόμων οἱ κλείοντες τὴν θύραν εὑρέθησαν ἐν τάξει, καὶ τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα κτερίσματα ἀφῃρέθησαν· ἡ δὲ ἔλλειψις ὀστῶν ἀνθρωπίνων δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Ὁμολίῳ ἄνω σελ. 288, ἐκ τοῦ ὅτι ἐτέθη μόνον ἡ τέφρα ἐγγύς που καέντων νεκρῶν μετὰ ζῴων κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν τρόπον, ὧν τὰ ὀστᾶ δὲν ἐχωνεύθησαν ἐκ τῆς πυρᾶς, ὡς τὰ ἀνθρώπινα.

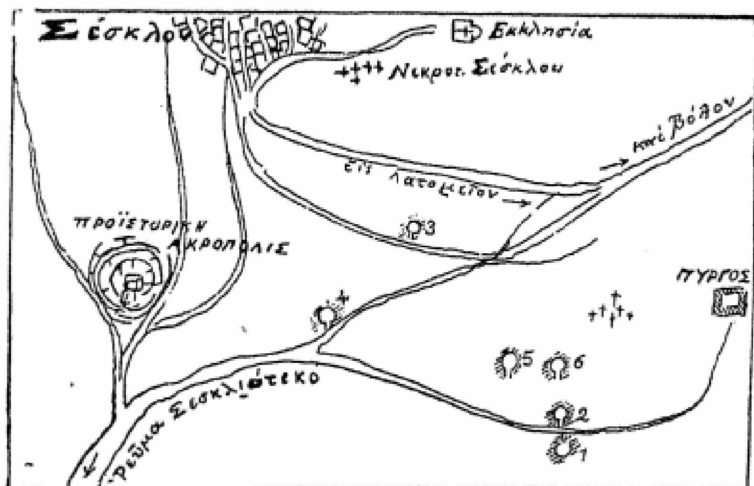
Θέσεις περὶ τὴν Λέστιανην μέχρι Γλαφυρῶν καὶ περαιτέρω μέχρι τοῦ χωρίου Μελισσιάτικα Καλύβια ἐσημειώσαμεν τὰς ἑξῆς: 'ς τοῦ Μπατσῆ, Μοναχὸ-'Αμπέλι, Βριζοχώραφο, Παλιοχώρι, 'ς τὸ Μπελέσσι, 'ς τὸν Ἁϊθανασάκη, Παλιάμπελα, Ἀλαταριά, Καστανίτσα, Ζαχαρογκορτσιά, Φιλιάτικα, Κοκκινόπετρα, Μετόχι, 'ς τὴ Σκαμνιά, 'ς τὴ Λούτσα, τῆς Παναΐᾶς-τὸ Πουρνάρι, Καλιακοῦδα, 'ς τὴ Χαμουρίγανη, Κρύο-τὸ Νερό, Κωλορρίζια, Τρανὴ-'Οξυά, 'ς τὸ Ναντοβίτο, 'ς τὰ Κοκκινόγεια, 'ς τὴν Τρικαλίνα, 'ς τὴ Γελαδίστρα, 'ς τὴν Τσαμπαδή, 'ς τὴν 'Αλποῦ, 'ς τοῦ Θόδωρου, Ἁϊγιανάκ'ς, Μυγδαλιά, 'ς τὴν Γκώμα, 'ς τὸ Καταθήκι, Ξηροαγριλιά, Ντελήχανι, 'ς τὴ Σπαρτιά, Πετρομάγουλο, Καράπουρνο, 'ς τοῦ 'Ανιμᾶ, 'ς τὴ Χαλαβράσα.

Ε') Ἐν Σέσκλῳ καὶ τοῖς πέριξ.

1) Θολωτοὶ γεωμετρικοὶ τάφοι· Ὁμηρικὴ καῦσις νεκρῶν.

Τὸ Σέσκλον εἶναι λίαν γνωστὸν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς προϊστορικῆς ἀκροπόλεως ὑπὸ τοῦ Χρ. Τσούντα. Μεταξὺ

αὐτῆς καὶ τῆς θέσεως Πύργος (εἰκὼν 4) εὕρομεν ἱκανοὺς θολωτοὺς τάφους, ἰδίως παρὰ τὰ ῥεύματα τὰ ἐκβάλλοντα εἰς τὸ μέγα Σεσκλιώτικο Ῥέμα, ὅπερ κατέρχεται πρὸς τὸ Διμήνι, καὶ ἐφ' οὗ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης περὶ τὸ μέσον τῆς μεταξὺ τῶν δύο χωρίων ἀποστάσεως, ὑψοῦται μακρὸν προτείχισμα νεολιθικῆς πιθανῶς περιόδου· καθ' ὅλην τὴν ὁδὸν ταύτην παρὰ τὸ Ῥέμα μέχρι τῆς ἀκροπόλεως Διμη-

Εἰκ. 4. *Ἡ προϊστορικὴ ἀκρόπολις μετὰ τῶν ἐγγὺς γεωμετρικῶν ψευδοθολωτῶν τάφων.*

νίου ὑπάρχουσι πολλαχοῦ ἐμφανεῖς μικροὶ θολωτοὶ τάφοι πολυάριθμοι, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι οἱ δύο οὗτοι συνοικισμοὶ ἀπετέλουν ἕν τι ὅλον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἡμεῖς ἀνεσκάψαμεν μόνον πέντε τάφους, τοὺς ἐν τῇ εἰκόνι σημειουμένους, ποιηθείσῃ ἐκ προχείρου διαγράμματος ἡμῶν, κατὰ προσέγγισιν ἀκριβοῦς.

Ἅπαντες οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι ἐκ μικρῶν λίθων πλακοειδῶν πεποιημένοι· ἔχουσι δὲ πάντες δρόμον συγκλίνοντα

ἄνω ὡς εἰς καμάραν καὶ ἐκαλύπτοντο ἀνωτάτω διὰ μεγάλων πλακῶν κατὰ τὸ ὀπαῖον· οὕτω δύνανται νὰ ὀνομασθῶσι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ πρειρημένοι τῆς Λέστιανης καὶ οἱ ὅμοιοι, *ψευδοθολωτοί*· διότι ἡ θόλωσις δὲν ἦτο πλήρης, ὡς ἐν τοῖς μυκηναίοις τάφοις.

Οἱ ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 τάφοι ἐποιήθησαν ἀμελῶς διὰ μικρῶν λιθαρίων, εἶχον δὲ τὴν θύραν βεδυσμένην διὰ ποταμολίθων κοινῶν· αἱ διαστάσεις τοῦ 1 εἶναι μῆκ. δρόμου 2.70, πλάτος αὐτοῦ 0.90, διάμετρος τῆς θόλου κατωτάτω 3.05, ὕψος αὐτῆς σωθὲν 1.10. Περιεῖχε δ' ὁ τάφος οὗτος τρεῖς νεκροὺς κεχωνευμένων τὰ πολλὰ ὀστῶν, διότι πιθανῶς εἶχον καῆ, προτοῦ ταφῶσιν, ἔτι δὲ δώδεκα ἐν εἴδει κολούρου κώνου διάτρητα ἀντικείμενα, σφονδύλια κοινῶς καλούμενα, ὧν τὰ δύο πήλινα, τὰ λοιπὰ λίθινα· ταῦτα θὰ ἦσαν μᾶλλον *κομβία*, δι' ὧν ἐπόρπουν οἱ ἄνδρες τὰς χλαμύδας καὶ τοὺς χιτῶνας αὐτῶν (6λ. κατωτέρω Κεφ. ΙΒ')· πρὸς τούτοις εὑρέθησαν καὶ τμήματα λεπτοῦ τροχηλάτου ἀγγείου ἀβαφοῦς. Περιέργως παρὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου εὑρέθη ἁπλοῦς τάφος καὶ νεκρὸς ὀκλάδην ἔχων ΝΑ τὴν κεφαλήν, ὀστῶν λίαν ἐφθαρμένων καὶ σχεδὸν ἐν ἀπολιθώσει· εἶχε πρὸ τοῦ στήθους πήλινον ἀγγεῖον καὶ εἰς τὴν ῥάχιν λίθινον κωνικὸν κομβίον· ἐτάφη δὲ ὁ νεκρὸς ἐν ἀνοιχθέντι βόθρῳ καὶ ἐστεγάσθη ἄνω διὰ πλακὸς μήκους 1.25, πλάτ. 0.67, ἐσφυρηλατημένης ὄπισθεν ἐπιπολαίως. Εἶναι φανερὸν ὅτι μετὰ τὴν κλεῖσιν τοῦ θολωτοῦ τάφου ἐτέθη ἐν τῷ δρόμῳ ὁ κατόπιν ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας βεβαίως ἀποθανὼν οὗτος.

Ὁ δὲ ὑπ' ἀριθ. 2 ἔχει μῆκ. δρόμου 1.62, πλάτ. 1.00, διάμ. 3.25, ὕψ. 1.50· ἡ θύρα αὐτοῦ δὲν εἶχε κλεισθῆ, ὁ δὲ δρόμος προχωρεῖ καμαροειδῶς πρὸς αὐτήν. Ὁ τάφος οὗτος περιεῖχεν ἐφθαρμένα ὀστᾶ ζῴων ἀναμὶξ μετ' ἀνθρωπίνων, ὅπερ δεῖγμα τῆς Ὁμηρικῆς καύσεως νεκρῶν ἀν-

θρώπων μετὰ ζῴων (πρβλ. σελ. 294) καί τινα θραυσμάτια ἀγγείου, οἷον τὸ τοῦ 1. Ἴχνη καύσεως νεκρῶν *κατὰ χώραν* δὲν εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ· φαίνεται λοιπὸν βέβαιον ὅτι ἐκάησαν ἐγγύς που ἢ ἀλλαχοῦ πρὸ τῆς ποιήσεως τῶν τάφων. Καὶ τοῦτο εἶναι δεῖγμα τῆς Ὁμηρικῆς συνηθείας περὶ καύσεως τῶν νεκρῶν καὶ τῆς διατηρήσεως τῶν ὀστῶν μέχρι τῆς ποιήσεως τοῦ τάφου, ἔνθα ἐνετίθεντο πάντα, ὡς συνελέγησαν ἐκ τῆς πυρᾶς.

Ἀρτιώτερος τῶν δύο τούτων εὑρέθη ὁ ὑπ' ἀριθ. 3, ἔχων μῆκ. δρόμου ἐστεγασμένου διὰ μικρῶν πλακῶν 0.40 μόνον, πλάτ. 0.75, ὕψ. 0.90, διάμετρον τῆς θόλου 2.85, ὕψ. αὐτῆς 1.65· τὴν ἔξω εἴσοδον ἔφραττεν ἐμπεπηγμένη πλάξ· ἄνω ἐστεγάζετο ἡ θόλος διὰ μεγάλης ἐπιμήκους πλακός. Εὕρομεν ἐν αὐτῷ παρὰ μὲν τὴν θύραν ἐφθαρμένα ὀστᾶ ἀνθρώπου ἀναμὶξ μετ' ὀστῶν ζῴων καὶ ὀρνίθων, ἀσφαλῶς μόσχου, οὗ τρεῖς ἀστραγάλους διετηρήσαμεν, ἐντὸς δὲ τέσσαρας ἑτέρους νεκρούς, ἐγγύτατα ἀλλήλων, ἔχοντας τὴν δεξιὰν χεῖρα παρὰ τὴν κεφαλήν.

Ἴχνη καύσεως ὀλίγα εἴδομεν παρὰ τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἃς καὶ διεσώσαμεν εἰς τμήματα· ἐξ αὐτῆς ἓν ἀγγεῖον σαφῶς καὶ ἰσχυρῶς ἐκάη. Δὲν δυνάμεθα ὅμως μετὰ βεβαιότητος νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην ἀσφαλῆ περὶ τοῦ ἂν ἐκάησαν ἢ ἐτάφησαν οἱ νεκροὶ οὗτοι πάντες ἢ τινές· ἡ ἐντύπωσις ἡμῶν κατὰ τὴν ἔρευναν τοῦ τάφου ἦτο ὅτι οἱ μὲν τέσσαρες νεκροὶ τεθέντες ἐπὶ μικρᾶς πυρᾶς ἐκάησαν οὐχὶ καλῶς *ἐπὶ τόπου*, τοῦ δὲ παρὰ τὴν θύραν καέντος ἐγγύς που, συνελέγησαν τὰ ὀστᾶ μετὰ τοῦ συγκαέντος μόσχου καί τινων ὀρνίθων καὶ ἐτέθησαν παρὰ τοὺς λοιπούς, οὐχὶ ταυτοχρόνως βεβαίως· ἐκ τούτου ἐφθάρησαν περισσότερον τὰ ὀστᾶ τοῦ τελευταίου.

Εὑρήματα ἐξ αὐτοῦ ἔσχομεν ἀγγεῖον ἀκέραιον ἀβαφὲς χειροποίητον ἐν εἴδει λέμβου, σκυφοειδῆ τεθραυσμένα ἀγ-

γεῖα φέροντα μέλανας γύρους τοῦ γνωστοῦ Θεσσαλικοῦ τρόπου, πόρπας χαλκᾶς μετὰ σιδηρῶν βελονῶν, τέσσαρα στρογγύλα πλακίδια σιδηρᾶ μετ' ἐμβλημάτων κωνικῶν χαλκῶν ἐν εἴδει ὀμφαλοῦ, δύο δακτυλίους χαλκοῦς, ἐν ψάλιον χαλκοῦν ὀφιοειδές, περιδέραιον ψηφίδων κεχωνευμένων τὰ πολλά, ἄλλα δυσδιάγνωστα μικρὰ σιδηρᾶ ἀντικείμενα ἐφθαρμένα. Τὰ πλακίδια ἦσαν ἴσως κοσμήματα γυναικεῖα ἐπὶ τῶν μαστῶν, ἅτινα δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν *ἐπιμάζια* (κοινῶς *τσαπράζια*)· ἐκ τούτων θὰ προέκυπτεν ὅτι ἐκ τῶν νεκρῶν τοῦ τάφου δύο ἦσαν γυναῖκες, ὅπερ πιθανὸν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων εὑρημάτων καὶ ἐκ τῶν ὀστῶν.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ σιδήρου βεβαιοῖ καὶ τὴν χρονολόγησιν τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ τῶν τάφων ἐν γένει, ὡς ποιηθέντων κατὰ τὴν Θ'-Η' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα.

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 4 τάφος εἶναι ὅμοιος τοῖς προηγουμένοις· ἔχει μῆκος δρόμου 1.10, πλάτ. 0.90, διάμ. τῆς θόλου 2.90, βάθος ἢ ὕψ. 1.15. Εὕρομεν ἐντὸς τρεῖς νεκρούς, ὧν εἷς, μόνον τὴν κεφαλὴν διατηρῶν μετὰ λεπτοῦ ἀγγείου τεθραυσμένου ἀβαφοῦς καὶ τμημάτων χαλκοῦ δακτυλίου, εὑρέθη ἔναντι τῆς θύρας εἰς τὸ βάθος ἐν ἀταξίᾳ, ὁπόθεν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐκάη· τῶν δύο ἑτέρων ἔκειντο ἐκτάδην τὰ σώματα καλῶς, Βορειοανατολικῶς οὔσης ἐστραμμένης τῆς κεφαλῆς· ἐγγὺς αὐτῶν εὑρέθη μέγα ἀβαφὲς ἀγγεῖον καὶ ἕτερον ἀκέραιον μικρότερον. Ἴχνη καύσεως ἐπὶ τόπου βέβαια δὲν διεκρίναμεν.

Μέγιστος πάντων καὶ πλουσιώτατος ὑπῆρξεν ὁ ὑπ' ἀριθ. 5 τάφος, κείμενος ἐπὶ λοφοειδοῦς ἐπιπέδου· ἔχει μῆκ. δρόμου 1.75, πλάτ. 1.12 κατωτάτω ἔμπροσθεν, διότι οἱ τοῖχοι ἄνω συγκλίνουσιν ὡς εἰς καμάραν, διάμ. θόλου 3.65, βάθ. 1.80· ὁ δρόμος ἦτο βεβυσμένος διὰ λίθων καὶ χωμάτων, ἡ δὲ εἴσοδος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκλείετο ὑπὸ

τριῶν ἐμπεπηγμένων πλακῶν. Τὸ ὀπαῖον ἄνω ἐστεγάζετο ὑπὸ τριῶν μεγάλων πλακῶν, ἐχουσῶν μῆκ. 2-2.50. Ὑπ' αὐτὰς ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς θόλου ἀνωτάτω εἷς τῶν ἐντετοιχισμένων λίθων προήρχετο ἐκ τριπτηρίου μετὰ τρήματος ἐν μέσῳ.

Ἐν τῇ θόλῳ ἀριστερὰ ὑπῆρχεν ἐν βόθρῳ βαθύτερον τάφος μεμονωμένος ἔχων μῆκ. 2.40, πλάτ. 0.90, βάθ. ἐκ τοῦ τελευταίου λίθου τῆς θόλου κατωτάτω 0.38· ἦτο δ' ἐστεγασμένος ὁ βόθρος οὗτος διὰ πλακῶν· ἐν αὐτῷ ὁ νεκρὸς ἀσφαλῶς ἐκάη ἐκεῖ· διότι καὶ σαφῆ ἴχνη πυρᾶς εὕρομεν καὶ τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ χώματα κεκαυμένα καὶ μέλανα.

Προτοῦ δ' ἐξαγάγωμεν τὰς πλάκας, δι' ὧν οὗτος ἐκαλύπτετο, εὕρομεν τὰ ὀστᾶ ἑνὸς νεκροῦ, οὗ ἡ κεφαλὴ ἔκειτο Ἀνατολικῶς· παρ' αὐτὸν ὑπῆρχον τέσσαρα καλὰ ἔγχρωμα ἀγγεῖα, ὧν ἓν λεπτὸν κάλλιστον μετ' ἐρυθρῶν γεωμετρικῶν κοσμημάτων, εἷς στρεπτὸς χαλκοῦς δακτύλιος καὶ τμῆμα ψηφῖδος· τὰ ὀστᾶ δὲν ἦσαν ἐν τάξει οὔτε αὐτοῦ, οὔτε δευτέρου νεκροῦ, κειμένου μεταξὺ τῆς θύρας καὶ τοῦ βόθρου· τούτου κτερίσματα ἦσαν χαλκοῦν μαχαίριον, στρεπτὸς χαλκοῦς δακτύλιος, σφραγιδιόλιθος ὀκτάγωνος διάτρητος ἄγλυφος, ἕτερος δ' ὅμοιος μετ' ἐγγλύφων ἀστεροειδῶν κοσμημάτων.

Ἐγείραντες τὰς πλάκας εὕρομεν τὸν μεμονωμένον νεκρὸν ἐν σχετικῇ τάξει, μετ' αὐτοῦ δὲ μέγαν σάρδιον ὀκτάγωνον διάτρητον ἄνευ ἐγγλύφων κοσμημάτων, τμῆμα ψηφῖδος καὶ ἓν λίθινον κομβίον ὅμοιον τοῖς εἰρημένοις· τὸ κρανίον αὐτοῦ ἀπεκομίσαμεν ἐν ὁπωσδήποτε καλῇ καταστάσει ὄν, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ὀστᾶ ἦσαν εὔθρυπτα.

Ἐκ τῶν ἄνω καθίσταται ἐμφανὲς ὅτι ἐν Θεσσαλίᾳ ἔχομεν πολὺ ἀκριβῆ ἐν σμικρῷ εἰκονογράφησιν τῆς παρ' Ὁμήρῳ ταφῆς, ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ Θεσσαλοῦ Ἀχιλλέως γενομένης τοῦ Πατρόκλου, ἣν καὶ ἄλλα ἐν τοῖς κάτω εὑ-

ρήματα θὰ πιστοποιήσωσιν ἔτι μᾶλλον (βλ. Κεφ. ΙΒ')· περὶ τοῦ ζητήματος τούτου προτιθέμεθα νὰ διαλάβωμεν διὰ μακροτέρων ἐν εὐθετωτέρῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ.

Σημειωτέον ὅτι τὸν ἐν εἰκ. 4 τάφον ὑπ' ἀριθ. 6 δὲν ἀνεσκάψαμεν· ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλοι ὅμοιοι πολυάριθμοι ἐν τοῖς πέριξ, τὰ πολλὰ ἐμφανεῖς, μάλιστα κατὰ τὸ Σεσκλιώτικο Ῥέμα καὶ πολὺ περαιτέρω εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας παρὰ τὴν εἰς Διμήνι ἀτραπόν.

2) *Νεολιθικὸς συνοικισμὸς ἐν Σπαρτιᾷ Λατομείου.*

Ἡ πρώτη στάσις τοῦ ἐκ Βόλου εἰς Βελεστῖνον σιδηροδρόμου καλεῖται Λατομεῖον· ἀριστερὰ αὐτῆς ὑπέρκειται ἱκανῶς ὑψηλὸς βουνὸς καλούμενος *ἡ Σπαρτιά*, ἔχων ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐρείπια τουρκικοῦ σταθμοῦ καὶ πυροβολείου, καλουμένου Μὰλ-Τεπὲ ἢ Ταμπούρι. Ἀπέχει δ' ὁ λόφος οὗτος περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς νεολιθικῆς ἀκροπόλεως τοῦ Σέσκλου.

Ἀνασκάψαντες ἐπὶ τῆς κορυφῆς εὕρομεν κεραμίδας στέγης τὰ ἄνω μελανοβαφεῖς καλλίστας, οἵας ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡρακλέους τῶν Φερῶν (βλ. ΠΑΕ 1907, 178) καὶ θραύσματα ἀγγείων μελαίνης καλῆς γανώσεως τῆς Ε'-Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος· πιθανῶς ὑπόκειται τοῦ τουρκικοῦ σταθμοῦ κτίσμα, ἴσως ναός, τῶν χρόνων τούτων· ἀλλ' ἐπιλιπούσης τῆς πιστώσεως δὲν ἔδη ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀνασκαφή, ὥστε νὰ βεβαιώσῃ τὰ ἴχνη τοῦ ναοῦ αὐτοῦ.

Πρὸς τούτοις ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ ἐγγὺς αὐτῆς εὕρομεν τμήματα νεολιθικῶν ἀγγείων, δέκα καὶ πέντε λίθινα καλὰ ἐργαλεῖα, τὸ πλεῖστον πελέκεις καὶ διάτρητον κεφαλὴν ῥοπάλου, κογχύλιον ἐξειργασμένον διάτρητον πολλαχοῦ, μέγα κέρας ἐλάφου, πεσσὸν πήλινον σφενδόνης τῶν καυστικῶν, τρία σφονδύλια πήλινα πεπλατυσμένα καὶ

ὀλίγα θραύσματα γραπτῶν ἀγγείων τῆς παρὰ Τσούντᾳ λεγομένης Α΄ περιόδου τοῦ λιθικοῦ αἰῶνος.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπάρχει τις νεολιθικὸς συνοικισμός, περιέργως μὴ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Τσούντα· λέγομεν δ' οὕτω, διότι ἐμάθομεν παρὰ τοῦ ἐπιστάτου τοῦ σταθμοῦ Λατομείου ὅτι ἀνέβη ἐνταῦθα ὁ Τσούντας καὶ εὗρέ τινα ἀγγεῖα νεολιθικὰ καὶ λίθινα ἐργαλεῖα· εἶναι δ' ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συνοικισμὸς πλέον ἢ διπλάσιος τὴν ἔκτασιν τοῦ ἐν Σέσκλῳ, ἀλλ' ἐλάσσονος ἢ μόλις τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ προσχώσεως.

Δύο δὲ σιδηρᾶ μαχαίρια καὶ τμήματα ἀγγείων, ἀνωτάτω εὑρεθέντα, βεβαιοῦσιν ὅτι καὶ οἱ Βυζαντῖνοι εἶχον ἱδρύσει ἐνταῦθα φυλακεῖόν τι, οὗ ἐρείπια φαίνονται ὑπὸ τὸ δεύτερον τουρκικὸν πυροβολεῖον, διότι ὑπάρχουσι δύο ἐπάλληλα διαφόρων χρόνων, διὰ τὸ λίαν εὔθετον στρατηγικῶς τῆς θέσεως ταύτης.

Τὰ ἀρχαιότερα ἴχνη τοῦ ὑποτιθεμένου Ἑλληνικοῦ ναοῦ θὰ κεῖνται λίαν βαθέως Δυτικώτερον ὑπὸ ταῦτα. Ἔκ τινων χονδρῶν πηλίνων μετοπῶν μετὰ γείσου, ἐπικεχρισμένων κιτρίνων καὶ ὁμοιοτάτων τοῖς ἐν Κοροπαίῳ, Γόννοις καὶ Ὁμολίῳ εὑρεθεῖσιν, εἰκάζομεν ὅτι ὁ ναὸς θὰ ἦτο ἐκ μικρῶν λίθων πεποιημένος, ὡς ἐκεῖνοι. Ἐξ ἀναθημάτων τοῦ ναοῦ τούτου προέρχονται τμήματα λεπτῶν χαλκῶν ἀγγείων μετὰ κοσμημάτων δι' ἐντομῶν, τμήματα τριῶν λογχῶν χαλκῶν δοράτων καὶ μέρος βραχίονος μαρμαρίνου ἀγαλματίου, οἷα τὰ ἐν Γόννοις καὶ Φθιώτισι Θήβαις εὑρεθέντα.

3) Ἀρχαία λεωφόρος Παγασῶν - Φερῶν· πιθανὴ θέσις μυκηναίων τάφων Μινυῶν Ἰωλκοῦ.

Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἄνω ἐργασιῶν ἐρευνῶντες τὰ πέριξ παρετηρήσαμεν σαφῆ ἴχνη μεγάλης λιθοστρώτου

λεωφόρου, ἅτινα ἀπὸ τῶν ἐγγὺς τοῦ Σέσκλου πρὸς τὰς Φερὰς εἶναι τοσοῦτον εὐδιάκριτα, ὥστε καὶ σήμερον ὀνομάζεται ἡ ὁδὸς αὕτη, πολλαχοῦ ἡ αὐτὴ τῇ σημερινῇ ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν χωρικῶν, Βελεστινόστρατα. Φέρει δ' ἐνιαχοῦ ἡ ὁδὸς ὑψηλὰ ἀναλήμματα, ὧν τινα ἀρχαῖα, ἕτερα δ' ἐκ μεταγενεστέρας ἐπισκευῆς καὶ χρήσεως.

Ἡ αὐτὴ ὁδὸς εἶναι ἐνιαχοῦ ὁρατὴ καὶ ἐκ Διμηνίου εἰς Σέσκλον, οὐχὶ κατὰ τὴν νῦν ἐν χρήσει ἀτραπὸν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥεύματος, ἀλλὰ μακρὰν τῆς ἀριστερᾶς αὐτοῦ, ἐγγὺς τῆς σιδηροδρομικῆς καὶ δημοσίας ὁδοῦ πρὸς τὴν στάσιν Λατομείου. Τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐστρωμένης διὰ σκληρῶν πλακῶν, ὑπέρκειται ἑκατέρωθεν πεζοδρόμιον δι' ἐμπεπηγμένων ἐπιμελῶς λίθων, ὡς ἐν Δημητριάδι, ἐξ οὗ διακρίνεται τοῦ τουρκικοῦ *καλντιρίμι*, ὅπερ ἐπίσης ὑπάρχει κατὰ τὴν διεύθυνσιν ταύτην, καὶ μάλιστα παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἐκ Βόλου εἰς Βελεστῖνον.

Λίαν σαφῆ εἶναι τὰ ἴχνη τῆς ἀρχαίας ταύτης λεωφόρου εἰς τὰ ΒΔ κράσπεδα τοῦ λόφου Σπαρτιᾶς, καὶ ἐνιαχοῦ ἀπὸ τῆς ἐξόδου ἐκ τῶν Παγασῶν κατὰ τὴν θέσιν Μπουρπλήθρα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους, ἐνιαχοῦ λελαξευμένου χάριν τῆς ὁδοῦ αὐτῆς, πρὸς τὸ Διμήνι. Εἶναι δ' ἡ λεωφόρος αὕτη ἡ πεδινὴ καὶ μεγάλη ἡ ἑνοῦσα τὰς ἀρχαίας Παγασὰς μετὰ τῶν Φερῶν, διότι καὶ ἑτέρα φαίνεται ὑπάρχουσα ἐκ τῆς Φεραϊκῆς πύλης τῶν τειχῶν τῶν Παγασῶν ὀρεινὴ μᾶλλον.

Πρὸς τούτοις παρετηρήσαμεν θέσεις τινὰς εὐαρμόστους εἰς ὑποδοχὴν μεγάλων μυκηναίων τάφων, οἵους δέον ἔτι νὰ ἀναζητήσωμεν, ἀφ' οὗ οἱ δύο ἐν Διμηνίῳ εὑρεθέντες, ὁ τρίτος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ Παγασῶν καὶ ὁ τέταρτος ἐν Καπακλί, δὲν θὰ εἶναι βεβαίως οἱ μόνοι ὑπάρχοντες τῶν πλουσιωτάτων Μινυῶν τῆς Ἰωλκοῦ.

Ἐπ' αὐτῆς τῆς νεολιθικῆς ἀκροπόλεως τοῦ Διμηνίου

εἰς τὰ Ἀνατολικὰ κράσπεδα τοῦ λόφου φαίνεται ὑπάρχων καὶ ἕτερος ἢ ἕτεροι θολωτοὶ τάφοι· ὁμοίως ἀριστερὰ τῆς ἐκ Διμηνίου εἰς Σέσκλον ἀτραποῦ οὐ μακρὰν τοῦ εὑρεθέντος καὶ γνωστοῦ. Καὶ κατὰ τὰ χωματώδη κράσπεδα τοῦ Πηλίου παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν καὶ τὸ φυλακεῖον 4 φαίνεται ὑπάρχων ἕτερος καὶ ἔτι ὑψηλότερον πρὸς τὸ χωρίδιον Μελισσιάτικα Καλύβια εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ξεριᾶ. Ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου Κάστρο τοῦ Βόλου, ἤτοι τῆς ἀρχαίας Ἰωλκοῦ, θὰ ὑπάρχωσι βεβαίως πολλοὶ ὅμοιοι, μάλιστα οἱ ἄριστοι. Ἐγγὺς δὲ τοῦ φυλακείου 10 τοῦ σιδηροδρόμου λέγεται ὅτι ὑπάρχει κτίσμα ἐκ μεγάλων λαξευτῶν λίθων ἱστορικῶν Ἑλληνικῶν χρόνων, ὅπερ τὰ πολλὰ ἐκρημνίσθη κατὰ τὴν τομὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

ϛ') Ἐν Ἰωλκῷ.

Μέγα ἀρχαϊκὸν καὶ ἱστορικῶν χρόνων νεκροταφεῖον.

Ἐν τοῖς ΠΑΕ 1909, 159 κέ. ἐγράψαμεν περὶ εὑρέσεως τάφων ΒΔ τῆς Ἰωλκοῦ, ἤτοι τοῦ νῦν Κάστρου τοῦ Βόλου, ἐν θέσει *Πασπαλιά*. Καὶ ἐφέτος ἀνεσκάψαμεν ἐν θέσει *Ξηρόκαμπος* συνεχομένῃ τῇ ἄνω καὶ ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ἰωλκόν Ἐνταῦθα ὁ Ν. Συριανὸς ἀνοίγων φρέαρ εὗρεν εἰς βάθος 0.60 μὲν τάφον τετράγωνον ἐξ ἀκατεργάστων πλακῶν μηδὲν ἐνέχοντα, περαιτέρω δ' εἰς βάθος 4.00 ἕτερον διὰ μεγάλων μαρμαρίνων πλακῶν ἐξειργασμένων καὶ καλῶς συνηρμοσμένων.

Ἐξ αὐτοῦ κατωρθώσαμεν νὰ διασώσωμεν δύο ληκύθους μετὰ κοσμημάτων μελάνων καλῆς τέχνης, κοιλίαν ἑτέρου ἀγγείου ἐν εἴδει μεγάλης πυξίδος ἐπικεχρισμένην τὰ ἔξω διὰ λευκοῦ καλοῦ χρίσματος πωρωθέντος, καὶ βάσιν μετὰ μέρους τῆς κοιλίας ὡραίας κύλικος μετὰ λευκοῦ

ἐπιχρίσματος ἐπίσης, ἐφ᾽ οὗ διὰ μελαίνης βαφῆς ἐγράφησαν κοσμήματα, ὧν τινα ὅμοια τροχοῖς, πωρωθέντα· ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τούτου ἐγένετο χρῆσις καὶ ἐρυθρᾶς καὶ κιτρίνης βαφῆς, αἵτινες ἐγένοντο τὰ πολλὰ ἐξίτηλοι ἐν τῷ ὕδατι.

Πρὸς τούτοις εὑρέθη κύαθος καὶ λύχνος γεγανωμένοι μέλανες λαμπρῶς, τμήματα ἑτέρων μικρῶν ληκύθων καὶ χαλκῆς στλεγγίδος· εὑρέθη καὶ λίθινος πέλεκυς τῶν νεολιθικῶν ἐκ προγενεστέρων χωμάτων.

Τὰ εὑρήματα ταῦτα, ἰδίως τὰ ἐπικεχρισμένα λευκὰ ἀγγεῖα κατὰ τὴν μέθοδον τῶν περιφήμων λευκῶν ληκύθων, εἶναι σπουδαιότατα, μηνύοντα τὴν κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς Ε΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος ἀκμὴν τῆς Ἰωλκοῦ, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν ΠΑΕ 1909, 159 κέ..

Ἀνασκάψαντες καὶ ἡμεῖς ἐγγὺς τοῦ φρέατος εὕρομέν τινας ἀνοιχθέντας πάλαι καὶ ἀνατραπέντας τάφους, ἐξ ὧν προήρχοντο θραύσματα ἀγγείων γεωμετρικῶν καὶ μελανομόρφων. Εὕρομεν δὲ καὶ ἀσύλητον τάφον τετράγωνον μηδὲν πλὴν ὀστῶν καὶ τμημάτων ἀγγείων ἐκ προγενεστέρων χωμάτων ἐνέχοντα.

Ἕτερος τάφος ἐγγὺς τοῦ προηγουμένου ἦτο ἐκ ποταμολίθων, ἐκαλύφθη δ᾽ ὑπὸ ὀκτὼ πρασινωπῶν ἀκατεργάστων πλακῶν· ἔχει μῆκος 1.60, πλάτ. 0.50, βάθ. 0.93 ἐντὸς εὑρέθη νεκρὸς τεθαμμένος, οὗ παρὰ τοὺς πόδας σιδηροῦν μαχαίριον καὶ λίθινον ἀκόνιον.

Παρ᾽ αὐτὸν εὑρέθη μικρὸς κεραμοστεγὴς τάφος μήκους 0.87, ἐνέχων κόνιν καέντος νεκροῦ καὶ ἀκέραιον μικρὸν μελανοβαφὲς ἀγγεῖον, καὶ ἕτερος μέγας ἐξ ὀρθῶν πλακῶν μετὰ πώματος τριῶν πλακῶν· εἶχε μῆκ. 2.40, πλάτ. 0.85, βάθ. 0.80· αἱ δύο τῶν πλακῶν τοῦ πώματος εἶχον ἀνατραπῆ πρὸ πολλοῦ καὶ ὁ τάφος ἐσυλήθη οὕτως· ἡμεῖς εὕρομεν τμῆμα μεγαρικοῦ σκύφου ἐκ ξένων πιθανῶς χωμάτων εἰσελθόντων ἄνωθεν.

Περαιτέρω ἐγγύτατα τούτων καὶ ἐπὶ τῆς διερχομένης ὁδοῦ εὕρομεν τάφον μήκ. 2.20, πλάτ. 0.60, βάθ. 0.70 ἐκ τεσσάρων ὀρθῶν πλακῶν καὶ πώματος, ὅπερ εἶχεν ἀφαιρεθῆ· ἐντὸς εὑρέθη πήλινος λύχνος· ἕτερος παρ' αὐτὸν τάφος ἐποιήθη κυκλοτερὴς διὰ ποταμίων λίθων προχείρως καὶ ἐστεγάσθη διὰ μιᾶς ἀκατεργάστου πλακός· ἀνῆκεν εἰς παιδίον· ἐντὸς εὑρέθη εἰδώλιον γυναικὸς καθημένης, τέχνης τῆς Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Δεξιὰ δὲ τῆς ὁδοῦ εἰς τὴν γενομένην ἐκχωμάτωσιν, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν ΠΑΕ 1909, 159 εὕρομεν τάφον μήκ. 0.95, πλάτ. 0.40, βάθ. 0.50 μηδὲν ἐνέχοντα, καὶ ἕτερον κυκλοτερῆ ἐκ ποταμολίθων κτιστόν· περιεῖχε δύο χαλκᾶ ψάλια πλατέα, ἀγγεῖον ἀβαφές, ὅρμον χαλκοῦν καί τι κατιωμένον σιδηροῦν ἀντικείμενον.

Ἐνταῦθα ὑπάρχει μέγα νεκροταφεῖον τῆς Ἰωλκοῦ λαμπρῶν χρόνων, οὗ ἡ συστηματικὴ ἀνασκαφὴ θὰ παράσχῃ σπουδαιότατα εὑρήματα· ἡμεῖς ἐπιλιπούσης τῆς ἐκ δρχ. ἑκατὸν πιστώσεως τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλ. ἀνεβάλομεν τὴν περαιτέρω ἀνασκαφὴν εἰς εὐθετώτερον χρόνον.

Ζ') *Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Πηλίου.*

1) *Λαξευταὶ οἰκήσεις καὶ ἱερὸς περίβολος ἐπὶ τῆς ἄκρας κορυφῆς.*

Τὸ Πήλιον, μάλιστα ἡ κορυφὴ αὐτοῦ, εἶναι κέντρον πολλῶν μυθολογικῶν διηγήσεων, λίαν γνωστῶν, καὶ δύναταί τις τούτου ἕνεκα νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸ μικρὸν Ὄλυμπον. Ἐπὶ τῆς ἄκρας αὐτοῦ λέγεται ὑπό τινων ἀρχαίων συγγραφέων ὅτι ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διὸς Ἀκραίου, εἰς ὃν καὶ ἱκαναὶ ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται ὡς ὄντα πρώτην θεότητα τῶν Μαγνήτων, IG IX² 1103. 1105. 1108-1110. 1128.

Πρὸς βεβαίωσιν τούτου ἀνέβημεν ἐκεῖσε καὶ ἐρευνήσαντες τὰς ὑψηλοτέρας κορυφάς, εὕρομεν ἐπὶ τῆς ὑψίστης, ἥτις καλεῖται Πλιασσίδι σήμερον, ἐχούσης ὕψ. 1635 μ., ἄφθονα ἴχνη κεράμων καί τινα σημεῖα οἰκοδομημάτων ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν ἔσω θάλασσαν ἐστραμμένης ὀλίγον ἐπικλινοῦς ἐπιφανείας, φαλακρᾶς ὅλως καὶ πλήρους λιθαρίων (*σάρα* κοινῶς).

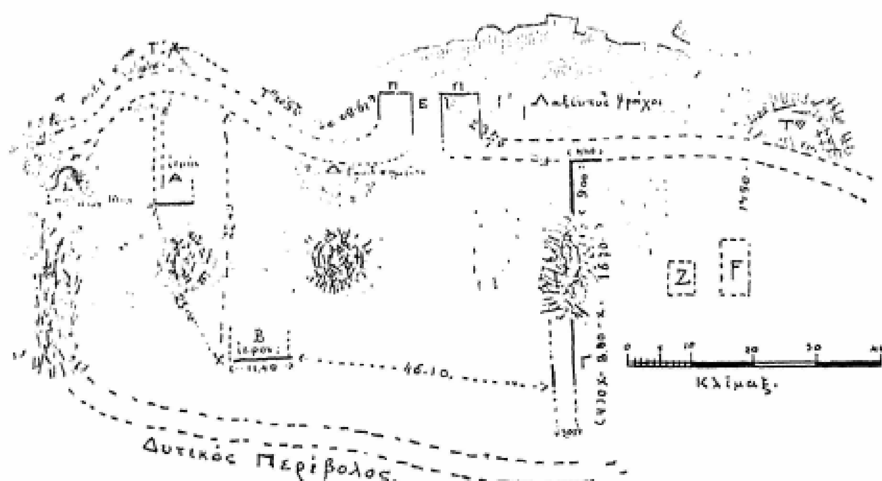
Τὰ περὶ τὴν κορυφὴν ταύτην μέρη ἦσαν πλήρη βόθρων καὶ ἀνατετραμμένων βράχων, ποιηθέντων ὑπὸ χρυσοθηρῶν χωρικῶν ἀπὸ αἰώνων ἤδη, ὡς διηγοῦνται οἱ πλησιόχωροι· διότι ἐκ τῆς κοινῆς ὀνομασίας τῆς θέσεως παραγόμενοί τινες, ἐνόμισαν ὅτι κρύπτεταί που τῆς κορυφῆς μέγας θησαυρός, ὃν οὕτως ἀνεζήτησαν πολλοί· τινὲς τῶν ἐρευνητῶν τούτων ἐκ Δρακείας λέγεται ὅτι ἐσπαράχθησαν ὑπὸ λύκων.

Ἀνασκάψαντες ἐνταῦθα ἐπὶ δεκαήμερον δαπάναις τῆς Κοινότητος Πορταριᾶς καὶ τοῦ κ. Ἀλεξίου Ἀθανασάκη, εὕρομεν κατὰ μὲν τὴν Ἀνατολικὴν βραχώδη πλευρὰν λαξευτὰς οἰκήσεις τοῦ γνωστοῦ τύπου (εἰκ. 5· τὸ διάγραμμα τοῦτο ἐποιήσαμεν προχείρως ἀλλὰ μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας), ὁμοίας ταῖς περὶ τὴν Δημητριάδα, ἐν Παγασαῖς, Φθιώτισι Θήβαις κἀ. (ΠΑΕ 1907, 236)· ὑπάρχουσι καὶ ὀπαὶ πρὸς ἔμπηξιν τῶν ξύλων διὰ τὰς στέγας τῶν καλυβῶν τῶν παμπαλαίων ἐκείνων κατοίκων· καλοῦνται δ' αἱ οἰκήσεις ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ποιμένων «*Σκολειό*», διότι οἱ ἀναβαθμοὶ θεωροῦνται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἕδρανα μαθητῶν παλαιῶν, διδασκομένων ποτὲ ἐκεῖ ὑπό τινος διδασκάλου. Ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πύρρας (νῦν Ἀγκίστρι) παρὰ τὰς Ἀμφανὰς καλοῦνται νῦν τοιαῦται λαξεύσεις «*Δασκαλειό*», ἤτοι Διδασκαλεῖον.

Τῶν οἰκήσεων τούτων θὰ ἐγίνετο χρῆσις δι' ἐμπήξεως ξύλων πρὸς ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν κατὰ τὸ θέρος καὶ εἰς

τὴν λαμπρὰν ἱστορικὴν περίοδον· διότι εὑρέθησαν ἐπ' αὐτῶν χονδραὶ κεραμίδες, ὧν τινες φέρουσι συμπιλήματα γραμμάτων χαραχθέντων βαθέως ἐπὶ μαλακοῦ τοῦ πηλοῦ· φαίνεται ὅτι αὗται κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου ἐνταῦθα.

Ἐγγὺς δὲ τῶν οἰκήσεων τούτων εὑρέθη κτιστὴ διὰ λαξευτῶν λίθων ἀλλ' ἐν ἐρειπίοις πύλη (εἰκ. 5 Ε) μετὰ δύο πύργων ἑκατέρωθεν (εἰκ. 5 Π Π), ὧν ὁ ἕτερος ἐποι-

Εἰκ. 5. Ἱερὸς περίβολος μετὰ κτισμάτων λατρείας καὶ λαξευτῶν οἰκήσεων.

ήθη ἐπὶ μεγάλου λαξευτοῦ βράχου καὶ ἔπεσεν εἰς ἐρείπια. Ἑκατέρωθεν τῶν πύργων τούτων ἄγει τεῖχος ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης κορυφῆς, τὸ πλεῖστον ἐν ἐρειπίοις, ἀλλὰ σαφῶς διακρινόμενον· ἐποιήθη καὶ τοῦτο καὶ οἱ πύργοι περὶ τὴν Ε' ἴσως π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα.

Παρακολουθήσαντες τὸ τεῖχος τοῦτο, οὗ τὸ πάχ. 3 μ., εἴδομεν ὅτι ἀποτελεῖ μέγαν ἐλλειψοειδῆ περίβολον, ἔχοντα πιθανῶς καὶ ἑτέραν πύλην Νοτίως, ἔνθα ὅμως δὲν διατηρεῖται τὸ ὅλον εὐκρινῶς· διότι ἐκ τῆς κλίσεως τοῦ ἐδά-

φους ἔπεσαν καὶ παρεσύρθησαν ἢ ἐκαλύφθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν λίθων.

Συνέχεται δὲ τῷ περιβόλῳ τούτῳ καὶ ἕτερος Νοτιοανατολικῶς (εἰκ. 5 Τ'''), οὗ μόνον ὀλίγον τι τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς διατηρεῖται εὐκρινῶς. Ἀμφότεροι ἀπετέλουν *ἱερὸν περίβολον*, ἀνάλογον τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Δελφοῖς κττ., χωριζόμενον ἐγκαρσίως κατὰ τὸ σημεῖον Γ τῆς εἰκ. 5 διὰ τείχους ἐκ μικρῶν λίθων, ἀλλ' ἔχοντος πάχ. 3 μ. ἐπίσης.

2) *Ἱερὰ καὶ στοὰ ἐντὸς τοῦ περιβόλου.*

Ἐντὸς τοῦ μείζονος καὶ κάλλιον διατηρουμένου περιβόλου εὕρομεν δύο οἰκοδομήματα (τὸ Α καὶ τὸ Β τῆς εἰκ. 5), ὧν οἱ τοῖχοι ἐποιήθησαν ἐκ μικρῶν λίθων καὶ ἔχουσι πάχ. 1 μ., ἐσώθησαν δ' ἐπὶ ὕψος σχεδὸν ἑνὸς μέτρου. Δὲν ἀνεσκάφησαν ὅμως ταῦτα ἐντελῶς. Τὸ Α εἶχε καταστραφῆ τὰ πολλά· φαίνεται δὲ ὂν σχήματος κυκλοτεροῦς, ὡς ὁ ἐν Γόννοις ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος κἄδ..

Παρὰ τὸ Α Βορειοδυτικῶς ὑπάρχει μέγας ἀπότομος βράχος, ὑφ' ὃν διακρίνεται στόμα ἐλλειψοειδὲς σπηλαίου, ἀνοίγματος 2 μ. (εἰκ. 5 Σ), βεβυσμένον διὰ βράχων ῥιφθέντων ἐκ τῶν ἄνω ἐπίτηδες ὑπὸ χωρικῶν καὶ ποιμένων, ὧν τινες λέγουσιν ὅτι πρὸ τριάκοντα περίπου ἐτῶν εἶδον αὐτὸ ἀνοικτὸν καὶ λελαξευμένον· ἡμεῖς δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ βεβαιώσωμεν ἂν ἔχει λαξευθῆ, διότι δὲν ἐχωρήσαμεν εἰς βάθος ἀρκοῦν πρὸ τοιαύτην διάκρισιν· ἠκάσαμεν ὅμως ὅτι ὄντως θὰ εἶναι τεχνητῶς λελαξευμένον. Τὸ σπήλαιον τοῦτο πάντως, κείμενον ἐντὸς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ περιβόλου, θὰ ἦτο ἀντικείμενον λατρείας, τὸ δὲ οἰκοδόμημα Α ἱερόν τι τῆς ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρευομένης θεότητος.

Τὸ Β ἐξ ἄλλου θὰ ἦτο ἐπίσης ἱερὸν ἑτέρας σχετικῆς

θεότητος τῇ ἐν Α καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ λατρευομένῃ· εἶναι δὲ τοῦτο ἐπιφανέστερον ὡς ἔχον μίαν τῶν πλευρῶν, τὴν ἀνασκαφεῖσαν ἐν μέρει, διήκουσαν εἰς μῆκος 11.40 μ..

Ἀμφότερα τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἐποιήθησαν πηλόκτιστα ἀρκούντως ἐπιμελῶς, καὶ εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐστεγάζοντο, στερεουμένης ἔσωθεν τῆς στέγης διὰ κορμῶν δένδρων· τὴν ὕπαρξιν στέγης βεβαιοῦσι κέραμοι ἄφθονοι, ὧν αἱ μὲν στρωτῆρες φέρουσιν ἐρυθρόν, αἱ δὲ καλυπτῆρες κατὰ τὴν κύρτωσιν ἄνω μέλαν γάνωμα, ὡς αἱ ἄνω ἐν Ε' 2 μνημονευθεῖσαι.

Ὅτι δ' ἦσαν ταῦτα ἱερά, ἀποδεικνύουσιν εὑρήματα παρὰ τὸ ΑΒΓ εὑρεθέντα κατὰ τὰς δοκιμάς, ἤτοι θραύσματα ἀγγείων μελανοβαφῶν καλῶν, στιλπνοτάτης γανώσεως, ἰδίως μικρῶν σκυφοειδῶν, τῆς Ε'-Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος· εὑρέθη ἐπίσης καὶ χαλκοῦν ἀρίστης διατηρήσεως νόμισμα τῶν Χαλκιδέων τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος (ἜΜ. προτομὴ γυναικὸς κατενώπιον· πέριξ ἐπιγραφή. ὈΠ. ἀετὸς ἀναπεπταμένων πτερύγων, οὗ ἄνω ἀριστερὰ ἴχνη ἐπιγραφῆς), πολλοὶ χαλκοῖ καὶ σιδηροῖ ἧλοι, σαυρωτὴρ σιδηροῦς μικροῦ δόρατος, ἀναθηματικοῦ βεβαίως, μικρὰ καὶ δυσδιάγνωστα τμήματα πηλίνων ἀγαλματίων, ἐν οἷς πλακοειδὲς εἰδώλιον ἀβαφές, ὅμοιον τοῖς νησιωτικοῖς.

Διευκρινηθέντων τῶν κτισμάτων Α καὶ Β εὑρέθησαν ἐν μὲν τῷ Α κεραμίδες καὶ ἀγγεῖα εἰς πλῆθος τοῦ εἴδους τῶν μνημονευθέντων, ἧλοι, βέλος σιδηροῦν, λαβὴ κυλινδρικὴ μαχαιρίου ἢ μέρος σαυρωτῆρος, αἰχμὴ δόρατος σιδηροῦ, κρίκος χαλκοῦς, πολλὰ τμήματα λεπτῶν ἀναθηματικῶν ἀγγείων, ὧν τινα φέρουσιν ἔνδον κατὰ τὸν πυθμένα ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἤδη ἐνσφράγιστα ἀνθεμωτὰ κοσμήματα ἀκτινοειδῶς, συνοχεῖς μεγάλοι σιδηροῖ πρὸς συγκράτησιν ξύλων κττ.. Τὰ χώματα ἐνταῦθα εἶχον κοσκινισθῇ

ὑπὸ τῶν θησαυροθηρῶν, πολὺ δὲ μέρος τῶν τοίχων κατεσκάφη ὅλως ὑπ' αὐτῶν.

Ἐν δὲ τῷ Β, ὄντι ἀσφαλῶς τετραγώνῳ καὶ ἔχοντι πάχ. τοίχου 0.55, εὑρέθησαν κεραμίδες, ἧλοι καὶ ἀγγεῖα, ὡς ἐν τῷ Α, ἔτι δὲ χαλκοῦν πῶμα ἀγγείου, αἰχμὴ σιδηροῦ δόρατος, ἔλασμα σιδηρᾶς μαχαίρας, τμήματα μεγάλων ἀβαφῶν ἀγγείων καί τινα χαλκῶν λεπτῶν· ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτοῦ κεῖνται βράχοι κατακυλισθέντες ὑπὸ θεομηνιῶν ἢ ἀνθρώπων. Ὑπ' αὐτὸ οὐ μακρὰν εὑρέθησαν τρία τμήματα ἀναθηματικῶν μαρμαρίνων στηλῶν λίαν ἐφθαρμένων· θὰ ἔφερον ἐπιγραφὰς ἐξιτήλους νῦν γενομένας.

Περὶ τὸν τοῖχον Γ εὑρέθη τὸ μνημονευθὲν νόμισμα, τμήματα κυλίκων μελανοβαφῶν πηλίνων τῆς Δ'- Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἐλάσματα χαλκᾶ διάτρητα, ἧλοι χαλκοῖ καὶ σιδηροῖ ἀμφικέφαλοι πλεῖστοι, τμήματα ἀγγείων χαλκῶν μετ' ἐντομῶν ἀποτελουσῶν ἐπιγραφὴν ἴσως, κεραμίδες ὡς ἄνω, ἓξ ὀξεῖς ἀμφορεῖς, ἐλαιοφόροι ποτὲ ἢ οἰνοφόροι, κατακεχωσμένοι ἐπίτηδες, πλήρεις δὲ ἀνθράκων καὶ τέφρας, τμήματα ἑτέρων ὁμοίων, τρεῖς λύχνοι, ὧν δύο ἀβαφεῖς, ὁ ἕτερος μέγας, ὁ τρίτος μελανοβαφής, στρεπτόν τι σιδηροῦν βέλος κττ..

Φαίνεται πιθανὸν ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο Γ ἐχρησίμευσεν οὐ μόνον ὡς ἐγκάρσιον τεῖχος, κλεῖον Νοτιοανατολικῶς τὸν ἱερὸν περίβολον, ἀλλὰ καὶ ὡς *στοὰ* ἀμφοτέρωθεν ἐστεγασμένη, ἔνθα ἱδρύοντο τὰ πωλητήρια πρὸς χρῆσιν τῶν προσκυνητῶν κατὰ τὰς τελουμένας ἑκάστοτε πανηγύρεις.

Παρὰ τὸ Ε τῆς εἰκ. 5 εὑρέθη τμῆμα στήλης λείας ἀμφοτέρωθεν ἐκ πώρου λευκοῦ σκληροῦ μετ' ἀβαθῶς κεχαραγμένης ἐπιγραφῆς τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος·

ΑΝΜ...
ΑΙΣ (τέρμα)

ἴσως α[οἱ δεῖνα ἀνέθηκ]-
αν Μ[ούσ;-
αις».

Ἐπ' αὐτῆς εἶχον χαράξει ποιμένες, κυνηγοὶ κἄτ. μονογραφήματα ὀνομάτων καὶ χρονολογίας· ὅτι ἡ στήλη ἦτο ἀρτιωτέρα καὶ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐτεμαχίσθη, ἀποδεικνύουσιν αἱ νεώτεραι ἐπ' αὐτῆς ἐπιγραφαί, ὧν τινα γράμματα ἐν μέρει σωθέντα ὑποδεικνύουσι τὴν ἄνω καὶ δεξιὰ συνέχειαν αὐτῆς· ἔχει δὲ νῦν ὕψ. 0.195, πλάτ. 0.19, πάχ. 0.06, ὕψ. γραμμ. 0.04, διάστιχ. 0.02.

Πλὴν τοῦ μεγάλου περιβόλου ὑπάρχει καὶ ἕτερος κατὰ τὴν ἔξω ὄψιν τῆς στοᾶς Γ· ἐνταῦθα ἀνεσκάψαμεν οἰκοδόμημα, ὅμοιον καθ' ὅλα τῷ Γ καὶ ὃν συνέχειαν αὐτοῦ πιθανῶς· παρηκολουθήσαμεν δ' αὐτὸ ἐκ τῆς ἄνω γωνίας ἐπὶ 4.40 μόνον· περαιτέρω φαίνεται προχωροῦν κατὰ τὸ Τ''' ὡς συνέχεια τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου. Ἐνταῦθα εὕρομεν χονδρὰς ἐνσφραγίστους κεραμίδας, περὶ ὧν εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω σελ. 307, τμήματα ἀγγείων πηλίνων καὶ ἥλους χαλκοῦς καὶ σιδηροῦς.

Κατὰ τὸ μέσον που τοῦ δευτέρου τούτου δυσπροσδιορίστου τὴν ἔκτασιν περιβόλου εὕρομεν δύο οἰκοδομήματα, τὸ F καὶ Z τῆς εἰκ. 5. Τούτων τὸ F ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον καὶ κεῖται ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος, ὑπέστη δὲ οἰκτρὰν καταστροφὴν ὑπὸ τῶν θησαυροθηρῶν· ἀλλ' ἐμφανῶς ἐξάγεται ἐκ τῶν μεγάλων λαξευτῶν παραλληλεπιπέδων λίθων ὅτι τοῦτο εἶναι *ναός*, ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἐνταῦθα, πιθανῶς ὁ τοῦ Διὸς Ἀκραίου, κείμενος περιέργως ἔξω τοῦ μεγάλου περιβόλου.

Τὸν ναὸν τοῦτον δὲν ἀνεσκάψαμεν δυστυχῶς, διότι

θύελλα μετὰ βροχῆς ἐκραγεῖσα κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς 15ης Αὐγούστου καὶ διαρρήξασα τὴν σκηνὴν ἡμῶν ἠνάγκασεν ἡμᾶς νὰ ἀποχωρήσωμεν ἐκεῖθεν· ἐξ ὀλιγοώρου δοκιμαστικῆς σκαφῆς εὑρέθησαν ἄφθονοι κέραμοι στέγης, οἷαι αἱ μνημονευθεῖσαι.

Ἐγγύτατα αὐτοῦ ὑπέρκειται σωρὸς ἐρειπίων μικροτέρου οἰκοδομήματος Ζ, ὅπερ οὐδόλως ἀνεσκάψαμεν. Ἐν τῷ μέλλοντι ἐνταῦθα μάλιστα καὶ κατὰ τὰ σημεῖα Α. Β. Γ. Σ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γίνωσιν ἔρευναι, ἐξ ὧν θὰ διευκρινηθῶσι τὰ κατὰ τὸν σπουδαιότατον τοῦτον τόπον λατρείας ἀρκούντως σημαντικὰ ἐρείπια.

3) Ἰδιότητες τοῦ Πηλίου· τοπωνυμίαι κατ' αὐτό.

Θεωροῦμεν ἄξιον ἀναγραφῆς τὸ ὅτι ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοσοῦτον ὑψηλοῦ ὄρους ἀπηντήσαμεν κατά τε τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νύκτας ἠπιότητα περίεργον, οἵαν ἐπὶ ἑτέρων καὶ μικροτέρων ἔτι ὀρέων κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τοῦ ἔτους οὐδόλως ἀπαντᾷ τις. Διότι, καίτοι ἡ κορυφὴ αὕτη περιβάλλεται πανταχόθεν ὑπὸ δάσους, καίτοι ἔχει ἐγγύτατα Ἀνατολικῶς καὶ εἰς οὐχὶ μεγάλην ἀπόστασιν γύρωθεν πλείστας διαυγεῖς καὶ ἀφθόνους πηγὰς ὑδάτων, καίτοι ἡμίσειαν ὥραν ὑπὸ τὴν ἄκραν διετηρεῖτο τότε ἐντὸς δάσους πτέριος χιών, ἐν τούτοις ἡ θερμότης καὶ ἠπιότης τοῦ κλίματος ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐπὶ θέσεως πανταχόθεν ἀπόπτου ἦτο καταφανής.

Ἐν γένει δὲ εἶναι ἥμερος ὁ πέριξ τόπος, στερούμενος βλαβερῶν ζῴων καὶ ἑρπετῶν κατὰ τὸ θέρος τοὐλάχιστον· οὐδὲ ἠκούσαμεν κατὰ τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς ἡμῶν φωνὴν λύκων, θώων καὶ τῶν τοιούτων, ἐν ᾧ ἐπὶ τοῦ ἀσυγκρίτως ταπεινοτέρου ὄρους τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν τοῦ ἔτους συναντᾷ τις ἀγέλας ἔτι τοιού-

των ζώων, ἐπιτιθεμένων μάλιστα ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐναντίον ἀνθρώπων τε καὶ ἡμερωτέρων ζώων (βλ. ΠΑΕ 1908, 188 κέ.).

Τούτου ἕνεκα δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι εἰς ἱκανῶς ἀρχαϊκοὺς χρόνους κατῳκήθη ἡ θέσις αὕτη καὶ ἀπετέλεσε μικράν τινα κώμην, ἧς διετηρήθη τὸ ὄνομα εἰς ὑστέρους χρόνους (Πελεθρόνιον, Κενταυρία;)· κατόπιν μετετράπη εἰς τόπον λατρείας ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις· περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, ἐξ οὗ πολλὰ σημεῖα τῆς Μυθολογίας δύνανται νὰ διαφωτισθῶσι, θέλομεν διαλάβει εὐθετώτερον μετὰ τὴν περάτωσιν τῶν ἐκεῖ ἀνασκαφῶν.

Θέσεις δὲ ὀνομάζονται περὶ τὴν κορυφὴν αἱ ἑξῆς: Πλισσίδι ἢ Πλ̬ασσίδι, Παζαρούλι, 'ς τοὶς Μουσγίτσες, 'ς τ' 'Αηδονάκι, Γαλανόπετρα, 'ς τὸ Κλουνί, Μπασδέκη Καλύβα, 'ς τὴν Πέτσ̬αλη, Καραούλι, Σουβάλα, Πυργάκι, 'Αρκόπετρα, Μικρὴ-'Αρκόπετρα, Κρανίτσα, Κρύα Βρύσι, Στέρνα-Λαναρᾶ, 'ς τὴν Πατριντζ̬ιά, Καλντιρμάκι, 'Αμασκάλη, 'Αναθεματίσματα, 'ς τὰ Κέθρα, Κατσαροῦ, Ξινὰ-Νερά, 'Αγ̬ιὰ-Κατερίνη, Κστίνα, Θολορ̬ιά· περαιτέρω πρὸς τὴν Δράκειαν λέγονται Μανώλη τὴμ Πέτρα, Καραμίχαλου, Κοτρώνια, Μισορράχι, Σταυρός, 'ς τὴ Σκλήθρα, Παλ̬ιάμπελα, Καστέλλι, Ταράτσες, Δ̬ιασέλλα, 'Αχλίτσα, 'ς τὰ Δροσινά, 'Ανεμοῦτσα, Παναϊά, Σαπόπετρα, Γὸρ τὸ Βράχο, (ἔνθα παλαιὸν Μοναστήριον τοῦ 'Αγ. Δημητρίου), Λύκου-Τρῦπα. Εἰς τὰς πλείστας τῶν ἄνω θέσεων ὑπάρχουσι καὶ ὀνομάζονται ὡς ἄνω πηγαὶ ὑδάτων.

Ἔτι περαιτέρω περὶ τὸν Ἅγιον Λαυρέντιον μέχρι 'Αγ. Γεωργίου καὶ Λεχωνίων λέγονται αἱ ἑξῆς: Κεφάλα, Τζουάννη-Βρύσι, 'ς τὸ Μπουρνάζι, Καρδαρᾶ, Στρόφιλο, Καμπανᾶ, Μαρίνα, Πυργάκ'ς, Γουρνιτζ̬ιές, Συρβανᾶτες, 'Αρμάνια, Λιβάδι, 'ς τοὶς Μαμάτσες, Κουκουρῖγκος, Λιβάδι, Γαβάθα, 'ς τὴ Μαννεροῦ, Κότινας-Λάκκα, Καροῦ-

τες, Γοργοθᾶς, Μαναστηράκι, Ψηλὰ-Χαγ̣άτ̣α, Ἀϊγ̣άννης, Σλιναργ̣οῦ, Μοχὸς (ʼς τοὺς Μʼχούς), ʼς τὸ Μπολ̣άρι, Ῥάχες, Δ̣αβατάκι, Σαρακνά, ʼς τὴν Ἁγοὶ-Ἁπάντοι, ʼς τὸ Δρυμάρι, Μούρτινες, Παναΐτσα, Ἀϊθύμν̣ος, Μακκελάρες, Στοϊάτικα, Κούτʼ-Ῥάχι, Μετόχι, Κακαρούγκα, Λουλοῦδα, Γοῦβες, Νεόφυτʼ, Δέσι, Ἀϊκωσταντίνη, ʼς τʼ Ἀντρ̣ᾶ, Κοκκινόη, Παλ̣οσκές, Δρυμάρες, ʼς τὴ Μαγκουλοῦ, Σκ̣αθάκι (βράχος ὁμοιάζων *μὲ σκιάθ*ʼ), ʼς τὴ Γόβρη, Βαθε̣ὰ Λάκκα, Παππαγγέλʼ, Καψάλες, Ἰσ̣ώματα, ʼς τὰ Βροχ̣ὰ ἢ ὁ Βρόχ̣ος (ποταμὸς Βρύχων;), Καναβάκι, Ἀγρόλευκες, Τρανὴ-Ὀξυά, Μαῦρο-Βράχος, Ἄσπρο-Βράχος, Γυφτοσπηλ̣ά, Κατσικᾶ, Γουρνομάντρι, ʼς τὴ Φλέση, Σκιζοραύλι, Ἀσπρόχωμα, Σαπόπετρα, Σταυρός, Κρεββάτ̣α, Χλ̣ό.

Περὶ δὲ τὴν Μακρυνίτσαν καλοῦνται θέσεις μέχρι Λέστ̣ανης (βλ. ἄνω Κεφ. Δʼ) Κοῦκκος, Τρανὸ Ἴσ̣ωμα, Γύφτοι, ʼς τὰ Μαγκόε̣α, Γκριτζόραχι, Ἀκόν̣α, Κόκκινη Ῥάχι, Στάμο, Καράβα, ʼς τὸν Καλόερο, Μαχαιρᾶ-Βρύσι, Παπαδήμʼ-Λάκκες, Κορφή, Ξεράκ̣α, Ξιφόρτι, Κουπέλλα, ʼς τʼ Λαγωνίκα, Χαμορίγανι, ʼς τὸ Ἀνταβίτο (τʼ Ἀντοβίτο) (βλ. ἄνω ἐν Δʼ), Σιντούκ̣α, Δρακόσπηλ̣α, ʼς τὰ Βουλ̣ά, Πάστρα, Ἀχερῶνες, Κοκκʼνόε̣α, ʼς τὰ Σκιληρά, Πουρνάρ̣α, Ξυνομηλ̣ά, Καλ̣ακούδα, Κρύο-Νερό, Καραμτζάρι-Ῥάχι, Φλάμπουρο.

Κατὰ δὲ τὴν Δημητριάδα (Γορίτζαν) καὶ Ἄλλην Μερ̣ὰν πρὸς τὴν Μακρυνίτσαν: Μέγα-Ῥέμα, Χιλ̣αδοῦ, Δακρὲς (εἶδος ἄνθους), Τσίρου-Πηγάδι, Καραγάτσι, Παπαστέλου, Μαντριν̣ά, Καβάλλα, Κήπ̣α, Ἁλωνάκι, Τοῦμπα, Ῥάχι-Μούρου, Ἀνομαλ̣ὰ (ὁμαλὴ θέσις), Λαμπὴ-Πέτρα, Παντελέημονας, Ἀϊδημήτρις, ʼς τὴ Λαβωστὴ (ἢ Ἀλαβωστή), ʼς τὴ Λεῦκα, Παραδείσι, Ἀϊλ̣ιάς, Σγαντζοπούρνι, Βαθύρεμα, Κλῖμα, Λουμπάρδα, Ξερ̣άς, Καλαμάκι, Κάκκαβος, ʼς τὴ Γιρακ̣ά, Μεγάλο Ἴσ̣ωμα, Γυφτόρεμα,

Φλαμπούρι, Σαρακ'νὸ (ὁ Σαρακηνός· μᾶλλον τὸ Σαρακνό, ἤτοι «μαδημένο βουνό», ἄδενδρον ἐκ τοῦ *σάραξ*, ἄσχετον πρὸς τοὺς Σαρακηνούς), Καινούρια-Βρύσι, Βασιλιὰ-Βρύσι, Μντάνι, Σγκακονᾶ ('ς τὴν Κακκονᾶ), Καλογρίτσες, Καμάρας, Φ'τόκου, Μαρμαρωμένο Φείδι, Μετερίζια, Κατσιρέλλου, Γιαννιοῦ, Παλιαύλακο, Κουτρίτσα, Γκιώνη, 'ς τὸ Γκουστίλλα, Βρωμόβρυσι, Μαῦρα Λιθάρια, 'Αλαφοκκλήσι, Μελίσσια, 'ς τὸν Πυργάκι, Καρνᾶς τὸ Γιοφύρι, Γιερακιά.

'Ονόματα δένδρων ἀνὰ τὸ Πήλιον λέγονται τὸ μέλιο ἢ ὁ μέλιος, Θ'λύκι, κέδρο, ἀγριλιά, φλαμπούρι, πλυξάρι κττ..

Η') 'Εν Γόννοις Περραιβίας.

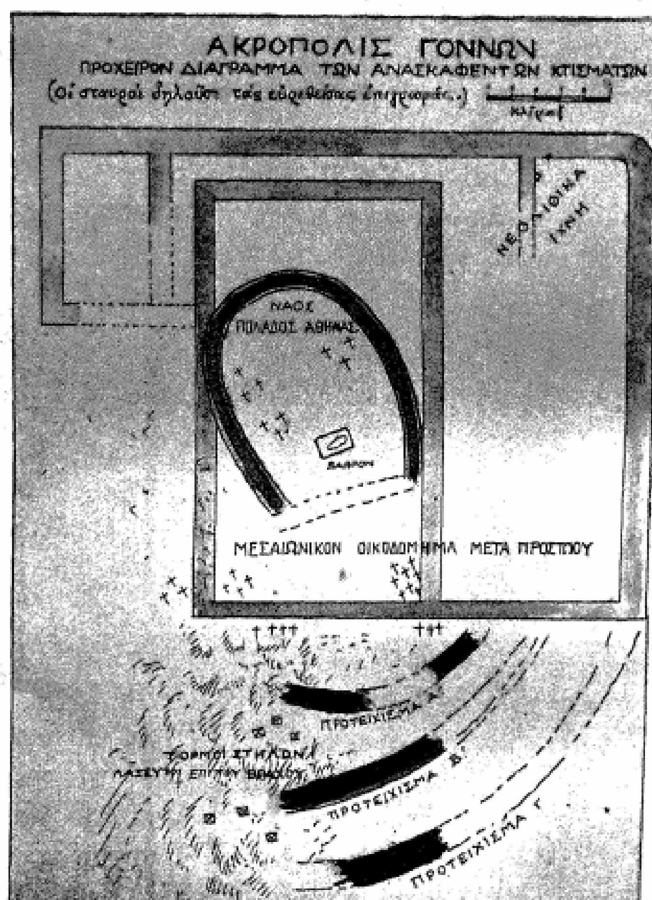
Τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς ἐν Γόννοις ἐξηκολουθήσαμεν καὶ ἐφέτος, περατώσαντες μὲν τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ναοῦ τῆς 'Αθηνᾶς Πολιάδος, ἐπεκτείναντες δὲ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τὰς ἐργασίας, ὡς ἑξῆς:

1) Ναὸς 'Αθηνᾶς Πολιάδος ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως.

Τὸ μεσαιωνικὸν οἰκοδόμημα (εἰκ. 6) ἀπεκαλύψαμεν πανταχόθεν κατὰ τὰς ἔσω καὶ ἐνιαχοῦ τὰς ἔξω ἐπιφανείας τῶν τοίχων, ἐκρημνίσαμεν δὲ τοὺς κτιστοὺς τετραγώνους κίονας τοῦ προστῴου, διότι εἶχον ἐντοιχισθῆ στῆλαι ψηφισμάτων καὶ ἀναθηματικαί· περιέργως ἐπὶ τῶν λοιπῶν τοίχων τοῦ οἰκοδομήματος τούτου οὐδαμοῦ εἴδομεν ἐντετοιχισμένην στήλην· ἴσως μόνον κατωτάτω ἐν τοῖς θεμελίοις ἢ οὐδόλως ἐγένετο χρῆσις αὐτῶν· πάντως ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον ἐν προσεχεῖ ἀνασκαφῇ νὰ κρημνισθῇ μέρος τῶν τοίχων πρὸς βεβαίωσιν τούτων.

Πρὸς τούτοις ἠρευνήσαμεν ἔνδον τοῦ ναοῦ, χωροῦντος

εἰς βάθος 2.50 μ., ἵνα ἴδωμεν ἂν ὑπῆρχεν ἐπὶ τόπου ἀρχαιότερος· ἐβεβαιώθημεν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν· ἐκ τούτου φαί-

ΓΟΝΝΟΙ

Εἰκ. 6. Ναὸς Ἀθηνᾶς Πολιάδος.

νεται ὅτι τὰ αὐτὰ θεμέλια ἐχρησίμευσαν εἰς ποίησιν καὶ διόρθωσιν τοῦ ναοῦ κατὰ διαφόρους χρόνους· ἐντὸς αὐτῶν εὑρέθη τμῆμα πίθου νεολιθικοῦ· θραύσματα δὲ νεολιθι-

κῶν ἀγγείων καὶ λίθινα ἐργαλεῖα εὑρέθησαν ὀλίγα καὶ κατὰ τὴν ἔσω Νοτιοανατολικὴν γωνίαν τοῦ μεταγενεστέρου οἰκοδομήματος (εἰκ. 6).

Εὑρήματα ἔσχομεν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ψηφίσματα καὶ ἀναθηματικὰς ἐπιγραφάς, ὧν μία μόνον ἐν Θεσσαλικῇ διαλέκτῳ, πήλινα γεῖσα, ἀκροκεράμους ἀνθεμωτὰς καὶ μετόπας ἀγράφους πηλίνας τοῦ ναοῦ, ἐνσφραγίστους κεραμίδας νέων τύπων, κεφαλὴν ἀγαλματίου πηλίνου γυναικός, ἀγγεῖα ἀναθηματικὰ πήλινα μετ' ἐγχαράκτων ἐπιγραφῶν ἢ ἄνευ αὐτῶν, ὧν ἓν τοῦ ἀκμαίου ἐρυθρομόρφου ῥυθμοῦ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἐφ' οὗ παρίσταται ἡ Ἀθηνᾶ, πόρπας χαλκᾶς κτλ..

Σημαντικὸν εὕρημα ὑπῆρξε τμῆμα δωρίου κιονοκράνου πώρου λευκοῦ καλοῦ, ὀλίγον ὑποκιτρίνου, παχέος ἄβακος καὶ ἐχίνου προεξέχοντος ἱκανῶς κατὰ τὸν ἀρχαϊκώτερον τρόπον· οὕτω βεβαιοῦται ὅτι ὁ ναὸς εἶχε δύο κίονας εἰς τὴν εἴσοδον.

Ὑπολείπεται νῦν πρὸς ἀνασκαφὴν ἡ ἔξω ἐπιφάνεια τῶν τοίχων τοῦ μεσαιωνικοῦ οἰκοδομήματος, ἵνα εὑρεθῶσι κατακυλισθεῖσαι ἐπιγραφαὶ καὶ μικρὰ ἔρευνα ἔσω κατὰ τὰ σημειούμενα «νεολιθικὰ ἴχνη» τῆς εἰκ. 6.

2) *Ἡ πόλις· ναὸς Ἀρτέμιδος· νεκροταφεῖον.*

Ἐφέτος ἐποιήσαμεν ἀκριβέστερον διάγραμμα τῆς περιοχῆς τῶν τειχῶν τῶν Γόννων, ὅπερ ἀποδίδει ἡ εἰκὼν 7. Ἐν αὐτῇ διακρίνονται οἱ τετράγωνοι ἰσχυροὶ πύργοι τῆς Δυτικῆς καὶ μέρους τῆς Νοτίου πλευρᾶς, ἐν ᾧ τῶν λοιπῶν πλευρῶν δὲν κατωρθώσαμεν νὰ διακρίνωμεν ἀσφαλῶς τὴν θέσιν τῶν πύργων, διότι τὸ τεῖχος ἔπεσεν εἰς ἐκτεταμένα ἐρείπια καλύψαντα καὶ αὐτούς, ἢ ἀφῃρέθη κατὰ τὴν

ἵδρυσιν τοῦ διεθνοῦς σιδηροδρόμου, ἰδίως τὸ τῆς Νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς, ἔνθα μόλις διακρίνεται.

Εἰκ. 7. Ἀκριβέστερον διάγραμμα τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.

Ἡ ὕπαρξις μιᾶς μεγάλης καὶ ὡραίας πύλης πρὸς τὸν Ὄλυμπον ἐβεβαιώθη· ἐντὸς ἐγγὺς αὐτῆς παρὰ τὸ σημεῖον ΝΑΕ τῆς εἰκ. 7 εὕρομεν δύο ἐπιγραφάς, ὧν ἡ μὲν ἀσφα-

λῶς ἀναθηματικὴ τῇ Ἀρτέμιδι ὑπό τινος γυναικός, ἡ δὲ πιθανῶς ὁμοία τῇ ἄνω ἀνατεθεῖσα ὑπὸ φρουρῶν ἢ ταγῶν ἐν σώματι. Ἀνασκάψαντες ἐνταῦθα εὕρομεν ἱκανοὺς τοίχους ἐκ μεγάλων λαξευτῶν λίθων ὡς ὑποστηρίγματα τοῦ ἐπικλινοῦς ἐδάφους καὶ τετράγωνον οἰκοδόμημα ἐκ μικρῶν λίθων πηλόκτιστον, καθ' ἃ περίπου ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς· ἐν τοῖς χώμασιν εὑρέθησαν πλεῖστα συντρίμματα ἀγγείων, μάλιστα μέλανος γανώματος.

Δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ βεβαιώσωμεν ἐν τῷ παρόντι ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο εἶναι ναός, τὸ μὲν διότι ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἔδη κατὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἔκτασιν, τὸ δὲ διότι δὲν εὑρέθη τι ἀσφαλίζον τὴν ὕπαρξιν ναοῦ· αἱ ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν ἀνωτάτω ἐπί τινος μάνδρας νέας παρὰ τὸ κτίσμα τοῦτο ἐγγύτατα.

Ἐν τούτοις δεχόμεθα ὡς πιθανὴν τὴν ἐνταῦθά που ὕπαρξιν ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος· αὕτη ἐκαλεῖτο ***Ἐννοδία*** κατ' ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν πρὸ ἐτῶν ὑπὸ χωρικῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς μάνδρας, ὡς λέγεται· ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ καλεῖται ἡ Ἄρτεμις ***Εὐώνυμος***, ἴσως ἡ αὐτὴ τῇ Ἐννοδίᾳ· τὰ περὶ τούτων θὰ βεβαιωθῶσι διὰ νέων ἀνασκαφῶν· ἐν τῷ παρόντι βλ. τὰ λεχθέντα ἐν ΑΕ 1911, 127-128.

Ἡ ἑτέρα πύλη τῆς πόλεως κατὰ τὴν πρὸς τὸν Πηνειὸν πεδιάδα φαίνεται πιθανῶς ὑπάρχουσα, ἀλλ' ἡ κακὴ κατάστασις τῶν τειχῶν ἐνταῦθα δὲν ἐπιτρέπει τὴν βεβαίωσιν τούτου· εὐθὺς ἔξω αὐτῆς θὰ ἔκειτο βεβαίως τὸ νεκροταφεῖον, οὗ τὴν ὕπαρξιν μηνύουσι τρεῖς ἐπιτύμβιοι στῆλαι διὰ μικρᾶς προχείρου σκαφῆς εὑρεθεῖσαι ἐνταῦθα· ἡ μία τούτων εἶναι τμῆμα ἀναγεγλυμμένου ἱππέως, ἡ ἑτέρα φέρει ἐπιγραφὴν καὶ ἡ τρίτη εἶναι τμῆμα λείου ἀνθεμίου γραπτοῦ ποτε.

Κατὰ δὲ τὴν Ἀγοράν, περὶ ἧς εἴπομεν ἐν τοῖς περυσινοῖς Πρακτικοῖς, δὲν ἐξετελέσαμεν οὐδ' ἐφέτος ἐρεύνας·

διὰ τὰ λοιπὰ σημεῖα τῆς εἰκ. 7 ΡΟ, ΝΝ καὶ ΝΑΣ βλ. τὰ λεχθέντα ἐν ΠΑΕ 1910, 245 κἑ.. Ἐσημειώσαμεν πρὸς τούτοις ἐφέτος δύο σημαντικὰ οἰκοδομήματα μεταξὺ τῆς πύλης τοῦ Πηνειοῦ καὶ τοῦ Δυτικοῦ βουνοῦ ἔσω τῶν τειχῶν παρὰ τοὺς βράχους κείμενα καὶ δεόμενα ἐρεύνης ἐν τῷ μέλλοντι.

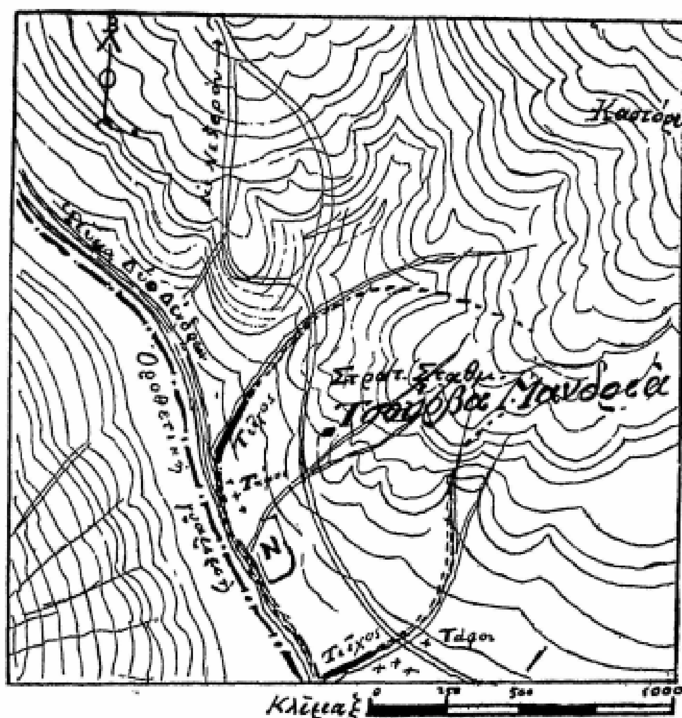
3) *Γοννοκονδυλῶν - Ὀλυμπιάς· Χάραξ - Λαπαθοῦς.*

Ἐν τοῖς περυσινοῖς Πρακτικοῖς σελ. 243 κἑ. ἀνεγράψαμεν τοὺς λόγους, δι' οὓς ἐθεωροῦμεν ἐσφαλμένην τὴν διὰ Μπαλαμούτι-Σολιοῦ-Ῥαψάνης ζήτησιν πολισμάτων τινῶν καὶ ὀχυρῶν φρουρίων ἐπὶ τῆς ἐκ Γόννων εἰς Μακεδονίαν ὁδοῦ ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Λιβίου, καὶ ἐξεφράσαμεν τὴν γνώμην ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ ζητηθῶσι πιθανώτερον κατὰ τὴν ἐκ Γόννων εἰς Δερελὶ-Τσιούρβα-Μαντριὰ-Νεζερὸν-Ζηλιάναν κλ. ὁδόν. Τοῦτο φαίνονται βεβαιοῦσαι αἱ ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι τοῦ παρόντος ἔτους.

Διότι ἐν πρώτοις παρετηρήσαμεν σαφέστατα ἴχνη ἀρχαίας ὁδοῦ ἐκ τῆς Ὀλυμπικῆς πύλης τῶν Γόννων (εἰκ. 7) πρὸς τὰ κράσπεδα τοῦ Κάτω Ὀλύμπου Βορείως εἰς τὴν διεύθυνσιν πρὸς τὰ Τσιούρβα Μαντριὰ καὶ Νεζερόν· ἡ ἀρχαία αὕτη ὁδὸς εἶναι ἐπὶ μακρὸν εὐδιάκριτος, διασχίζουσα καὶ λοφίσκους χωματώδεις, ὀλίγον μετὰ τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Μοδίστου Δερελὶ μέχρι τοῦ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ τῶν συνόρων Τσιούρβα Μαντριὰ ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν πλήρει, ὑπό τινων ποταμίων μόνον διακοπτομένη ἢ ἐπ' αὐτῆς τῆς σημερινῆς ἀτραποῦ. Ἐπίσης διακρίνεται ὅτι ἦτο εὐρεῖα ἁμαξιτὸς αὕτη μέχρι τοὐλάχιστον τῆς πόλεως, περὶ ἧς εὐθὺς λέγομεν, καὶ πλακόστρωτος.

Ἐνταῦθα (εἰκ. 8) μεταξὺ τοῦ ῥεύματος Δύο Δένδρων καὶ τοῦ βουνοῦ Καστόρι τοῦ Ὀλύμπου διακρίνονται ἱκανὰ

ἴχνη τειχῶν, μάλιστα εἰς τὸ Βόρειον ποτάμιον ἐγγὺς τῆς πρὸς τὸ μέγα ῥεῦμα τῶν Δύο Δένδρων συμβολῆς· ἐποιήθησαν δὲ ταῦτα ἐξ ὀγκολίθων οὐχὶ ἐπιμελῶς λελαξευμένων κατὰ τὸν πολυγωνικὸν τὰ πολλὰ τρόπον, ἀλλ᾽ ἐπιμελῶς

ΓΟΝΝΟΚΟΝΔΥΛΩΝ-ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Εἰκ. 8. *Ἡ θέσις τῆς ἀρχαίας πόλεως μετὰ τῆς πιθανῆς διευθύνσεως τῶν τειχῶν.*

ἐκτισμένων· πρὸς τούτοις διακρίνονται, καίπερ μετὰ δυσχερείας, εἰς τὰς δασώδεις ἐκ θάμνων καὶ ἀποτόμους ὄχθας δύο ποταμίων, κειμένων ἑκατέρωθεν τοῦ στρατιωτικοῦ σταθμοῦ, ἐκβαλλόντων εἰς τὸ μέγα ῥεῦμα τῶν Δύο Δένδρων, ὅπερ παρέσυρε τὸ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης αὐτοῦ

τεῖχος τῆς πόλεως, ὃν μόλις ἐνιαχοῦ εὐδιάκριτον. Εἶναι δὲ τὰ τείχη μικτοῦ ῥυθμοῦ, πολυγωνικοῦ πρὸς τὸν ἰσοδομικόν, καὶ ἐποιήθησαν πιθανῶς μεταξὺ τῆς Ϛ΄-Ε΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ ἀκρόπολις τῆς πόλεως ταύτης θὰ ἔκειτο ὀλίγον ὑψηλότερον τοῦ νῦν στρατιωτικοῦ σταθμοῦ· ἡ δὲ κάτω πόλις σύγκειται ἕνεκα τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους ἐκ διαζωμάτων ὑπερκειμένων ἀλλήλων (κοινῶς πεζοῦλες)· ἐκ τῶν οὐχὶ ἀφθόνων θραυσμάτων ἀγγείων κατ᾽ αὐτήν, ἅτινα παρετηρήσαμεν περιερχόμενοι, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ πόλις αὕτη δὲν ἦτο πυκνῶς, ὡς οἱ Γόννοι, κατῳκημένη.

Ἡ ἀρκούντως ἐκτεταμένη καὶ ἀρχαία αὕτη πόλις φαίνεται οὖσα ὁ *Γοννοκονδυλὼν* (ἢ τὸ Γοννοκόνδυλον;), ἡ κατόπιν *Ὀλυμπιὰς* μετονομασθεῖσα· τὸ ὄνομα αὐτῆς ὑποδηλοῖ ὅτι ἀνῆκε τοῖς Γόννοις, τοῦτο δὲ καθιστῶσι πιθανώτατον καὶ αἱ περὶ ὁρίων ἐπιγραφαί, ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Γόννων εὑρεθεῖσαι, περὶ ὧν θὰ γίνῃ ὁ ἀπαιτούμενος λόγος ἐν τῇ προσεχεῖ ἐκδόσει αὐτῶν ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι. Ἡ δὲ προσθήκη τοῦ *κονδυλὼν* δηλοῖ πιθανῶς ὅτι ὡς ὀχυρὸν σημεῖον ἐχρησίμευε τὸ μὲν εἰς προστασίαν τῶν Γόννων ἐκ Βορρᾶ, τὸ δὲ δι᾽ ἐπίθεσιν κατ᾽ εἰσβαλλόντων ἐκεῖθεν, ἐν γένει ὡς ἀπειλητικὸν σημεῖον ἢ πυγμὴ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ἐπιχειροῦντος νὰ προσβάλῃ τοὺς Γόννους.

Οὕτω δύναται νὰ ὁρισθῇ καὶ ἡ θέσις τοῦ *Χάρακος*, ὅστις ὠνομάζετο καὶ *Λαπαθοῦς* παρὰ Λιβίῳ, ὡς εἴπομεν διὰ μακροτέρων ἐν τοῖς περυσινοῖς Πρακτικοῖς· θὰ ἔκειτο δ᾽ οὗτος εἰς μιᾶς περίπου ὥρας ἀπόστασιν ἐντεῦθεν Βορείως, ἀλλ᾽ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥεύματος τῶν Δύο Δένδρων, ἤτοι ἐπὶ Τουρκικοῦ νῦν ἐδάφους· ἐκεῖ λέγεται ὑπὸ χωρικῶν ὅτι ὑπάρχουσιν ἀρχαῖα ἐρείπια, μάλιστα μεγάλης ἐκκλησίας (ναοῦ Ἑλληνικῶν χρόνων, ὡς φαίνε-

ται), ἐξ ἧς αὐτομάτως ἀναλάμπει φῶς μέγα κατὰ τὴν ὥραν τῆς τελετῆς τῆς Ἀναστάσεως, ὁπότε ψάλλεται τὸ «δεῦτε λάβετε φῶς».

4) Ναὸς ἢ μέγα Μαυσωλλεῖον καὶ τάφοι ἐν Ὀλυμπιάδι.

Περὶ τῶν εὑρεθέντων τάφων καὶ ἐπιγραφῶν ὡς καὶ ἄλλων ἀρχαίων ἐν Ὀλυμπιάδι εἴπομέν τινα ἐν ΠΑΕ 1910, 243 καὶ ἐν ΑΕ 1911, 123. Αἱ γενόμεναι ἐφέτος ἐκεῖ ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐβεβαίωσαν τοῦτο· διότι εὑρέθησαν καὶ στῆλαι ἐπιτύμβιοι καὶ τάφοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ῥεύματος τῶν Δύο Δένδρων, ὡς σημειοῦνται ἐν εἰκ. 8· πολλοὶ τούτων εἶναι ἔτι ὁρατοί, κρεμάμενοι κατὰ τὴν λίαν ἀπότομον καὶ βαθυτάτην τομὴν τοῦ ῥεύματος, ὅπερ ἐξ ἄλλου εἶναι λίαν εὐρύ, πλῆρες πλατάνων καὶ παρέχεται ἱκανὸν ὕδωρ ἐκ πηγῶν διαυγῶν τοῦ Κάτω Ὀλύμπου οὐ μακρὰν εὑρισκομένων· τούτου ἕνεκα πολλοὶ ἀγριόχοιροι κατέρχονται τὴν νύκτα ἐνταῦθα, ἐφονεύσαμεν δ' ἕνα μέγιστον εἰς ὀλίγων μέτρων ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῷ ῥεύματι κατὰ τὰ μέσα Σεπτεμβρίου, ὁπότε μετ' ἄβροχον καιρὸν κατέρχονται ἐνταῦθα πρὸς βοσκήν.

Εὕρομεν δὲ ἤδη ἐπὶ τοῦ νῦν ἐδάφους παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ῥεύματος λίαν μεγάλας ἐπιτυμβίους στήλας ἀνατετραμμένας καὶ τεθραυσμένας ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἃς ἀφήκαμεν ἐπὶ τόπου, ὡς δυσμετακομίστους· μία τούτων λήγουσα εἰς ὀξὺ ἀνθέμιον, φέρει δύο ῥόδακας καὶ ἐπιγραφὴν τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος «Ἀριστίω[ν | Θεο]μνήστου»· παράκειται ἑτέρα, ἢ τὸ κάτω τμῆμα τῆς ἄνω, μετ' ἰχνῶν «Ἑρμάου Χθονίου»· τρίτη φέρει ἀναγεγλυμμένον τὸν Ἑρμῆν κατὰ τὸ σύνηθες· τετάρτη ἐπὶ ὀγκολί-

θου φέρει δυσδιάκριτον ἐκ τῆς φθορᾶς ἐπιγραφὴν τριῶν στίχων, τῶν αὐτῶν τῇ ἄνω χρόνων.

Παρετηρήσαμεν δ' ἐντὸς τοῦ ῥεύματος πλείστους λίθους καὶ λευκὰ μάρμαρα μεγάλα, ἐπιμελῶς πανταχόθεν ἐξειργασμένους καὶ μηνύοντας τὴν ἐπὶ τοῦ χείλους που ὕπαρξιν σπουδαίου οἰκοδομήματος.

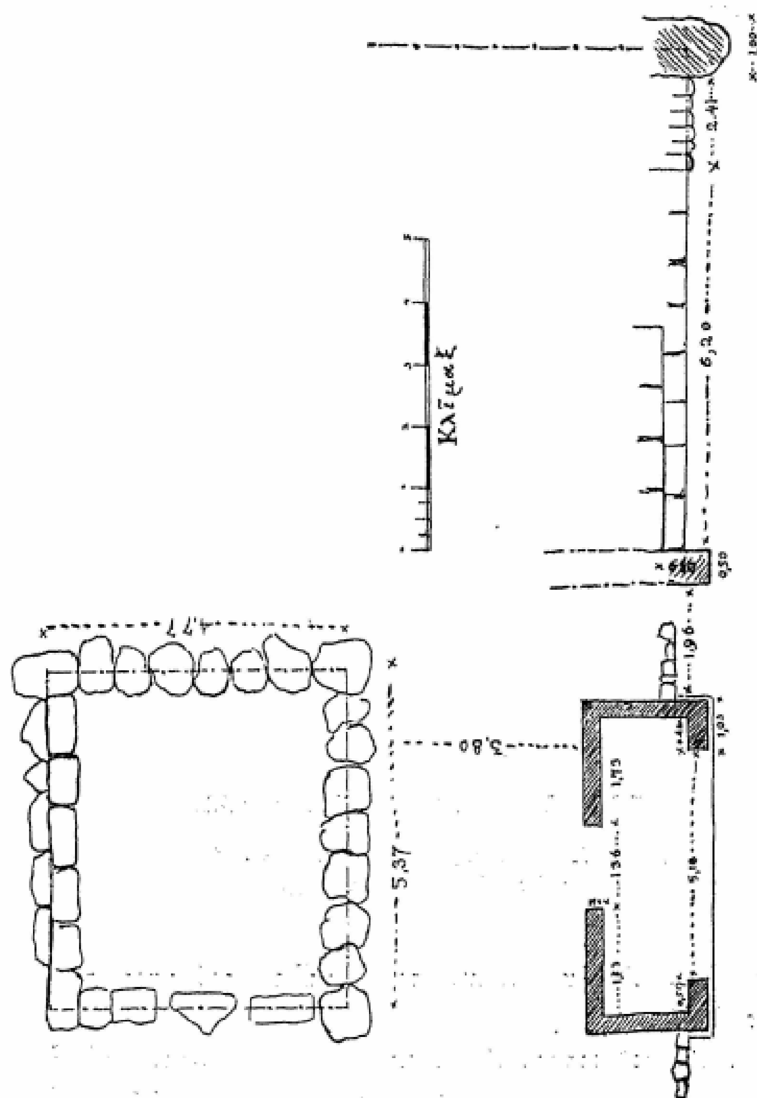
Ὄντως ἀνασκάψαντες ἐνταῦθα, κατὰ τὸ σημεῖον Ν τῆς εἰκ. 8, εὕρομεν τρία σημαντικὰ οἰκοδομήματα συνεχῆ, ἐπιμελέστατα ἐκτισμένα, ὧν τὴν θέσιν καὶ ἔκτασιν δεικνύει τὸ ἡμέτερον διάγραμμα ἐν εἰκ. 9.

Τούτων τὸ ἐν τῇ εἰκόνι κάτω δεξιὰ ἔχει μῆκος 9.47 (μετὰ τῆς εὐθυντηρίας 10.11), ἄγνωστον δὲ πλάτος, διότι δὲν ἔδη κατ' αὐτὸ ἡ ἀνασκαφὴ ἐφέτος· ἐποιήθη ἐκ κυβολίθων λευκοῦ καλοῦ μαρμάρου καὶ ἐσώθη κατὰ μὲν τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ περίπου εἰς δεύτερον ἀναβαθμόν, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν εἰς πρῶτον ἢ μόνον κατὰ τὴν εὐθυντηρίαν, λίαν ἐπιμελῶς καὶ ἰσχυρῶς πεποιημένων πάντων τῶν μελῶν· κατὰ τὰ ἄκρα φέρει προβλῆτας, προεξέχοντας ἀνὰ 0.365 καὶ παρέχοντας μορφὴν ἐρεισμάτων μεγάλης, πολυτελοῦς κλίμακος· τὸ ὕψος τῶν ἀναβαθμῶν εἶναι 0.384 + 0.354, ἡ δὲ ὁριζόντιος ἑκάστου ἀναβαθμοῦ 0.285.

Ἐγγύτατα τοῦ μέσου τοῦ οἰκοδομήματος τούτου πρὸ τοῦ πρώτου ἀναβαθμοῦ εὑρέθη πλὰξ πεσοῦσα ἐκ τοῦ δευτέρου ἢ τρίτου ἀναβαθμοῦ διαστάσεων 0.613×0.22 πάχ. 0.58, ἐφ' ἧς ἐχαράχθη ἐπιμελέστατα ἐπιγραφὴ τῆς Δ'-Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, συνεχιζομένη εἰς ἑτέραν παρακειμένην πλάκα μὴ εὑρεθεῖσαν· λέγει «τοῦτο τὸ Δαμοκράτους..... | πατρὸς Ἀριστοφῶντος... | καὶ δυσμενέων ἂν.... | πολλάκις ὤρθωσεν πατ[ρίδα», ἐξ ἐπιγράμματος πιθανῶς.

Ἀριστερὰ τοῦ κτίσματος τούτου καὶ εἰς ἀπόστασιν 1.96, ἔνθα ἴχνη τοιχαρίου μικρῶν λίθων, εὑρέθη δωμά-

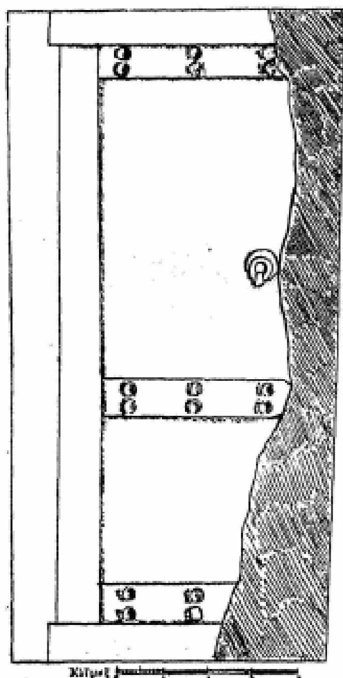
τιον ἐκ κυανολίθου πεποιημένον ἐπὶ εὐθυντηρίας δύο καλλίστων πλακῶν λευκοῦ μαρμάρου· εἶναι ἄριστα πεποιη-

Εἰκ. 9. Τρία μεγάλα, ἐξαίρετα οἰκοδομήματα, ὧν ἓν Μαυσωλεῖον.

μένον, οἷον σπανίως εὑρίσκει τις· ἐσώθη εἰς ἑπτὰ δόμους ἐπὶ ὕψ. 1.35· τὸ πρὸς τὸ ῥεῦμα ἄνοιγμα αὐτοῦ φαίνεται

ὅτι ἔφερε δύο κίονας, ἐφ' ὧν ὑπῆρχε μέγας μονόλιθος ὄροφος 1.305×1.60 πάχ. 27, ὅμοιος περίπου πρὸς τοὺς ἐν Παγασαῖς εὑρεθέντας· εὑρέθη δὲ κείμενος ἐντὸς τοῦ κτίσματος, ἐν ᾧ σπονδύλους κιόνων ἄνευ αὐλάκων εὕρο-

ΓΟΝΝΟΚΟΝΔΥΛΩΝ - ΟΛΥΜΠΙΑΣ

Εἰκ. 10. Μέγα μαρμάρινον ἡμίφυλλον εἰκονικῆς θύρας μετ' ἀναγεγλυμμένων λεπτομερειῶν.

μεν κάτω εἰς τὴν κοίτην τοῦ μεγάλου ῥεύματος τῶν Δύο Δένδρων.

Μετὰ τοῦ ὀρόφου εὑρέθη καὶ μεγάλη μαρμαρίνη πλὰξ ἀποδιδομένη ἐν εἰκ. 10· ἔχει διαστάσεις 1.415×0.665 πάχ. 0.29 καὶ ἐν ἀβαθῶς ἐξέχοντι ἀναγλύφῳ ἀποδίδει μίμησιν θύρας μετὰ ῥόπτρου· ἐποιήθη δὲ μετ' ἐκτάκτου

ἐπιμελείας καὶ καλλιτεχνικῆς δεινότητος. Εἶναι ἐμφανὲς ὅτι ἀποτελεῖ ἡμίφυλλον θύρας, τοῦ ἑτέρου μὴ εὑρεθέντος· ἡ θύρα αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦτο ἐν χρήσει· εἶναι ἁπλῶς μίμησις· ὅτι δ'ἔκειτο ἀπέναντι τῆς εἰσόδου κλείουσα τὸ ἄνοιγμα, ἀποδεικνύουσιν αἱ διαστάσεις αὐτοῦ, συμφωνοῦσαι πληρέστατα πρὸς τὸ ὁλικὸν πλάτος τῆς θύρας, ἤτοι 0.665+0.665=1.33.

Πρὸ τοῦ κτίσματος τούτου εὑρέθη μεγάλη μαρμαρίνη πλὰξ ὀρθογώνιος μετὰ πλουσίων γεισωμάτων ἔμπροσθεν, ἔνθα καὶ ἐπιγραφὴ τῶν αὐτῶν τῇ προηγουμένῃ χρόνων «Ἀριστοκράτης Δημοκράτους»· οὗτος φαίνεται υἱὸς τοῦ ἄνω μνημονευθέντος· ὁμοιάζει δ' ἡ πλὰξ πρὸς βάθρον ἡρμοσμένον ἐπὶ τοίχου που καὶ φέρον ἕτερον μετ' ἀγάλματος· ἐπειδὴ ἐγγύτατα εὕρομεν δάκτυλον χειρὸς πηλίνου ἀγάλματος φυσικοῦ μεγέθους, εἰκάζομεν ὅτι ταῦτα εἶναι πάντως σχετικὰ ἀλλήλοις.

Ἐγγὺς τοῦ βάθρου εὑρέθη καὶ στήλη ἐπιτύμβιος μετ' ἐπιγραφῆς «Νικάνωρ | Εὐνόστου»· οὗτος φέρεται ὡς ταγὸς τῶν Γοννέων ἔν τινι ψηφίσματι τῶν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος εὑρεθέντων· μετ' αὐτῆς εὑρέθη καὶ κάτω τμῆμα ἑτέρας μετὰ τοῦ συνήθους «Ἑρμῆι Χ[θονίωι».

Περὶ τὸ κτίσμα τοῦτο καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθησαν ὡραιόταται μαρμάριναι κεραμίδες μήκους ἑκάστη 0.625, πάχ. 0.14, διεδρικαὶ τὰ ἄνω, μετ' ἀνθεμωτοῦ ἐπάρματος ἔμπροσθεν καὶ ἁρμογῆς ὄπισθεν δι' ἑτέραν· ἀκέραιοι ἕξ, ὧν μία ἡγεμών, αἱ λοιπαὶ καὶ τμήματα ἄλλων ἓξ στρωτῆρες. Ἐμφανῶς δι' αὐτῶν ἐστεγάζετο τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μικρόν, κομψὸν οἰκοδόμημα.

Ὑπέρκειται δὲ αὐτοῦ ἐπὶ χωματώδους ὑψώματος τρίτον κτίσμα σχεδὸν τετράγωνον, οὗ ἐσώθη μόνον ἡ εὐθυντηρία ἐκ μεγάλων μαρμαρίνων πλακῶν, κατὰ δὲ τὴν Ἀνατολικὴν πλευρὰν εἷς δόμος τετραγώνων μαρμαρίνων

πλακῶν ὀρθῶς τεθειμένων, ἤτοι ἐπὶ μιᾶς τῶν στενῶν ἑδρῶν· ἔχουσιν ὕψ. 0.70, πλάτος ἀπὸ 0.553-1.004· ἡ Βόρειος πλευρὰ φαίνεται ὡς ἔχουσα παραστάδας καὶ εἴσοδον, ἀλλὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν εὑρεθεῖσα δὲν ἀνεσκάφη δεόντως, ἵνα βεβαιωθῇ καθ' ὅλα.

Αἱ ὀρθαὶ πλάκες δεικνύουσιν ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο, ἐπιμελῶς ἐπίσης ὡς τὰ ἄλλα πεποιημένον, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βαστάσῃ τοῖχον λίθινον, ἀλλ' ἢ πλίνθινον, ἢ μόλις ἐκ μικρῶν κυανολίθων, ἂν τὸ μὴ εὑρεθὲν πάχος εἶχεν ἐπίσης ὀρθὰς πλάκας συνηρμοσμένας ἰσχυρῶς μετὰ τῶν τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως· ἀλλὰ λίθοι τοίχου δὲν εὑρέθησαν.

Παρ' αὐτὸ εὑρέθησαν πολλὰ τμήματα ἀγγείων μέλανος στιλπνοῦ γανώματος τῆς Ε'-Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, οἷα καὶ παρὰ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα συνηντήσαμεν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲν δύναταί τις ἐν τῷ παρόντι νὰ ἐξαγάγῃ ἀσφαλῆ συμπεράσματα περὶ τῶν τριῶν τούτων οἰκοδομημάτων· ἀτυχῶς δὲν ἐνεκρίθη ἡ πολλάκις αἰτηθεῖσα πίστωσις παρά τε τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Ὑπουργείου πρὸς πλήρη ἀνασκαφὴν καὶ διάγνωσιν τούτων.

Ἡμεῖς τὸ κατ' ἀρχὰς ἐθεωρήσαμεν τὸ μὲν πρῶτον κτίσμα ὡς ναόν, ἤτοι πρόναον, οὗ τὸν σηκὸν ἀπετέλει τὸ τρίτον κτίσμα, ἐν ᾧ τὸ δεύτερον θὰ ἦτό τι ἡρῷον. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη δέν μοι φαίνεται πιθανή· νομίζω δὲ ὅτι εἶναι πιθανώτερον ἐν τῷ παρόντι νὰ θεωρήσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ σπουδαίου Μαυσσωλλείου διά τινα ἐν ταῖς εὑρεθείσαις ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενον Δαμοκράτην καὶ τοὺς ἀμέσους προγόνους ἢ ἀπογόνους αὐτοῦ ποιηθέν· οὕτως ἐνταῦθα ὑπόκειται μέγας τάφος μετὰ πολυτελῶν βεβαίως κτερισμάτων, ὅστις καὶ θὰ εἶναι ἀσύλητος πιθανώτατα.

Διότι οὕτω δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ κομψὸν κτίσμα μετὰ τῆς θύρας, τοῦ ὀρόφου καὶ τῶν κεραμίδων, ὡς ἡρῷον

πρὸ τοῦ τάφου, οἷον περίπου τὸ ἐν Φεραῖς εὑρεθέν, περὶ οὗ βλ. ΠΑΕ 1907, 158. Τὰ δὲ δύο ἄλλα οἰκοδομήματα εἶναι βεβαίως σχετικὰ τῷ ἡρῴῳ τούτῳ.

Πάντως ἡ ὕπαρξις τάφων ἐγγύτατα τοῖς ἄνω καὶ ἡ εὕρεσις παρ' αὐτὰ ἐπιτυμβίων στηλῶν ὑποχρεοῖ ἡμᾶς νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ταῦτα πρὸς ὅμοιον σκοπὸν ἦσαν προωρισμένα· διότι ἂν ἦτο ναὸς ἐνταῦθα, θὰ εὑρίσκετο ἀνάθημά τι ἢ ἐπιγραφή, ἀφ' οὗ ἡ ἔρευνα ἔδη ἐφ' ἱκανόν· ἢ τοὐλάχιστον τὰ ἐντὸς τοῦ ῥεύματος κατακυλισθέντα πολλὰ μέλη θὰ ἐμήνυόν τινα βεβαίαν σχέσιν πρὸς ναὸν καὶ θεότητα λατρευομένην· ἀλλὰ μόνον σχετικὰ πρὸς τάφους καὶ πολυτελῆ ἐπιτύμβια μνημεῖα ἀντικείμενα εὑρέθησαν.

Ἡ δὲ πλήρης ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου τούτου εἶναι εὐνόητον ὅτι πρωτίστως ἐπιβάλλεται ἐν λίαν προσεχεῖ μέλλοντι ἕνεκα μάλιστα τῆς ἐπ' αὐτῆς τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς θέσεως αὐτοῦ.

Θ΄) Ἐν Μοψίῳ, Ἐλατείᾳ, Γυρτώνῃ.

1) Ἀρχαία πόλις παρὰ τὸ Μακρυχώρι καὶ Μπαξιλάρ.

Ἐν πρώτοις σημειωτέον ὅτι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης καὶ εὐθὺς ὑπὲρ αὐτὴν τοῦ ποταμοῦ Πηνειοῦ, ἤτοι ἐν τῇ Πελασγιώτιδι πλέον καὶ οὐχὶ ἐν Περραιβίᾳ, μεταξὺ τῶν νῦν χωρίων Μακρυχώρι καὶ Μπαξιλάρ, ὑψοῦται ἀπότομος βουνὸς τῆς Καρακόπετρας, ἐφ' οὗ νῦν ὑπάρχουσι τὰ ὀχυρώματα· ἐνταῦθα λέγεται ὅτι διατηροῦνται μόλις διακρινόμενα ἴχνη τειχῶν ἀρχαίας πόλεως· ἡμεῖς μὴ σχόντες τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ ἀναβῶμεν, δὲν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν τοῦτο· εἴδομεν ὅμως λίθους τινὰς λαξευτοὺς ἐγγύτατα τοῦ Πηνειοῦ ἐπὶ τῆς ἐκ Μακρυχωρίου εἰς Δερελὶ ὁδοῦ διὰ τοῦ Πηνειοῦ, κατακυλισθέντας ἐκεῖθεν, καὶ

νομίζομεν πιθανὸν ὅτι ὄντως ὑπάρχει ἐκεῖ πόλις ἀρχαία.

Τοῦτο καθιστῶσι πιθανώτερον ἀρχαῖοι κίονες μαρμάρινοι, λίθοι ἐπιγεγραμμένοι καὶ βάθρα ἀνδριάντων, ὧν τινα μὲν λέγονται ἐν τῷ χωρίῳ Μπαξιλὰρ ὑπάρχοντα, πολλὰ δὲ εἴδομεν ἡμεῖς ἐν τῷ Τουρκικῷ νεκροταφείῳ τοῦ Μακρυχωρίου· τούτων ἐπιγραφὴν σταδιασμοῦ εἰς δέκα καὶ τέσσαρα τμήματα ἐστείλαμεν εἰς Δερελί· ἐν τῷ αὐτῷ νεκροταφείῳ ὑπάρχουσι καὶ στῆλαι ἐπιτύμβιοι· ταῦτα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρήσωμεν μετακομισθέντα μακρόθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐγγὺς εἰκαζομένης ἀρχαίας πόλεως, τῶν λοιπῶν κειμένων λίαν μακράν, οἷον τῶν Γόννων, τῆς Ἐλατείας καὶ τοῦ Μοψίου.

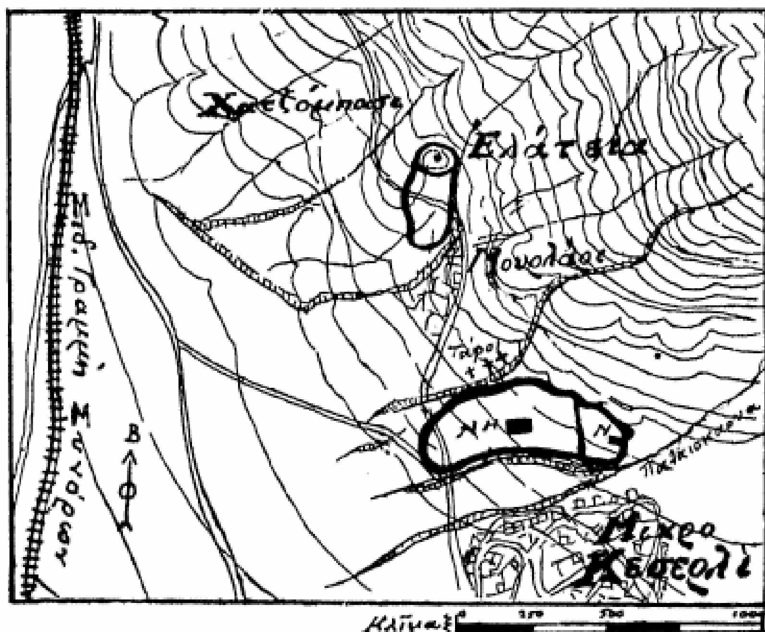
Ἴσως δυνηθῶμεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Γόννων νὰ προσδιορίσωμεν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης, ὁμόρου τῷ Μοψίου καὶ τῇ Γυρτώνῃ, περὶ ὧν γεννήσεται ἐν τοῖς κάτω ὁ λόγος.

2) Ἐρείπια τῆς Ἐλατείας καὶ τοῦ Μοψίου.

Πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου Χατζόμπασι (εἰκ. 11) ὑπάρχουσι δύο μαρμάρινοι κίονες ἄνευ αὐλάκων, ὧν ὁ εἷς φέρει ἀποτετριμμένην λατινιστὶ πιθανῶς ἐπιγραφήν, ὁ δ' ἕτερος ἑλληνιστὶ σταδιασμοῦ· θὰ ἦσάν ποτε ἐγγύς που τεθειμένοι κατὰ τὴν ἐκ Λαρίσης εἰς Τέμπη ἀρχαίαν λεωφόρον. Περὶ δὲ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπ' αὐτῆς εἴδομεν ἐντετοιχισμένας ἀρχαίας ἐπιτυμβίους στήλας μετ' ἰχνῶν ἐπιγραφῶν, ὑπάρχουσι δ' ὡς λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν ἑστιῶν οἰκιῶν τινων τοῦ χωρίου τούτου ἐπιγραφαί.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἀρχαῖα ἐκομίσθησαν ἐκ τοῦ ὑπερκειμένου βουνοῦ, ἔνθα ἀνελθόντες μετὰ μιᾶς ὥρας πορείαν, εὕρομεν ἐγγὺς μὲν τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πόλεως ἐν τῷ κήπῳ Τσιτσούλη στήλην ἐπιτύμβιον μετ' ἀποτε-

τριμμένης ἐπιγραφῆς ΑΣΤΕΑΣ πιθανῶς, τῆς Δ'-Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, λήγουσαν ἄνω εἰς ὀξὺ ἀέτωμα, περαιτέρω δὲ ἐπὶ ὀχυρᾶς θέσεως μεταξὺ δύο ἀποτόμων χειμάρρων τῆς Ὄσσης, ἐξ ὧν καὶ κατὰ τὸ θέρος πηγάζουσι

ΕΛΑΤΕΙΑ-ΜΟΨΙΟΝ

Εἰκ. 11. Πρόχειρα διαγράμματα τῆς Ἐλατείας καὶ τοῦ Μοψίου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάρτου τῆς στρατιωτικῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.

διαυγῆ ὕδατα, εἴδομεν τὰ ἐν καλῇ ἐνιαχοῦ καταστάσει τείχη τῆς πόλεως.

Ἐποιήθησαν δὲ τὰ τείχη ἐκ λίθων πλακοειδῶν καὶ φαίνονται ἀρχαϊκὰ τῆς Ϛ'-Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ὡς τὰ τῶν Ἀμφανῶν κτλ.. Ἡ ἀκρόπολις κεῖται ἐπὶ τοῦ ἀκροτάτου βραχώδους ὑψώματος, νῦν Τρόχαλο καλουμένου, ἔνθα καὶ ἐπίχωσις· ἐπ' αὐτῆς ἀνασκάψαντες ἐπὶ μίαν

ἡμέραν εὕρομεν τέσσαρα τμήματα μαρμαρίνων στηλῶν ἐξ ἀναθημάτων ἢ ψηφισμάτων, ἐφ' ὧν ὑπῆρχον ἐπιγραφαὶ ἀποτριβεῖσαι ὅλως· εὑρέθη δὲ καὶ τεῖχος κυκλοτεροῦς ναΐσκου, τῆς πολιούχου βεβαίως θεότητος, ὁμοίου τῷ τῆς Ἀθηνᾶς τῶν Γόννων, ὡς καὶ τμήματα γεγανωμένων καὶ ἄλλων ἀγγείων τῆς Ε'-Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Λέγουσι δὲ οἱ χωρικοὶ ὅτι ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ταύτης ὑπῆρχον πρό τινων ἐτῶν ἐν τῷ ἐμφανεῖ πλεῖσται μαρμάριναι πλάκες, ἃς οἱ κτίσται ἐπίτηδες καὶ κατ' ἐκλογὴν ἀπεκόμιζον ἐκεῖθεν ὡς χρησιμωτάτας εἰς ἐπίστρωσιν τῶν ἑστιῶν τῶν χωρικῶν. Ἡ ὕπαρξις ἀναθηματικῶν στηλῶν καὶ ψηφισμάτων ἐνταῦθα, ὡς ἐν Γόννοις, εἶναι ὄντως βεβαία, θὰ κατεκυλίσθησαν δέ, ὅσα δὲν ἀφῃρέθησαν, κατὰ πάσας τὰς πλευράς, ὄντος ἐπικλινοῦς καὶ μηδαμοῦ συγκρατουμένου τοῦ ἐδάφους.

Τῆς δὲ κάτω πόλεως ἐκτεινομένης πρός τε τὴν πεδιάδα Νοτίως καὶ πρὸς τὸ ὑπήνεμον τοῦ ῥεύματος Ἀνατολικῶς (ἡ δευτέρα αὕτη ἔκτασις δὲν ἐσημειώθη ἐν εἰκ. 11 ὑπὸ τοῦ ἀντιγράψαντος τὸ ἡμέτερον πρόχειρον διάγραμμα) τὰ τείχη διατηροῦνται ἐνιαχοῦ καλῶς εἰς ὕψ. δύο μέτρων, ἰδίως δὲ αἱ οἰκίαι καὶ οἱ δρόμοι εἶναι ἐμφανεῖς εἰς τὸ Ἀνατολικὸν τμῆμα· τοῦτο συνέβη, διότι ἡ πόλις ἐγκαταλειφθεῖσά ποτε δὲν κατῳκήθη εἰς μεσαιωνικοὺς οὐδ' εἰς νεωτέρους χρόνους.

Ἐνταῦθα εἶναι ἀναγκαῖον νὰ τελεσθῶσιν ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς ἀκροπόλεως εὐρύτεραι ἀνασκαφαί· ὅτι δ' ἡ πόλις αὕτη εἶναι ἡ ***Ἐλάτεια,*** προκύπτει ἐκ τοῦ Λιβίου 42, 54.

Νοτιοανατολικῶς καὶ εἰς μιᾶς περίπου ὥρας ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ἐλατείας παρὰ τὸ χωρίον Μικρὸ Κεσερλὶ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ βαθυτάτου καὶ λίαν ἀποτόμου ποταμοῦ Παλιοκαρυά, ἔχοντος ἄφθονον ὕδωρ, ὑπάρχουσιν ἐμφανῆ ἐρείπια ἑτέρας μείζονος πόλεως, ἐπίσης ἐπὶ ὑψώμα-

τος κειμένης, μεταξὺ δύο ἀποτόμων ῥευμάτων, κλίνοντος πρὸς τὴν πεδιάδα ἠπίως· μέχρι αὐτῆς ἔφθανον τὰ τείχη τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐξηφανίσθησαν ἐκεῖ ὑπό τε τῶν εὐρέως ἐκχυνομένων ἐντεῦθεν χειμάρρων καὶ διὰ τῆς καλλιεργίας.

Ἐποιήθησαν δὲ τὰ τείχη ἀκριβῶς ὅμοια πρὸς τὰ τῆς προειρημένης πόλεως ἐκ πλακοειδῶν λίθων ἡρμοσμένων οὐχὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας· ἀνήκουσιν ἄρα εἰς τὴν Ϛ'-Ε' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα καὶ εἶναι τὰ μὲν τῆς κάτω πόλεως ἀφανῆ τὰ πολλά, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀκροπόλεως διατηροῦνται κάλλιον, περίεργον δὲ φαίνεται ἡμῖν πῶς οἱ ποιήσαντες τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἐξαιρέτου στρατιωτικοῦ χάρτου ἀξιωματικοὶ δὲν εἶδον οὐδ' ἐσημείωσαν αὐτά.

Ὅτι ἐνταῦθα κεῖται τὸ **Μόψιον**, εἶναι βέβαιον ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν· ἡμεῖς ἀνεσκάψαμεν ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὸ ὕψιστον τῆς ἀκροπόλεως, ἔνθα εὕρομεν τοιχάριά τινα, ἴσως ναοῦ, ὁμοίου τοῖς προηγουμένοις, πολυάριθμα θραύσματα ἀγγείων ποικίλων, βάρος μολύβδινον τετράγωνον καὶ τέσσαρα τμήματα μαρμαρίνων στηλῶν μετ' ἐφθαρμένων ἐπιγραφῶν, ὧν μιᾶς διακρίνεται «ὁ δεῖνα ἀρχιφρουρήσας καὶ οἱ σύμ]φρουρ[οι· στρα]τηγ[οῦντος δεῖνος».

Ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τὸ ἐν ἐρειπίοις τεῖχος τὸ χωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς κάτω πόλεως, εὕρομεν ἴχνη τοίχων σημαντικοῦ οἰκοδομήματος καὶ τμῆμα στήλης μετ' ἐπιγραφῆς «Εἰρακ[λεῖ», ἐξ ἧς εἰκάζομεν ὅτι θὰ ἔκειτο ἐνταῦθα ναὸς τοῦ Ἡρακλέους· εὑρέθησαν καὶ πολλὰ ἄλλα τμήματα στηλῶν μετ' ἀποτετριμμένων ἐπιγραφῶν, περαιτέρω δὲ παρὰ τὴν πεδιάδα τμῆμα «Φω]σφόρ[ω]ι [ὁ ἀρχιφρουρὸς κτλ.». Φαίνεται πιθανὸν ὅτι πολλαὶ ἐπιγραφαὶ κατεκυλίσθησαν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως μέχρι τοῦ ὑποτιθεμένου ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς πεδιάδος.

Εὕρομεν δ' ἀνὰ τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου καὶ νέας ἐπιγραφὰς ἐντεῦθεν μετακομισθείσας, τὰς ἑξῆς: ἐν τῷ κρημνισθέντι τζαμίῳ παρὰ τὴν πλατεῖαν, ἔνθα νῦν ἐγείρεται σχολεῖον ὑπάρχει μεγάλη στήλη: «Εἴρουι Δικ]αίου· [Σ]ιμίουν | δεῖνο...]ς λειτορεύουν», καὶ ἑτέρα μικρὰ «ἀρχι]φ[ρουρήσας] κ[α]ὶ οἱ σύμ[φρουροι | στρατηγοῦντος [..]ε[...». Ἐν τῇ οἰκίᾳ Δ. Κούργια «Οὐρα[ν]ία· Ἀγασικρά[της δεῖνος | ..νος· εὐξάμενος». Ἐν τῷ ἀχυρῶνι Μεμὲτ «ἐν τῷ] ΙΚΩ ΤΟΥΤΟ ΑΜΗΝ (οἴκῳ τούτῳ)». Ἐν οἰκίᾳ Β. Ζάρα «Ἀρ]τέμιδι». Πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς οἰκίας Κ. Κούτρα ἀκέραιος ναΐσκος μέγας μετ' ἐπιγραφῆς «Εἴρουι Δικαίου· Ἀγασίκλεα Πολυ[κλ]είτου, Εὐνόμου· εἰρούισσα Δειξάρου· Νικα[ίο]υ· Εὐδιό[του». Σημειωτέον ὅτι ὁ *Δικαῖος* ἦτο ἥρως τῶν Ὑπερβορείων, ὧν περιεργοτάτη ἐν Μοψίῳ ἰδιάζουσα λατρεία· βλ. Revue de Philologie 1911, 124 N° 31-34. Ἐν τῇ οἰκίᾳ Γ. Ζάρα ὑπάρχει πλὰξ μετ' ἰχνῶν μακρᾶς ἀποτετριμμένης ἐπιγραφῆς.

Ἡ δὲ νῦν ἐκκλησία τοῦ χωρίου, κτισθεῖσα ἐκ παλαιοτέρας πρὸ δεκαπενταετίας, ἐνέχει πλείστας ἐπιγεγραμμένας πλάκας μετεξειργασμένας καὶ ἀποξεσθείσας τὸ πλεῖστον· ἐπὶ μιᾶς ἀνέγνωμεν «Πο]λυ[ξ]ένα Π[αρ|μενίωνος | ἥρως χρη(σ)τὲ | χαῖρε»· τὸ Ω καὶ C οὕτως· ἐνταῦθα ἐκομίσθησαν αἱ ἐπὶ τοῦ τζαμίου ἐντετοιχισμέναι στῆλαι καὶ ἄλλαι συλλεγεῖσαι ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἐντεῦθεν περαιτέρω καὶ εἰς ἀπόστασιν ³/₄ τῆς ὥρας πρὸς τὸ χωρίον Πουρνὰρ τοῦ Μεγάλου Κεσερλίου λέγεται ὅτι ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὑπάρχει Κάστρον *(=Λάρισα ἐπὶ τῇ Ὄσσῃ;)*, εἰς ὃ δὲν ἀνέβημεν.

3) Ἐρείπια τῆς Γυρτώνης.

Ὑπὲρ τὸ νῦν ἐλεεινόν, πλὴν τῆς ἐπιστασίας, χωρίδιον

Μπάκρινα, ἐφ' οὗ διακρίνεται νεολιθικὸς συνοικισμὸς μετ' ἰχνῶν ἱκανῶν ἀγγείων ἀρχαϊκῶν καὶ ἱστορικῶν χρόνων, ἐπὶ τῶν τελευταίων προπόδων τῆς Καρακόπετρας, περὶ ἧς βλ. ΠΑΕ 1910, 262 καὶ ἄνω σελ. 325, ὑπάρχει μικρὰ μὲν ἀλλ' ὀχυροτάτη ἀρχαία πόλις ἐπὶ διαζωμάτων τοῦ βουνοῦ ἐν εἴδει ἀμφιθεάτρου (εἰκ. 12).

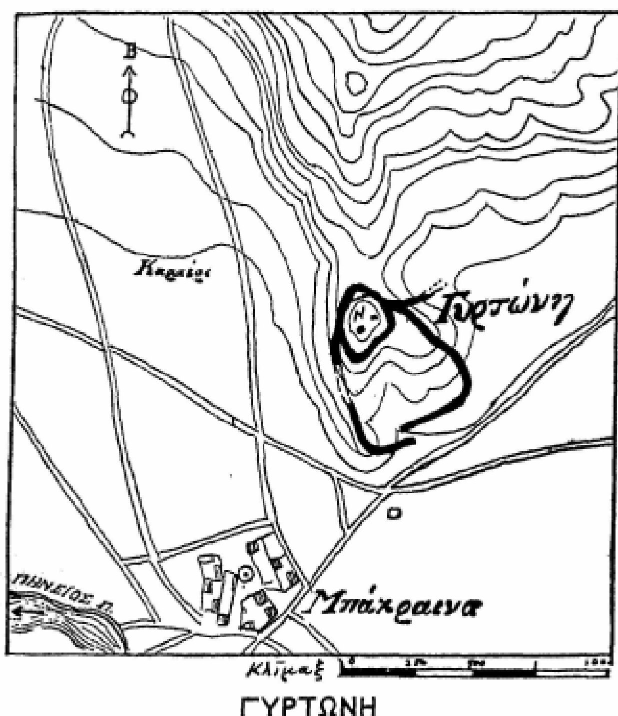
Τὰ τείχη αὐτῆς ὄντα ἐνιαχοῦ πολυγωνικοῦ ῥυθμοῦ ἐποιήθησαν ἐκ μεγάλων πλακῶν καὶ οὐχὶ λίαν ἐπιμελῶς, καθ' ἃ τὰ τῶν προηγουμένων πόλεων, κατὰ τὸν ἀρχαϊκώτερον δὲ τρόπον, ἐντὸς τῆς Ϛ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος πιθανῶς· ἔχουσι δὲ πάχος δύο μέτρων· μία πύλη, ἴσως ἡ μόνη τῆς πόλεως, εἶναι ἐμφανὴς Νοτίως πρὸς τὴν πεδιάδα· εἰς ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς ἑνὸς σχεδὸν χιλιομέτρου ὑπάρχει κωνικὸς λόφος κρύπτων πιθανῶς τάφον μέγαν.

Οἱ λίθοι τῶν τειχῶν τῆς κάτω πόλεως καὶ αἱ ἔνδον αὐτῆς οἰκίαι, ὧν διακρίνονται ἐνιαχοῦ τὰ θεμέλια, ἔχουσιν ἀφαιρεθῆ μετὰ τοσαύτης ἐπιμελείας, ὥστε ἡ θέσις φαίνεται ὡς ἐπίτηδες καθαρισθεῖσα· ἐντεῦθεν βεβαίως ἐκομίσθησαν εἰς τὸ χωρίον καὶ αἱ πολλαχοῦ ἀνὰ τοὺς οἰκίσκους αὐτοῦ διακρινόμεναι μεγάλαι πλάκες, τὰ πολλὰ ἀρχιτεκτονικαὶ ἐξ οἰκοδομημάτων ἱστορικῶν Ἑλληνικῶν χρόνων· ἐπιγραφήν τινα ἐμφανῆ ἐπί τινος αὐτῶν δὲν διεκρίναμεν, οὐδ' ἔν τινι περαιτέρω τουρκικῷ νεκροταφείῳ, ἔνθα φαίνονται δύο ηὐλακωμένοι κίονες.

Κάλλιον σῴζεται τὸ τεῖχος τῆς ἀκροπόλεως, λίαν ἰσχυρὸν καὶ ἐξ ὀγκωδεστέρων λίθων πεποιημένον· χωρίζεται δ' αὕτη ἀπὸ τῆς κάτω πόλεως δι' ἰσχυροῦ ἐπίσης τείχους, οὗ ἔνδον ἔχουσι βεβαίως συσσωρευθῆ πάντα τὰ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως κατακυλισθέντα ἀρχαῖα· διότι ἕνεκα τῆς κλίσεως τοῦ ἐδάφους πρὸς ταύτην μόνον τὴν διεύθυνσιν ἠδύναντο νὰ καταφέρωνται.

Ἡ θέα τῆς πεδιάδος ἐκ τῆς ἀκροπόλεως εἶναι θαυμα-

στή· φαίνεται ὡς θάλασσα ἐκτεταμένη, ὡς ἐκ Θαυμακῶν· εἶναι δὲ τοσοῦτον εὔκρατον ἐνταῦθα τὸ κλῖμα ἐξαιρετικῶς, ὥστε, καθ' ἃ λέγουσιν οἱ χωρικοί, οὐδέποτε πίπτει χιὼν ἐνταῦθα, καὶ ὅταν ἡ περαιτέρω πεδιὰς τῆς Λαρίσης καλύπτηται ὑπὸ χιόνων, ἡ πίπτουσα δὲν δύναται νὰ διατηρηθῇ·

Εἰκ. 12. Πρόχειρον διάγραμμα τῆς πόλεως μετὰ τῶν πέριξ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ χάρτου τῆς στρατιωτικῆς χαρτογραφικῆς ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος.

διὰ τοῦτο μεταχειρίζονται σήμερον τὴν θέσιν ταύτην ὡς «χειμαδιὸ», οὖσαν καὶ ἄλλως ὑπήνεμον ἐκ τοῦ Βορρᾶ καὶ ἔχουσαν ἐγγύτατα τὸν Πηνειόν· θὰ ἦτο δὲ ὁ τόπος οὗτος ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ εὐδαιμονέστατος τῆς Πελασγιώτιδος καὶ διὰ τὸ ἐκτάκτως εὔφορον καὶ διὰ τὴν ἠπιότητα καὶ

εὐκρασίαν· σήμερον ἡ ἔλλειψις δένδρων, καίτοι παράκειται ὁ Πηνειός, καθιστᾷ τὸν τόπον αὐχμηρὸν καὶ πνιγηρὸν ἐν μέσῳ ἔτι Νοεμβρίῳ μηνί.

Ἐπὶ τοῦ ὑψίστου σημείου τῆς ἀκροπόλεως εἴδομεν οἰκοδόμημα ἀρχαῖον, τετράγωνον, μετὰ περιβόλου μακροῦ, εὕρομεν δὲ ἄνευ σκαφῆς ἤδη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τμήματα μαρμαρίνων στηλῶν ἐκ ψηφισμάτων καὶ ἀναθηματικῶν ἐπιγραφῶν· ἐκ τούτου καὶ τῆς προλεχθείσης κλίσεως τοῦ ἐδάφους νομίζομεν ὅτι ἀνασκαφή τις ἐνταῦθα ἤθελεν ἀποδώσει πλεῖστα εὑρήματα, πλείονα τῶν ἐν Γόννοις καὶ Ὁμολίῳ· διότι οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι μεταγενέστερα ἴχνη, οὐδὲ νεωτέρα πόλις ἐγγύς, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι τὸ ὑλικὸν δὲν ἀπεκομίσθη οὐδὲ διεταράχθη, ἀλλ' εὑρίσκεται κατὰ χώραν.

Ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ περίφημος ***Γυρτώνη***, θεωροῦμεν πιθανώτατον καὶ ἴσως θὰ ἀποδείξωμεν τοῦτο εὐθέτως. Σημειωτέον ὅμως ὅτι περαιτέρω Βορειοδυτικῶς εἰς τοὺς πρόποδας ἐπίσης τῆς Καρακόπετρας, ἔνθα ὁ Πηνειὸς εἰσέρχεται εἰς τὴν ὀρεινὴν κοίτην, παρὰ τὸ νῦν χωρίον Σατόμπασι, λέγουσιν οἱ χωρικοὶ ὅτι ὑπάρχει ὅμοιον Κάστρο, ὅπερ δυστυχῶς δὲν κατέστη δυνατὸν ἐφέτος νὰ ἐπισκεφθῶμεν.

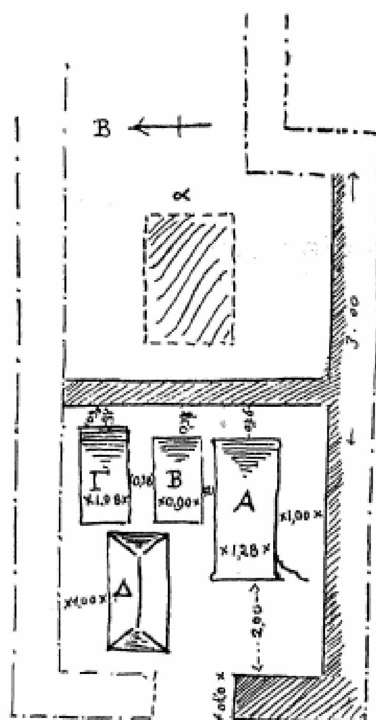
Γ') Ἐν Μητροπόλει Ἑστιαιώτιδος.

1) Τάφοι τετράγωνοι τῆς Β'-Α' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ τῆς Μητροπόλεως ἐγράψαμέν τινα ἐν ΠΑΕ 1909, 171 προκειμένου περὶ τετραγώνου τάφου πλουσιωτάτων καὶ λίαν σημαντικῶν κτερισμάτων, συληθέντος τὰ πολλὰ ὑπὸ χωρικῶν· ὁ τάφος οὗτος ἀποδίδεται ἐν εἰκ. 13 ὑπὸ τὸ στοιχεῖον α· νῦν οὐδὲν ἴχνος αὐτοῦ σῴζεται, ἀποκομισθέντων καὶ τῶν λίθων ἔτι αὐτοῦ ἁπάντων ἕνεκα τῆς ὑπαρ-

χούσης σπάνιος πετρῶν ἐν γένει ἀνὰ τὰ πλησίον χωρία.

Πέρυσιν εὗρον ἐγγὺς τοῦ α ἕτερον τάφον οἱ χωρικοί, ὃν ἀνέσκαψεν ὁ καθηγητὴς τοῦ ἐν Καρδίτσῃ Γυμνασίου Κ. Παππαδημητρίου· τὰ ἐξ αὐτοῦ εὑρήματα, μικρᾶς ὄντα σημασίας, μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Μουσεῖον Ἀθη-

Εἰκ. 13. Συστὰς τετραγώνων τάφων τῆς Β'-Α' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

νῶν· δηλοῦται δ' ἐν τῷ παρακειμένῳ προχείρῳ διαγράμματι ἡμῶν ὁ τάφος οὗτος διὰ τοῦ στοιχείου Α· τὸ πῶμα αὐτοῦ ἔχει μῆκος 2.18, πάχ. 0.28.

Ἐφέτος ἀνεσκάψαμεν ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης, ἥτις καλεῖται Καλαμιά, τρεῖς ἑτέρους τάφους· ἐν πρώτοις εὕρο-

μεν κατὰ τὴν σκαφὴν πλήθη κεράμων στέγης, ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως, ἑτέρων λεπτοτέρας τέχνης καὶ σκύφων Μεγαρικῶν μετ' ἀναγλύφων κοσμημάτων καὶ παραστάσεων ἱκανῶς σημαντικῶν· μετ' οὐ πολὺ συνηντήσαμεν πηλόκτιστον τοῖχον ἐκ μικρῶν ποταμίων λίθων ἐπιμελῶς καὶ ἰσχυρῶς ἐκτισμένων ἐπί τινας δόμους, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν τοῦ ὕψους θὰ ἀπετελεῖτο ἐκ πλίνθων ὠμῶν, καθ' ἃ καὶ σήμερον κτίζουσιν ἐν τῷ χωρίῳ Παλαιοκάστρῳ καὶ τοῖς παρακειμένοις.

Οἱ τοῖχοι οὗτοι ἀπετέλουν τετράγωνον οἰκοδόμημα ἱκανῶς μέγα, ἔχον εἴσοδον ἐκ Δυσμῶν, ὡς δεικνύει ἡ εἰκ. 13, καὶ χωριζόμενον εἰς δωμάτια μὴ ἀνασκαφέντα· πλὴν τῶν ἀγγείων εὑρέθησαν καὶ τμήματα χαλκωμάτων, στλεγγίδων, ἐπιγεγραμμένων κεράμων καί τινα Θεσσαλικὰ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ.

Ἡ σχέσις τοῦ οἰκοδομήματος τούτου πρὸς τοὺς ἐν αὐτῷ τάφους δὲν δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ ἀναμφισβητήτως· ἐπειδὴ οἱ τάφοι κεῖνται βαθέως, οἱ δὲ τοῖχοι οὐδαμοῦ ἥψαντο αὐτῶν, δύο ὑποθέσεις δύναταί τις νὰ ποιήσῃ περὶ αὐτοῦ· ἢ ὅτι τὸ κτίσμα τοῦτο ἐποιήθη χάριν τῶν τάφων ὡς περιοχὴ αὐτῶν, ἢ ὅτι εἶναι αὐτοτελὲς καὶ ἄσχετον πρὸς τοὺς τάφους, ποιηθὲν πάμπολλα ἔτη μετ' αὐτοὺς καὶ κατὰ σύμπτωσιν μηδαμοῦ ἁψάμενον αὐτῶν· οὕτως οἱ κτίσαντες αὐτὸ καὶ κατοικήσαντες ἐν αὐτῷ ἠγνόουν ὅλως ὅτι ὑπῆρχον ὑποκάτω τάφοι, μάλιστα πολύτιμα ἀντικείμενα περιέχοντες.

Ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη εἰκασία εἶναι ἡ μόνη πιθανή, δεικνύουσι τὰ εὑρεθέντα ἀγγεῖα χρήσεως, πάντα περὶ τοὺς τάφους καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς εἰς μικρὸν βάθος ἀπὸ τοῦ νῦν ἐδάφους εὑρεθέντα, ἐν ᾧ οἱ τάφοι κεῖνται ἱκανῶς βαθύτερον αὐτῶν, ὡρισμένως 1 μέτρου περίπου.

Ὁ τάφος Β εὑρέθη ἔχων ἄνω ἐπὶ τοῦ πώματος χον-

δρὴν πλάκα πρὸς στερέωσιν· τὸ πῶμα ἐκ σκληροῦ ἀμμολίθου ὑποκυάνου ἔχει μῆκ. 2.28, πάχ. 0.22· ἐποιήθη δ' ἐκ σαρκοφάγου ἁπλῆς λίθου ἀμμώδους ὑποκυάνου, ἥτις ἔχει ἔσωθεν μετρουμένη μῆκ. 1.87, πλάτ. 0.57, βάθος 0.45· τὸ πάχ. αὐτῆς εἶναι 0.12.

Ἐν αὐτῷ εἶχε ταφῆ εἷς νεκρός· εὑρήματα ἔσχομεν δώδεκα χρυσᾶ ὡραιότατα κομβία, μέγαν χρυσοῦν δακτύλιον μετὰ λίθου ἐγγεγλυμμένου ἐντέχνως, στρογγύλον ἔλασμα καὶ φυλλάρια χρυσᾶ, χρυσοῦν ἀποτύπωμα νομίσματος τῆς πρώτης Ῥωμαϊκῆς τριανδρίας πιθανῶς, ἀγγεῖον λεπτὸν χαλκοῦν ἐφθαρμένον, τρία ἐργαλεῖα τορευτικὰ σιδηρῶν καυλῶν μετὰ εἰλιγμάτων ὀστεΐνων καί τινα πήλινα σωληνοειδῆ ἄβαφῆ ἀγγεῖα κοινοῦ τύπου.

Ὁ τάφος Γ ἔφερε πῶμα ἐξ ἀμμολίθου ἐπίσης, εἰλημμένον ἐκ μεγάλου τινὸς οἰκοδομήματος· διότι εἶχε γεισοειδῆ εἰσοχὴν καὶ ἦτο ἐμφανῶς μέλος ἀρχιτεκτονικόν, θραυσθὲν μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου ἐπίθεσιν· ἔφερε καὶ σύμβολον διὰ τῆς σφύρας ὡς μέγα Γ· θὰ ἐλήφθη ἐξ ἀρχαϊκοῦ τινος οἰκοδομήματος.

Ἔκειτο δὲ ὁ νεκρὸς ἐν σαρκοφάγῳ ὁμοίᾳ τῇ προηγουμένῃ, ἧς τὸ μῆκ. 1.83, πλάτ. 0.82, πάχ. 0.13, βάθ. 0.52 καὶ μετὰ πολλῶν χωμάτων, ἐν οἷς θραύσματα ἀγγείων μελανοβαφῶν τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος· τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εἶχον γίνει κόνις· φαίνεται ἀνήκων ἀώρῳ ἔτι ἀνθρώπῳ. Μετ' αὐτοῦ εὑρέθησαν φυλλάριά τινα χρυσᾶ, δακτύλιος καὶ πόρπη ἀργυρᾶ, σιδηροῦν τι ἀντικείμενον ὡς μακρὰ λαβὴ καὶ ἀγγεῖον πήλινον σωληνοειδὲς τεθραυσμένον.

Πλουσιώτατος πάντων ὑπῆρξεν ὁ τάφος Δ, κείμενος πάντων βαθύτατα· τὸ πῶμα αὐτοῦ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ἐποιήθη κατὰ μίμησιν στέγης· τὰ ἔνδον ἀπετελεῖτο ἐκ τεσσάρων ὀρθῶν μαρμαρίνων πλακῶν βεβαθυσμένων κατὰ τὰς ἀκμὰς ἐφ' ἱκανὸν καθέτως, ἵνα ἁρμόσωσι καλῶς ἀλ-

λήλαις· ὑποκάτω ἔφερε μεγάλην μαρμαρίνην πλάκα ὡς ὑπόστρωμα. Αἱ διαστάσεις τοῦ πώματος: τὸ μὲν μῆκος ἄγνωστον, διότι δὲν ἔθημεν κατ' αὐτὸ ὅλον, πλάτ. 0.98, πάχ. 0.23· τοῦ τάφου ἔνδον τὸ μῆκ. 2.05 (τὸ πῶμα ἄρα θὰ ἦτο μεῖζον κατά τι), τὸ πλάτ. 0.75, τὸ βάθ. 0.86.

Ἐν αὐτῷ ἦσαν τεθαμμένοι τρεῖς νεκροὶ μὴ καλυπτόμενοι ὑπὸ χωμάτων, ἀλλ' ὑπὸ πηλώδους χώματος ἐπὶ ὕψ. μόλις 0.03, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ ἦτο κενός· τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἦτο στεγανῶς πεπωματωμένος οὕτως, ὥστε ἠμποδίζοντο τὰ ὕδατα νὰ εἰσέλθωσιν. Ὁ πρῶτος νεκρός, ὁ καὶ κύριος, τὸ πολὺ τοῦ τάφου κατέχων, ἔκειτο κανονικῶς, ἔχων τὴν κεφαλὴν πρὸς Ἀνατολάς· κατὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔκειντο ὡς ἐν σωρῷ οὐχὶ κανονικῶς οἱ λοιποὶ δύο ἔχοντες τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ Νοτιοανατολικά, τεθειμένοι ἄρα λοξῶς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ πλάτος τοῦ τάφου· ἐκ τούτου καὶ τῶν ὀστῶν δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἢ ὅτι ἦσαν μικρόσωμοι, ἐν ᾧ ὁ κύριος νεκρὸς ἦτο σημαντικῶς ὑπέρτερος τοῦ κοινοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματος, ἢ μᾶλλον ὅτι εἶχον ταφῆ ἤδη πρότερον καὶ τεθέντος ἑτέρου ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ, τὰ ὀστᾶ τῶν προϋπαρχόντων συλλεγέντα ἐτέθησαν εἰς τὸ ἄκρον.

Κτερίσματα τοῦ μὲν κυρίου νεκροῦ ἦσαν πέντε μακρὰ χρυσᾶ ἐλάσματα, τεσσαράκοντα καὶ δύο χρυσᾶ φύλλα, εἷς δακτύλιος χρυσοῦς ὡραιότατος μετὰ λίθου, ἐφ' οὗ ἐγγεγλυμμένος τεχνικώτατα ἵππος ἀπὸ ῥυτῆρος καλπάζων Τῶν δὲ δύο ἑτέρων νεκρῶν ὑπῆρχον κτερίσματα τάδε: διακόσια τεσσαράκοντα ἑπτὰ φύλλα καὶ φυλλάρια χρυσᾶ, δύο χαλκᾶ ἀγγεῖα οὐχὶ μεγάλα, δύο ὑάλινα μεγάλα παραλληλεπιπέδου σχήματος, μία κλεῖς μεθ' ὅλων τῶν ἐξαρτημάτων, μία χαλκῆ στλεγγίς, πήλινον ἀγαλμάτιον καθημένου πιθήκου, κρίκοι καὶ ἧλοι μικροὶ χαλκοῖ καὶ σιδηροῖ πολυάριθμοι καὶ ὀστέϊνον κυκλοτερὲς ἐν εἴδει νομί-

σματος ἀντικείμενον μετ' ἐγγεγλυμμένης κεφαλῆς πωγωνοφόρου ἀνδρός.

Θεωροῦμεν πιθανὸν ἕνεκα τῶν εὑρημάτων ὅτι οἱ νεκροὶ εἶχον τεθῆ ἐντὸς φερέτρου πολυτελῶς κεκοσμημένου διὰ τῶν χρυσῶν φύλλων καὶ ἐλασμάτων· οὕτω μόνον δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν οἱ πολλοὶ καὶ ποικίλοι ἧλοι, ὧν οἱ μὲν ἐχρησίμευον πρὸς ἁρμογὴν τῶν ξύλων τοῦ φερέτρου, οἱ δὲ πρὸς καθήλωσιν τῶν κοσμημάτων αὐτοῦ, καθ' ἃ καὶ σήμερον ἐν Ἑλλάδι, πλὴν τῶν Ἀθηνῶν, πράττουσι.

Περὶ τοὺς τάφους τούτους ἐγγὺς δοκιμάσαντες πολλαχοῦ δὲν εὕρομεν σημεῖα ἑτέρων· τὰ ἐκ τούτων ἀποτελέσματα σκοποῦμεν νὰ ἐκθέσωμεν εὐρύτερον μετ' εἰκόνων ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι.

2) Μέγας ναὸς ἐν τῇ πόλει.

Κατὰ τὸ πέρας τῆς ἄνω ἀνασκαφῆς τῶν τάφων ἐδοκιμάσαμεν περαιτέρω Βορείως ἐπὶ πεπλατυσμένου ὑψώματος τῆς πεδιάδος παρὰ τοὺς τελευταίους ἐπ' αὐτῆς οἰκίσκους τοῦ χωρίου· ἐκεῖ εὗρε πέρυσιν ὁ Εὐάγ. Κωτούλας χαλκῆν κεφαλὴν φυσικοῦ μεγέθους μετακομισθεῖσαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον· φαίνονται δὲ κατὰ τὰ ἐγγὺς τῶν πέριξ σπόνδυλοι μεγάλων δωρίων κιόνων πώρινοι καὶ ἕτερα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ βάθρα σημαντικοῦ ἀρχαίου οἰκοδομήματος, παρ' ὃ ἐποιήθη κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἢ πρώϊμον Χριστιανικὴν περίοδον ἕτερον ἐξ ὀπτοπλίνθων καὶ ἀσβέστου.

Ἡ θέσις αὕτη, ὡς διηγοῦνται οἱ χωρικοί, ἐχρησίμευσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη ὡς μέγα λατομεῖον· ἐντεῦθεν ἐξήχθησαν πλεῖστοι σπόνδυλοι κιόνων καὶ ἄλλαι πλάκες, ὧν πολλαὶ ἐπιγεγραμμέναι, μετακομισθεῖσαι τὸ μὲν εἰς Καρδίτσαν, πρὸς ἵδρυσιν μάλιστα τῆς ἐκεῖ μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου, τὸ δὲ εἰς τὰ παρακείμενα

χωρία Τσαούση, Ῥούσσου, Φράγκου πρὸς κτίσιν ἐκκλησιῶν καὶ οἰκιῶν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ Παλαιόκαστρον ἐννοεῖται διὰ τοὺς αὐτοὺς σκοπούς· μόλις δ' ἀπὸ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν ἐν Θεσσαλίᾳ ἠμποδίσθη ὁπωσδήποτε ἡ τοιαύτη βεβήλωσις.

Ἐνταῦθα εὕρομεν στερεοβάτην ἐκ μεγάλων τετραγώνων λίθων, ὃν ἀπεκαλύψαμεν μέχρι μήκους 9.54 προχωροῦντα ἔτι περαιτέρω· εὑρέθη καὶ ἡ γωνία αὐτοῦ διερρηγμένη καὶ ἐν ἀταξίᾳ· οὗτος κεῖται εἰς βάθ. ἑνὸς μέτρου ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους, τὰ δ' ἔσω αὐτοῦ ἔχουσιν ἐξορυχθῆ πολλαχοῦ. Ἐν τοῖς χώμασιν εὕρομεν νομίσματά τινα, λύχνους μετ' ἐμβλημάτων ἀναγλύφων, τμήματα σκύφων Μεγαρικῶν καὶ ἀγγείων μελανοβαφῶν τῆς Ε'-Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἀποκόμματα χαλκωμάτων κτλ..

Πιθανῶς ἐνταῦθα ἔκειτο ὁ ναὸς τῆς πολιούχου θεᾶς Καστνίας Ἀφροδίτης, φερομένης ἐπὶ νομισμάτων τῶν Μητροπολιτῶν, ἧς τὴν λατρείαν περιγράφουσιν ἱκανῶς ἀσυνήθη οἱ ἀρχαῖοι.

Τὰς δὲ ὑπαρχούσας τέως γνωστὰς ἀνὰ τὸ Παλαιόκαστρον ἐπιγραφὰς καὶ ἄλλα ἀρχαῖα καὶ ἑτέρας νέας, μετεκομίσαμεν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου καὶ θὰ δημοσιεύσωμεν ἐν τῇ γνωστῇ σειρᾷ τῶν ἡμετέρων ἀνεκδότων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν.

3) Λαογραφικά· τοπωνυμίαι.

Ἀξία σημειώσεως εἶναι τελετή τις τελουμένη ἐν Παλαιοκάστρῳ καὶ τοῖς πέριξ χωρίοις τῆς πεδιάδος μόνον, διότι περαιτέρω ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν χωρίων εἶναι ἄγνωστος, καλουμένη ***τὰ Ῥογκάτσια*** (ὡς καλοῦνται ***τὰ Κάλαντρα*** κττ.). Τελεῖται δὲ ἀπὸ τῆς 4-6 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους ὑπὸ νέων ἀνδρῶν καὶ πραγματικὸν ἰδιαίτερον σκοπὸν ἔχει τὴν ὑπ' αὐτῶν ὄψιν τῶν κορασίων ἑκάστου χωρίου πρὸς

ἐκλογὴν συζύγων μεταξὺ αὐτῶν, ἀπαγομένων ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἵνα μάλιστα μὴ πληρώσωσιν οἱ σύζυγοι τῷ πατρὶ τῆς νύμφης τὴν ἐθιζομένην μόνον ἐν τοῖς χωρίοις τῆς πεδιάδος ἐπίσης χρηματικὴν ἀμοιβήν.

Οἱ νεανίαι ἐνδύονται δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, φοροῦσιν Ἀθιγγανικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνδύματα, προσθέτους γενειάδας καὶ προσωπίδας, ἐξαρτῶσι δὲ ἀφ' ἑαυτῶν κώδωνας πολλούς, παλαιὰ ὅπλα, ξίφη, μαχαίρας· εἷς τούτων στολίζεται ὡς νύμφη, ἕτερος ὡς γαμβρός, ἄλλος ὡς «ἀράπης», ὢν κατάφορτος κωδώνων καὶ ὅπλων.

Οὕτως ἀποτελεῖται τὸ *Ῥογκάτσι* καὶ μεταβαίνει εἰς τὰ πλησίον χωρία, ψάλλον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ᾄσματα ἰδιαίτερα δι' ἕκαστον φῦλον, ἡλικίαν, ἰδιότητα κτλ., π. χ. τῷ ἰδιοκτήτῃ τῆς οἰκίας:

ἀφέντη μου 'ς τὴν τάβλα σου χρυσῆ καντήλα φέγγει·
κι' ἀπὸ τὰ παραθύρɩα σου λάμπειν ὁ κόσμος ὅλος κτλ., ἢ
ἀφέντη μ' μὲ τὰ κόκκινα, πασᾶ μ' μὲ τὰ γαλάζɩα κτλ.·

τῇ συζύγῳ αὐτοῦ ἢ ὑπάνδρῳ ἐν γένει:

κάθετ' ὁ ἀφέντης κάθεται μὲ τὴν κερὰ 'ς τὸ γόνα·
'ς τὰ γόνατα τὴν κράταε, 'ς τὰ μάτɩα τὴν τηράει·
— κερά μ' δὲν εἶσαι ῥοδινή, κερά μ' δὲν εἶσαιν ἄσπρη κτλ.·

πρὸς ἀνυπάνδρους κόρας:

ἐδῶ μαντήλɩα κρέμουνται, ἐδῶ μαντήλια σειόνται·
ἐδῶ 'χουν νɩὰ κόρη ξανθὴ καὶ θὲ νά την παντρέψουν·
τὴν εἶδ' ὁ γυιὸς τοῦ Βασιλɩᾶ, τὴν εἶδ' ὁ γυιὸς τοῦ Ῥήγα·
τὴν εἶδαν τρɩὰ ἀρχοντόπουλλα 'πὸ μέσ' ἀπὸ τὴν Πόλι κτλ.·

εἰς παιδία μικρά:

ἕνα μικρὸ μικρούτσικο, σπυρὶ μαργαριτάρι κτλ.

Ἐπίσης ὑπάρχουσιν ἰδιαίτερα ᾄσματα πρὸς γέροντας, γραίας, ἐν τῇ ξένῃ μένοντας κττ..

Ὁσάκις συναντηθῶσι δύο Ῥογκάτσḁα τὸ θεωροῦν ἑαυτὸ ἰσχυρότερον προεκβάλλει τὸν Ἀράπη καὶ τὸν γαμβρόν, οἵτινες ἐξάγοντες διασταυροῦσι τὰς σπάθας αὐτῶν, ὑφ' ἃς ὀφείλει νὰ διέλθῃ ἀνὰ ἕκαστον μέλος τὸ ἕτερον Ῥογκάτσι· ἂν δὲν δεχθῇ, ἀντιμάχεται καὶ ἐντεῦθεν προκύπτει πεισματώδης ἀγὼν κατ' ἀρχὰς μὲν διὰ τῶν χειρῶν καὶ ξύλων, κατόπιν δὲ διὰ τῶν ὅπλων, ἕως οὗ ἢ διαλυθῶσι φονευομένων τινῶν, ἢ ὑποχωρήσῃ τὸ ἕτερον.

Θέσεις δὲ καλοῦνται ἐν Παλαιοκάστρῳ καὶ τοῖς πέριξ αἱ ἑξῆς: ἡ Γαύρḁα, ποτάμιον μέγα τοῦ χωρίου τούτου ῥέον διὰ τοῦ χωρίου Πετσαρὴ καὶ χυνόμενον εἰς τὴν Βασιλḁάκα, ὅ ἐστιν ἕτερον ποτάμιον ἐκ Παπαράντζας προερχόμενον· Κούτρα, ἔνθα ἡ ὑψηλοτέρα ἀκρόπολις τῆς Μητροπόλεως, Σκḁά, Φτέματα, Ῥάχι, Κουτσούφλιανη, 'ς τὲς Γαυρῶνες, Καστρόλογγο, Καπρḁάνη, Παλḁάμπελα, Τρόχαλο, Τσαπόγα, Πόρτα, Κυπρḁώτη, 'ς τὴ Γαυρώνα, 'ς τὴν Πάσχα, Κλῖμα, Ῥαζοπούλα, Κολοκθḁά, Ῥάζḁα, Μαυρόες, Χιλḁαδοῦ, 'ς τοῦ Καρούτη, Βουργάρα, 'ς τὴ Λέβινη, 'ς τὴν Ξίνα, Βαρκὰ-Βρύσι, Κḁούγγι, Ξηροπόταμο, Βαζούρḁα, Λαπαρδᾶς (ποταμός).

Παρὰ τὸ χωρίον Ποριτίτσα καλεῖται σπήλαιόν τι ἐπὶ τοῦ ὄρους Βομπρότρυπα, ἔνθα λέγεται ὅτι ὑπάρχει Κάστρο, λεγόμενον Στεφάνι ἐκ τῆς στρογγυλότητος· ἐνταῦθα οἱ χωρικοὶ τῶν πέριξ μετακομίζουσι τὰ ἄρρωστα (*βομπίρ̊κα* κοινῶς) βρέφη καὶ διαβιβάζοντες ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον ἄνοιγμα τοῦ σπηλαίου ἀφίνουσι νὰ πέσωσι τὰ ἐνδύματα αὐτῶν καὶ ἐκ τούτου νομίζουσιν ὅτι σῴζονται ἀπὸ τῆς ἀσθενείας γινόμενα ὑγιᾶ.

ΙΑ΄) Ἐν Κιλελὲρ τῆς Λαρίσης.

Ἴχνη ἀρχαίας πόλεως (τοῦ Ἀρμενίου;).

Τὸ χωρίον Κιλελὲρ κεῖται ἀριστερὰ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐκ Γκερλὶ εἰς Λάρισαν εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας σχεδὸν ὥρας ἀπὸ τῆς ὁμωνύμου στάσεως· ὑπέρκειται δὲ τοῦ χωρίου μέγας νεολιθικὸς συνοικισμός, ἐφ' οὗ τζαμίον ἐν ἐρειπίοις πλὴν τοῦ μιναρέ, πεποιημένον ἐκ πλακῶν ἐξ ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, ἰδίως δ' ἐκ τάφων ἱστορικῆς περιόδου.

Μεταξὺ τῆς στάσεως καὶ τοῦ χωρίου ἐν θέσει Κούμνζα εὗρε χωρικὸς καλλιεργῶν ἐν ἀγγεῖον πλῆρες ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ Φιλίππου, Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, Λυσιμάχου κττ., ὧν πολλὰ κατασχεθέντα παρεδόθησαν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν.

Αἰτήσει τῶν ἰδιοκτητῶν ἀνασκάψαντες ἐνταῦθα ἐπὶ μικροῦ ἐπάρματος τῆς πεδιάδος, εὕρομεν θραύσματα ἀγγείων τῆς Ε΄- Γ΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἴσως ἐκ μεγάλων πλημμυρῶν παρασυρθέντα, διότι οὐδαμοῦ διακρίνονται ἴχνη οἰκοδομημάτων ἀρχαίων ἢ ἄρα δὲν ὑπῆρχον, ἢ ἦσαν πάντα πλινθόκτιστα· μετ' αὐτῶν εὑρέθησαν καὶ ἔγχρωμα νεολιθικὰ ἀγγεῖα κοινοῦ τύπου ὅμοια τοῖς ἐν Διμηνίῳ.

Περαιτέρω τοῦ χωρίου πρὸς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τῶν Κυνὸς Κεφαλῶν ὑπάρχει βουνὸς Ντάς'-Τεπὲ καλούμενος, ἔνθα εἴδομεν λαξευτοὺς ἐπὶ τοῦ βράχου τάφους, πάλαι ἠνεῳγμένους. Παρ' αὐτὸν καὶ τὸ χωρίον Ἀλίτσι ὑπάρχει ἐκκλησία, ἔνθα κιονόκρανον βυζαντιακὸν παλαιοτέρας καὶ ἐγγὺς ὕψωμα χωματῶδες, ἴσως πολυάνδριον.

Λέγεται δ' ὅτι ὑψηλότερον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ὄρους

ἐν θέσει Βυθὸς ὑπάρχει Παλαιόκαστρον τετειχισμένον διὰ μεγάλων λίθων οὐχὶ ἐπιμελοῦς λαξεύσεως· ὄντως δὲ μακρόθεν φαίνεται μέγα ἐπίπεδον ὕψωμα ὡς ἀκρόπολις ἱστορικῶν χρόνων καὶ πιθανῶς ὑπάρχει ἐνταῦθα πολίχνη τις ἀρχαία, ἴσως τὸ ***Ἀρμένιον*** τῆς ἱστορικῆς περιόδου, ὡς ἤδη ἠκάσαμεν ἐν ΠΑΕ 1910, 232. Περαιτέρω Βορειοδυτικῶς πρὸς τὴν Κραννῶνα διακρίνεται ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ ὄρους ἕτερον μέγα Παλαιόκαστρον.

ΙΒ΄) Ἐν Δολοπίᾳ.

1) Ἀρχαῖαι πόλεις ἀπὸ Καΐτσης εἰς Σμόκοβον.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἐν ὥρᾳ λίαν ἀκαταλλήλῳ διετάχθημεν νὰ μεταβῶμεν εἰς Δρανίσταν Δολόπων, χωρίον κείμενον ὑψηλὰ ἐπὶ τοῦ δασωδεστάτου καὶ μεγαλοπρεποῦς ὄρους Ἰτάμου, τελευταίου Νοτίου τμήματος τῆς Πίνδου.

Μία ὁδὸς πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Καΐτσης· τοῦ χωρίου τούτου ὑπέρκειται ὑψηλὸν βουνόν, ἐφ' οὗ τείχη ἀρχαίας πόλεως· ἡ ἀκρόπολις ἔχουσα ἱκανὴν ἐπίχωσιν διατηρεῖ πιθανῶς σημαντικὰ ἀναθήματα, ὡς ἡ τῶν Γόννων καὶ αἱ ὅμοιαι· λέγεται ὅτι σώζονται πολὺ καλῶς τὰ τείχη ὡς καὶ πύλη· ἐκ τοῦ χωρίου ἀπεστείλαμεν εἰς Βόλον ἀνάγλυφον ἐπιτύμβιον πλάκα, ἐφ' ἧς τῶν πλευρῶν ὑπάρχουσιν ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαί, οὐχὶ ὀρθῶς ἔν τισιν ἐκδοθεῖσαι ἐν IG IX ^{2} 228.

Ἕτερον σημαντικὸν φρούριον λέγεται ὅτι ὑπάρχει παρὰ τὸ χωρίον Πάπα σῳζόμενον ἐν καλῇ καταστάσει· ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως αὐτοῦ, ἔνθα ὑπάρχει «πέτακας», ἤτοι σωρὸς λίθων, λέγουσιν οἱ ποιμένες ὅτι εἶδον πολλὰς λευκὰς πλάκας πλήρεις γραμμάτων· ἄλλοι λέγουσιν ὅτι εἶναι δύο Κάστρα ἐκεῖ, χωριζόμενα διὰ ῥεύματος· ὑπάρχει δὲ καὶ

σπήλαιον «πού το φιλογοῦνε», ἤτοι διαφημίζουσιν ὡς σημαντικὸν οἱ περίοικοι.

Τρίτον Παλαιόκαστρον ἐπὶ τοῦ Ἰτάμου εἶναι τὸ τῆς Δρανίστης, περὶ οὗ ἐν τοῖς κάτω· σημειωτέον ὅτι ἐκ Καΐτσης ἄγει ἀτραπὸς διὰ τοῦ δάσους ἐπὶ πολλὰς ὥρας εἰς Δρανίσταν, καθ᾽ ἣν ἀτραπὸν παρετηρήσαμεν πολλαχοῦ ἴχνη ἀρχαίας ὁδοῦ.

Τέταρτον Δολοπικὸν φρούριον, Παλιόκαστρο καλούμενον, κεῖται μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Δρανίστης ἐπὶ ὑψηλοῦ δασώδους βουνοῦ μεταξὺ τῶν ῥευμάτων Κόκλα καὶ Γκελανίτη· σῴζεται ἐν ἀρίστῃ καταστάσει καὶ εἶναι πολυγωνικόν, ὡς τὰ πλεῖστα τῆς Δολοπίας· λέγεται ὅτι ἔχει δύο πύλας μετὰ κλιμάκων λιθίνων καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς σωρὸν πλακῶν ἐξ ἐρειπίων ναοῦ πιθανῶς.

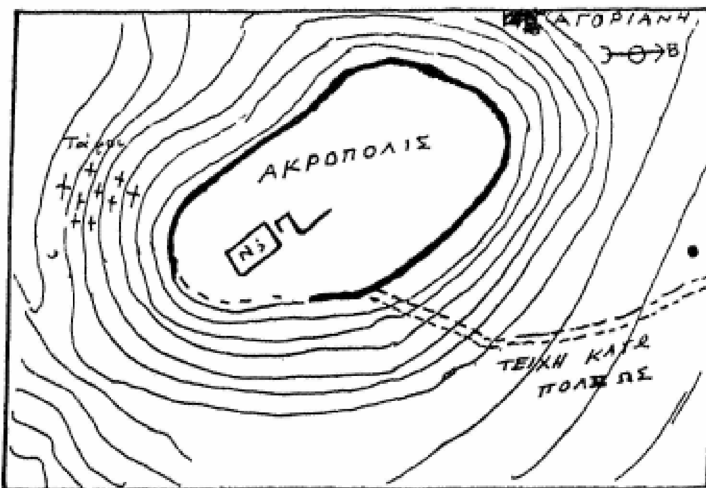
Πέμπτον Κάστρον λέγεται ὅτι ὑπάρχει ὑπὲρ τὸν Σμόκοβον καὶ ἕκτον οὐχὶ λίαν μακρὰν παρὰ τὸ χωρίον Θραψίμι. Ἕβδομον μνημονεύουσιν ἐν θέσει Κυδωνιὰ μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Παλιογιαννιτσοῦς· Τοῦτο λέγουσιν ὅτι εἶναι μέγα καὶ ἔχει κτισθῇ διὰ μεγάλων πολυγωνικῶν λίθων.

Ὄγδοον ἀναφέρουσι τὸ λεγόμενον Κάστρο ἡμίσειαν ὥραν ὑπὲρ τὸ χωρίον Βαρμπόπι ἐν θέσει Ἀϊλιᾶς· ἐπ᾽ αὐτοῦ ὑπάρχει μέγας θολωτὸς τάφος, ἔνθα οἱ ποιμένες συλλέγουσιν ὕδωρ· οὕτω βεβαιοῦσι τὰ περὶ τοῦ τάφου ἐκεῖ οἱ ἰδόντες τὸν ἐν Δρανίστῃ.

Περαιτέρω δέκατον φρούριον ἀναφέρουσι τὸ τῆς Ῥεντίνας, τὸ Βορειότατον βεβαίως τῆς Δολοπίας· εἰς τὸ τέρμα δὲ Νοτίως παρὰ τὴν πεδιάδα τῶν Θαυμακῶν ἀναφέρεται ἑνδέκατον τὸ τῆς Ἄνω Ἀγόριανης, ἔνθα λέγουσιν ὅτι ὑπάρχουσι τάφοι λαξευτοὶ ἐπὶ τῶν βράχων, καὶ δωδέκατον τὸ τῆς Κάτω Ἀγόριανης, ὅπερ διακρίνεται ἤδη ἀπὸ

τῆς Φαρσαλίας πεδιάδος· πρόχειρον διάγραμμα αὐτοῦ βλ. ἐν εἰκ. 14.

Τὰ τείχη τῆς ἀκροπόλεως ταύτης δὲν διετηρήθησαν πανταχοῦ ἐν καλῇ καταστάσει, κρημνισθέντα ἐσχάτως ὑπὸ τῶν ἐργολάβων κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Διεθνοῦς σιδηροδρόμου· ἔχουσι πάχ. τριῶν μέτρων καὶ ὕψος ἐνιαχοῦ δύο· σύγκεινται ἐκ μεγάλων πολυγωνικῶν λίθων ἐπιμελῶς ἐφηρμοσμένων. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, μικρὰν ἐχούσης

ΑΓΟΡΙΑΝΗ ΔΟΛΟΠΩΝ

Εἰκ. 14. Περίβολος πολυγωνικῶν τειχῶν ἀρχαίας πόλεως.

ἐπίχωσιν, διακρίνεται τὸ κτίσμα Ν ἴσως ναός, ἢ ἀνάκτορον, ἕτερόν τι δὲ παρ' αὐτὸ ἐντὸς τῶν πρίνων· κάτω αὐτῆς Νοτιοανατολικῶς εὑρέθησαν τάφοι κεραμοστεγεῖς· ἐντεῦθεν μετεκομίσαμεν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου τμῆμα ἀναγλύφου στήλης καλῆς τέχνης καὶ λαμπρῶν χρόνων μετὰ μεγάλης ἐνσφραγίστου κεραμίδος τάφου.

Ἐκ δὲ τῆς κάτω πόλεως, ἐκτεινομένης πρὸς τὴν πε-

διάδα ἐπὶ τοῦ νῦν χωρίου, ὀλίγα ἴχνη τειχῶν ἰσοδομικῶν μᾶλλον ἐκ λίθων μικρῶν διακρίνονται· ἐν οἰκίᾳ Ν. Χαμπίπη ὑπάρχει στήλη ἐπιτύμβιος μετ' ἀνθεμίου ἀμελῶς γλυπτοῦ καὶ ἐπιγραφῆς «Εὐτροφίων Ἀρίστωνος | ἥρως χρηστὲ | χαῖρε», ἑτέρα λήγουσα εἰς λεῖον γραπτόν ποτε ἀνθέμιον μετ' ἰχνῶν ἐπιγραφῆς. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ Ζωῆς Οἰκονόμου ὑπάρχει μικρὰ στήλη μετ' ἐπιγραφῆς «Λυσιμάχα Εὐβιότου» καὶ ἑτέρα μετ' ἀετώματος καὶ ἐπιγραφῆς «Ξενόφιλος Σφακίωνος». Λέγεται ὅτι καὶ ἄλλοι ἐπιγεγραμμένοι λίθοι ὑπάρχουσιν ἀνὰ τὸ χωρίον καὶ τοὺς ἀγρούς, ἀλλ' ἡμεῖς ἐλλείψει χρόνου καὶ ἕνεκα τοῦ χειμῶνος δὲν εἴδομεν αὐτούς.

Τὰ φρούρια ταῦτα τῆς Δολοπίας καὶ ἄλλα ἴσως ὑπάρχοντα δέονται, ὡς εἶναι εὐνόητον, μακρᾶς ἐρεύνης καὶ θὰ ἦτο τοῦ κόπου τὰ μάλιστα ἀξία ἡ διὰ σκαφικῶν ἀποπειρῶν ἔρευνα αὐτῶν, ἵνα προσδιορισθῶσιν αἱ ἀγνοούμεναι ὅλως πόλεις καὶ πολίχναι τῆς ἀξιοσπουδάστου ταύτης ὀρεινῆς ἀρχαίας ἐπαρχίας· δι' αὐτῶν θὰ διαφωτισθῇ σπουδαίως ἡ ἐπιστήμη, ὡς εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν προειρημένων.

Θέσεις ἀπὸ Ἀγόριανης εἰς Σκάρμιτσαν, Δομοκὸν καὶ τὰ πέριξ μέχρι Φαρσάλου λέγονται αἱ ἑξῆς: Κάστρο (ἀκρόπολις Φαρσάλου), Σοῦρλα, Γυφτόβρυσι, Καράπλα[1]), Κριντήρι, Ἀμπέλɜα, Ἀλογοπάτι, Βρυσɜά, Συκɜά, Μπογάζι, Τραγάνες, Παπακώστα-Πηγάδι, Κεραμαργεɜό, Ντουλάπɜα,

[1]) Τὰς ἐπὶ βράχων τοῦ ὄρους τούτου ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ἐγράψαμεν ἐν **ΠΑΕ 1910, 182** ἀντέγραψεν ἐν ἐκτύποις τῇ ἡμετέρᾳ ὑποδείξει μεταβὰς ἐπὶ τόπου ὁ **Fr. Stählin**, ἵνα μελετήσῃ καὶ μετὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν ἔκδοσιν προσθέσῃ τὰς ἑαυτοῦ γνώμας. Ἐπίσης ἔλαβεν ἔκτυπον τοῦ πάλαι γνωστοῦ μοι ψηφίσματος τῶν Θαυμακῶν, τοῦ ἐντοιχισθέντος ἐν τῷ νέῳ κλιβάνῳ τῆς πλατείας Δομοκοῦ, ὅπερ τὸ Ἀρχαιολογικὸν Συμβούλιον δὲν μοι ἐπέτρεψε νὰ ἀποκομίσω δι' ἀποσχίσεως τῶν περιττῶν (διότι εἶναι μέγας ὀγκόλιθος δυσμετακόμιστος), προτιμῆσαν τὴν φθορὰν τοῦ ὅλου τῆς ἀπορρίψεως τοῦ ἀχρήστου μέρους. Καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο θέλω ἐκδώσει προσεχῶς ἐν ταῖς ἐμαῖς ἀνεκδότοις Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Γουρνόρεμα, Βαλόρεμα, Βασιλότρυπα, Κρεββάτι, Κουκουβάγια, Τραγοβούνι, Γρίβα, Πάτωμα, Κασσιδιάρης, Καρλιντζῆ, Ῥέμα-Κανάλια, Χόχλια, Καζάνια, Τσικουραλᾶ, Γκιόλι, Κομμένο-Τζαμί· ἢ Κακκάρα, Κριτήρια, Καλιακόθρος, Ψηλόραχες, Ντάπιες, Νυφίτσα.

Σημειωτέον ὅτι ἡ τελευταία θέσις ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ μύθου προσομοίου τῷ τῆς Νιόβης· πρῶτον νομίζουσιν ὅτι ὁ βράχος Νυφίτσα ὁμοιάζει πρὸς σῶμα νεαρᾶς γυναικός· μετεμορφώθη δὲ κόρη τις, ἥτις ὑπανδρευομένη ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἅπασαν τὴν περιουσίαν καὶ τὰ οἰκιακὰ σκεύη· τελευταῖον δ' ἐζήτησε καὶ τὴν μόνην ἐναπομείνασαν τῇ γραίᾳ μητρὶ «κλῶσσα μὲ τὰ πουλλιά», ἐξ οὗ ἀγανακτήσασα κατηράσθη αὐτὴν ἡ μήτηρ καὶ ἀπελιθώθη οὕτω.

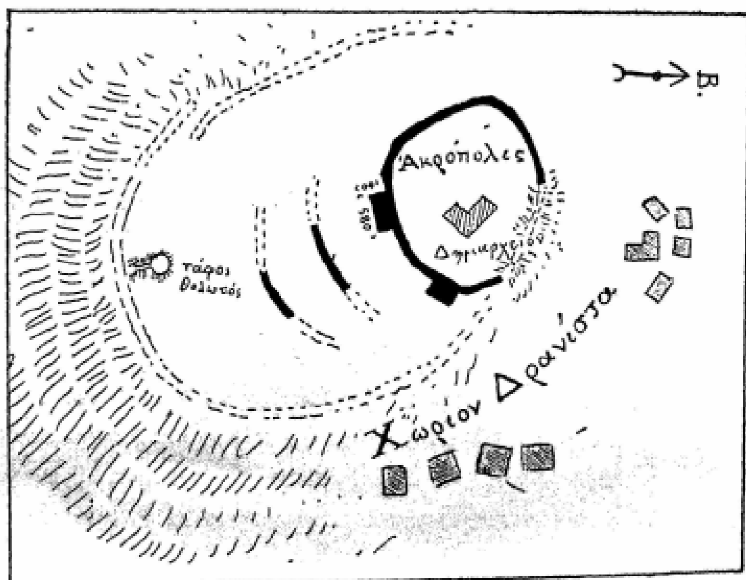
Περαιτέρω Ντάπιες, Ἀμιλιανός, Ἀγιὰ Τριάδα, Τρανὸ Κοτρώνι, Ἀϊλιᾶδες, Μάτι, Ἀρβανιτόρεμα, Γόλιανες, Ἀσπρόχωμα, Γραμμένες-Στέρνες, Λιβαδάκια, Κυδωνιά, Ποτάμι, Παππαπέτρου, 'ς τοὺς Ἀμπλαῖοι, Καζάνια, Χούσου-Κοτρώνι, Τσιάπουρνα, 'ς τὸ Μπούρι, Μπιρμπίλη Ῥάχι, 'ς τοὺς Βέντζους, Δύο Ῥέματα, 'ς τὸ Φόρος, Βλαχοκάλυβα, Κουδουνιστὸ-Πηγάδι, Ῥήγα-Βρύσι, Παλιάμπελα, Ταμπακόρεμα, Ἀγᾶ-Μαντρί, Κομμένη-Ῥάχι, Μαντζοχώρι, Ἀληάγα-Βρύσι, Μίσιαγα, Ἰσιώματα, Κοττᾶ-Βρύσι, Λουρίδες, Βαθρέματα, Ξηρόκαμπος, Ἀλατόγεια, Ξηρόγουρνα, Καραντζόραχες, Μαγοῦλα, Βρύσι-Βάτο, Λεβεντούρα, Στενὰ-Λιθάρια· Μύλια, Παλιοκκλήσι, Κουτσοπλάτανος· καλεῖται καὶ εἶδος ὄφεως «ἐλαφιᾶς» ἐνταῦθα καὶ τὸ βραδύνω λέγεται «μοργαρίζω».

2) *Πόλις ἀρχαία καὶ μέγας θολωτὸς τάφος ἐν Δρανίστῃ.*

Εὐθὺς ὑπὲρ τὸ προειρημένον χωρίον Δρανίστα ὑπάρ-

χουσιν ἐν σχεδὸν καλῇ καταστάσει τείχη πολυγωνικὰ ἐκ μεγάλων λίθων, λίαν ἐπιμελῶς ἡρμοσμένων, ὧν εὐδιάκριτα σῴζονται τὰ τῆς ἀκροπόλεως μετὰ πολὺ μεγάλων πύργων, καὶ ὑπ᾽ αὐτὴν Νοτίως τριῶν περιβόλων τῆς κάτω πόλεως· τούτων βλ. τὸ ἡμέτερον πρόχειρον διάγραμμα ἐν εἰκ. 15.

Ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν καὶ εὐθὺς ὑπὲρ διάζωμα, τῆς

ΔΡΑΝΙΣΤΑ ΔΟΛΟΠΩΝ

Εἰκ. 15. Πολυγωνικὰ τείχη καὶ τάφος θολωτὸς ἀρχαίας πόλεως.

ποτὲ κάτω πόλεως πιθανῶς, ἀνεσκάψαμεν θολωτὸν τάφον, οὗ ὁ δρόμος ἦτο ἐστεγασμένος διὰ μεγάλων πλακῶν· καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐπὶ μῆκος 3 μέτρων ὁ δρόμος εἶναι εὐρύτερος ὡς ἔχων πλάτ. 1.21, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν μῆκος 5.60 εἶναι στενώτερος ὡς ἔχων πλάτ. 0.62 καὶ συγκλίνων τὰ ἄνω· οἱ τοῖχοι ἐποιήθησαν ἐκ μικρῶν πλα-

κοειδῶν λίθων, οὓς μόνον εἰς τὸ ποτάμιον Κόχλα εὑρίσκουσιν· ἔχει δὲ ὕψ. ὁ δρόμος 1.40-1.60.

Ἐντὸς δὲν ὑπῆρχε θύρα οὐδὲ παραστάδες, ἀλλ' ἁπλῶς ἐποιήθη ἄνοιγμα πλάτ. 0.78 ὡς ἐν τῷ τάφῳ Καπακλὶ καὶ τοῖς ὁμοίοις· εἶχε δὲ βυσθῇ διὰ μεγάλων καὶ μικρῶν λίθων ἡ θύρα αὕτη.

Ἡ θόλος εἶχε πρὸ αἰώνων καταπέσει· ἐσώθη νῦν ἐπὶ ὕψ. 3.50· ἔχει δὲ ἔνδον διάμετρον κατωτάτω 4.70. Ἐντὸς αὐτῆς εὑρέθησαν τριάκοντα καὶ εἷς νεκροὶ καέντες ἐπὶ τόπου ἀναμφιβόλως, καὶ μάλιστα πρὸ τῆς κτίσεως τῆς θόλου· διότι τινὲς λίθοι αὐτῆς κατωτάτω ἐσκέπαζον ὀστᾶ ἀνθρώπινα· εὑρέθησαν καί τινα ὀστᾶ ἀτάκτως καὶ κτερίσματα ὁμοίως ἐν τῷ δρόμῳ· θὰ διεπέρασαν ἐκεῖθεν, ὅτε κατέπεσεν ἡ θόλος, παρασυρόμενα ὑπὸ εἰσρεόντων ὑδάτων.

Ὑπῆρχον δ' ἐν τῇ θόλῳ καὶ δύο βόθροι, ὡς ἐν Λέστιανη καὶ Σέσκλῳ (βλ. ἄνω σελ. 293. 296 κέ.) πλήρεις ὀστῶν ἀνθρωπίνων· ὀστᾶ ζῴων καὶ πτηνῶν εὑρέθησαν ἱκανὰ καὶ μετὰ τῶν νεκρῶν ἐκ συγκαέντων αὐτοῖς ζῴων καὶ ὑψηλότερον ἐν τοῖς ἄνω χώμασιν· ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἦσαν βεβαίως ξένα καὶ ἄσχετα πρὸς τὸν τάφον, συμπεσόντα ἐκ τῶν ἄνω μετὰ κεραμίδων κττ. κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἄνω τῆς θόλου.

Τὰ ἐν τῷ τάφῳ κτερίσματα ἦσαν ποικίλα καὶ ἱκανῶς πλούσια, ἰδίως σφραγιδιόλιθοι μετ' ἐγγλύφων παραστάσεων, θῆκαι ὀστέϊναι μετὰ κοσμημάτων ἐγγεγλυμμένων κττ.· ἐκ τῶν εὑρεθέντων ἀγγείων δηλοῦται ὅτι ὁ τάφος ἐποιήθη κατὰ τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, περὶ τὸ 800 π. Χρ. στρογγύλως εἰπεῖν· ἐπειδὴ προτιθέμεθα νὰ διαλάβωμεν περὶ τοῦ τάφου τούτου ἀλλαχοῦ διὰ μακρῶν, ἀρκούμεθα ἐν τῷ παρόντι τοῖς προειρημένοις.

3) Δημώδεις γενεαλογίαι καὶ τοπωνυμίαι.

Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι οἱ χωρικοὶ τῆς Δρανίστης γενεαλογοῦσι τὸ χωρίον αὐτῶν, λέγοντες ὅτι ἔκτισεν αὐτὸ ὁ βασιλεὺς Δράνος· ἦτο δὲ γενναῖος βασιλεὺς οὗτος καὶ φιλόπολις, ἀποζῶν μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ τὰ πολλὰ ἐκ ληστειῶν· διότι λέγουσι τάδε περὶ αὐτοῦ: «ὁ Δράνος ἐπῆε κι' ἔκοψε κοπάδ̆ια 'ς τὰ Φέρσαλα κι' ὁ βασιλ̆ᾶς ἀπὸ τὰ Φέρσαλα ἐκίνησε στρατὸ νὰ 'ρθῃ νὰ χαλάσῃ τὸ Δράνο· μὰ κἄποιος τοῦ 'δωκε χαμπέρι τοῦ Δράνου ἀπὸ τοὺν κάμπου κι' ἔπ̆ασε ὁ Δράνος μέρος ὁποῦ 'ναι πέρασμα κι' ἐκάναν μάχη· κι' ἐσκοτώσανε ὁ Δράνος τοὺς Φερσαλινοὺς κι' ἀποὺ τότες λέουνται Φερσαλομνήματα»· ἡ θέσις αὐτη μνημονεύεται παρὰ τοὺς τελευταίους πρόποδας τοῦ 'Ιτάμου· μέχρι αὐτῆς ἦσαν τὰ ***Γραμμένα,*** ἤτοι τὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑποταχθέντα καὶ καταγραφέντα πρὸς πληρωμὴν φόρων χωρία· ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὸ ὄρος ἦσαν τὰ ***Ἄγραφα***· εἴδομεν δὲ τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ φαίνεται ὄντως πλήρης μικρῶν τάφων.

Πρὸς τούτοις διηγοῦνται οἱ χωρικοὶ ὅτι εἰς παλαιοτέρους χρόνους κατῴκουν ἐκεῖ οἱ ***Λήνηδες*** (ὁ Λήνης) ἄνδρες ἰσχυροί, μεγαλόσωμοι, γυμνοὶ τὰ πολλὰ καὶ φιλάνθρωποι· οὗτοι φαίνονται ἐνίοτε καὶ σήμερον εἴς τινας ἀνὰ τὸ δάσος· διότι γέροντά τινα Δρανιστιώτην «ἱδρωμένον κι' ἀποσταμένον μὲ τὸ ἐννὶ 'ς τὸν ὦμο τὸν ἀπάντησ' ἕνας Λήνης καὶ τοῦ λέει: γιατ' εἶσ' ἔτσι ἀποσταμένος; ἀπ' τ' ἀλέτρι ποῦ 'ναι βαρύ, τοῦ λέει· καὶ τὸ πῆρ' ὁ Λήνης καὶ τοῦ λέει: αὐτὸ 'ναι βαρύ; καὶ τό 'κλασε (=ἔθραυσε) μὲ τὰ χέρ̆α ἀπάνου 'ς τὸ γόνα του».

Θέσεις δὲ ἀνὰ τὴν Δρανίσταν καὶ τὰ πέριξ ἀναφέρουσι τὰς ἑξῆς: Καστρί, ἔνθα ἡ προειρημένη ἀκρόπολις, 'ς τὴν 'Αμα-

γρίδα, Μουστερῆ, 'ς τοῦ Κόκλα, 'ς τὸν Γκελανίτη· τὰ τέσσαρα ταῦτα εἶναι μεγάλα ρεύματα ἐκ Δρανίστης μέχρι Παλαιοκάστρου, οὗ ἐγγὺς ὑπῆρχέ ποτε χωρίον Ν̌ιοχώρι· Ἀϊθανάσις, Ἀϊλιᾶς, Ἀναθεμάτισμα, Τραπεζίτσα, Παλιοχώρι, Πετρωτά, Σκιά, 'ς τοὺμ Πέτσα, Κουτσαγγέλη, Σουρβιά, Γραμμένο, Μελίσσι, Πεντεμύλοι, Καλόγρια, Δυὸ-Γκορτσές, Βελίκ'-Βαρκὸ (Βελίκου), Μπαξιὰ-Βρύσι, ἔνθα εἶναι «ἄμπλας», ἤτοι ὀπὴ εὐρεῖα ἄκτιστος, ἐξ ἧς ἐξέρχεται ὕδωρ, Καταλκαγιᾶ, Μτσάρα, Κρεμαστό, Κρύα-Βρύσι, Πλάκα, 'ς τὸ Χοντροπλοῦμ', 'ς τὸ Σόϊνο, Ῥόϊδο, Πλατάνια, Πλατανόρεμα, Ξηροβούνι, Σαπόβρυσι, Αὐγό, Ντιληκώσταινας, Λιβάδια, Κεραμίδι, Μασλί, Παλιομανάστηρο, Γιοφύρι, 'ς τ' Ἀμπελορίτη, 'ς τὰ Δύρμα, Μακρυράχι, Τρέπιο-Λιθάρι, 'ς τὴ Μέγκα, Μέγα Λιβάδι, Γιωργιοῦ Βρύσι, Ζουγκλαίικο, Παλιόδεντρο, Καλύβια, Λουτσαίικο, Μνήματα. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ λὶψ ἐν Δρανίστῃ ὀνομάζεται ***Μέγας*** καὶ εἶναι δριμύτατος τὸν χειμῶνα.

Ἐπίσης δεικνύουσιν οἱ χωρικοὶ καὶ ἐξαίρετον ἀερόλιθον, διατηρούμενον νῦν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς· ἔπεσε παρὰ τὴν ἐκεῖ πηγὴν τὴν μεσημβρίαν τῆς 6 Αὐγούστου 1873· ἔχει μέγεθος δίσκου παλαιστρικοῦ καὶ σχῆμα προσόμοιον ἀκανόνιστον, εἶναι βαρύτατος, μελανόχρους καὶ φέρει ἐνώδη κανονικὰ διαχωρίσματα ἀποτελοῦντα τετραγωνίδια, ἔτι δὲ βαθύσματα μικρὰ κωνικά, ὡς διὰ δακτύλων πεποιημένα.

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου κατεγράψαμεν τὰ ἀρχαῖα τοῦ προσωρινοῦ ***Μουσείου Λαρίσης*** ὄντα 620· μετέβημεν δὲ καὶ εἰς ***Λαμίαν,*** ἔνθα εὑρέθησαν ἴχνη τοῦ τείχους τῆς κάτω πόλεως καὶ πύργος ἐξ ἐρυθρῶν κροκιλοπαγῶν κυβολίθων μεταξὺ τῶν ὁδῶν Καρπενησίου, Γκότλανδ καὶ Ἔσσλιν. Ἐν τῷ γυμνασίῳ διατηροῦνται ἄνευ οὐδε-

μιᾶς προσοχῆς, πατούμενα τὰ πολλὰ ὑπὸ τῶν μαθητῶν, τὰ ἑξῆς ἀρχαῖα: 1) μαρμαρίνη σαρκοφάγος μετ' ἀναγλύφων Ἐρώτων καὶ ἀνθοδεσμῶν· 2) στήλη ἐπιτύμβιος «Φίλων Φίλωνος»· 3) τμῆμα βάθρου χαλκοῦ ἀνδριάντος μετ' ἰχνῶν ἐπιγραφῆς· 4) στήλη ἐπιτύμβιος «..οδάμου»· 5) πρὸ τῆς ἐξωθύρας κεχωσμένον καὶ φθειρόμενον βάθρον τι ἀρχαῖον.

Ἐν Βόλῳ, 1912.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΕΝ ΝΑΞΩι

Μεταβάντες κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον εἰς Νάξον, ἐπελήφθημεν ἀποκλειστικῶς ἀπαραιτήτων συμπληρωτικῶν ἐργασιῶν τῶν ἐκεῖ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη γενομένων δι' ἡμῶν ἀνασκαφῶν.

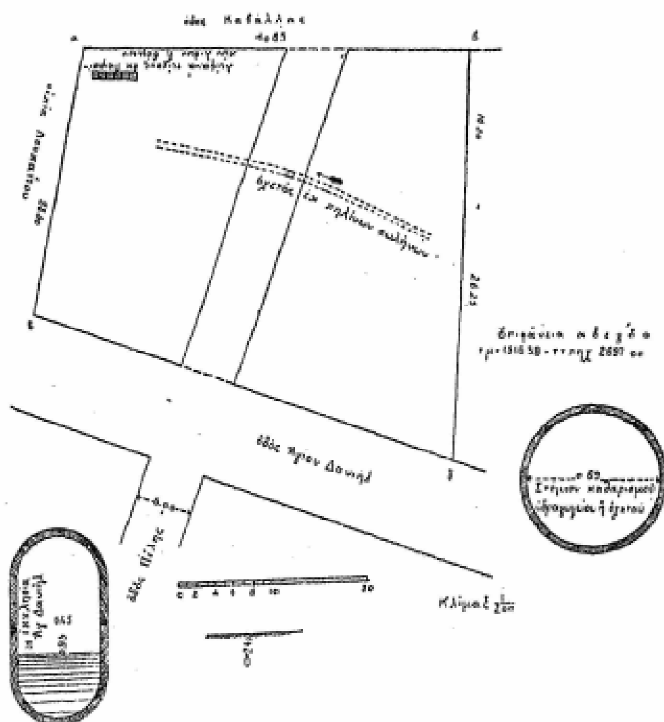
Α'. Ἐκαλύψαμεν τοὺς τάφους, ἑκατὸν περίπου τὸν ἀριθμόν, τοῦ κατὰ τὴν θέσιν «Φυρρόγαις» προμυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, κινδυνεύοντος ἄλλως νὰ καταστραφῇ.

Β'. Ἐσχεδιογραφήσαμεν τὴν κατὰ τὴν θέσιν «Πολίχνι» μικρὰν προϊστορικὴν ἀκρόπολιν, ἧς τὴν ἀνασκαφὴν ἐπερατώσαμεν τὸ προπαρελθὸν ἔτος.

Γ'. Ἐξησφαλίσαμεν διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῶν θηλέων, ἐν ᾧ ἡ ἀρχαιολογικὴ συλλογὴ τῆς Νάξου καὶ ἐτοποθετήσαμεν ἐν δυσὶν ἀρμαρίοις, δαπάνῃ τῆς Ἑταιρείας πρότερον κατασκευασθεῖσι, τὰ πήλινα εὑρήματα τὰ ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ προμυκηναϊκοῦ νεκροταφείου ***Ἀφεντικῶν,*** παρὰ τὸ χωρίον Σαγγρί, τῶν ὀλίγων μαρμαρίνων εὑρημάτων ὄντων κατατεθειμένων ἐν τῷ Κεντρικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν.

ΚΛΩΝ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ἀνασκαφαὶ παρὰ τὸν Ἅγιον Δανιὴλ ἐν Ἀθήναις.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

